

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2014

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

Innhold

Del I	Innledende del	9	3.4	Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingssystem og Forsvarets forskningsinstitutt	52
1	Hovedmål og prioriteringer	11		Forsvarsbygg	52
1.1	Mål og oppgaver i forsvarssektoren	12	3.4.1	Nasjonalt tryggingssystem	52
1.1.1	Gjeldende langtidsplan	12	3.4.2	Forsvarets forskningsinstitutt	53
1.1.2	Revisjon av forsvars- og beredskapsplaner	13	3.4.3	Gjennomføring av langtidsplanen for perioden 2009–2012	53
1.1.3	Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid	13	3.5	Måloppnåing	54
1.1.4	Personell og kompetanse	16	3.5.1	Oppgaver og ambisjoner	54
1.2	Den videre utviklingen av Forsvaret 2013–2016, samt perioden for kampflyanskaffelsen	18	3.5.2	Utvikling av operativ evne	54
1.2.1	Økonomiske rammer og forutsetninger for perioden 2013–2016, samt perioden for kampflyanskaffelsen	18	3.5.3	Realisering av økonomiske målsettingar	55
1.2.2	Status etter første år i planperioden (prognose for 2013)	19	3.5.4	Utvikling i Forsvaret i perioden	56
1.3	Økonomiske rammer for 2014	20	3.5.5	Forsvarets forskningsinstitutt, Nasjonalt tryggingssystem og Forsvarsbygg i perioden	59
1.4	Hovedprioriteringer i 2014	20	3.5.6	Aerospace Industrial Maintenance Norway SF	59
1.5	Anmodningsvedtak	29	3.5.7	Erfaringsoverføring	60
2	Tryggingssystem	30	3.5.8	Ei klar og felles problemforståing	60
2.1	Innleiing	30	3.5.9	Tydelege val med eit langsiktig perspektiv	60
2.2	Tryggingssystempolitiske utviklings-trekk og prioriteringar	30	3.5.10	Ei heilskapleg tilnærming	60
2.2.1	FN	30	3.5.11	Løyvingar i tråd med vedtekne planar	60
2.2.2	NATO	31	3.5.12	Leiing og leiarskap	61
2.2.3	Asymmetriske truslar og regional ustabilitet	32	3.5.13	Proaktiv risikostyring	61
2.2.4	Russland	33	3.5.14	Forankring og medeigarskap	61
2.2.5	Nordområda	34	3.5.15	Reell strategisk styring og evne til gjennomføring	61
2.2.6	Nordisk forsvarssamarbeid	35	3.5.16		
2.2.7	EU	35		Del II Budsjettforslag	63
2.3	Internasjonale operasjonar og verksemd	35	4	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.	65
2.4	Forsvarets støtte til det sivile samfunn	36		<i>Programområde 04 Militært forsvar</i>	65
2.5	Avslutting	37		Programkategori 04.10 Militært forsvar mv. .	65
3	Rapport for verksemda 2012 .	38		Kap. 1700 Forsvarsdepartementet	67
3.1	Forsvarsdepartementet	38		Kap. 4700 Forsvarsdepartementet	68
3.2	Økonomiske rammer	41		Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	69
3.3	Måloppnåing i Forsvaret	41		Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	72
3.3.1	Leveransar	41		Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt	73
3.3.2	Økonomi	46		Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	74
3.3.3	Interne prosessar	46		Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	79
3.3.4	Menneske, læring og utvikling	49			
3.3.5	Kulturverksemda i forsvarssektoren	51			
3.3.6	Forsvarsrelaterte organisasjonar .	51			

Kap. 1720 Felles ledelse og kommando- apparat	79	5.6	Historisk gjennomgang av dekorasjonsspørsmål knyttet til andre verdenskrig	130
Kap. 4720 Felles ledelse og kommando- apparat	81	5.7	Om FOU-strategien	131
Kap. 1721 Felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker	82	5.8	Sikkerhetsklarering av personer som er direkte involvert i arbeid for selskap som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste	131
Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	83	6	Sektorovergrepene miljøvern- politikk	133
Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	84	6.1	Bevaring av naturens mangfold	133
Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	84	6.2	Bevaring og bruk av kulturminner	133
Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	86	6.3	Rent hav og vann og et giftfritt samfunn	134
Kap. 1731 Hæren	87	6.4	Et stabilt klima og ren luft	134
Kap. 4731 Hæren	89	6.5	Miljø- og samfunnsansvar i forsvarssektorens anskaffelser	134
Kap. 1732 Sjøforsvaret	89	7	Oppfølging av § 1a i likestil- lingsloven	135
Kap. 4732 Sjøforsvaret	91	7.1	Forsvarsdepartementet	135
Kap. 1733 Luftforsvaret	91	7.2	Forsvaret	135
Kap. 4733 Luftforsvaret	94	7.3	Forsvarsbygg	137
Kap. 1734 Heimevernet	94	7.4	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	137
Kap. 4734 Heimevernet	96	7.5	Forsvarets forskningsinstitutt	138
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	96	8	NATOs vurdering av Norge – resultatmåling	140
Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon .	97	9	Lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige foretak under Forsvarsdepartementet	143
Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon .	99	9.1	Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF)	143
Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	100	Forslag	145	
Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	112	Vedlegg 1	Ordninger i tilknytning til verneplikten	152
Kap. 1761 Nye kampfly med baseløsning	112	Vedlegg 2	Standardiserte nøkkeltall for forvaltnings- organer med særskilte fullmakter – Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	154
Kap. 1790 Kystvakten	117	Vedlegg 3	Budsjettstatistikk for perioden 2011–2014	159
Kap. 4790 Kystvakten	119			
Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten	119			
Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten	120			
Kap. 1792 Norske styrker i utlandet	120			
Kap. 4792 Norske styrker i utlandet	123			
Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgode formål	123			
Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgode formål	125			
Kap. 4799 Militære bøter	125			
Del III Omtale av særlige tema	127			
5 Informasjonssaker	129			
5.1 Vurdering av forvaltningsmodellen for eiendommer, bygg og anlegg .	129			
5.2 Utredning av personellordninger, herunder befalsordningen	129			
5.3 Utredning av lønns- og incentiv- ordningene i Forsvaret	129			
5.4 Forskningsprosjekt «Kompetanse»	130			
5.5 Innføring av felles elektronisk personelldatasystem og omstilling av Forsvarets HR-organisering	130			

Vedlegg 4

Nøkkeltall for perioden 2011–2014 162

Vedlegg 5

Forsvarets fremtidige styrkestruktur 163

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Forsvarsrammen 2014 ift. 2013 .	20	Tabell 4.2	Budsjettekniske endringer	69
Tabell 1.2	Oversikt over reelle bevilgnings- endringer samlet for perioden 2010–2013 sammenlignet med 2009-nivå og over forslag til budsjett for 2014 sammenlignet med 2013-nivå for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Kystvakten (mill. kroner)	22	Tabell 4.3	Prosjekter over 100 mill. kroner	72
Tabell 1.3	Oversikt over faktiske endringer samlet for planperioden 2010–2013 sammenlignet med 2009-nivå og over forslag til budsjett for 2014 sammenlignet med 2013-nivå for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Kystvakten (mill. kroner).	23	Tabell 4.4	Budsjettekniske endringer	74
Tabell 3.1	Endringer i løyvinga 2012	41	Tabell 4.5	Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner i 2014	75
Tabell 3.2	Utvikling i evne til å løyse Forsvarets oppgaver	55	Tabell 4.6	Militærådgivere i 2014	75
Tabell 4.1	Budsjettekniske endringer	67	Tabell 4.7	Budsjettekniske endringer	79
			Tabell 4.8	Budsjettekniske endringer	85
			Tabell 4.9	Budsjettekniske endringer	87
			Tabell 4.10	Budsjettekniske endringer	90
			Tabell 4.11	Budsjettekniske endringer	92
			Tabell 4.12	Budsjettekniske endringer	95
			Tabell 4.13	Budsjettekniske endringer	98
			Tabell 4.14	Formålstabell	101
			Tabell 4.15	Kategori 1-prosjekter	102
			Tabell 4.16	Kostnadsbilde for kampfly med baseløsning	113
			Tabell 4.17	Finansiering for kampfly med baseløsning	113
			Tabell 4.18	Formålstabell	114
			Tabell 4.19	Kategori 1-prosjekter	115
			Tabell 4.20	Budsjettekniske endringer	117
			Tabell 4.21	Budsjettekniske endringer	121
			Tabell 4.22	Budsjettekniske endringer.....	124
			Tabell 8.1	Input/Output Metrics – Individual Nation's Fact Sheet 2011	140

Figuroversikt

Figur 3.1	Utvikling i Heimevernets trening	42	Figur 3.4	Utvikling i Luftforsvarets aktivitet	43
Figur 3.2	Utvikling i Sjøforsvarets segling	42	Figur 3.5	Utvikling i Hærens øving	43
Figur 3.3	Utvikling i Sjøforsvarets aktivitet i Nord-Noreg	43	Figur 3.6	Utvikling i årsverk i Forsvaret	50

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

Prop. 1 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2014

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet 27. september 2013,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedmål og prioriteringer

Norge har et moderne og leveringsdyktig forsvar med høy operativ evne. Et forsvar tilpasset sin tids utfordringer. Langsiktig satsing på forsvarssektoren, kombinert med omfattende omstilling og modernisering, tydelig styring og ansvarlig forvaltning av tildelte ressurser, har resultert i at Forsvaret i dag er et relevant sikkerhetspolitisk instrument som bidrar til å ivareta norske interesser og verdier både nasjonalt og internasjonalt. Norge prioriterer å modernisere og videreutvikle sine militære kapasiteter slik at Forsvaret kan levere bidrag av høy kvalitet hjemme så vel som ute. Det skyldes ikke minst en vedvarende vilje til å satse på Forsvaret og gi forutsigbare og stabile rammevilkår, kombinert med en vilje til stadig fornyelse. I tillegg har omfattende effektivisering og rasjonalisering internt i sektoren vært avgjørende suksessfaktorer i dette arbeidet.

Regjeringen har gjennom mange år jobbet målrettet for å oppnå en mer bærekraftig balanse mellom ressurser, ambisjonsnivå og operativ evne, for å ivareta dagens forsvarsoppgaver og samtidig investere i moderne og fremtidsrettede kapasiteter. Å sikre en høy investeringsandel er et sentralt element i dette. Omstillingen til en moderne og effektiv forsvarsstruktur er i ferd med å bli ferdigstilt. Dette har krevd beslutningsvilje, også der vedtak har vært omstridte og vanskelige. Regjeringen har konsekvent fulgt opp vedtatte planer med nødvendige forslag til bevilgninger og har økt forsvarsbudsjettene i en tid hvor de fleste allierte reduserer. Samlet sett er derfor det norske Forsvaret i en privilegert situasjon sammenlignet med mange andre land. En vedvarende satsing på Forsvaret har gitt en svært kapabel hær med mer enn ti års erfaring fra Afghanistan. Norge har fått en av Europas mest moderne mariner, hvor leveransen av et nytt logistikk- og støttfartøy vil være den siste brikken. Regjeringen har igangsatt tidenes forsvarsinvestering i nye kampfly som vil gi et historisk kapasitetsløft for hele Forsvaret. Heimevernet har blitt betydelig styrket med reelle budsjettøkninger over de senere år. Samtidig drives forsvarssektoren mer effektivt, og betydelige midler er frigjort til investeringer og styrking av operativ virksomhet.

Den vellykkede gjennomføringen av den forrige langtidsplanen for forsvarssektoren, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008), har skapt et solid utgangspunkt for den videre utviklingen. Dette ble fulgt opp i fjorårets budsjett, jf. Innst. 7 S (2012–2013) til Prop. 1 S (2012–2013). Bevilgningsmessig oppfølging, intereffektivisering, stram styring og klare prioriteringer legger således til rette for realisering av de målene som Stortinget sluttet seg til under behandlingen av den nye langtidsplanen.

Forsvarsdepartementet har evaluert forsvarssektorens gjennomføring av langtidsperioden 2009–2012, og sektoren kan vise til høy grad av måloppnåelse. En sammenstilling av resultatene fra gjennomføringen av langtidsperioden 2009–2012 er å finne avslutningsvis i denne proposisjonsens del I, 3 Rapport for verksemda 2012.

Regjeringen legger stor vekt på å videreføre denne gode utviklingen og sikre effektiv resursutnyttelse og god kostnadskontroll gjennom tydelig styring og forsvarlig forvaltning. Fellesskapets midler skal forvaltes på en god og ansvarlig måte. Forsvarets utvikling må derfor være preget av fremsynthet, langsiktighet, forutsigbarhet og tilpasningsevne. Opprettholdelse av et robust og tidsriktig forsvar krever et vedvarende og målrettet fokus for å sikre at Forsvaret har evne til å utføre sine pålagte oppgaver på en effektiv og troverdig måte i fred, krise og krig.

Den nye langtidsplanen for forsvarssektoren ble behandlet i Stortinget 14. juni 2012, jf. Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid». Langtidsplanen hviler på en nøktern og stram økonomisk ramme, og en rekke viktige forutsetninger. Målet er å opprettholde en langsiktig bærekraftig balanse og videreutvikle kvaliteten på de leveranser som forsvarssektoren skal frembringe. At denne utviklingen skal skje i et alliert byrdefordelingsperspektiv og i en bredere internasjonal ramme er avgjørende, men også krevende, og fordrer fortløpende avveininger og justeringer etter behov. Regjeringen viderefører en tydelig satsing på forsvarssektoren også i 2014.

Nordområdene er regjeringens fremste strategiske satsingsområde. Regjeringen viderefører i 2014 denne satsingen også innenfor forsvarssektoren, både hva gjelder operativ aktivitet, vedtatte struktur- og organisasjonsendringer og investeringer i fremtidsrettet infrastruktur.

Regjeringens forsvarspolitiske hovedprioritering i 2014 er å følge opp gjeldende langtidsplan for forsvarssektoren for 2013–2016 i samsvar med Stortingets vedtak. Forslaget til forsvarsbudsjett for 2014 viderefører arbeidet med å realisere langtidsplanens mål gjennom en reell styrking av operativ virksomhet og øvrige prioriterte områder. I 2014 vil regjeringen særlig prioritere å:

- styrke den operative evnen i Hæren, Sjøforsvaret og Heimevernet,
- styrke investeringene i forsvarssektoren og videreføre arbeidet med hovedleveransen av nye kampfly,
- styrke og videreutvikle forsvarssektorens evne til å bistå det sivile samfunnet og bidra til samfunnssikkerheten,
- styrke evnen til å bidra til IKT-sikkerheten på tvers av samfunnssektorene,
- følge opp veteransatsingen med full kraft,
- starte realiseringen av målsettingene i kompetansereformen og forberede innføring av kjønnsnøytral verneplikt, og
- slutføre omleggingen av Norges militære bidrag i Afghanistan.

Disse prioriteringene utdypes nærmere i det følgende og i proposisjonens del II, Budsjettforslag.

1.1 Mål og oppgaver i forsvarssektoren

1.1.1 Gjeldende langtidsplan

Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) viste at det er bred enighet om hovedlinjene i norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk. Dette er av stor betydning i en tid der rammebetingelsene for Forsvarets virksomhet endrer seg raskt og den internasjonale utviklingen gjør det krevende å forutse hvilke utfordringer Norge vil stå overfor i tiden fremover. Bred enighet om langtidsplanens mål og virkemidler er også viktig siden vi står overfor store investeringer i årene som kommer, ikke minst anskaffelsen av nye kampfly med tilhørende baseløsning. Kampflyanskaffelsen vil innebære et betydelig kapasitetsmessig løft for Norges evne til å møte fremtidige sikkerhets- og forsvarspolitiske utfordringer.

Regjeringen legger vekt på at den videre utviklingen av forsvarssektoren skal baseres på et helhetlig og langsiktig perspektiv for å ivareta en bærekraftig balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne. Siden det sikkerhetspolitiske bildet er i kontinuerlig utvikling, må forsvarssektoren kontinuerlig fornyes og tilpasses aktuelle utfordringer.

Hovedformålet med forsvarssektoren er å forsvare Norge og norske interesser og verdier mot eksterne trusler og angrep, i tett samarbeid med allierte land. Med moderne kapasiteter og høy reaksjonsevne skal Forsvaret utgjøre en krigsforebyggende terskel med basis i NATO-medlemskapet, tilpasset den sikkerhetspolitiske situasjonen. Stående militære avdelinger med høy beredskap utgjør kjernen i den nasjonale beredskapen. Denne kjernekapasiteten kan kobles raskt til allierte styrker under NATO-kommando og styrkes ved innkalling av militært utdannet reservepersonell ved behov – eksempelvis hvis en krisesituasjon skulle bli langvarig.

Dagens sikkerhetspolitiske utfordringer er preget av globalisering, fremvekst av nye stormakter og økonomisk maktforskyving som åpner for flere ulike utviklingsretninger i årene som kommer.

Forsvaret skal, innenfor sitt ansvarsområde og i samarbeid med andre nasjonale myndigheter der det er naturlig, bidra til å oppfylle følgende *forsvarspolitiske målsettinger*:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter, interesser og verdier, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press,
- gjennom deltakelse i flernasjonale fredsoperasjoner med utvetydig forankring i FN-pakten og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot norsk og internasjonal sikkerhet,
- sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte iht. våre allianseforpliktelse, og til å møte ulike typer anslag og angrep for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet, og
- bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Forsvarets oppgaver er en operasjonalisering av de forsvarspolitiske målsettingene. I behandlingen av

inneværende langtidsplan, jf. Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012), ga Stortinget sin tilslutning til et revidert og oppdatert sett av oppgaver for Forsvaret. Disse oppgavene kan sammenfattes i følgende overskrifter:

1. Utgjøre en krigsforebyggende terskel med basis i NATO-medlemskapet.
2. Forsvare Norge og allierte mot alvorlige trusler, anslag og angrep, innenfor rammen av NATOs kollektive forsvar.
3. Avverge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser med nasjonale ressurser, herunder legge til rette for alliert engasjement om nødvendig.
4. Sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning.
5. Hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter.
6. Ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder.
7. Delta i flernasjonalt krisehåndtering, herunder fredsstøttende operasjoner.
8. Bidra til internasjonalt samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området.
9. Bidra til ivaretagelse av samfunnssikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver.

For å løse disse oppgavene trenger Norge et moderne, alliansetilpasset innsatsforsvar som kan møte ulike utfordringer både hjemme og ute. Et slikt forsvar må ha høy kvalitet og kompetanse, fleksibilitet, reaksjonsevne, mobilitet og evne til styrkeoppbygging. Forsvaret må ha evne til samvirke effektivt med allierte styrker, både for å møte utfordringer i våre nærområder og for å levere relevante bidrag til internasjonale operasjoner. I utgangspunktet vil hovedelementene i Forsvarets struktur bli dimensjonert og videreutviklet for å løse oppgavene 1–7 beskrevet ovenfor. Samtidig skal støtten til det sivile samfunn tas med i vurderingene av innretning og dimensjonering av de enkelte kapasitetene i Forsvaret. Forsvaret av Norge vil alltid være Forsvarets viktigste oppgave, og nordområdene er regjeringens fremste strategiske satsingsområde. Samtidig vil evnen til å kunne delta i internasjonale operasjoner være av vesentlig betydning for utformingen av forsvarsstrukturen, som en del av det kollektive allianseforsvaret og for å kunne bidra til internasjonal fred og stabilitet i videre sammenheng.

1.1.2 Revisjon av forsvars- og beredskapsplaner

Det er avgjørende for forsvarssektorens evne til å ivareta sine oppgaver i sikkerhetspolitisk krise og væpnet konflikt at relevante forsvars- og beredskapsplaner er etablert og oppdatert. Regjeringen har de senere år gitt prioritet til et omfattende arbeid med gjennomgang og oppdatering av hovedelementene i det operative planverket knyttet til forsvar av norsk territorium samt oppdatering av beredskapsplaner for styrkeoppbygging av de enkelte avdelingene i Forsvaret. En gjennomgang av ordninger og mekanismer som sikrer at Forsvaret har nødvendig og sikker tilgang til sivile ressurser inngår som en del av dette arbeidet. I tillegg arbeider Forsvarsdepartementet aktivt for at NATO skal videreutvikle generiske forsvarsplaner for våre nærområder. Forsvars- og beredskapsplanarbeidet vil bli gitt prioritet også i 2014. Som en del av dette arbeidet vil en oppdatert analyse av behov for logistikk- og beredskapsbeholdninger få en sentral plass. Formålet med dette arbeidet er å bidra til at Forsvaret sikres nødvendig evne til styrkeoppbygging og utholdenhet i operasjoner.

1.1.3 Samfunnssikkerhet og sivilt-militært samarbeid

En hovedoppgave for Forsvaret er å hevde Norges suverenitet, suverene rettigheter og bidra til å forsvare landet mot ytre angrep. Forsvaret er dermed først og fremst et redskap for militær beredskap og forsvar. For å løse sin hovedoppgave er Forsvaret avhengig av ordninger og mekanismer som sikrer nødvendig og sikker tilgang til sivile ressurser. Dersom den sivile samfunnssikkerheten er truet på en slik måte at politiet eller andre sivile myndigheter alene ikke er i stand til å håndtere situasjonen, kan disse myndigheter anmode Forsvaret om bistand. Dette er i samsvar med gjeldende totalforsvarskonsept.

Forsvarssektoren har en rekke kapasiteter som på anmodning kan bistå i sivile krisesituasjoner, både ved ulykker, naturkatastrofer og terroranslag. Alle Forsvarets tilgjengelige ressurser kan i utgangspunktet bistå for å ivareta den sivile samfunnssikkerheten. Terrorhandlingene 22. juli 2011 aktualiserte behovet for at både sivile og militære ressurser kan settes inn hurtig og effektivt ved alvorlige kriser. Regjeringen har derfor i oppfølgingen særlig vektlagt videreutvikling og styrking av Forsvarets evne til å bistå politiet i terror-situasjoner.

Flere av kapasitetene i Forsvaret har sivilt rettede oppgaver som en vesentlig del av sin portefølje, særlig innenfor myndighetsutøvelse og overvåking. Eksempler er Kystvaktens ressurskontroll, grensevaktens overvåking av den norsk-russiske grensen, Hans Majestet Kongens Gardes vakthold av kongehuset og Etterretningstjenestens tjenester til en rekke offentlige instanser. Disse oppgavene ivaretas rutinemessig innenfor rammen av forsvarsbudsjettet.

Stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet og beredskap mot terror

I 2014 vil regjeringen særlig prioritere å videreutvikle Forsvarets bistand til sivile myndigheters krisehåndtering gjennom oppfølging av Innst. 426 S (2012–2013) til Meld. St. 29 (2011–2012) «Samfunnssikkerhet» og Innst. 425 S (2012–2013) til Meld. St. 21 (2012–2013) «Terrorberedskap».

Meld. St. 29 (2011–2012) og Meld. St. 21 (2012–2013) beskriver regjeringens politikk for å forbedre den nasjonale beredskapen for samfunnssikkerhet. Sistnevnte melding er regjeringens oppfølging av NOU 2012: 14 «Rapport fra 22. juli-kommisjonen», men omhandler også tiltak ved terror mot norske interesser og nordmenn i utlandet i lys av terrorangrepet i Algerie i januar 2013. Den sivile beredskapen er hovedtema i begge disse meldingene, men de omtaler også en rekke tiltak for å forbedre sivil-militær samhandling og forsvarssektorens bidrag til sivil samfunnssikkerhet og sivil krisehåndtering. Oppfølgingen av tiltakene vil ha høy prioritet i 2014.

De to stortingsmeldingene omtaler videre behovet for at Forsvarets ressurser kan settes inn hurtig og effektivt dersom politiet eller andre sivile myndigheter anmoder om slik støtte. Det legges opp til at den reviderte bistandsinstruksen fra 2012, som vektlegger forbedret samhandling mellom Forsvaret og politiet gjennom en rekke ulike tiltak, i løpet av 2014 skal forankres i en ny lov om Forsvarets bistand til politiet. Denne omfatter også Forsvarets selvstendige ansvar for å håndtere luftbårne terroranslag.

Forsvaret kan ved ulykker, kriser og katastrofer gi bistand også til andre sivile myndigheter enn politiet. Det legges opp til at en egen instruks for dette fastsettes i løpet av 2013. Forsvarets evne til slik bistand skal videreutvikles i 2014, bl.a. gjennom dialog, planlegging og øvelser med relevante sivile myndigheter.

Spesialstyrkenes bistandsrolle i den nasjonale kontraterrorberedskapen

Meld. St. 29 (2011–2012) og Meld. St. 21 (2012–2013) omtaler også spesialstyrkenes bistandsrolle i den nasjonale kontraterrorberedskapen. Disse styrkenes evne til å bistå politiet i kontraterroroperasjoner er styrket ved at også Marinejegerkommandoen er satt på nasjonal beredskap fra 1. august 2013. Begge styrkene kan innenfor en nærmere definert klartid nå bistå politiet ved kontraterroroperasjoner innenfor sine definerte oppgaveporteføljer. Spesialstyrkenes oppfølging av oppdragene i nært samarbeid med politiet vil ha høy prioritet i 2014.

Gjennomgang av Heimevernet, Sivilforsvaret og Politireserven

Et regjeringsoppnevnt utvalg som gjennomgikk Heimevernet, Sivilforsvaret og Politireserven leverte sin anbefaling i april 2013. Gjennomgangen hadde som formål å vurdere om dagens organisering, samordning og anvendelse av de statlige forsterkningsressursene er hensiktsmessig for å ivareta samfunnssikkerhetsmessige behov i fredstid. Utvalget anbefaler en tydeligere bruk av Heimevernet til støtte for politiet i vakt- og sikringsoppdrag. Dette er i tråd med 22. juli-kommisjonens vektlegging av Heimevernet som en nøkkelressurs for å støtte politiets sikring av viktige objekter. Regjeringen har i Prop. 73 S (2011–2012) allerede lagt til grunn at Heimevernet skal videreutvikles med et sterkere og tydeligere fokus på vakthold og sikring. Anbefalingen fra utvalget vil derfor følges opp som del av øvrige tiltak for å øke den operative evnen til Heimevernet, bl.a. knyttet til bistand til politiet og Forsvarets selvstendige ansvar for objektsikring.

Forsvarets helikopterressurser ved sivile kriser

Det ble i 2011 reetablert militær helikopterberedskap på Rygge. I 2013 er det også etablert helikopterberedskap på Bardufoss. Helikoptrene på Rygge kan fra 1. januar 2013 også støtte politiet med håndhevelsesbistand, mens det fra Bardufoss kan ytes transport knyttet til alminnelig bistand. Også Forsvarets øvrige tilgjengelige fly- og helikopterressurser vil på anmodning kunne støtte sivile myndigheter i sivile krisesituasjoner.

Samarbeid mellom etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene

Meld. St. 21 (2012–2013) omtaler etablering av et felles kontraterrorsenter i lokalene til Politiets sikkerhetstjeneste, med bemanning fra Politiets sikkerhetstjeneste og Etterretningstjenesten. Et slikt senter er besluttet etablert i 2013. Samarbeidet mellom Politiets sikkerhetstjeneste, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Etterretningstjenesten vil bli videreutviklet i 2014. De tre tjenestene la frem sin første samordnede risiko- og trusselvurdering i 2013. Dette vil bli videreført i 2014.

Det digitale rom

Den teknologiske utviklingen er en viktig faktor i moderniseringen og fornyingen av Forsvaret. Moderne krigføring krever god evne til å operere integrert på tvers av forsvarsgrener, og sammen med allierte og partnere. Utviklingen av et nettverksbasert forsvar innebærer bruk av informasjonsteknologi for å knytte kapasiteter og aktører sammen i nettverk. Samtidig som avansert teknologi bidrar til å styrke Forsvarets operative evne, kan den også medføre økt sårbarhet. Svikt i informasjons- og kommunikasjonssystemene kan oppstå som følge av teknisk og menneskelig feil, men også som følge av målrettede angrep. Trusselen mot samfunnets IKT-systemer som følge av slike angrep, er stor og økende, og metodene blir stadig mer avanserte.

Regjeringen vil i 2014 styrke forsvarssektorens arbeid med å redusere sårbarhetene i det digitale rom gjennom oppfølging av nødvendige sikkerhetstiltak. Forsvaret skal være forberedt på å håndtere digitale angrep som rammer egne systemer.

Nasjonalt sikkerhetsmyndighet (NSM) skal videreutvikles. Helt sentralt vil være å styrke og videreutvikle NSM som et nasjonalt fagmiljø for IKT-sikkerhet, styrke informasjons- og objektsikkerhetsarbeidet, tilsynskapasiteten samt interne og eksterne kompetansemiljøer.

Håndtering av kriminelle handlinger i det digitale rom er et politiansvar. Forsvaret kan yte bistand til sivile myndigheter ved cyberangrep. Bistanden følger de samme prinsipper som for annen militær bistand til sivil samfunnsikkerhet. Forsvarets rolle kan bl.a. være faglig rådgivning og støtte fra enheter med særskilt kompetanse og materiell.

Samhandling og informasjonsutveksling med sivile myndigheter

Det fremgår av Meld. St. 29 (2011–2012) og Meld. St. 21 (2012–2013) at regjeringen vil sørge for at sivil-militær samhandling skal gis økt prioritet gjennom målrettet øvings-, kurs-, og treningsvirksomhet. Forsvarsdepartementet og Forsvaret vil i 2014 videreføre oppfølgingen av dette gjennom øvingsarenaer som involverer strategisk, operasjonelt og taktisk nivå samt informasjonsutveksling mellom Forsvaret og sivile myndigheter. Dette vil bidra til økt og gjensidig innsikt i virksomhet, kompetanse og ressurser. De etablerte liaisonordningene er viktige bindeledd mellom Forsvaret og politiet, både i det daglige og ved kriser. Kontaktfora og nettverk skal følges opp, bl.a. gjennom aktiv deltakelse i Sentralt totalforsvarsforum, fylkesberedskapsrådene og møter på ulike nivå mellom Forsvaret, politiet og andre sivile myndigheter. Forsvaret deltar i et arbeid under ledelse av Fiskeri- og kystdepartementet, som etablerer det nasjonale maritime overvåkingssystemet BarentsWatch. Kystvakten vil gjennom avtaler og utveksling av informasjon videreutvikle myndighetsutøvelse og samhandling med andre relevante offentlige aktører. Forsvaret vil legge til rette for å kunne kommunisere med politiet på nødnett der dette er påkrevd og hensiktsmessig. Forsvaret har unike kapasiteter for eksplosivrydding, og bidrar årlig med vesentlig støtte til sivile myndigheter på dette området. Etablerte ansvarsforhold og roller legges til grunn for denne bistanden. Forsvarets bidrag til den omfattende eksplosivryddingen i Harstad havn er et aktuelt eksempel. En arbeidsgruppe har lagt frem en rapport om ansvarsforhold knyttet til eksplosivrydding, og Forsvarsdepartementet vil bidra i Justis- og beredskapsdepartementets oppfølging av denne.

Gradert samband mellom departementene

Det vil være behov for å dele gradert informasjon mellom samfunnssektorer, ikke minst under kriser og i beredskapssammenheng. Regjeringen har besluttet å etablere høygradert samband mellom departementene samt mellom departementene og relevante underliggende virksomheter. Forsvarssektoren er allerede i gang med å oppgradere sin plattform for høygradert informasjon og vil støtte etableringen av tilsvarende kommunikasjonsløsninger mellom departementene og hos andre brukere. Implementeringen av Forsvarets system er vurdert som en god løsning ut fra sik-

kerhetshensyn og hensynet til robusthet ved ev. bortfall av kritisk infrastruktur i sivil sektor.

En ny felles løsning for elektronisk lavgradert informasjon for og mellom departementene utredes av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Løsningen skal kunne benyttes av Statsministerens kontor og alle departementene. I mellomtiden skal Forsvarsdepartementets løsning for lavgradert datakommunikasjon benyttes i departementene, og dette er i ferd med å tas i bruk. For å ivareta behovet for lavgradert talesamband er regjeringen i ferd med å iverksette en løsning for kryptert mobiltelefoni.

1.1.4 Personell og kompetanse

Kompetansereformen

Arbeidet med kompetansereformen i forsvarssektoren videreføres i 2014 med full tyngde, basert på Stortingets behandling av Innst. 384 S (2012–2013) til Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid».

Hovedmålsettingen for forsvarssektorens personellpolitikk er å styrke evnen til å rekruttere, beholde og videreutvikle både militær og sivil kompetanse, tilpasset sektorens behov og oppgaver. Dette er samtidig en av sektorens viktigste strategiske utfordringer.

Den betydelige vektleggingen av personell- og kompetanseområdet har flere viktige grunner. For det første er videreutvikling av dette området en avgjørende faktor for at innsatsforsvaret fortsatt skal lykkes i en verden i endring. For det andre har personell- og kompetanseområdet i begrenset grad gjennomgått en helhetlig og systematisk analyse og utvikling som del av omstillingen til innsatsforsvaret. For det tredje tilsier arbeidsmarkedet at sektoren vil møte økt konkurranse om kompetanse i fremtiden.

Noe av det viktigste blir å finne gode mekanismer for å rekruttere medarbeidere fra et bredere segment i samfunnet. Organisasjonen skal preges av større mangfold, økt fleksibilitet i anvendelse av personellet og kompetanseflyten mellom forsvarssektoren og resten av samfunnet skal styrkes. Det skal legges til rette for utvikling av nødvendig dybdekompetanse og spesialisering. Spesialisering krever også styrket kompetanse på flere områder. Dette innebærer bl.a. at sivil kompetanse skal rekrutteres og benyttes der slik kompetanse kan være avgjørende for å sikre effektiv og forsvarlig forvaltning, eksempelvis på områdene budsjett og økonomistyring.

Bredere rekruttering, en toveis kompetanseflyt med samfunnet for øvrig, mer fleksible karriereløp, og et bedre samsvar mellom individets kompetanseutvikling og organisasjonens kompetansebehov vil være sentrale komponenter i reformen.

Overordnet mål for reformen er å utvikle forsvarssektoren til en moderne kompetanseorganisasjon. For å sikre en helhetlig tilnærming og gjennomføring av reformen skal en felles HR-strategi for sektoren implementeres i 2014. HR-strategien skal understøtte sektorens overordnede mål, og bidra til at personell- og kompetanseområdet inngår i sektorens kontinuerlige langtidsplanlegging og årlige styringsprosesser.

En annet sentral prosess som skal videreføres i regi av Forsvarsdepartementet, er arbeidet med å utrede og fremme forslag til alternative rammeverk for fremtidige personellordninger, herunder befalsordningen, med sikte på å ferdigstille en anbefaling i 2014. Målsettingen med dette arbeidet er å få en mer helhetlig sammenheng mellom personellordningene for å bl.a. understøtte behovet for effektiv bevegelse av kompetanse, innad og på tvers av personellkategoriene. Sektorens behov for spesialistkompetanse og fleksibilitet må også ivaretas.

Forsvarsdepartementet skal også i 2014 fortsette arbeidet med å gå gjennom Forsvarets lønns- og incentivordning. Arbeidet planlegges avsluttet ultimo 2014.

Andre sentrale virkemidler for reformen, og som vil ha fokus i 2014, er bl.a. innføring av verktøy og metodikk for strategisk kompetansestyring, mer systematisert leder- og medarbeiderutvikling samt strategiske allianser og samarbeid med sivil sektor. Utvikling og anvendelse av kompetanse skal styres av organisasjonens behov.

Alle etater vil fortsatt ha et særskilt fokus på kort- og langsiktige tiltak for å rekruttere og beholde konkurranseutsatt sivil og militær kompetanse.

Forsvaret vil i 2014 videreføre arbeidet med karriere- og tjenestegjøringsplaner for alle ansatte og vil videreutvikle et karriereskiftsystem, som vil sikre en verdig og god overgang til annen virksomhet ved fullført tjeneste eller kontrakt i Forsvaret. Egne prosjekter for tidligere ansatte og rekruttering til sektoren ble igangsatt i 2013.

Forsvaret vil legge til rette for å videreføre og, om mulig, øke andelen sivile og militære lærlinger. Det skal vurderes ordninger og tiltak som gjør Forsvaret bedre i stand til å ivareta, utvikle og benytte den kompetansen som lærlingene representerer. Lærlinger kan også være en nyttig kilde

til rekruttering av teknisk kompetanse og annen etterspurt kompetanse Forsvaret har behov for.

Forskning innenfor HR og oppfølging av veteraner videreføres, og det er satt av egne midler til ny forskning ifm. kompetansereformen. En oppdatert forskningsstrategi som øker fokuset på å fremskaffe bedre kvantitative og kvalitative data på personellområdet legges til grunn for den videre forskningen. Hensikten er med bl.a. å skape større grad av faktabasert beslutningsstøtte for strategiske HR-aktiviteter i forsvarssektoren.

Kompetansereformen skal også styrke Forsvarets operative evne på det beredskapsmessige området. Som en følge av ordningen med et styrkeoppbyggingsbasert innsatsforsvar har ikke alt personell med daglig virke i Forsvaret tjeneste i såkalt stridende stillinger. Et utvalg av disse vil, som ledd i ev. styrkeoppbygging, sikres kompetanse til å bekle øremerkende stillinger i styrkestrukturen. I tillegg er det behov for ordninger som sikrer tilgang på personell som ikke tjenestegjør daglig i Forsvaret, herunder kompetent befal og ferdigutdannede soldater, for å bekle stillinger i styrkestrukturen. Personellgruppene forvaltes av Vernepliktsverket, som også besørger systemer for innkalling av slikt personell.

Kjønnsnøytral verneplikt

Fredag 14. juni 2013 behandlet Stortinget innføring av kjønnsnøytral verneplikt i Norge. 100 år etter at kvinner fikk stemmerett, vedtok Stortinget å innføre militær verneplikt også for kvinner. Det var en historisk dag for likestillingen og for Forsvaret.

Flere kvinner vil gi Forsvaret større bredde, flere gode hoder og økt operativ evne. Kvinner gjør kort og godt Forsvaret bedre. Innføring av kjønnsnøytral verneplikt er derfor en seier for likestilling generelt og for Forsvaret spesielt. Det bringer oss et langt skritt videre i arbeidet med å sikre et forsvar for en ny tid.

Lovarbeidet og øvrig arbeid med å forberede innføring av kjønnsnøytral verneplikt skal videreføres. Målsettingen er å fremme en lovproposisjon til Stortinget i 2014 om nødvendige lovendringer ved innføring av kjønnsnøytral verneplikt, og at lovendringen iverksettes i 2015.

Veteraner

Arbeidet med oppfølging og ivaretagelse av personell før, under og etter tjeneste i utenlandsoperasjoner videreføres med full kraft i 2014. Implementering av tiltakene i handlingsplanen «I tjeneste

for Norge» fortsetter utover planperioden. De implementerte tiltakene vil fra 2014 være en del av ordinær virksomhet. Handlingsplanen evalueres første halvdel av 2014. Erfaringene, sammen med funn fra gjennomførte undersøkelser, herunder Levekårsundersøkelsen (SSB), skal danne grunnlag for utviklingen av et nytt politisk dokument. Regjeringen legger opp til å videreføre, og å styrke, det tverrsektorielle og interdepartementale samarbeidet utover 2013. Som et ledd i fortsatt fokus på ivaretagelse og anerkjennelse av veteraner, vil regjeringen spesielt vektlegge tiltak knyttet til helse, familie, arbeid og bolig.

Pilotprosjekt Østerdalen, som er et samarbeid mellom Forsvaret, NAV og kommunene Åmot og Elverum vil bli ferdigstilt i 2014. Prosjektets mål er å utprøve modeller for samarbeid i kommunenes førstelinjetjeneste innenfor fagområdene NAV, helse og omsorg, barn og familier. Erfaringene fra prosjektet skal bidra til kompetanseheving i landets kommuner.

Kompetanse- og erfaringsutveksling med andre nasjoner vil videreføres, spesielt innenfor rammen av *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFCO).

Regjeringen vil videreutvikle behandlingstilbudet til veteraner med psykososiale lidelser. Det skal sikres et godt tilbud i alle landsdeler. Arbeidet vil bli fulgt opp gjennom et nært samarbeid mellom berørte myndigheter og iht. etablerte ansvarslinjer.

Det interdepartementale arbeidet skal videreføres og videreutvikles.

Verneplikten

Ved behandlingen av Innst. 384 S (2012–2013) til Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid» vedtok Stortinget å innføre kjønnsnøytral verneplikt, og har bedt regjeringen legge frem forslag til nødvendige lovendringer. Målsettingen er å fremme en lovproposisjon om kjønnsnøytral verneplikt til Stortinget i 2014, og lovendringen planlegges iverksatt fra 2015.

Verneplikten er en viktig rekrutteringskilde, og skal sikre Forsvaret stabil tilførsel av godt egnet personell og bidra til Forsvarets operative evne. Verneplikten er en grunnpilar for Forsvaret, og antallet vernepliktige til førstegangstjeneste videreføres i 2014 på om lag samme nivå som i 2013. Omleggingen av Luftforsvaret til færre baser kan på sikt medføre et noe redusert behov for mannskaper. Prøveprosjektet med 18 måneders førstegangstjeneste i Hæren videreføres.

Ny sesjonsordning, med todeling av klassifikasjonsprosessen og sesjonsplikt for både kvinner og menn, er iverksatt. Det forventes at trenden med redusert frafall før og under førstegangstjenesten fortsetter. Evaluering av ny sesjonsordning planlegges gjennomført i 2014, parallelt med at Forsvaret forbereder innføring av kjønnsnøytral verneplikt fra 2015. Som en viktig del av det helhetlige arbeidet med å forberede den praktiske gjennomføringen av Stortingets vedtak om kjønnsnøytral verneplikt er det nødvendig med økt innsats for å sørge for at personlig bekledning og utstyr til soldatene, samt forlegninger, er tilpasset en endret sammensetning av vernepliktsmassen. Dette vil bli ivarettatt som en integrert del av prosessen for å sikre fremtidsrettede materiell- og EBA-løsninger.

I tråd med den fortsatte satsingen på å øke antallet kvinner i Forsvaret legger tiltakene skissert i St.meld. nr. 36 (2006–2007) «Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret» grunnlaget for det videre arbeidet. Samtidig vurderes nye tiltak.

1.2 Den videre utviklingen av Forsvaret 2013–2016, samt perioden for kampflyanskaffelsen

1.2.1 Økonomiske rammer og forutsetninger for perioden 2013–2016, samt perioden for kampflyanskaffelsen

Med grunnlag i Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) legger regjeringen opp til en betydelig satsing på forsvarssektoren de kommende årene. Den desidert største satsingen gjelder fornying av kampflyvåpenet og etablering av tilhørende baseløsning. Imidlertid er det også lagt opp til andre ambisjonsøkninger, særlig innenfor Hæren, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. For å nå disse ambisjonene vil det være avgjørende at de økonomiske effektene av de tiltakene som langtidsplanen bygger på, og som Stortinget har sluttet seg til, realiseres fullt ut. Tiltakene omfatter:

- En reell videreføring av bevilgningsnivået i saldert budsjett 2012 for perioden 2013–2016,
- en midlertidig bevilgningsøkning til kampflyanskaffelsen med baseløsning på 4,5 mrd. 2012-kroner fordelt med 1,5 mrd. 2012-kroner i 2015 og 3,0 mrd. 2012-kroner i 2016,
- en gradvis reduksjon i merutgiftene til norske styrker i Afghanistan, som forutsettes å kunne frigjøre til sammen 634 mill. 2012-kroner årlig fra og med 2016,

- innsparinger gjennom varige effektiviserings tiltak internt i sektoren, som forutsettes å kunne frigjøre mer enn 160 mill. 2012-kroner i årlige driftsutgifter. I 2016 forutsettes det at dette akkumulert utgjør 640 mill. 2012-kroner innenfor Forsvaret og 52 mill. 2012-kroner fra øvrige virksomheter i sektoren,
- innsparinger gjennom struktur- og reformtiltak som i løpet av perioden 2013–2016 forutsettes å kunne frigjøre 60 mill. 2012-kroner i årlige driftsutgifter, og ytterligere 100 mill. kroner frem mot 2020, og
- gjennom å omprioritere og utsette enkelte planlagte investeringsprosjekter i Forsvaret å frigjøre i overkant av 11,7 mrd. 2012-kroner innenfor den samlede prosjektporteføljen i perioden frem til 2021, for å skape økt økonomisk handlingsrom for kampflyanskaffelsen med baseløsning.

Kampflyanskaffelsen med baseløsning

Regjeringen har lagt til grunn en leveranseplan for hovedanskaffelsen av kampfly som innebærer at det vil anskaffes seks fly hvert år fra 2017 til 2024, totalt inntil 48 fly. Med anskaffelsen av fire fly til treningsformål som Stortinget sluttet seg til ved behandlingen av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–2011), vil Norge anskaffe inntil 52 F-35 kampfly. Endelig beslutning om anskaffelse av de siste seks av disse kampflyene tas etter at de første 42 kampflyene er bestilt.

Regjeringen legger opp til en midlertidig økning av forsvarsrammen i intervallet 22–28 mrd. 2012-kroner over anskaffelsesperioden til nye kampfly med baseløsning. I tillegg skal en betydelig del av utgiftene til kampflyanskaffelsen dekkes innenfor den eksisterende forsvarsrammen gjennom omprioriteringer og utsettelse av enkelte planlagte investeringsprosjekter i Forsvaret. Utover en reell videreføring av bevilgningsnivået i saldert budsjett 2012 for perioden 2013–2016, legges det til grunn en samlet midlertidig økning i planperioden 2013–2016 knyttet til kampflyanskaffelsen på 4,5 mrd. 2012-kroner, fordelt med 1,5 mrd. 2012-kroner i 2015 og 3 mrd. 2012-kroner i 2016.

Kampflyanskaffelsen med baseløsning har avgjørende betydning for Norges sikkerhet og forsvar, og vil ha store konsekvenser for forsvarsstrukturen og forsvarsøkonomien i mange tiår fremover. Det blir derfor avgjørende for den videre utviklingen av en bærekraftig forsvarsstruktur at den midlertidige styrkingen av forsvarsrammen som denne anskaffelsen krever, blir

gjennomført fullt ut. Dette er viktig for å unngå uakseptable konsekvenser for den samlede forsvarsstrukturen og for en fortsatt bærekraftig balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne.

Nordområdesatsing

Nordområdene er regjeringens fremste strategiske satsingsområde. Regjeringen viderefører i 2014 denne satsingen også innenfor forsvarssektoren, både hva gjelder operativ aktivitet, vedtatte struktur- og organisasjonsendringer og investeringer i fremtidsrettet materiell og infrastruktur.

Kontinuerlig langtidsplanlegging

De politisk vedtatte ambisjonsøkningene i langtidsplanen for Hæren, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet forutsetter en styrking av disse områdene gjennom frigjøring av ressurser ifm. endringen av innretningen på de norske styrkebidragene i Afghanistan. Økte utgifter ifm. innfasing og driftsetting av de nye fregattene, korvettene og transportflyene samt mottak og innfasing av maritime helikoptre dekkes inn gjennom planlagte effektiviserings tiltak og struktur- og reformtiltak i forsvarssektoren. Disse ambisjonsøkningene er dermed forutsatt innekket innenfor en reell videreføring av bevilgningsnivået forsvarssektoren hadde i 2012.

Operasjoner i utlandet

Når det gjelder merutgifter knyttet til militære operasjoner i utlandet, har regjeringen lagt opp til at det årlige bevilgningsnivået på budsjettkapittel 1792 skal være på 600 mill. 2012-kroner ved utgangen av planperioden. Inndekning av merutgifter til ev. nye styrkebidrag til operasjoner i utlandet utover planforutsetningen tas det stilling til i hvert enkelt tilfelle, og inndekningen av merutgifter vil inngå som en del av beslutningen om slik deltakelse.

Helhet og bærekraft er avgjørende

Stortinget og regjeringen har gjennom behandlingen av langtidsplanen for forsvarssektoren – der ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne er prioritert i en helhetlig sammenheng – lagt rammene for sektorens utvikling i planperioden. I langtidsplanen er hensynet til å sikre fortsatt bærekraft i et langsiktig perspektiv avgjø-

rende, og det er derfor helt sentralt at de økonomiske forutsetningene i langtidsplanen følges opp. Ev. ytterligere satsinger eller ambisjonsøkninger utover langtidsplanen må ledsages enten av bevilgningsøkninger eller omprioritering av ressurser gjennom en eksplisitt reduksjon i ambisjonsnivået på andre områder slik at den samlede balansen i langtidsplanen ikke undergraves.

Både Hæren og Sjøforsvaret er nå konsentrert til to steder i landet, ett i nord og ett i sør. Det er bred enighet i Stortinget om hovedbasen for Luftforsvaret og forutsetningen for en god gjennomføring er nå lagt.

1.2.2 Status etter første år i planperioden (prognose for 2013)

Innenfor landforsvaret er både Heimevernet og Hæren blitt styrket i 2013. Hæren ble ressursmessig styrket for å kunne videreføre det gode trenings- og øvingsnivået samt fortsette innfasingen av nytt og moderne materiell. Heimevernet ble i forrige langtidsperiode systematisk bygget opp med mer trening, øving og utrustning. Den positive utviklingen er forsterket i budsjettet for 2013, og Heimevernet er ytterligere styrket med 60 mill. kroner ifm. Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett for 2013. Denne styrkingen legger til rette for mer trening, utrustning og kompetanseheving. Dermed vil totalt 145 heimevernsområder (60 pst.) gjennomføre årlig trening. Samlet sett øker Heimevernets operative evne også i 2013.

Luftforsvaret skal i de kommende årene gjennomføre store strukturendringer, og 2013 benyttes hovedsakelig til å forberede disse endringene. I 2013 ble den permanente helikopterberedskapen på Rygge utvidet til å omfatte håndhevelsesbistand og ble gjort permanent. I tillegg er helikopterberedskap i Nord-Norge etablert. Denne består av to Bell 412 som på anmodning kan bistå politiet innenfor alminnelig bistand iht. Bistandsinstruksen. Dette gir bedre beredskap til landsdelen og bidrar til å utnytte samfunnets felles ressurser på best mulig måte.

I Sjøforsvaret fortsetter innfasingen av fregatter og korvetter, med tilhørende oppnåelse av økt operativ kapasitet. En fornying av Kystvaktens struktur og fartøysoppdateringer er videreført i 2013. Som planlagt er Reine-klassen overført fra Heimevernet til Sjøforsvaret, hvorav ett fartøy disponeres av Kystvakten.

Stortinget har ved behandlingen av Innst. S 490 (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013) sluttet seg til regjeringens forslag om å opprette en

felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker og å overføre spesialstyrkeenhetene i Hæren og Sjøforsvaret til det nye virksomhetsområdet. Dette innebærer etablering av en driftsenhet i Forsvaret der sjefen for Forsvarets spesialstyrker ivaretar virksomhetsstyringen, den særskilte styrkeproduksjonen og den støttevirksomheten som allerede i dag ivaretas av spesialstyrkene. Dette muliggjør en helhetlig utvikling av spesialstyrkene og bedret ressursutnyttelse. Personellet i spesialstyrkene vil fortsatt bli rekruttert fra hele Forsvaret og skal opprettholde sin forsvarsgrensmessige tilknytning. Ansvar for nivådannende utdanning og karriereutvikling skal ligge til respektive generalinspektører for forsvarsgrene. Marinejegerkommandoen ble satt på nasjonal beredskap fra 1. august 2013 for på anmodning å kunne bistå politiet i løsningen av kontrateroropdrag innenfor rammene av dagens oppgaveportefølje.

Langtidsplanen legger opp til at forsvarssektorens kapasitet innenfor cyberområdet styrkes. For at Forsvarets kapabiliteter skal kunne operere koordinert og integrert er sikre kommunikasjonsløsninger med stor båndbredde en forutsetning. Modernisering, effektiv drift og beskyttelse av Forsvarets informasjonsinfrastruktur er dermed et viktig satsingsområde. Dette inkluderer økt kapasitet og sikker tilgang på satellittbasert kommunikasjon, utvidet evne til å bygge helhetlig situasjonsbilde, og økt integrasjon av kommando og kontroll, og ildledningssystemer.

Tabell 1.1 Forsvarsrammen 2014 ift. 2013

	(i 1000 kr)	
	Saldert budsjett 2013 (2013-kroner)	Forslag 2014 (2014-kroner)
Total forsvarsramme	42 224 299	43 008 582
Drift	31 373 435	32 075 734
EBA-investeringer	2 071 505	2 058 566
Materiellinvesteringer	8 779 359	8 874 282

De budsjettmessige endringene er utdypet i det følgende.

1.4 Hovedprioriteringer i 2014

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2014 legger til rette for å videreføre arbeidet med å rea-

Nasjonal sikkerhetsmyndighet fikk et betydelig budsjettløft i 2013. Dette hever den nasjonale evnen til effektivt å håndtere angrep mot samfunnskritisk infrastruktur. Samtidig bidrar styrkingen til økt kapasitet til analyse av skadevare og strategisk analyse av IKT-risikobildet.

ISAF-operasjonen (*International Security Assistance Force*) i Afghanistan skal avsluttes ved utgangen av 2014, og alle ISAF-nasjoner er i ferd med å redusere sine styrkebidrag og tilpasse bidragene til afghansk overtakelse av sikkerhetsansvaret. Den norske innsatsen i Faryab ble avsluttet i september 2012 og medførte en betydelig reduksjon av antallet norsk personell i Afghanistan. Det norske bidraget er ytterligere redusert gjennom 2013. Det er også gjennomført reduksjoner i bemanningen ved våre øvrige styrkebidrag i Afghanistan. Ved årsskiftet 2013/2014 er det samlede norske bidraget planlagt til om lag 200 personer. Norge vil i 2014 fortsette med militære opplærings- og rådgivningsbidrag i Afghanistan, samtidig som nedtrappingen av omfanget på det samlede norske styrkebidraget skal ferdigstilles frem mot utgangen av 2014.

1.3 Økonomiske rammer for 2014

Regjeringens budsjettforslag for 2014 legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 43 008,6 mill. kroner og inntektsramme på 5 449,8 mill. kroner.

lisere målsettingene i langtidsplanen for forsvarssektoren i tråd med Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012). I langtidsplanen prioriteres tiltak for å styrke den operative evnen og sikre en fortsatt bærekraftig balanse mellom ressurser, oppgaver, ambisjonsnivå og operativ evne. De bevilgningsmessige forutsetningene som langtidsplanen byg-

ger på, følges opp i budsjettforslaget for 2014. Regjeringen foreslår at merutgiftene knyttet til å sette Marinejegerkommandoen på nasjonal beredskap (8,5 mill. kroner årlig) dekkes ved en tilsvarende reduksjon av kap. 1719, post 43, *Til disposisjon for Forsvarsdepartementet*. Denne posten er til dekning av uforutsette utgifter som krever rask avklaring, og en reduksjon vil derfor ikke berøre det finansieringsmessige grunnlaget for langtidsplanen. Samtidig fortsetter forsvarssektoren arbeidet med viktige struktur- og organisasjonstiltak samt realisering av planlagte effektiviseringsiltak. Dette vil sammen med frigjorte midler som følger av reduksjonen i merutgiftene til utenlandsoperasjoner, sikre realiseringen av målsettingene i langtidsplanen.

Forslaget til forsvarsbudsjett for 2014 innebærer en nominell økning på 784,3 mill. kroner. I løpet av 2014 vil det i tillegg bli gitt kompensasjon for lønnsoppgjøret i 2014. Utenom pris-, lønns- og soldatkompensasjon og andre tekniske endringer utgjør forslaget til bevilgningsramme en reduksjon på forsvarsbudsjettet i 2014 på 166 mill. kroner (0,39 pst.). Reduksjonen skyldes bortfall av engangsbevilgninger til særskilt sikring av lokalene til Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementet, engangsbevilgning knyttet til tiltak hos Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NorCERT) og netto reduksjon i inntekter.

I samsvar med forutsetningene i langtidsplanen frigjøres ytterligere ressurser i 2014 til oppfølging av langtidsplanen gjennom nedtrapping av våre styrkebidrag til ISAF-operasjonen i Afghanistan og effektiviseringstiltak. Sammenlignet med 2013-nivået budsjetteres det med at ytterligere 519 mill. kroner kan omfordes til oppfølging av prioriterte områder i langtidsplanen, til norsk deltakelse i FN-operasjonen *United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali* (MINUSMA) og til en midlertidig styrking av Etterretningstjenesten utover styrkingen som er forutsatt i langtidsplanen.

Regjeringens hovedprioriteringer i forslaget til forsvarsbudsjett for 2014 skal bidra til å realisere målsettingene i langtidsplanen for forsvarssektoren gjennom å:

- *Styrke den operative evnen i Hæren, Sjøforsvaret og Heimevernet.* Driftsbudsjettene til Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet økes i 2014. Dette muliggjør en fortsatt styrking av Hærens tilgjengelighet, innsatsevne og kvalitet for nasjonal og internasjonal oppdragsløsning med flere årsverk og økte bevilgninger til materielldrift i brigadestrukturen i Nord-Norge. Videre styrkes materielldriften i Sjøfor-

svaret og Luftforsvaret i takt med innfasingen av nye materiellsystemer som fregatter, korvetter, transportfly og maritime helikoptre. Heimevernet styrkes med vekt på økt trening og øving, flere kompetansegivende kurs og bedre utrustning av befal og mannskaper. Styrkingen legger til rette for at trening og øving i Heimevernet allerede i 2014 kommer opp på det nivået som var planlagt nådd først i 2016 iht. til inneværende langtidsplan.

- *Styrke investeringene i forsvarssektoren og videreføre arbeidet med hovedleveransen av nye F-35 kampfly.* Regjeringen legger vekt på å opprettholde et høyt investeringsnivå for å sikre fortsatt fornying og modernisering av Forsvaret. Dette er avgjørende for å sikre bærekraft og opprettholde et tidsriktig forsvar med evne til å løse pålagte oppgaver. Hoveddelen av materielinvesteringsmidlene vil også i 2014 gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt. I tråd med Stortingets vedtak vil det anskaffes inntil 52 nye kampfly. Av de 10 flyene som Stortinget så langt har gitt fullmakt til å bestille (fire fly til treningsformål og de seks første flyene i hovedleveransen), er fire allerede satt i bestilling. I denne proposisjonen ber regjeringen om Stortingets fullmakt til å kunne bestille ytterligere seks fly i hovedleveransen og dermed videreføre arbeidet med å realisere en helt avgjørende del av Forsvarets fremtidige struktur.
- *Styrke og videreutvikle forsvarssektorens evne til å bistå det sivile samfunnet og bidra til samfunnsikkerheten.* I 2014 vil regjeringen prioritere å videreutvikle Forsvarets evne til på anmodning å kunne yte bistand til sivile myndigheters krisehåndtering gjennom oppfølging av Innst. 426 S (2012–2013) til Meld. St. 29 (2011–2012) og Innst. 425 S (2012–2013) til Meld. St. 21 (2012–2013). I 2013 etablerte regjeringen helikopterberedskap for håndhevelsesbistand på Rygge. I tillegg besluttet regjeringen å etablere helikopterberedskap for alminnelig bistand på Bardufoss og å sette Marinejegerkommandoen på nasjonal beredskap innenfor dagens oppgaveportefølje. Regjeringen foreslår å videreføre disse beredskapstiltakene i 2014. Den reviderte bistandsinstruksen fra 2012 skal i løpet av 2014 forankres i en ny lov. Samarbeidet mellom Politiets sikkerhetstjeneste, Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) og Etterretningstjenesten vil bli ytterligere videreutviklet i 2014.
- *Styrke evnen til å bidra til IKT-sikkerheten på tvers av samfunnssektorene.* Regjeringen fore-

slår også i 2014 en betydelig bevilgningsøkning til NSM. Sentrale prioriteringer er å styrke og videreutvikle NSM som et nasjonalt fagmiljø for IKT-sikkerhet, styrke IKT-sikkerhetsarbeidet samt NSMs kontroll- og tilsynsaktivitet, herunder etatens tverrsektorielle ansvar for håndtering av alvorlige IKT-hendelser.

- *Starte realiseringen av målsettingene i kompetansereformen og forberede innføring av kjønnsnøytral verneplikt.* Arbeidet med kompetanse-reformen i forsvarssektoren vil videreføres med full tyngde i 2014 i samsvar med Stortingets behandling av Innst. 382 S (2012–2013) til Meld. St. 14 (2012–2013). Det er lagt en helhetlig plan for gjennomføring av reformen som følges opp av Forsvarsdepartementet. Arbeidet med å følge opp Stortingets vedtak om innføring av kjønnsnøytral verneplikt vil bli høyt prioritert i 2014. Målsettingen er å fremme en lovproposisjon til Stortinget i 2014, slik at lovendringen kan iverksettes fra 2015. Forsvaret vil parallelt med lovarbeidet forberede den praktiske innføringen av kjønnsnøytral verneplikt.
- *Slutføre omleggingen av Norges militære bidrag i Afghanistan.* Prosessen med å overføre sikkerhetsansvaret til afghanske sikkerhetsstyrker skal være fullført innen utgangen av 2014. Det samlede norske styrkebidraget er de siste to årene mer enn halvert. Fra norsk side planlegges det med styrt avvikling av engasjemen-

tet i Nord-Afghanistan. Som ledd i dette planlegges flytting av et tilpasset nasjonalt ledelses- og støtteelement til Kabul-området i løpet av 2014. Nedtrappingen av omfanget på det samlede norske styrkebidraget skal ferdigstilles innen utgangen av 2014. Et begrenset bidrag til NATOs nye operasjon planlegges konsentrert til Kabul-området. Det norske styrkebidraget vil være å bistå afghanske myndigheter med rådgivning og opplæring i tråd med NATOs konsept for den nye operasjonen.

Driftsbudsjettet

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett innebærer 32 075,7 mill. kroner til drift som utgjør en nominell økning på 702,3 mill. kroner. Utenom lønns-, pris- og soldatkompensasjoner og andre tekniske endringer foreslås bevilgningen redusert med om lag 14 mill. kroner. Denne nettoreduksjonen skyldes et redusert inntektsanslag på 31 mill. kroner. Imidlertid frigjøres 181 mill. kroner gjennom effektivisering internt i forsvarssektoren til oppfølging av langtidsplanen. I tillegg økes bevilgningene til forsvarssektoren for å styrke helikopterberedskapen i Nord-Norge, for å styrke evnen til å bidra til IKT-sikkerhet på tvers av samfunnssektorene og til økte driftsutgifter ifm. iverksettning av særskilte sikringstiltak i lokalene til Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementet.

Tabell 1.2 Oversikt over reelle bevilgningsendringer samlet for perioden 2010–2013 sammenlignet med 2009-nivå og over forslag til budsjett for 2014 sammenlignet med 2013-nivå for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Kystvakten (mill. kroner)

	2009–2013	2013–2014
Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	54,2	20,2
Kap. 1731 Hæren	292,7	-6,3
Kap. 1732 Sjøforsvaret	203,4	15,0
Kap. 1733 Luftforsvaret	70,4	33,9
Kap. 1734 Heimevernet	39,6	75,1
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	88,8	16,8
Kap. 1790 Kystvakten	-2,7	-5,0

Kolonne 2 viser reelle endringer hvert år i perioden. Kolonne 3 viser reell endring fra 2013 til 2014.

I tillegg til bevilgningsendringene som er vist over, må også interneffektivisering som er gjennomført i løpet av samme periode medregnes for å kunne måle økonomisk effekt omsatt til prioritert operativ virksomhet. Tabellen nedenfor viser derfor de fak-

tiske endringene hvor effekten av både bevilgningsendringer og effektivisering er medregnet for perioden 2010–2013 og for 2013 for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, forsvarsgrenene, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Kystvakten.

Tabell 1.3 Oversikt over faktiske endringer samlet for planperioden 2010–2013 sammenlignet med 2009-nivå og over forslag til budsjett for 2014 sammenlignet med 2013-nivå for Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Hæren, Sjøforsvaret (utenom Kystvakten), Luftforsvaret, Heimevernet, Etterretningstjenesten og Kystvakten (mill. kroner).

	2009–2013	2013–2014
Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet	57,7	20,9
Kap. 1731 Hæren	498,0	35,8
Kap. 1732 Sjøforsvaret	339,6	42,2
Kap. 1733 Luftforsvaret	236,5	66,3
Kap. 1734 Heimevernet	87,4	83,2
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	114,6	22,4
Kap. 1790 Kystvakten	90,7	0

Kolonne 2 viser faktiske endringer hvert år i perioden. Kolonne 3 viser faktisk endring fra 2013 til 2014.

Norske styrker i utlandet

Forsvaret vil gjennomføre pålagte utenlandsoperasjoner med fortsatt hovedvekt på Afghanistan. Prosessen med å overføre sikkerhetsansvaret til afghanske myndigheter skal være fullført innen utgangen av 2014. Det samlede norske styrkebidraget er de siste to årene mer enn halvert. Målsettingen frem mot utgangen av 2014 er at styrkebidraget reduseres ytterligere og tilpasses fortløpende endringer i ISAFs kommando- og styrkestruktur. Nedtrappingen av omfanget på det samlede norske styrkebidraget skal ferdigstilles frem mot utgangen av 2014. Samtidig planlegger NATO å videreføre støtten til Afghanistan i form av rådgivning og videre opplæring av de afghanske sikkerhetsstyrkene også etter 2014, men under et nytt navn og med et annet mandat. På norsk side planlegges det med å flytte et tilpasset nasjonalt ledelses- og støtteelement fra Mazar-e Sharif til Kabul-området i løpet av 2014. Et begrenset bidrag til NATOs nye operasjon planlegges konsentrert til dette området.

Fokus i Afghanistan vil også i 2014 rettes mot rådgivning og opplæring i tråd med ISAFs operasjonskonsept. Dette betyr at det norske spesialstyrkebidraget for rådgivning av det afghanske spesialpolitiet i Kabul videreføres i 2014. Den norske rådgivningsenheten til det afghanske politiet i Mazar-e Sharif, som er en del av den nordisk-baltiske *Transition Support Unit* (TSU), planlegges videreført til sommeren 2014. Støtten til den afghanske hæren (ANA) og instruktører til ANAs utdanningsinstitusjoner videreføres hele året. Bidraget til hovedkvarterene i Mazar-e Sharif og Kabul tilpasses etter hvert som ISAFs kom-

mandostruktur endres. Enhetene under nasjonal styrkesjef og støtteelement reduseres i takt med nedtrekket og flyttes i løpet av 2014 til Kabul-området. Samtidig vil man frem mot slutten av 2014 beholde noe kapasitet i Mazar-e Sharif for å sikre en god og ryddig hjemsendelse av norsk militært materiell derfra. Støtte til *ANA Trust Fund* planlegges videreført i 2014 med 10 mill. USD.

Norsk deltakelse i FN-operasjonen *United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali* (MINUSMA) planlegges videreført frem til medio 2014. Norge vil i tillegg videreføre tilpassede bidrag til en rekke andre operasjoner og beredskapsregistre innenfor rammene av NATO, FN og EU. Regjeringen vurderer fortløpende behov for å stille relevante bidrag primært til FN-ledede operasjoner, ev. til operasjoner ledet av andre under FN-mandat.

Hæren

Aktivitetsnivået i Hæren i 2014 videreføres på 2013-nivå, i tråd med langtidsplanen. Hæren forventes å få økt operativ evne i 2014, bl.a. gjennom bedret materielltilgjengelighet og logistikkstøtte.

Frigjorte midler fra ISAF-operasjonen bidrar i vesentlig grad til styrkingen av Hærens budsjett i 2014. Dette legger til rette for at Hæren vil kunne bygge opp et robust logistikk- og støtteapparat for understøttelse av Brigade Nord. Dette vil være et vesentlig bidrag til videre styrking av den operative evnen i Hæren.

Hæren har allerede omfattende tilstedeværelse i nord og vil i 2014 ytterligere prioritere en videre utvikling av panserbataljonsystemet i briga-

destrukturen i Nord-Norge. Hæren øker i 2014 andel vervede ytterligere og moderniserer sitt materiell betydelig. Nåværende utdannings, trenings- og øvingsnivå videreføres.

Hæren vil i 2014 redusere styrkeproduksjonen til operasjoner i Afghanistan ytterligere, og dreie aktiviteten bl.a. mot opptrening og forberedelser til deltakelse i *NATO Response Force* (NRF) i 2015.

Sjøforsvaret utenom Kystvakten

Sjøforsvaret ivaretar suverenitetshevdelse, beredskap, nasjonale operasjoner og forpliktelser til NATOs stående maritime styrker. Aktivitetsnivået i Sjøforsvaret i 2014 videreføres på 2013-nivå, i tråd med langtidsplanen. Innfasing og driftsetting av en modernisert struktur i Sjøforsvaret legger samtidig grunnlaget for en fortsatt styrking av Sjøforsvarets operative evne. Frigjorte midler fra effektiviseringsarbeidet i forsvarssektoren bidrar i vesentlig grad til økningen av Sjøforsvarets budsjett i 2014. Den økte bevilgningen går i all hovedsak til drift og vedlikehold av nye fartøyer.

Om lag 27 pst. av nasjonal seilingsaktivitet i 2014 planlegges gjennomført i Nord-Norge. Dessuten gjennomfører Kystjegerkommandoen i hovedsak all sin trenings- og øvingsaktivitet i Nord-Norge.

Kystvakten

Kystvaktens operative aktivitet videreføres på om lag samme nivå som i 2013, med prioritet til patruljedøgn i nord. Om lag 62 pst. av nasjonal patruljeaktivitet i 2014 planlegges gjennomført i Nord-Norge.

Kystvaktens struktur består av ni fartøy i ytre kystvakt og seks fartøy i indre kystvakt.

Luftforsvaret

Aktivitetsnivået i Luftforsvaret i 2014 videreføres i stort på det nivå som langtidsplanen forutsetter. Innfasing og driftsetting av de nye transportflyene og maritime helikoptrene gir grunnlaget for en fortsatt styrket operativ evne. Frigjorte midler fra effektiviseringsarbeidet i forsvarssektoren bidrar i vesentlig grad til økningen av Luftforsvarets budsjett i 2014. Denne økningen går i stor grad til drift og vedlikehold av de nye systemene i tillegg til økt helikopterberedskap.

Luftromsovervåking og suverenitetshevdelse med F-16 på beredskap vil bli ivaretatt iht. fastlagt operativ ambisjon for 2014. Tilstedeværelse i

nordområdene prioriteres. Regjeringen legger økt vekt på samfunnssikkerhet og har etablert styrket helikopterberedskap både på Rygge og Bardufoss. Denne videreføres i 2014.

Innen utgangen av 2014 planlegges generalinspektøren for Luftforsvaret med tilpasset stab å være etablert på Reitan. Samtidig planlegges DA-20 EK- og kalibreringsfly å være etablert på Gardermoen. NASAMS luftvern fra Bodø og baseforsvarskapasitet fra Bodø og Rygge planlegges å være flyttet til Ørland. Det planlegges med at inn-til seks NH-90 maritime helikoptre med *Initial Operational Capability* (IOC) vil være overtatt av Forsvaret innen utgangen av 2014.

Det pågående nordiske samarbeidet om taktiske lufttransportkapasiteter er prioritert og skal bidra til bedre samordning av operativ utnyttelse, drift og vedlikehold – herunder kostnadsbesparelser for de deltakende land.

Redningshelikoptertjenesten

Aktiviteten for Redningshelikoptertjenesten vil videreføres på om lag samme nivå som i 2013. Justis- og beredskapsdepartementet dekker i undertak av 90 pst. av de budsjetterte utgiftene til operativ og teknisk drift, mens Forsvaret dekker resterende drift, i tillegg til samtlige utgifter knyttet til utdanning av personellet.

Heimevernet

Aktivitetsnivået i Heimevernet i 2014 øker sammenlignet med nivået fra saldert budsjett for 2013. Frigjorte midler fra ISAF-operasjonen bidrar i vesentlig grad til styrkingen av Heimevernets budsjett. Heimevernet vil i 2014 være i stand til å øke trening og øving av områdestrukturen samt styrke annen kompetanseutvikling og befalstreningen ytterligere.

Regjeringen legger med dette til rette for at Heimevernets operative evne styrkes ytterligere. Heimevernets distriktsstaber og innsatsstyrker vil ved utgangen av 2014 være beredskapsklare iht. fastlagt operativ ambisjon. Store deler av Heimevernets områdestruktur vil også tilfredsstillende operativ ambisjon. Det pågående arbeidet med å identifisere og dekke materiellbehov for den justerte områdestrukturen, sammen med økt trening og øving, vil ytterligere styrke Heimevernets operative evne i perioden 2014–2016.

Heimevernets justerte struktur planlegges å være på plass i 2014:

- Innsatsstyrkene planlegges å være justert fra 5 000 stillinger til 3 000 stillinger, og materiell-

og personelldekningsgraden planlegges å være tilfredsstillende for innsatsområdene.

- Økning av områdestrukturen til 42 000 stillinger vil være påbegynt, og Heimevernet vil være godt i gang med å forbedre materiell- og personelldekningsgraden.

Forsvarets spesialstyrker

Også spesialstyrkene vil kunne stille beredskapsklare styrker iht. fastlagt operativ ambisjon. Forsvarets spesialstyrker vil fra 1. januar 2014 bli organisert som et eget virksomhetsområde under en felles ledelse. Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) fra Hæren og Marinejegerkommandoen (MJK) fra Sjøforsvaret legges under den nye ledelsen til Forsvarets spesialstyrker, jf. Innst. 490 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013). FSK/HJK og MJK vil bli videreført som to separate avdelinger og med dagens lokalisering. Ifm. at MJK er satt på nasjonal beredskap fra 1. august 2013 foreslås bevilgningen til Forsvarets spesialstyrker økt i 2014. Dette foreslås dekket inn over Forsvarsdepartementets budsjett gjennom å redusere bevilgningen på kap. 1719, post 43.

Etterretningstjenesten

Etterretningstjenesten er regulert ved lov av 20. mars 1988 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Det stadig økende behovet for etterretningsinformasjon og -vurderinger gjør det nødvendig med en ytterligere styrking av tjenestens tekniske, operative og personellmessige kapasitet. Den stadig raskere teknologiske utviklingen innebærer betydelige utfordringer med tilhørende behov for rask etterretningsstøtte på stadig nye felt. Dette ble bl.a. synliggjort under terrorangrepet i Algerie i januar 2013 og ifm. utviklingen i Sahel-området generelt. Etterretningstjenesten skal også støtte Forsvarets operasjoner utenlands. Dette innebærer bl.a. å opprettholde kompetanse om utviklingen i norske nærområder. Utenfor landets grenser innebærer det kompetanse om internasjonale islamistiske nettverk, ulike ekstremistiske miljøer i Europa, osv. I budsjettforslaget for 2014 foreslås en bevilgningsøkning til midlertidige tiltak i Etterretningstjenesten, i tillegg til den styrkingen som er forutsatt i langtidsplanen.

Forsvarets logistikkorganisasjon

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) er planlagt i hovedsak å videreføre leveranser og aktivitet

på 2013-nivå. I budsjettforslaget for 2014 legges det opp til å styrke verkstedkapasiteten i FLO for å legge til rette for en økning av produserte timer til Hæren, Sjøforsvaret, Heimevernet og Forsvarets operative hovedkvarter. Videre foreslås det i budsjettforslaget å øke bevilgningene på investeringskapitlene bl.a. for å styrke evnen til prosjektgjennomføring. FLO vil også bli styrket for å gi Heimevernet en bedret logistikkunderstøttelse. Et felles nasjonalt ledelseselement for logistikk planlegges å være etablert i 2014.

Felleskapasiteter

Forsvarets sanitet vil i stort videreføre sine leveranser og aktivitet på samme nivå som i 2013. Når alt planlagt nytt materiell er på plass, forventes taktisk luftevakueringskapasitet og mobil sanitet (ROLE 2) å være operative i hhv. 2015 og 2016. Troms militære sykehus vil i perioden avvikles, og frigjorte midler planlegges brukt til å styrke tilgjengeligheten og utholdenheten til prioriterte sanitetskapasiteter.

Arbeidet med å samlokalisere Forsvarets ulike helsetjenester i Indre Troms videreføres i 2014. Dette gjøres i sammenheng med det pågående samarbeidet i regi av Bardu kommune mellom berørte aktører tilknyttet etableringen av et nytt medisinsk senter i regionen etter at Troms militære sykehus er nedlagt, jf. Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012).

Cyberforsvaret er en viktig satsing og skal videreføre leveranser og aktivitet i hovedsak på 2013-nivå, herunder ved å ivareta pålagte operative leveranser. Cyberforsvaret styrkes budsjettmessig i 2014. I 2014 og perioden fremover vil flere IKT-relaterte investeringsprosjekter gå over i driftsfasen. Dette skal bidra til effektiv informasjonsutveksling, felles situasjonsforståelse samt økt tempo og presisjon i kommandokjeden. Forsvaret styrker sin evne til å operere i samvirkende nettverk, både nasjonalt og internasjonalt, først og fremst med allierte styrker og partnere. Cyberforsvaret skal kontinuerlig fornyes. Cyberforsvaret skal prioritere styrkeproduksjon samt drift og beskyttelse av Forsvarets informasjonsinfrastruktur. Det skal også vurderes hvordan Cyberforsvaret skal understøtte forsvarsgrenene mht. prosjektplanlegging og gjennomføring av investeringer. Cyberforsvaret og Forsvarets logistikkorganisasjon skal utvikle, drifte og beskytte Forsvarets informasjonsinfrastruktur på en mer kostnadseffektiv måte. Dette inkluderer organisatoriske, økonomiske og kapasitetsmessige forhold. Den

nye informasjonsinfrastrukturen vil gi drifts- og vedlikeholdsmessige gevinster for Cyberforsvaret og Forsvarets logistikkorganisasjon. Utrangering av utdatert informasjonsinfrastruktur skal være høyt prioritert i 2014 og ved hjelp av dette vil Cyberforsvaret fornyes. Cyberforsvaret har en svært viktig funksjon i å møte økende trusler mot Forsvarets informasjonsinfrastruktur.

Forsvarets høgskole vil videreføre sine leveranser og aktivitet i hovedsak på samme nivå som i 2013 og i tråd med føringene i Innst. 384 S (2012–2013) til Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid».

Forsvarets operative hovedkvarter vil innenfor den foreslåtte bevilgningsrammen kunne stille et fullt ut operativt hovedkvarter og løse pålagte oppdrag.

Trening og øving

Av fellesøvelsene prioriteres gjennomføringen av øvelse *Cold Response* i 2014. For å ivareta dette vil enkelte andre fellesøvelser bli gjennomført med et noe lavere ambisjonsnivå enn i 2013. Av øvrige øvelser vil Gram og Gemini prioriteres. Den forsvarsgrenvise øvingsaktiviteten vil også i 2014 koordineres i fellesoperativt miljø.

Målrettet gjennomføring av nasjonal og alliert øvingsaktivitet er en vesentlig del av Forsvarets virksomhet og en forutsetning for å kunne vedlikeholde og styrke Forsvarets operative evne. Økt militær tilstedeværelse og aktivitet er en sentral del av regjeringens satsing i nord og prioriteres høyt. Det legges til rette for trening og øving i Norge for og med allierte og viktige partnerland. Interessen blant allierte og partnere for å trene og øve i Norge er stor.

Øvingssamarbeidet innenfor rammen av NATO og etablert bi- og multilateralt samarbeid vil bli prioritert også i 2014. NATOs prioriteringer med basis i det strategisk konseptet utgjør en sentral del av grunnlaget for trenings- og øvingsaktiviteten. Dette innebærer bl.a. økt fokus på kollektivt forsvar, beredskaps- og forsterkningsplaner og krisehåndtering. Regionale utfordringer står sentralt, og regjeringen legger vekt på mulighetene for et tettere samarbeid mellom NATOs nye kommandostruktur og nasjonale hovedkvarter, slik som Forsvarets operative hovedkvarter. I lys av redusert alliert operativt samvirke i det daglige som følge av nedtrappingen i Afghanistan, ønsker NATO gjennom *Connected Forces Initiative* å styrke øvingsvirksomheten i allianserammen. Regjeringen vektlegger å bidra til denne utviklin-

gen, og Forsvarets øvingsvirksomhet er innrettet mot en styrking av allierte øvelser og andre flernasjonale øvelser i Norge og utlandet. Nasjonalt er det lagt til rette for en styrking av fellesoperativ øving gjennom etablering av såkalte fellesoperative arenaer, der større forsvarsgrenvise øvelser samkjøres. Det legges også til rette for en bred flernasjonal deltakelse i hovedøvelsen *Cold Response* i Nord-Norge.

Norge tilbyr i 2014 vertskapsstøtte for NATO-øvelsen *Noble Ledger*, som er en sertifiseringsøvelse for landkomponenten i *NATO Response Force* for 2015. Styrken er satt sammen av Det tysk-nederlandske korps. Norge bidrar tungt til denne NRF-kontingenten, med Telemark bataljon som kjerne. Øvelsen er planlagt gjennomført i Sør-Norge høsten 2014.

Nordic Defence Cooperation legger til rette for et tettere nordisk trenings- og øvingssamarbeid. Øvingssamarbeidet med Russland baserer seg på Forsvarsdepartementets overordnede strategi og gjennomføres med utgangspunkt i en årlig tiltaksplan. Forsvaret deltar i etablerte internasjonale øvelser for søk og redning, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning i nordområdene. For å støtte opp om øvingsvirksomheten i NATO, og for å legge til rette for alliert aktivitet i nærområdene, legges det opp til at Forsvaret jevnlig påtar seg vertskapet for NATO-øvelser.

Sivil-militære samvirkeøvelser på alle nivå blir stadig viktigere for å kunne møte utfordringer av sektorovergripende karakter. Målrattede øvelser med sivile myndigheter om krisehåndtering og bistand prioriteres, både sentralt og regionalt. Regjeringen vektlegger særlig at Forsvaret øver for på anmodning å kunne bistå politiet, basert på tydelige ansvarsforhold og roller. Slik styrkes politiets evne til å motta støtte og Forsvarets evne til å stille med relevante og tilgjengelige ressurser. Mulige trusler mot samfunnskritisk IKT-infrastruktur skal inngå i øvingsvirksomheten.

Særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader

Statens pensjonskasse forvalter særskilte kompensasjonsordninger for personell som har pådratt seg psykiske belastningsskader i utenlandsoperasjoner. Bevilgningsnivået i 2014 videreføres på samme nivå som i saldert budsjett for 2013. Det er knyttet usikkerhet til hva den særskilte kompensasjonsordningen vil generere av utgifter i 2014.

Kulturvirksomhet i Forsvaret

Satsingen på kulturvirksomheten i Forsvaret videreføres i tråd med ambisjonene i Innst. S. nr. 295 (2008–2009) til St.meld. nr. 33 (2008–2009). Bevilgningen til kulturelle og allmenn-nyttige formål i forsvarssektoren foreslås økt knyttet til bidrag til grunnlovsjubileet samt Norsk Militær Tattoo i 2014. De minste korpserne i Forsvarets musikk skal økes med til sammen fire stillinger i tråd med ambisjonene i St.meld. nr. 33 (2008–2009). Aktiviteten knyttet til forsvarsmuseene videreføres på 2013-nivå.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Samfunnet er blitt mer sårbart bl.a. som følge av den økte avhengigheten av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Regjeringen legger vekt på å styrke arbeidet med forebyggende sikkerhet og IKT-sikkerhet på tvers av samfunnssektorene.

Regjeringen foreslår også i 2014 en betydelig bevilgningsøkning til Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). Regjeringen har i langtidsplanen for forsvarssektoren lagt opp til at NSM skal videreutvikles som det sentrale direktorat for beskyttelse av informasjon og infrastruktur av betydning for samfunnskritiske og andre viktige samfunnsfunksjoner. NSM har utviklet seg til å bli det ledende nasjonale fagmiljøet innenfor IKT-sikkerhet i Norge. Regjeringen ønsker ytterligere å styrke og videreutvikle dette fagmiljøet og foreslår derfor å øke bevilgningen særskilt også til dette formål (jf. også Prop. 1 S (2013–2014) til Justis- og beredskapsdepartementet). Budsjettforslaget legger dessuten til rette for en videreutvikling av bl.a. informasjons- og objektsikkerhetsarbeidet, tilsynskapasiteten og interne og eksterne kompetansemiljøer.

Øvrige virksomheter

Aktiviteten knyttet til Forsvarsbygg og Forsvarets forskningsinstitutt videreføres på om lag samme nivå som i 2013. Regjeringen legger samtidig opp til en varig styrking av verdibevaringen av forsvarssektorens bygningsmasse.

Den eksisterende pensjonsordningen i Forsvarsbygg gir ikke den ønskede budsjett- og styringsmessige forutsigbarhet verken for Forsvarsbygg eller sektoren for øvrig. Regjeringen vil bl.a. av denne grunn igangsette et arbeid for å vurdere Forsvarsbyggs fremtidige pensjonsordning som del av en bredere prosess som berører flere

departementer med tilsvarende virksomheter, jf. omtale i proposisjonens del II, kap. 1710, post 01.

Bevilgningen til drift av Forsvarsdepartementet foreslås økt for å dekke inn økte driftsutgifter som følge av sikringstiltakene som er iverksatt ved Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementet.

Investeringer

Regjeringen fortsetter i 2014 å satse på moderniseringen av Forsvaret og foreslår en samlet investeringsramme på 10 932,8 mill. kroner. Investeringsrammen fordeler seg med 8 874,3 mill. kroner til materiellinvesteringer og 2 058,6 mill. kroner til eiendom, bygg og anlegg (EBA).

Materiellinvesteringer

Innenfor programområde landsystemer er det i 2014 planlagt at hoveddelen av utbetalingene vil finne sted innenfor ulike prosjekter for anskaffelse av pansrede kjøretøykapasiteter, med oppgraderingen av Hærens CV-90-kjøretøy som det klart største prosjektet. Utover dette er det planlagt med større utbetalinger knyttet til anskaffelsene av fjernstyrte våpenstasjoner og automatiske granatkastere. For øvrig fortsetter aktiviteter knyttet til å forbedre sikkerheten for personellet i operasjoner og landstyrkenes evne til å operere under ulike forhold.

Programområde sjøsystemer vil også i 2014 kreve betydelige midler, særlig i tilknytning til leveransen av korvetter, nye maritime helikoptre til Kystvakten og fregattene samt videre oppdatering av ubåtene. Det er dessuten planlagt vesentlige utbetalinger til sjømålsmissiler og fregatter.

Innenfor programområde luftsystemer vil oppgraderingen av F-16 kampfly og P-3 overvåkingsfly dominere i 2014, sammen med oppdatering av utskyttningsplattformene til NASAMS II.

Innenfor programområde logistikk-systemer er det i 2014 planlagt med vesentlige utbetalinger knyttet til anskaffelsen av nytt logistikk- og støttefartøy. Videre vil det anskaffes materiell knyttet til mottiltak mot improviserte sprengladninger samt ulike typer sanitetsmateriell som skal inngå i Forsvarets ROLE 2 sanitetssystemer. For øvrig slutføres oppgraderingen av ABC søke- og påvisningspanservogner, som skal bedre vognenes kapasitet og beskyttelse.

Innenfor programområde spesialstyrker og soldatsystemer utgjør anskaffelse av våpen, bekledning og utrustning de klart største investeringene.

Innenfor programområde informasjonsinfrastruktur (tidligere nettverksbaserte forsvarssystemer) utgjør anskaffelse av fiberinfrastruktur, nytt operativsystem til Forsvarets sikre plattformer og modernisering av taktisk radio de største investeringene.

Innenfor LOS-programmet planlegges innføringen av et nytt personellsystem slutført. Prosjektet HRM i FIF har levert en løsning som erstatter de fleste eldre personelldatasystemer og som fra 2014 innfører nye løsninger i tråd med kompetansereformen i Forsvaret. Logistikkprosjektet viderefører arbeidet med å ta frem nye løsninger innenfor bl.a. konfigurasjonsstyring og avanserte vedlikeholds- og forsyningssystemer.

Tre materiellinvesteringsprosjekter legges frem for godkjenning i Prop. 1 S (2013–2014):

- Et prosjekt for anskaffelse av nytt helikopterbærende og isforsterket ytre kystvaktfartøy,
- et prosjekt for anskaffelse av bekledning og beskyttelse til soldatene, og
- et prosjekt for å oppdatere fregattens integrerte våpensystem, AEGIS.

Kampfly med baseløsning

Hoveddelen av midlene til nye kampfly med baseløsning vil i 2014 gå med til:

- Gjennomføring av kampflykjøpet og flernasjonalt partnerskap,
- kampflyanskaffelsen – delutbetalinger på bestilte F-35 kampfly med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester,
- nasjonal våpenutvikling (*Joint Strike Missile* (JSM) og 25 mm flyammunisjon (APEX)),
- våpenanskaffelser, og
- eiendom, bygg og anlegg (EBA).

I tråd med Stortingets tidligere vedtak vil det anskaffes inntil 52 F-35 kampfly, hvorav fire fly til treningsformål er satt i bestilling. Under behandlingen av Innst. 489 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013) sluttet Stortinget seg til den planlagte leveringsprofilen for hovedanskaffelsen med levering av seks fly hvert år fra 2017 til 2024, totalt inntil 48 fly. Etter bestillingsprosedyrene i avtalen mellom partnernasjonene skal det meldes inn og bekreftes bestilling fire år før leveranse. Det planlegges å gjennomføre kampflyanskaffelsen som fortløpende anskaffelsesbeslutninger i det enkelte bestillingsår. Dette innebærer at regjeringen legger opp til å legge frem beslutningsgrunnlag for Stortinget i forkant av hver bestilling av fly, og regjeringen ber i denne proposisjonen om full-

makt til anskaffelse av seks fly med planlagt leveranse i 2018.

Bl.a. som følge av endret leveringsplan, ble det i Prop. 1 S (2012–2013) presentert et oppdatert kostnadsbilde for investeringene i det totale F-35-programmet. Arbeidet med planlegging og prosjektering knyttet til investeringer i EBA for ny kampflybase på Ørland og fremskutt QRA-base på Evenes er igangsatt. De første EBA-prosjektene forventes fremmet Stortinget for godkjenning i 2014, og vil utgjøre en avgjørende og integrert del av forutsetningene for å kunne realisere etableringen av et nytt og betydelig styrket kampflyvåpen iht. den tidsplanen som er lagt.

Utviklingen av JSM trinn 2 pågår i slutfasen. Arbeidet med et beslutningsgrunnlag for avsluttende trinn (trinn 3) av utviklingen av JSM pågår, og saken planlegges lagt frem for Stortinget så snart grunnlaget foreligger. En del av arbeidet innebærer forhandlinger med Kongsberg Defence Systems (KDS). For å sikre kompetanse og moment i overgangen mellom JSM trinn 2 og trinn 3 kan det være aktuelt å inngå en brofasekontrakt med KDS. Nøyaktig beløpsmessig størrelse på en slik brofasekontrakt vil foreligge når forhandlingene med KDS er ferdigstilt.

Eiendom, bygg og anlegg

Bevilgningen til nasjonalfinansiert eiendom, bygg og anlegg (EBA) vil i 2014 i stor grad bli benyttet til å videreføre store investeringsprosjekter i EBA som Stortinget tidligere har gitt fullmakt til å igangsette. Flere av prosjektene som i 2014 vil være i produksjon, er relatert til omstillingsprosessen i Forsvaret vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008). Dette omfatter bl.a. etablering av helikopterbase på Bardufoss med et detasjement på Haakonsværn og prosjekt for administrasjonsbygg og flerbrukshaller til Marinejegerkommandoen på Haakonsværn. Disse prosjektene ble igangsatt etter Stortingets behandling av Innst. 490 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013). Videre er prosjekter for å understøtte vedtak ved Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012), bl.a. etablering av hovedbase og fremskutt base for de nye kampflyene, under forberedelse og oppstart.

For å understøtte regjeringens omfattende nordområdesatsing gjennomføres det betydelige investeringer, med hovedvekt på Indre Troms. I Indre Troms er det igangsatt fire prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner. Disse omfatter bl.a. fornyelse av eksisterende bygnings-

masse i Rusta leir på Bardufoss og investeringer knyttet til helikopterbasen på Bardufoss.

Videre vil den foreslåtte bevilgningen i 2014 bli benyttet til investeringer som følger av anskaffelse av nytt materiell og tiltak for å sikre verdibevaring av Forsvarets EBA. Som en følge av dette gjennomføres prosjekter knyttet til basisanlegg som rullebaner, flyplassdekker og øvrig infrastruktur i Forsvarets leirer, herunder utbedring av rullebaner på Andøya og Bodø samt infrastrukturtiltak i Bardufoss leir.

Den betydelig satsingen på Hæren, herunder gjennom en personellmessig styrking, har medført et stort behov for nye boliger og forlegninger i Indre Troms og i Østerdalen. Tilfredsstillende og hensiktsmessige boforhold for Forsvarets personell utgjør dessuten en vesentlig del av familie-, kompetanse- og rekrutteringspolitikken i Forsvaret. Regjeringen arbeider derfor målrettet for å møte de utfordringer som gjør seg gjeldende på både kort og lang sikt for å sørge for at den personellmessige oppbemanningen ledsages av nødvendige og tidsmessige investeringer i boliger og forlegninger.

Regjeringen har lagt stor vekt på å styrke de profesjonelle korpserne i Forsvaret som sentrale kulturbyggere og viktige tradisjonsbærere. Det er en prioritering for regjeringen at alle korpserne har funksjonelle fasiliteter for utøvelse av sin virksomhet. Korpserne i Oslo, Trondheim og Harstad har gode øvings- og konsertlokaler. Det er behov for betydelige forbedringer også i Horten og Bergen, og målrettede tiltak vil bli iverksatt så snart som mulig. Regjeringen ser i denne forbindelse rehabilitering av Hangar B ved Karljohansvern som et aktuelt alternativ, som et ledd i et bredere arbeid for å sikre bevaring og hensiktsmessig bruk av dette bygget. Regjeringen vil også se på ulike alternativer for mulig rehabilitering av øvingslokalene i Bergen.

Det fremmes ikke nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner i denne proposisjonen.

Bevilgningen til investeringer i NATO-infrastruktur i 2014 reduseres og vil i hovedsak omfatte prosjektet *Air Command and Control Sys-*

tem (ACCS) med installasjoner på Sørreisa. Videre er det planlagt inngåelse av kontrakt for prosjektet *Broadcast and Ship-Shore* (BRASS). I tillegg vil to mindre investeringprosjekter for *NATO Naval Forces Sensor and Weapon Accuracy Check Sites* (FORACS) være under implementering i 2014.

De fellesfinansierte og multinasjonale kapasitetene NATO har sammen gjør NATO unikt. Dette er kapasiteter som de færreste NATO-land vil kunne ha hver for seg. Alle allierte nyter godt av NATOs kapasiteter. Mange allierte har imidlertid betydelig utfordringer med sine budsjetter. Dette rammer også NATO. Fra norsk side vurderes derfor løpende hvordan vi best mulig kan bidra til å styrke NATO-felleskapet.

Miljøtiltak

Forsvaret legger vekt på å rydde opp i tidligere tiders forurensning i grunn og sjø, og vil i 2014 videreføre eksplosivrydding og miljøsanering i utrangerte skyte- og øvingsfelt. Det skal utarbeides tiltaksplaner for miljøsanering av forurenset sjøbunn ved Forsvarets havner. Det foreslås benyttet 99,4 mill. kroner til rydding av skyte- og øvingsfelt og 5 mill. kroner til tiltaksplaner for miljøsanering av havner.

1.5 Anmodningsvedtak

I denne proposisjonen omtales følgende anmodningsvedtak:

Vedtak nr. 546, 10. juni 2013,

«Stortinget ber regjeringen sikre at personer som er direkte involvert i arbeid for selskap som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste, sikkerhetsklarerer.»

Oppfølgingen av dette vedtaket er nærmere omtalt i proposisjonens Del III, 5 Informasjonssaker.

2 Tryggingsspolitikk

2.1 Innleiing

Dagens tryggingsspolitiske situasjon er meir kompleks, mindre føreseieleg og i langt raskare endring enn tidligare. Det tryggingsspolitiske utsynet i langtidsplanen for Forsvaret, Prop. 73 S (2011–2012), skildrar ei verd der norsk tryggleik er nær knytt til utfordringar nasjonalt og internasjonalt. Regjeringa vil særleg prioritere å styrkje Forsvarets operative evne, gjennom å utvikle struktur, organisasjon og dei samla kapabilitetane vidare. Eit oppdatert forsvars- og beredskapsplanverk er i tillegg avgjerande for forsvarssektoren si evne til å løyse oppgåvene i krise og krig. Det er difor viktig å sjå den militære evna i eit heilskapeleg perspektiv, der både nasjonal og internasjonal innsats inngår.

Globalisering og økt samhandel over landegrensene er grunnleggjande positivt, men gjer oss også meir sårbare. Tryggingsspolitiske kriser langt vekk kan lett få konsekvensar for Noreg og nærområda våre. Den arabiske våren har ført med seg store endringar i Midtausten og Nord-Afrika. Valdsbruken i Syria og Egypt er særleg urovekjande. Samtidig vil endringar i det geopolitiske biletet prege utviklinga framover, særleg som følge av at verdas økonomiske tyngdepunkt flyttar seg mot Asia og Stillehavsområdet. Denne regionen er i liten grad regulert av institusjonalt fleirnasjonalt tryggingssamarbeid. Dessutan kan nasjonalisme og usemje om grenser auka faren for konflikt. Økonomisk vekst gir grunnlag for auka militærinvesteringar, og vestlege verdiar og interesser kan i større grad verte utfordra globalt. Ei verd med fleire stormakter kan føre med seg auka stormaktrivalisering. Det er difor av stor betydning å bidra til at FN og andre multilaterale ordningar fungerer best mogleg for å motverke ei slik utvikling. Noreg tek aktivt del i arbeidet med å skape ein multilateral verdsorden under FN.

Vidare er det avgjerande for tryggleiken vår å styrkje det transatlantiske samarbeidet i NATO. Dei tette transatlantiske banda er tufta på felles historie, verdiar, interesser og utfordringar. Samtidig må europeiske allierte vere førebudde på å ta ein større del av ansvaret for tryggleiken i eigne

område på grunn av venta amerikanske forsvarsnedskjeringar og auka fokus på Stillehavsområdet. Den økonomiske krisa held fram i Europa. Sidan starten av krisa i 2008 har mange europeiske allierte redusert forsvarsbudsjetta betydeleg. Auken i det norske forsvarsbudsjettet gjer at Noreg er i ei særstilling. Svak økonomisk vekst vil få følgjer for den allierte byrdefordelinga, og Europa står i fare for å måtte avvikla kritiske militære kapabilitetar utan å ha råd til å investere i nye. I Afghanistan held avviklinga av ISAF-operasjonen fram, og dei afghanske tryggingssstyrkane har no overtatt hovudansvaret for tryggleiken i heile landet. Planlegginga av NATOs misjon *Resolute Support* etter 2014 er i full gang, og overgangen frå eit «deployert NATO» til eit «førebudd NATO» vil ha stor verknad for samarbeidet i tida framover.

Forsvaret har ei sentral rolle i å vareta norske interesser i eige område og på eige territorium. Nordområda er regjeringa sitt fremste strategiske satsingsområde, og ambisjonen om eit tilpassa militært nærvær i nord vil verte ført vidare i 2014. I arbeidet med å følgje opp erfaringane frå terrorhandlingane 22. juli 2011 har Forsvarsdepartementet og Forsvaret gått gjennom beredskapen og evna til å støtte sivile styresmakter i deira handtering av kriser. Ei rekkje tiltak er sette i verk dei to siste åra, og dette arbeidet vil halde fram i 2014.

2.2 Tryggingsspolitiske utviklingstrekk og prioriteringar

2.2.1 FN

FN-pakta gir FNs tryggingssråd ansvar for å setje i verk kollektive tiltak for å fremje fred og global tryggleik. FN er den einaste globale instansen som kan legitimere bruk av makt, og den viktigaste arenaen for å søkje mellomstatlege løysingar på truslar mot internasjonal fred og tryggleik. For å gjennomføre Tryggingssrådets mandat kan FN anten gjennomføre operasjonane sjølv, eller organisasjonar som NATO, EU, den Afrikanske Union (AU) eller medlemsland kan gjennomføre

dei for FN. Andre organisasjonar eller samanslutningar av land gjennomfører ofte dei skarpaste operasjonane. Døme på dette dei seinare åra er NATOs operasjonar i Afghanistan og Libya.

Med deltaking frå om lag 120 medlemsland leier FN no 17 fredsbevarande operasjonar. Dei siste ti åra har talet på fredsoperasjonar auka. Dei fleste av konfliktane i dag er interne, prega av ein vanskeleg tryggingssituasjon, mange krigførande partar og vald mot sivilbefolkninga. Vern av sivile er difor ei viktig oppgåve for FN's fredsoperative verksemd. Det krev robuste og velkvalifiserte styrkar, og tett samarbeid med nasjonale styresmakter og frivillige organisasjonar.

Det er avgjerande at mandata frå FN's tryggingråd er tydelege, i kombinasjon med klar vilje og evne frå FN's medlemsland til å gjennomføre dei. Dei siste åra har FN's tryggingråd, med referanse til prinsippet om *Responsibility to Protect* (R2P), vist seg handlekraftig ved å reagere på akutte situasjonar som i Elfenbeinskysten og Libya, men samtidig har det vore vanskeleg å samle seg om ei felles haldning i høve til krisa i Syria. Dette er tydelege døme på at vetomaktene sine interesser er avgjerande for FN's evne til å handle.

Difor er det viktig at FN lykkast som fredsbevarande organisasjon. Den breie multinasjonale deltakinga i operasjonane gir FN styrke, og det er uheldig at det i første rekkje er land frå sør som deltek med styrkar i FN-leia operasjonar. Det er viktig at vestlege land aukar sin innsats i felt, særleg med spesialiserte avdelingar, som kan gje FN dei beste føresetnadane for å løyse dei komplekse oppgåvene som moderne fredsoperasjonar krev. I dag har Noreg militære observatørar og stabsoffiserar i ei rekkje FN-operasjonar i Sør-Sudan, Afghanistan, Midtausten og på Balkan. Saman med det nye bidraget til FN's stabiliseringsoperasjon i Mali, vert desse bidraga ført vidare i 2014. Samtidig ser Noreg på utsiktene for å delta med avdelingar i andre FN-leia operasjonar, gjerne i ei nordisk ramme. Noreg vil halde fram arbeidet med å styrkje FN's fredsoperasjonar.

2.2.2 NATO

Regjeringa arbeider aktivt for at NATO framleis skal vere ein effektiv tryggingpolitisk garantist for Noreg, slik alliansen alltid har vore. NATO er ein unik organisasjon med eit felles planverk, ein integrert militær struktur, og ein permanent tilgjengeleg politisk avgjerdsmechanisme – Det nordatlantiske råd. Ikkje nokon annan internasjonal organisasjon har ei slik effektiv evne til planleg-

ging, konsultasjonar og gjennomføring av vedtak. Det er viktig at desse eigenskapane vert førte vidare, og gjennom NATOs organ sikrar vi ein tett og kontinuerleg dialog om felles utfordringar. Den transatlantiske dimensjonen i NATO-samarbeidet er avgjerande for Noreg og Europa.

Økonomikrisa har fått store konsekvensar for forsvarsutgiftene i mange allierte land. Dei samla forsvarsutgiftene i NATO har vorte reduserte sidan starten på den økonomiske krisa, og nedgangen har vore spesielt stor hjå mange europeiske allierte. Til samanlikning har Noreg auka forsvarsbudsjettet i same periode. Kutt i forsvarsstrukturane svekkjer særleg europeiske allierte si evne til høgintensitetskrigføring og til å stå i operasjonar over tid. USA er i ferd med i større grad å rette fokus mot Asia og Stillehavsområdet. Også dei reduserer forsvarsbudsjettet, om enn frå eit langt høgare nivå enn dei europeiske allierte, og store kutt er venta gjennom nedskjeringar og automatiske budsjettkutt (*sequestration*). Likevel aukar skeivdelinga over Atlanteren.

NATOs strategiske konsept stadfestar alliansen sine kjerneoppgåver: kollektivt forsvar, krisehandtering og partnerskap. Alle dei tre kjerneoppgåvene er viktige for å tryggje alliansen sine medlemsland. Kollektivt forsvar vil alltid vere kjernen i alliansesamarbeidet. Samtidig er ei robust evne til krisehandtering viktig for alliansen, og i ei globalisert verd er kontakt og samarbeid med partnerar naudsynt for å fremje internasjonal stabilitet og tryggleik.

Eit anna sentralt utviklingstrekk i ei tid med store endringar for alliansen, er eit gradvis skifte av fokus etter ein lengre periode med tunge operasjonar på Balkan og i Afghanistan. I den kommande tida vil andre hovudoppgåver knytte til m.a. kollektivt forsvar stå meir sentralt. Dette er i tråd med det norske nærområdeinitiativet, og vert underbygd av sterkare vektlegging av eit regionalt fokus i den reviderte kommandostrukturen. Til dømes har Noreg valt å knyte Forsvarets operative hovudkvarter tettare opp mot NATOs kommandostruktur. Dette vert gjort for å sikre betre kompetanse om NATOs eige territorium og nærområde, og om evna til å ivareta alle oppgåvene til alliansen. Alliert trening og øving vert difor viktigare i takt med reduksjonen i det operative engasjementet. For å sikre at alliansen kan ta vare på den betydelege graden av interoperabilitet som er utvikla gjennom desse åra, har medlemslanda lagt vekt på auka innsats og fokus på fleirnasjonalt samarbeid.

Forsvarspakken som vart vedteken på toppmøtet i Chicago i 2012 er sentral i denne satsinga

og inneheld tre hovudområde: *Smart Defence*, *Connected Forces Initiative* og *NATO Forces 2020*. Desse initiativa legg vekt på utvikling av felles kapabilitetar, fleirnasjonalt samarbeid og evne til operativt samvirke, også med partnerland der dette er føremålstenleg. Noreg samarbeider m.a. tett med dei nordiske landa når det gjeld utvikling av kapabilitetar. Ein viktig del av forsvarspakken er å betre evna til å operere saman når ISAF-operasjonen vert avslutta. Dette skal gjere NATO betre i stand til å møte heile spekteret av utfordringar dei komande åra.

NATOs *Alliance Ground Surveillance* er det vesentlegaste *Smart Defence*-initiativet som vert innført. Med det vil NATO få ei framtidsretta eiga evne til å overvake store landområde, frå stor høgde og med lang rekkevidde. Noreg er eit av femten land som deler på investeringskostnaden til denne kapasiteten.

Gjennom utvidinga av NATO i 2004 med m.a. dei baltiske landa, vart ei førebels ordning med *Air Policing* oppretta då dei nye medlemmene ikkje hadde eigne kampfly. *Air Policing* for Baltikum vert gjennomført ved at allierte land er til stades permanent med kampfly i området, basert på ei rotasjonsordning. Dette er eit sentralt verkemiddel for å hevde suverenitet i alliert luftrom. Alliert samarbeid om *Air Policing* i land utan luftforsvar er eit godt døme på korleis *Smart Defence* kan sjå ut i praksis. Noreg har deployert F-16 to gonger til Baltikum, sist i 2008, og vil gjere det igjen i 2015. Etter at USA trakk sine styrkar ut frå Island, sette NATO i verk periodevis luftmilitært nærvær over øygruppa. Noreg har aktivt støtta slike kollektive forsvarstiltak og skal leie ein nordisk styrke med kampfly til Island i 2014.

Initiativa i forsvarspakken er likevel ikkje aleine løysinga på korleis NATO skal møte behova for nye kapabilitetar. Frå norsk side vert det framleis lagt vekt på å halde fram fellesfinansieringa og å utvikle felles kapabilitetar som medverkar til å knyte alliansen saman. Det er i norsk interesse å styrkje dette fellesskapet, ikkje minst i lys av den økonomiske krisa, som er svært krevjande for mange allierte og set forsvarsbudsjetta under eit vedvarande press. I samband med nedtrekket i Afghanistan, vil fellesutgiftene til operasjonar verte redusert. Noreg støttar opp om å vurdere korleis fellesfinansiering kan nyttast til andre føremål i framtida, til dømes trening og øving.

NATO har fleire gonger, m.a. i det strategiske konseptet frå 2010, slått fast at spreing av masseødeleggingsvåpen og ballistisk missilteknologi er ein aukande trussel, og ei av dei største utfordringane alliansen står framfor i åra som kjem. Dette

er bakgrunnen for vedtaket på toppmøtet i Lisboa 2010 om å utvikle eit alliert territorialt ballistisk missilforsvar. Systemet har no ein såkalla interim kapasitet, som inneber at alliansen har kommando og kontroll over eit avgrensa ballistisk missilforsvarssystem i Europa. Det er ikkje retta mot europeiske nabostatar, men mot statar som m.a. opptrer i strid med ikkje-spreingsavtalen. Tidligare i 2013 vedtok USA å skrinlegge fase fire i utviklinga av missilforsvarssystemet.

Frå norsk side støttar regjeringa opp om etableringa av eit alliert missilforsvar. Dette styrkjer evna til kollektivt forsvar av medlemslanda. Eit felles missilforsvarssystem er viktig for det framtidige transatlantiske forsvarssamarbeidet, og er i samsvar med prinsippet om at tryggleiken skal vere like god for alle medlemslanda. Noreg vil samtidig halde fram si rolle som pådrivar for eit pragmatisk samarbeid med Russland. Det er brei alliert semje om at samarbeidet med Russland om missilforsvar må vere basert på separate system. Verken Russland, eller andre tredjeland, kan forventes å kunne gripe inn i alliansen sin rett til kollektivt sjølvforsvar.

På toppmøtet i Chicago i 2012 vart den nye strategien for forsvar og avskrekking offentliggjort. Noreg legg vekt på at NATO må halde på ei truverdig evne til avskrekking, samtidig som det vert arbeidd for å redusere betydninga av kjernevåpna. I høve til Russland er det eit ønskje i alliansen om å setje i verk ein prosess knytt til gjensidig reduksjon av korttrekkjande kjernevåpen.

2.2.3 Asymmetriske truslar og regional ustabilitet

Fokuset på symmetriske truslar har igjen auka etter ein periode der asymmetriske truslar har fått mest merksemd. Samtidig utgjer dei asymmetriske truslane enno ein vedvarande del av trusselbiletet.

Terrortrusselen er kompleks, kan kome utan varsel og frå ulike hald. Sjølv om ekstreme islamistiske nettverk som opererer internasjonalt framleis utgjer den mest alvorlege trusselen, viste terrorhandlingane 22. juli 2011 betydninga av å ha merksemd også på utviklinga av høgreekstreme miljø i eit Europa prega av stadig meir sosial og økonomisk uro, samt andre moglege truslar. Vi har også den seinare tida sett fleire døme på terrorhandlingar i mindre skala med opphav i heimlandet, men som får stor merksemd grunna stor brutalitet, m.a. drapet på den britiske soldaten på open gate i London tidlegare i år.

Faren for spreining av masseøydeleggingsvåpen og ballistisk våpenteknologi er framleis urovekkjande, særleg knytt til ustabile regime som i Iran og Nord-Korea. Dette er mykje av bakgrunnen for vektlegginga i NATO av missilforsvar. Vi ser auka fokus på bruk av verdsrommet for militære føremål. Også trusselen om angrep i det digitale rommet (cyber) er aukande, og understrekar kor sårbart det moderne samfunnet er. Sjølv om den største trusselen i dag er mot samfunnstryggleiken, viser utviklinga at cyberangrep i verste fall også kan utfordre statstryggleiken. Det er ikkje minst ei utfordring knytt til energisektoren, i første rekkje energirelatert infrastruktur og strategiske forsyningslinjer. Vidare kan konkurranse om strategiske ressursar og råvarer vere ei kjelde til konflikt og rivalisering både innan og mellom statar. M.a. kan konsekvensane av klimændringane på sikt føre til uro og fare for destabilisering, særleg i dei områda som frå før er dårlegast stilte.

Sidan våren 2011 har fleire land i Nord-Afrika og Midtausten gått gjennom omfattande politiske og sosiale endringar. Dei store omveltingane er ei betydelig utfordring for både vestlege land og landa i regionen. Regimeendringar opnar m.a. opp for at desse landa endrar sine relasjonar med omverda. Ei utvikling mot meir pluralisme og demokrati er mogeleg på lengre sikt. På kort sikt kan vi ikkje utelukke ei ytterlegare destabilisering av regionen, med fare for sekterisk vald og utløyasing av eit betydeleg konfliktpotensial. Sjølv om befolkninga får aukande politisk påverknad i fleire land, er framleis mange av dei underliggande økonomiske og politiske faktorane bak uroa uløyste.

Opprørsbølga i Syria held fram og er i ferd med å rive landet frå kvarandre. Begge sider har gått hardt fram, men særleg bruken av vald frå styresmaktene har vorte fordømt av mange land og organisasjonar. Konflikten i Syria ser ikkje ut til å ha noka militær løysing. Politiske samtalar og forhandlingar står fram som einaste utveg for å få slutt på kamphandlingane. Det er ein fare for spreining av konflikten til nabolanda. Syrias flyktningkrise aukar i omfang etter kvart som valden i landet tiltek. FN rekna i september 2013 med at 4,25 mill. syrarar var internt fordrivne og over 2 mill. har forlate landet sidan krigen starta. Ein straum av flyktningar, opprørarar og våpen på tvers av grensene i regionen fører med seg ein fare for ytterlegare politisk ustabilitet og meir vald i land som Irak og Libanon. Særleg urovekkjande er bruken av kjemiske våpen. Det er difor svært gledeleg at det er framgang i prosessen med å

fjerne Syrias kjemiske våpen, og at m.a. FNs tryggingråd varetek sitt viktige ansvar.

Etter avsetjinga av president Mursi i Egypt vil det vere hæren og det mellombelse styret si oppgåve å hindre ein valdsspiral og syte for at eit demokratisk valt sivilt styre kjem på plass snarast mogeleg. I tillegg til den politiske uroa, er landet prega av store sosiale og økonomiske utfordringar. Så lenge desse underliggande faktorane er uløyste, vil den ustabile situasjonen venteleg halde fram med fare for meir vald i tida framover.

Forsvarsdepartementet følgjer situasjonen på Vest-Balkan nøye og spelar ei ikkje-ubetydeleg rolle som samarbeidspartnar på det trygging- og forsvarspolitiske området. Utviklinga mot auka euroatlantisk integrasjon går i hovudsak i positiv retning. Kroatia vart EU-medlem frå juli 2013. Den nylege avtalen mellom Serbia og Kosovo frå april 2013 er historisk og vekker håp om ei normalisering av naboforholda, og ei endeleg klargjering av grensene i regionen etter oppløysninga av Jugoslavia. Avtalen legg også ytterlegare til rette for eit serbisk EU-medlemskap i framtida. EU innleia medlemskapsforhandlingar med Montenegro sommaren 2012. Det er også positive steg i retning av NATO-integrasjon for Bosnia-Hercegovina, Makedonia, Montenegro og Serbia. Samtidig er det teikn til vedvarande problem i regionen, m.a. svært høg arbeidsløyse, vanskelege økonomiske kår for ein stor del av befolkninga og organisert kriminalitet. Noreg har eit engasjement i regionen innanfor forsvarsretta tryggleikssektorreform (FSSR). Dette er viktig for å medverke til stabilitet og tryggleik i Europa.

2.2.4 Russland

Noreg har på forsvarssida eit godt forhold til Russland. Det militære samarbeidet bidreg til å byggje tillit til vår nabo i aust. Forsvarssamarbeidet er viktig for å sikre ein stabil og føreseieleg utvikling i våre nærområde. Samtidig er Russland ei regional stormakt med sterke strategiske interesser og kapasitetar i nord. Dette gjer Russland til ein viktig faktor i norsk trygging- og forsvarspolitikk.

Eit år inn i Putins tredje periode som russisk president, har han bekrefta at kursen frå dei to første periodane vil halde fram. Fokus ligg på stabilitet, sentral politisk og økonomisk kontroll, samt varsam og stegvis reform som er initiert og kontrollert ovanfrå. Dei grunnleggjande makttilhøva i landet har ikkje endra seg. Russland er framleis prega av maktkonsentrasjon rundt den utøvande makta, medan parlamentet, domstolane og media har avgrensa påverknad. Det siste året har nasjo-

nalforsamlinga vedteke ei rekkje lover som innskrenkar yringsfridomen i Russland og strammar inn vilkåra for opposisjonskreftene. Blant desse er ei lov som gir frivillige organisasjonar som tek imot støtte frå utlandet eit pålegg om å registrere seg som utanlandske agentar, og ei lov som medfører mangedobling av bøtene for enkeltpersonar og organisasjonar som vert funne skuldige i lovbrøt under offentlege demonstrasjonar. I sum betyr dette svekka vilkår for menneskerettane og sivilsamfunnet.

Russiske styresmakter vil framleis leggje vekt på Russlands rolle som stormakt, først og fremst regionalt, men også globalt. Regionalt har Russland store planar knytt til utviklinga av ein eurasisk union, med Russland sjølv i førarsetet. Globalt er tilhøvet til NATO, og særleg til USA, sentralt. Samtidig er Russland svært uroleg for utviklinga i Sentral-Asia, etter kvart som NATO reduserer innsatsen i Afghanistan. Innanfor NATO-Russlandsrådet er det etablert fleire samarbeidsprosjekt som rettar seg mot situasjonen i Afghanistan og omkringliggjande område. M.a. er det etablert eit prosjekt for å motverke narkotikahandel, eit fond for vedlikehald av helikopter for dei afghanske styrkane og støtte til transitt for dei internasjonale styrkane som trekkjer seg ut av Afghanistan. Sjølv om samarbeidet innanfor NATO-Russlandsrådet kan vise til fleire vellukka prosjekt, er det ei rekkje utfordringar vidare. M.a. har NATOs planar om missilforsvar ført til at Russland har varsla om ei rekkje mottiltak langs grensene mot alliansen. At USA og alliansen har vedteke å kutte fase fire av missilforsvarsplanane, ser hittil ikkje ut til å ha endra Russlands haldning til prosjektet.

Etter mange år med vekst har russisk økonomi vist ein minkande tendens det siste året. Det er likevel lite som tyder på at dette vil endre planane om store investeringar i forsvaret vidare. Den store organisatoriske reforma er no gjennomført, og endringane har gitt eit mindre, men meir mobilt og slagkraftig forsvar med god evne til å operere på eige territorium og i nærområda. Det er vedteke økte budsjett og store investeringar i nytt materiell i åra framover. Prioriterte område er marinen, dei strategiske styrkane, luftvern, samband, leiing- og varslingsystem og eit nytt femtegenerasjons kampfly. Det er ein uttalt ambisjon at innan 2020 skal dei prioriterte styrkane i det russiske forsvaret ha minst 70 pst. moderne materiell.

2.2.5 Nordområda

Nordområda er regjeringa sitt fremste satsingsområde. Nordområdepolitikken handlar m.a. om vår evne til ansvarleg forvaltning av ressursane, føreseieleg hevding av suverenitet og suverene rettar, samt om nært samarbeid med naboland, allierte og partnarar. Regjeringa fører denne satsinga vidare også innanfor forsvarssektoren, både med omsyn til operativ aktivitet, dei struktur- og organisasjonsendringane som er vedteke og framtidsette infrastruktur.

Delelineavtalen med Russland i Barentshavet var ein milestolpe i det norsk-russiske forholdet, som fjerna ei langvarig usemje og ein mogeleg kime til konflikt. Det er grunnleggjande positivt at situasjonen i nord er stabil og forholdet til Russland prega av konstruktivt samarbeid. Dei overordna målsetjingane knytt til stabilitet og samarbeid om aktuelle utfordringar mellom aktørane i regionen ligg fast. Det vert jamleg lansert nye initiativ knytt til utvinning av olje og gass i regionen, men den faktiske utbyggingstakta har hittil gått relativt sakte. Utbreiinga av havis i Arktis var hausten 2012 på det lågaste nivået som er registrert, og talet på farty som passerer gjennom nordaustpassasjen har auka betydeleg dei siste to til tre åra. Den norske regjeringa ser positivt på at kommersiell, men samtidig berekraftig aktivitet i nordområda aukar. Dette er også i samsvar med norsk nordområdepolitikk.

Russland har dei seinare åra auka den militære aktiviteten i området. Regjeringa ser denne aktiviteten i hovudsak som eit uttrykk for russiske stormaktsambisjonar, og ikkje retta mot Noreg spesielt. Aktiviteten er også ein konsekvens av endringane i Arktis skildra ovanfor. Den russiske militære aktiviteten er likevel eit viktig moment som må takast med i den samla vurderinga av trygging- og forsvarspolitiske utfordringar i nærområda våre. Samtidig er samarbeidet med Russland godt på militært nivå. Kystvakta og grensevakta har tradisjonelt hatt eit svært godt samarbeid med dei russiske motpartane sine. Dei siste åra har gjennomføringa av fellesøvinga *Pomor* ført til betydeleg meir substans i det militæroperative samarbeidet. Frå norsk side vil vi leggje stor vekt på å vidareføre denne positive og tillitsbyggjande utviklinga i 2014.

Omstillinga av Forsvaret og moderniseringa av materiellparken dei siste ti åra, naudsynt for å sikre berekraft, er like mykje knytt til utfordringar i eigne nærområda, som til ambisjonen om å ta medansvar for internasjonal tryggleik. I samsvar med nordområdepolitikken, vert ambisjonen om

eit tilpassa militært nærvær av norske styrkar i nord ført vidare. Jamleg militær verksemd, både knytt til øving, trening og løysing av operative oppdrag, legg til rette for stabilitet. Også militært nærvær i regionen i form av øving og trening saman med våre allierte er eit viktig element i regjeringa si nordområdesatsing. Dette er omtalt både i den nye langtidsplanen og i meldinga om nordområda, som vart lagt fram i november 2011. NATOs nærvær i regionen er legitimt og ei naturleg følgje av medlemsskapet vårt. Det er viktig at alliansen har kjennskap til den politiske og militære utviklinga i området, og har ei oppdatert situasjonsforståing både om den militære aktiviteten og om anna aktivitet i regionen. Difor vil arbeidet med å knyte opp Forsvarets operative hovudkvarter i Bodø til den allierte kommandostrukturen halde fram i 2014.

2.2.6 Nordisk forsvarssamarbeid

Nordisk forsvarssamarbeid er prega av høg aktivitet og ei god utvikling på alle nivå. Samarbeidet er i hovudsak delt inn i to område. Gjennom tett dialog om tryggingsspolitikk og operasjonar vert politiske vegval drøfta eller operasjonalisert. Det andre området er kapabilitetsutvikling, som omfattar samarbeid om materiell, logistikk, utdanning, trening og øving. Dei seinare åra har samarbeidet vorte breiare og djupare gjennom nye tiltak og initiativ. Det er ei sentral målsetjing å etablere og utvikle langsiktig samarbeid innanfor prioriterte og eigna område. Særleg god framgang er det med omsyn til samarbeidet knytt til øving, trening og deltaking i internasjonale operasjonar. Det vert lagt vekt på at den breie politiske støtta til forsvarssamarbeid i dei nordiske landa vert følgt opp gjennom praktiske tiltak. Etableringa av *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO) i 2009, som samla tidligare samarbeidsområde i ein struktur, gjer vegen til praktiske tiltak kortare.

Noreg har formannskapet i NORDEFECO i 2014, og vil ta ansvar for å utvikle samarbeidet om kapabilitetar og operasjonar vidare. Målet er å få konkrete resultat med god effekt saman med våre nordiske naboar. Det nordiske forsvarssamarbeidet har eit stort potensial ikkje berre for landa sjølve, men også for FN, NATO og EU. Den nordiske dialogen om å finne relevante samarbeidsordningar i internasjonale operasjonar vil halde fram i opplæringa av afghanske tryggingssstyrkar og i den nye FN-operasjonen i Mali.

2.2.7 EU

Noreg og EU har i stor grad like tryggingsspolitiske interesser. EUs arbeid med tryggingss- og forsvarsspolitikk (CSDP) held fram, og CSDP vil vere eit viktig tema under møtet i Det europeiske rådet i desember 2013. Høgrepresentanten for utanriks- og tryggingsspolitikk leier to sentrale komponentar i EUs internasjonale verksemd: utanrikspolitikk og krisehandtering.

Med utgangspunkt i felles tryggingsspolitiske interesser er det naturleg for Noreg å knyte seg så tett til EU som mogleg innanfor CSDP for å sikre forståing for norske posisjonar og prioriteringar. Noreg har søkt tilknytning til CSDP dels gjennom avtalar som er inngått mellom EU og NATO, dels gjennom bilaterale avtalar Noreg–EU og dels gjennom deltaking i militære og sivile operasjonar, EUs forsvarsbyrå (EDA) og i EUs stridsgrupper.

EUs verksemd innanfor forsvars- og tryggingsspolitisk materiellsamarbeid, forskning, nyskaping og utvikling av europeisk forsvarsindustri, har konsekvensar for norsk forsvarsspolitikk og forsvarsindustri. Samarbeidsavtalen med EDA gir oss høve til å delta i byrået sine prosjekt og program. Samarbeidet er tett og omfattande, og utviklar seg i ein kontinuerleg dialog på fleire nivå, samt gjennom deltaking i EDAs styrande organ. Noreg har gjennom si deltaking vorte ein stadig viktigare partner for EDA.

2.3 Internasjonale operasjonar og verksemd

Forsvaret har dei siste åra hatt eit høgt nivå på deltakinga i internasjonale operasjonar. Samtidig som det norske bidraget i Afghanistan vert redusert, styrkjer Noreg FN-innsatsen med det nye bidraget til stabiliseringsoperasjonen i Mali. Budsjettet for meirkostnader til internasjonale operasjonar skal gradvis reduserast til 600 mill. kroner innan 2016. Dette vil framleis gi rom for betydelege bidrag til operasjonar i utlandet, om lag på nivået før dei særskilte omfattande operasjonane dei seinare åra. Dei frigjorde midlane skal nyttast til å styrkje andre prioriterte føremål i forsvarssektoren her heime.

Det internasjonale samfunnet har sidan 2001 vore tungt involvert i Afghanistan. Innsatsen i *International Security Assistance Force* (ISAF) nærmar seg ei avslutting. Frå sommaren 2013 har dei afghanske tryggingssstyrkane overtatt hovudansvaret for tryggleiken i heile landet. Innan

utgangen av 2014 skal ISAF-operasjonen avsluttast. Det betyr ikkje at den NATO-leia innsatsen i Afghanistan vert avvikla. Planlegginga av den nye operasjon *Resolute Support* har allereie starta opp. Dette vil ikkje vere ein kampoperasjon, men ein støtteoperasjon der oppgåvene er avgrensa til rådgivingsverksemd av dei sentrale tryggingstinstitusjonane og dei afghanske tryggingstyrkane. Etter oppmoding frå ISAF og NATO vart den norskeleia styrken i Faryab-provinsen avvikla i september 2012, då dei afghanske tryggingstyrkane tok over ansvaret for tryggleiken der. Dette var ei oppgåve dei hadde førebudd seg på over lang tid. Noreg vil i 2014 føre vidare militære styrkebidrag til ISAF, med prioritet til politirådgiving i Kabul og Mazar-e Sharif. Omlegginga av våre styrkebidrag til Afghanistan vert slutført innan utgangen av 2014.

Forsvarsdepartementet følgjer piratsituasjonen i Adenbukta og Det indiske hav nøye. Sjølv om det har vorte ei betring i situasjonen, er han framleis bekymringsfull og ein trussel for internasjonal skipsfart. Ei endeleg løysing må finnast på land. Noreg deltek aktivt i arbeidet mot piratverksemd organisert av FN og leier no NATOs fregattstyrke i operasjon *Ocean Shield* fram til desember 2013. Det vil vere aktuelt med nye militære bidrag også i åra som kjem, dersom trusselen held fram. Innsatsen i denne typen operasjonar må likevel sjåast i samanheng med vårt samla militære internasjonale engasjement.

Regjeringa legg vekt på å utvikle vidare forsvarsamarbeid med land som har liknande trygging- og forsvarspolitiske utfordringar som oss. Det nordiske forsvarsamarbeidet innanfor ramma av NORDEFECO er eit godt døme på fleirnasjonalt samarbeid som søkjer å gi ein styrka operativ effekt gjennom kosteffektive løysningar innanfor operasjonar og utvikling av kapabilitetar. Noreg ser også positivt på det britiske initiativet *Northern Group* frå 2010, som ein måte å styrkje samarbeidet mellom nordeuropeiske allierte og partnerland. Gruppa består av dei nordiske og baltiske landa, i tillegg til Storbritannia, Nederland, Tyskland og Polen. Samtidig legg regjeringa vekt på å styrkje dei bilaterale banda til nære allierte, der USA står sentralt.

Forsvarsretta tryggleiksektorreform (FSSR) er ein viktig del av Forsvarets og Forsvarsdepartementets internasjonale verksemd, både som del av oppfølginga av land i regionar der Noreg og NATO har vore engasjerte militært, og som støtte til generell statsbygging. Målsetjinga for FSSR-støtta er å styrkje demokratisk styresett og sivil kontroll med dei væpna styrkane, å betre evna til

militær deltaking i fleirnasjonale fredsoperasjonar, samt å handtere arven frå tidlegare konflikhtar i desse landa. I nokre FSSR-innsatsar er målet å leggje til rette for nærare euroatlantisk integrasjon, gjennom m.a. reform av militær utdanning, omskolering av overtallig personell, regionalt samarbeid, kapasitetsbygging og administrasjonsreform. Assistanse til naudsynte reformer er eit tryggingsspolitisk verkty som fremjar euroatlantisk stabilitet og integrasjon, og medverkar til å skape varig stabilitet i tidlegare konfliktområde.

FSSR-verksemda er relativt lite ressurskrevjande, og Forsvaret og Forsvarsdepartementet har oppnådd gode resultat over ei lengre periode. Økt etterspurnad etter FSSR-støtte dei seinare åra har resultert i økt innsats også frå Forsvaret. Støtta til partnerland det er etablert samarbeid med vil halde fram i 2014, men nye geografiske område for tiltak og støtte til internasjonale organisasjonar sin FSSR-innsats vil også verte vurdert. Innsatsen har primært vore retta mot NATO-partnarlanda på Vest-Balkan, Ukraina og Georgia. I 2014 vil innsatsen auke i Aust-Afrika. FSSR er også ein viktig del av den norske innsatsen i Afghanistan. Forsvaret skal leggje vekt på å førebu desse landa på å kunne yte teljande innsats til fredsoperasjonar og til framtidig samarbeid med nye mottakarland. Det vert freista å samarbeide på fagfelt som gir utteljing i fleirnasjonalt samarbeid, og som vanskeleg vil kunne misbrukast av ev. ikkje-legitime styresmakter i mottakarlanda. Det vart gjennomført eit FSSR-pilotprosjekt i Sør-Sudan i 2012 med formål å førebu eit prosjekt for å styrkje det sør-sudanske forsvarsdepartementet si evne til å sikre demokratisk kontroll over dei væpna styrkane. Ei vidareføring av prosjektet vert vurdert.

2.4 Forsvarets støtte til det sivile samfunn

Alle Forsvarets ressursar er i utgangspunktet tilgjengelege for å støtte politiet og andre sivile styresmakter når det er behov for det i krisesituasjonar. Bistanden må vere innanfor rammene av bistandsinstruksen. Etter terrorhandlingane 22. juli 2011 har Forsvarsdepartementet og Forsvaret gått gjennom beredskapen og evna til krisehandling knytt til sivile kriser. Det har vorte sett i verk ei rekkje tiltak. Desse tiltaka er nærare omtala i m.a. Meld. St. 21 (2012–2013) «Terrorberedskap». Etter at denne stortingsmeldinga vart lagt fram, har regjeringa også vedtatt å sette Mari-

nejegerkommandoen på beredskap for å kunne støtte politiet i kontraterror.

I 2014 vil regjeringa prioritere å utvikle Forsvarets støtte til sivil krisehandtering gjennom dialog, planlegging og øvingar. Meld. St. 29 (2011–2012) «Samfunnssikkerhet» og Meld. St. 21 (2012–2013) «Terrorberedskap» er sentrale grunnlagsdokument for å utvikle Forsvarets støtte til politiet og andre sivile styresmakter vidare. Den nye beredskapen for Marinejegerkommandoen skal følgjast opp i nært samarbeid med politiet og dei andre spesialstyrkane. Heimevernets operative evne skal utviklast vidare i 2014, særleg med sikte på å vareta objektsikring. Den etablerte helikopterberedskapen vert ført vidare i 2014. Etterretningstenesta og Politiets tryggingsteneste skal halde fram samarbeidet i det felles kontraterrørsenteret som vert etablert i 2013. Forsvarssektoren skal også medverke til å etablere Forsvarets system for gradert samband i andre departement og underlagde etatar.

2.5 Avslutting

I sum viser dei tryggingspolitiske utfordringane ei kompleks verd i stadig endring, og der kriser kan dukke opp på kort varsel. Dei globale utfordringane viser betydninga av FN's avgjerande rolle for arbeidet med ein multinasjonal verdsorden basert på folkeretten og menneskerettane, og på NATO som den fremste garantisten for norsk tryggleik. For det vestlege tryggingssambandet er den vedvarande økonomiske krisa i Europa ei stor utfordring. Manglande forsvarsinvesteringar vil på sikt føre til eit meir sårbart og mindre handlekraftig Europa. Samtidig står vi framfor fleire utfordringar her heime som i all hovudsak må løysast nasjonalt, særleg knytt til samfunnstryggleik og oppgåver i nordområda. Dagens utfordringar krev eit fleksibelt forsvar til bruk både heime og ute. Fokuset på å oppretthalde ein god balanse mellom ressursar, oppgåver, ambisjonsnivå og operativ evne held fram.

3 Rapport for verksemda 2012

3.1 Forsvarsdepartementet

2012 var det fjerde og siste året i langtidsplanen for forsvarssektoren «Et Forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier» for perioden 2009–2012. Langtidsplanen la grunnlaget for ein meir berekraftig balanse mellom oppgåver, struktur og ressursar i Forsvaret gjennom eit økonomisk løft og intern kostnadseffektivisering og ressursfrigjerung.

Hovudprioriteringane i 2012 var:

- fullføring av langtidsplanen 2009–2012,
- framlegging av ein ny langtidsplan 2013–2016,
- innretting av våre militære bidrag i Afghanistan mot vidare overføring av tryggingansvaret til afghanske styresmakter,
- oppfølging av veteranar i samsvar med regjeringa sin handlingsplan «I tjeneste for Norge» for varetaking av personell før, under og etter operasjonar i utlandet,
- etikk og openheit i verksemda til Forsvaret.

Gjeldande langtidsplan for forsvarssektoren, jf. Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid», vart utarbeidd i Forsvarsdepartementet i 2012 og behandla i Stortinget 14. juni 2012. Den vellykka gjennomføringa av førre langtidsplan for Forsvaret, jf. Innst. S. nr. 318 (2007–2008) til St.prp. nr. 48 (2007–2008), var eit solid utgangspunkt for den vidare utviklinga av Forsvaret. Prop. 73 S (2011–2012) kunne byggje vidare på dette grunnlaget og hovudtema var, i tillegg til å gje regjeringa sin trygging- og forsvarspolitiske målsetjing, kjøp av kampflyet F-35 og strukturell endring i Luftforsvaret.

Samarbeid om samfunnstryggleik

Det har i 2012 vore lagt stor vekt på å utvikle evna ytterlegare i forsvarssektoren til å støtte sivile styresmakter i arbeidet med samfunnstryggleik. Dette har i vesentleg grad vore ei direkte oppfølging av erfaringane frå handteringa av terrorhandlingane 22. juli 2011, og dei tilrådingane som går fram av Innst. 207 S (2011–2012) «Innstilling fra den særskilte komité om redegjørelse fra jus-

tisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli» og NOU 2012: 14 «Rapport fra 22. juli-kommisjonen». Arbeidet har vore forankra m.a. i Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid» og Meld. St. 29 (2011–2012) «Samfunnsikkerhet», som begge legg premisar og rammer for den vidare utviklinga av Forsvarets støtte til samfunnstryggleiken.

Hovudelementa i Forsvarets struktur er dimensjonert for å løyse primær oppgåvene, men det er ei hovudprioritering for regjeringa å utvikle ytterlegare evna i forsvarssektoren til å støtte det sivile samfunnet i krisesituasjonar på ein smidig og effektiv måte. Difor vart det i 2012 slått fast at slik støtte skal takast med i vurderingane av innretting og dimensjonering av dei enkelte kapasitetane i Forsvaret.

Det vart i 2012 fastsett ein ny instruks for Forsvarets bistand til politiet, med nye reglar om øving, tidleg varslung og førebuing, klargjering av prosedyrar i hastetilfelle og samanslåing og forenkling av bistandsformene. Det vart også sett i gong arbeid med ei ny lov om Forsvarets bistand til politiet og om Forsvarets sjølvstendige ansvar for å hindre luftborne terroranslag. Vidare vart det fastsett ein ny sektorovergripande instruks om politiets og Forsvarets samarbeid om og ansvar for objektrygging.

Det vart i 2012 lagt vekt på å etablere meir målretta trenings- og øvingssamarbeid mellom Forsvaret og politiet. Det vart også arbeidd for å utvide helikopterberedskapen på Rygge til å omfatte handhevingsbistand med grunnlag i bistandsinstruksen. Kapasitet til dette kom på plass frå årsskiftet 2012/2013. Vidare vart det sett i gang arbeid med ein instruks om Forsvarets bistand til andre sivile styresmakter enn politiet.

22. juli-kommisjonen definerte Heimevernet som ein nøkkelressurs for å støtte politiet med vakthald og trygging av viktige objekt. Regjeringa har i 2012 gjort det klart at Heimevernet skal utviklast med eit sterkare og tydelegare fokus på vakt-hald og trygging. Garden har også fått klargjort sine oppgåver knytte til objektrygging i hovudstaden. Regjeringa sette i 2012 ned eit utval for å gå

gjennom organiseringa av Siviltforsvaret, Heimevernet og politireserven for å sikre effektiv bruk av ressursane ved større hendingar. Utvalet fekk svarfrist 31. mars 2013.

Forsvaret har i 2012 arbeidd med å vurdere den vidare utviklinga og innrettinga av spesialstyrkane, m.a. for å betre evna til å støtte politiet i kontraterrorberedskapen. Forsvaret sette også i gong ei vurdering av korleis ein kan styrke det militære CBRN-vernet (*Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Defense*), og dermed evna til å støtte sivile styresmakter på dette området. Regjeringa etablerte eit nasjonalt kompetansesenter i Forsvarsbygg for å dekke staten sine samla behov for tenester knytte til sikring av eigedom, bygg og anlegg.

Samarbeidet i NATO

Arbeidet i NATO var i 2012 prega av økonomiske nedgangstider i medlemslanda, samstundes som alliansen reduserer sin operasjon i Afghanistan. Under NATO-toppmøtet i Chicago vart det vedteke fleire nye initiativ, m.a. den såkalla Forsvarspakken. Den inneheld forslag for å styrkje NATOs evne til samvirke og samarbeid om m.a. trening, øving og utvikling av kapasitetar. Dette er viktig for at alliansen skal kunne løyse sine oppgåver i samsvar med det strategiske konseptet.

Eit anna initiativ var det såkalla *Connected Forces Initiative*. Dette skal leggje til rette for at viktige erfaringar frå operasjonar vert tatt vare på, samstundes som ein styrkjer evna til å operere saman. Dette gjeld både allierte og partnerland.

Smart Defence var eit tredje viktig initiativ frå toppmøtet. Føremålet er å leggje til rette for styrking av fleirnasjonalt samarbeid for å utvikle nye kapasitetar. Noreg deltek til dømes i NATOs nye luftovervakingssystem AGS, som er eit fleirnasjonalt samarbeid for å skaffe fram og operere ubemanna overvakingfly.

Under toppmøtet vart det også erklært ein interim-kapasitet for alliansen sitt territorielle missilforsvar, og NATOs nye strategi for forsvar og avskrekking vart offentleggjort.

Nordisk samarbeid

Det nordiske forsvarssamarbeidet held eit høgt aktivitetsnivå, har høg prioritet i alle dei nordiske landa og er i stadig utvikling. Det har i perioden vore arbeidd med å styrkje samarbeidet knytt til operasjonen i Afghanistan. Sentrale døme på dette er arbeidet med å førebu den nordisk-baltiske

styrken for rådgjeving av afghansk politi, og den tette dialogen om vidare innsats etter at dei afghanske styresmaktene overtek ansvaret for tryggleiken i landet. Prosessen med å vurdere eit nordisk samarbeid om militær FN-innsats held fram, og det er nær kontakt mellom landa på politisk og militært nivå om forsvarsspørsmål.

Det er ei sentral målsetjing å etablere og utvikle langsiktig samarbeid innanfor prioriterte og eigna område for kapabilitetar. Døme på dette er luftovervaking, taktisk lufttransport, luftvern, artilleri, langtrekkande presisjonsvåpen, maritim overvaking, og kamp- og logistikksystem for Hæren. Ei gjennomgåande målsetjing er å utnytte dei styrkane og kapasitetane landa har kvar for seg på ein betre og meir effektiv måte, gjennom såkalla *pooling and sharing*-løysingar. Det er også ei målsetjing å styrkje kompetansen og konkurranseevna til nordisk forsvarsindustri.

Dei nordiske landa støttar Den afrikanske unionen (AU) med å etablere ein eigen innsatsstyrke som skal kunne handtere kriser på det afrikanske kontinentet. Saman med dei baltiske landa er det også eit samarbeid om tryggleikssektorreform på Vest-Balkan, i Ukraina og i Georgia.

Samarbeid med Russland

I 2012 var det 15 år sidan NATO og Russland underteikna grunnlagserklæringa om samarbeid og 10 år sidan etableringa av NATO-Russlandsrådet. Det har i 2012 vore eit tettare samarbeid på fleire område, m.a. innanfor overvaking av luftrom (*Cooperative Airspace Initiative*), avtalar om transitt av materiell frå Afghanistan, samt tiltak for kampen mot narkotika og terrorisme. Samstundes var det framleis usenje knytt til etableringa av eit alliert missilforsvar i Europa.

Russland har dei siste åra gjennomført ei stor militærreform. Dei viktigaste elementa har vore etableringa av fire fellesoperative strategiske kommandoar, reform av utdanningssystemet, etablering av eit felles luft- og romforsvar, samt utlegging av administrative tenester på anbod.

Det norsk-russiske forholdet hadde ei god utvikling i 2012, både politisk og militært. Den russiske viseforsvarsministeren vitja Oslo og det vart gjennomført bilaterale samtalar på ekspedisjonssjefsnivå i Moskva. Den maritime øvinga Pomor 2012, med deltaking frå både norske og russiske farty og fly, er det hittil mest tydelege dømet på ei utvikling i retning av meir praktisk samarbeid på militær side.

Arbeidet i Forsvarsdepartementets bygg

Forsvarsdepartementet har i 2012 arbeidd vidare med tilpassing og utbetring av mellombelse lokale i Myntgata og Glacisgata som følgje av at Statsministerens kontor flytta inn i Glacisgata hausten 2011. Det er i tillegg starta opp arbeid med fleire til dels omfattande tryggingstiltak for å oppfylle nye krav til tryggleik.

Personellområdet

I 2011 starta Forsvarsdepartementet eit omfattande arbeid for å førebu ei reform knytt til kompetanseområdet for sektoren. Basert på ei forstudie frå 2011, vart det i 2012 gjennomført ein omfattande analyse i alle etatane knytt til framtidige kompetanseutfordringar i forsvarssektoren. Resultatet av dette arbeidet vart i 2013 lagt fram i ei melding til Stortinget, der sektorens viktigaste utfordringar knytte til personell- og kompetanseområdet vert omtalte. Arbeidet med kompetansereforma er ei strategisk satsing som vil halde fram i fleire år.

I langtidsplanen 2009–2012, St.prp. nr. 48 (2007–2008), adresserte regjeringa ivaretaking og verdsetting av veteranar som eit viktig politisk satsingsområde. I 2006 sette regjeringa ned to arbeidsgrupper for å vurdere veteranars økonomiske rettar ved personskade, og for å vurdere arbeidsgivar sitt ansvar. Veterananes rettar og erstatningsvern vart styrka gjennom Ot.prp. nr. 67 (2008–2009), om endringer i Lov om Forsvarets personell.

St.meld. nr. 34 (2008–2009), «Fra vernepliktig til veteran», vart lansert 8. mai 2009 og behandla i Stortinget i juni same år. Meldinga trakk opp 23 satsingsområde fordelt på forsvarssektoren, på samarbeid på tvers av sektorar og i internasjonalt samarbeid.

Satsningsområda er operasjonalisert gjennom handlingsplanen «I tjeneste for Norge», som vart lagt fram 2. mai 2011. Planen inneheld 126 tiltak for verdsetting og ivaretaking av personell før, under og etter utenlandsteneste. Handlingsplanen omfattar personellet i justis- og beredskapssektoren, i utenriksstjenesten og i forsvarssektoren.

Tiltaka fannar verdsetting, forskning, skadeforebygging og -oppfølging, familie og pårørande, kompetanseheving og samarbeid.

Forsvarets tiltak i handlingsplanen har ei klar dreining mot førebyggjande arbeid og oppfølging. Målet er å begrense talet på skadde, og i størst mogleg grad følgje opp dei som vert skadde.

Handlingsplanen inneheld m.a. tiltak for kompetansebygging, og for kompetanseoverføring frå Forsvaret til det sivile tenesteapparatet.

For å lykkast, vart det inngått eit forplikande samarbeid mellom Arbeidsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet.

Samarbeidet inkluderer også Forsvaret og veteran- og arbeidstakerorganisasjonane. Tiltaka, og ansvar for gjennomføring, ligg hos det respektive departementet med underliggjande etatar. Forsvarsdepartementet og Forsvaret har naturleg nok ansvar for hovudtyngden av tiltaka i handlingsplanen. Alle tiltaka rapporterast enten å vere sette i verk, eller vere i ferd med å verte implementerte.

Prosjekt om evaluering av NSM (KS)

Nasjonalt tryggingorgan vart oppretta som direktorat 1. januar 2003 med delt forvaltingsmodell mellom Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Med grunnlag i erfaringar etter etableringa, har ei prosjektgruppe, under leiing av Forsvarsdepartementet og med deltakarar frå Justis- og beredskapsdepartementet og Nasjonalt tryggingorgan, gått gjennom den valte modellen, for å vurdere rolla som nasjonalt tryggingorgan og ev. endringar i styringsmodellen. Prosjektgruppa la fram ein sluttrapport med tilrådingar våren 2013.

Evaluering av tryggleiksløva

Arbeidsgruppa som vart etablert for å evaluere tryggleiksløva, fremma sin rapport i november 2012. I rapporten vart det tilrådd å setje i verk eit arbeid med å revidere lova.

Forsvarsdepartementet har vidareført si prioritering av den interne tryggleiken og beredskapen. For å synleggjere dette og for å oppfylle dei stadig auka krava til tryggleik, vart det bestemt at dette arbeidet skulle skiljast ut i ein eigen seksjon; «Sikkerhet og beredskap i Forsvarsdepartementet» med verknad frå 1. januar 2013.

Førebyggjande tryggleik

Regjeringa gav i desember ut ein ny strategi for informasjonstryggleik. Strategien vart også følgd opp av ein handlingsplan. Forsvarssektoren har ansvar for ei lang rekkje tiltak i handlingsplanen. Som ein del av arbeidet med strategien vart det også gått gjennom ansvarsforholda kring informa-

sjonstrygginga. Det vart ikkje gjort endringar som påverkar Forsvarsdepartementets ansvar direkte, men overføringa av samordningsansvaret for informasjonstrygging i sivil sektor til Justis- og beredskapsdepartementet vil gjere det lettare å samordne nasjonalt mellom dei to departementa.

3.2 Økonomiske rammer

Stortinget vedtok ei utgiftsramme for forsvarsbudsjettet for 2012 på 40 526,1 mill. kroner. Endringar gjennom året gjorde at budsjettet vart auka til 42 615,7 mill. kroner, dvs. ein auke på 2 089,7 mill. kroner.

I denne auken låg m.a. erstatning av forulykka C-130J transportfly på 720,0 mill. kroner og 18,9 mill. kroner som tilleggsløyving til søk i samband med ulykka. Av tilleggsløyvinga til operasjonen i Libya vart det ført attende 40,7 mill. kroner i ubrukte midlar. Vidare vart det løyvd 148,0 mill.

kroner til trygging av Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementet, 21,2 mill. kroner som tilleggsløyving i samband med flytting av Statsministerens kontor inn i Forsvarsdepartementets leingsbygg, 4,0 mill. kroner til objektrygging av Nasjonalt tryggingsorgan og 4,0 mill. kroner til helikopterberedskap ved Rygge flystasjon. I tillegg til dette kom lønns- og soldatkompensasjon på 460,6 mill. kroner og auka inntekter på 768,0 mill. kroner. Vidare blei det gjort ei rammeoverføring av 7,7 mill. kroner frå Forsvarsdepartementet til Justis- og beredskapsdepartementet knytt til Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF), samt at 6,6 mill. kroner i valutagevinst etter utbetaling til *ANA Trust Fund* var ført tilbake til statskassa.

Endringar i løyvinga er vist i detalj i tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2012.

Utover desse endringane hadde forsvarssektoren til disposisjon overførte midlar frå 2011 på til saman 2 045,7 mill. kroner.

Tabell 3.1 Endringar i løyvinga 2012

+/- Innstilling	Proposisjon	(i 1 000 kr)
+ Innst. 375 S (2011–2012)	Prop. 111 S (2011–2012) «Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2012»	1 398 144
+ Innst. 67 S (2012–2013)	Prop. 151 S (2011–2012) «Endringar i Regulativ for tillegg mv. til utskrivne vernepliktige mannskap»	22 163
+ Innst. 394 S (2011–2012)	Prop. 128 S (2011–2012) «Lønnsregulering for arbeidstakere i det statlige tariffområdet 2012 mv.»	438 424
+ Innst. 157 S (2012–2013)	Prop. 28 S (2012–2013) «Endringar i statsbudsjettet 2012 under Forsvarsdepartementet»	230 923
=	Rammeauke	2 089 654

3.3 Måloppnåing i Forsvaret

3.3.1 Leveransar

Forsvarssjefen har i årsrapporten for 2012 offentliggjort ein omfattande rapport for verksemda i 2012. Denne inneheld meir detaljerte vurderingar av Forsvarets leveransar og oppnådde resultat.

Forsvarets truverde vert bygd gjennom å løyse både dei nasjonale oppgåvene og dei oppgåvene som må løysast saman med allierte og partnarar. Difor er det nær samanheng mellom nasjonale og internasjonale oppgåver, og mellom dei kapasitetane som vert nytta for å løyse dei. For å få best mogeleg samfunnstenleg effekt frå forsvarsstrukturen vert det lagt vekt på å prioritere

kapasitetar som kan nyttast både nasjonalt og internasjonalt.

Mange avdelingar i Forsvaret løyser nasjonale oppgåver til dagleg, medan andre står i beredskap for å handtere alt frå enkeltstående hendingar til kriser og krig. Dei delane av Forsvaret som står i beredskap har ulik reaksjonstid, alt frå minutt til månader. Nasjonale oppgåver krev ein struktur med rett kapasitet på rett stad til rett tid, og som har evne til å reagere i samsvar med situasjonen. Dette krev evne til å leie eit breitt spekter av operasjonar og til å samarbeide godt med sivil sektor. Samstundes krev deltaking i kollektivt forsvar og internasjonale operasjonar styrkar med eldkraft, evne til å verne seg sjølv og til å kunne operere effektivt saman med allierte og partnarar. I 2012 vart den operative evna totalt sett styrka frå året før.

Operasjonar og dagleg verksemd nasjonalt

Forsvaret har gjennom heile perioden levert styrkar med høg kvalitet og god operativ evne. Operasjonar og dagleg verksemd nasjonalt omfattar fredsoperativ verksemd knytt til Forsvarets oppgåver i fredstid, inkl. evne til nasjonal episode- og krisehandtering. Både dei daglege oppgåvene her heime og oppgåvene knytte til internasjonal krisehandtering i utlandet har vore løyst på ein svært god måte. Sjå også tabell 3.2 under kap. 3.5.3.

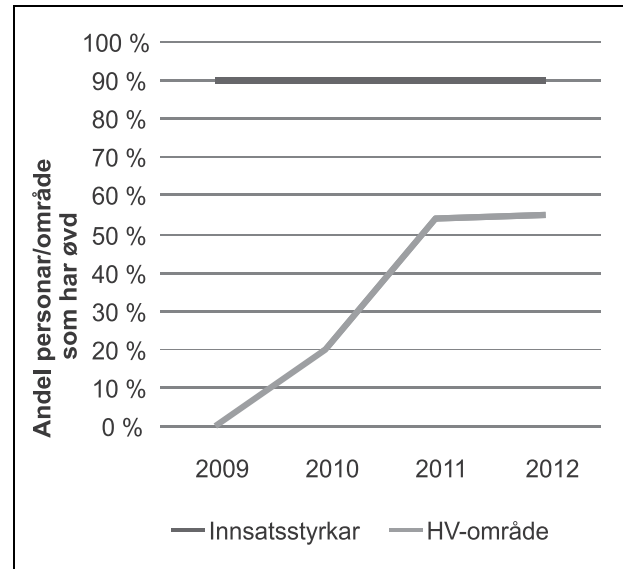
Forsvaret skal sikre eit godt grunnlag for nasjonale politiske og militære avgjerder. Difor vert norsk territorium og norske jurisdiksjonsområde overvaka kontinuerleg med eit breitt spekter av kapasitetar, og med prioritet til nordområda. Forsvaret samarbeider også med andre statlege etatar, noko som medverkar til betre situasjonsoversikt og ein meir kosteffektiv bruk av ressursane. Evna til overvaking av norske land-, sjø- og luftområde vart vurdert som mykje god, og vil verte ytterligere betra dei kommande åra ved innføringa av nye plattformer for observasjon.

Den kontinuerlege hevdinga av suverenitet vart teken hand om på ein svært god måte. Hæren løysar dette i utgangspunktet gjennom grensevakta, som ved behov kan forsterkast av andre avdelingar frå Hærens og Heimevernets innsatsstyrkar. Kystvakta og Kysteskadren har likeeins løyst oppgåvene i sjøterritoriet på ein svært god måte. Luftforsvaret har hatt kampfly på høg beredskap, samt døgkontinuerleg drift av kontroll- og varslingsfunksjonar for å halde kontroll i det norske luftterritoriet. HM Kongens Garde og Garnisonen i Sør-Varanger har også løyst oppdraga sine svært godt.

Evna til førebygging og handtering av nasjonale episodar og kriser vart vurdert som god. Forsvaret har ytt gode bidrag til samfunnstryggleik og sentrale samfunnsoppgåver gjennom Heimevernet, Kystvakta, redningshelikoptera, eksplosivryddetenesta og anna støtte. Slik støtte vart gjennomført med kapasitetar og kompetanse som er etablerte for å løyse dei andre oppgåvene til Forsvaret.

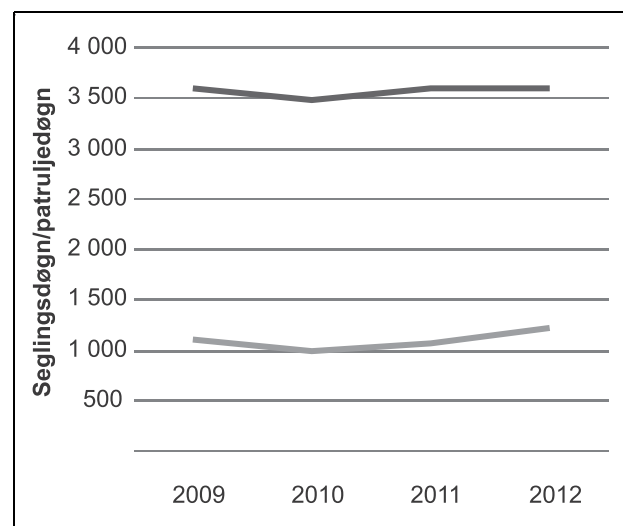
Brigadesystemet i Hæren vart utvikla vidare, og aktiviteten i dei ulike hæravdelingane var som forutsett.

Heimevernets evne til å løyse oppgåvene sine vart vurdert som god. Det har vore ei prioritert oppgåve å auke treninga frå tidlegare år, og omlag 55 pst. av områdestrukturen har gjennomført trening i 2012.

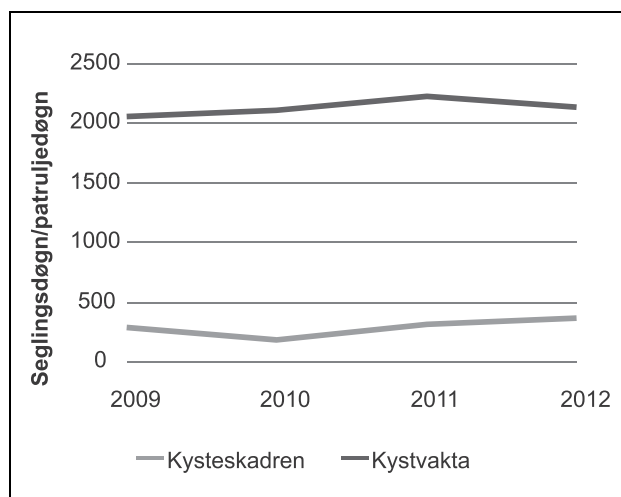

Figur 3.1 Utvikling i Heimevernets trening

Marinens evne til å løyse oppgåvene vil gradvis verte betra når nye våpensystem, farty og maritime helikopter vert operative. Synleg militært nærvær i nordområda har vore prioritert, og aktiviteten vert samla sett vurdert som god.

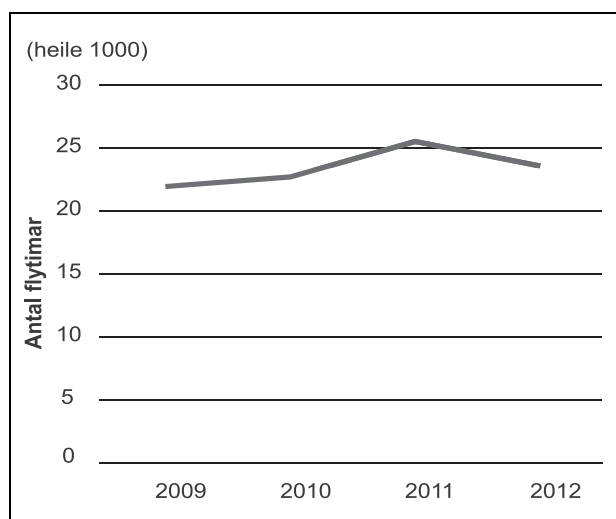

Figur 3.2 Utvikling i Sjøforsvarets segling

Figur 3.3 Utvikling i Sjøforsvarets aktivitet i Nord-Noreg

Luftforsvaret løyer sin del av Forsvaret sine oppgaver gjennom å halde F-16 kampfly og luftvern-avdelingar på beredskap, gjennomføre kontinuerleg luftromskontroll og operasjonar med transportfly og maritime patruljefly. Luftforsvaret har ei redusert evne til å støtte kystvaktfarty med Lynx helikopter, med bakgrunn i at desse nærmar seg slutten på teknisk levealder. Innføring av dei nye maritime helikoptra vil endre dette. Den markante auken i flytimar i 2011 skuldast operasjonen i Libya.

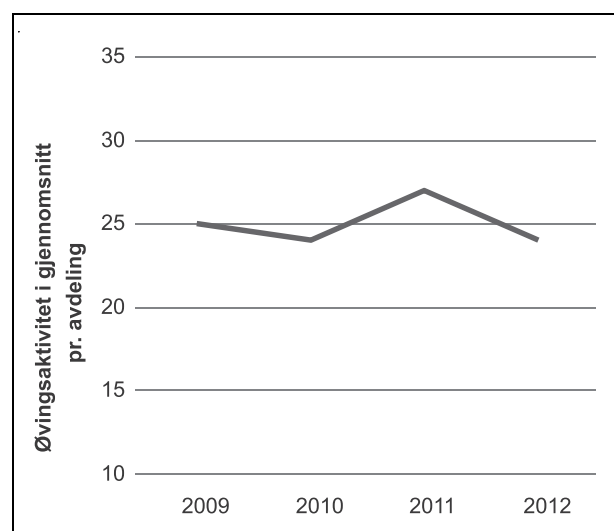

Figur 3.4 Utvikling i Luftforsvarets aktivitet

Øving og alliert trening

Det har i 2012 vore stor øvingsaktivitet for både Forsvarets operative hovudkvarter og for land-, luft- og sjøstyrkane. Nivået av utanlandske besøk for trening og øving på norsk territorium var høgt og stabilt. Øvingsverksemda tok utgangspunkt i

den operative statusen for styrkane våre og oppdraga dei skal løyse. Styrkar som stod på beredskap for oppdukkande episodar og kriser, samt styrkebidrag til operasjonar i utlandet, fekk høgste prioritet. Samstundes var det naudsynt med trening og øving av kommandostrukturen, med fokus på evne til å planlegge og leie operasjonar. Den nasjonale evna til krisehandtering og hevding av suverenitet vart øvd, og det var ei styrking av øvingsamarbeidet med sivile instansar og styresmakter, særleg med politiet. Trenings- og øvingsaktiviteten vart i stort gjennomført i samsvar med planen for verksemda gjennom året.

Figur 3.5 Utvikling i Hærens øving

Øvingsaktiviteten i gjennomsnitt for Hæren har vore jamn i perioden 2009–2012. Unntaket i 2011 skuldast at Brigade Nord vart gitt ei særskilt løyving for å gjere det mogleg å øve og samtrene Brigadesystemet. Den auka treninga og øvinga av Brigade Nord har styrka Hærens operative evne. Frå nivået ved utgangen av førre periode har gjennomsnittet for øving i Hæren auka frå 21 (2008) til 24 øvingsdøgn (2012).

Hovudøvinga i 2012 var den fleirnasjonale vinterøvinga *Cold Response* i Nord-Noreg. Målet med øvinga var å trene land-, sjø- og luftmilitære styrkar frå fleire nasjonar samstundes under utfordrande vinterforhold. Totalt deltok i overkant av 16 300 soldatar frå 14 land i den vellukka øvinga. I tillegg deltok militære kapasitetar frå NATO. I samvirkeøvingane Gemini og Tyr støttar Forsvaret politiet i kontraterroroperasjonar. Øvingane gav eit sær godt utbytte for deltakarar frå taktisk til strategisk nivå. For å øve kommandostrukturen med hovudkvarter, vart det gjennomført ei serie med øvingar som gav godt resultat, m.a. Gram for å øve beredskap og planverk.

Deltaking av utanlandske styrkar på øving og trening i Noreg gjev godt utbytte for norske hovudkvarter og avdelingar med omsyn til planlegging og leing av operasjonar, og til samtrening. Samstundes er dette viktige bidrag til NATOs samla militære kapasitet, og det gjev utanlandske avdelingar kompetanse på dei spesielle tilhøva i nordområda. Det har vore ei auke i besøk frå utanlandske land- og luftstyrkar i høve til 2011, og det er framleis stor interesse for å øve i Noreg.

Øvingssamarbeidet innanfor ramma av NATO vart prioritert, særleg bi- og multilateralt samarbeid med USA, Storbritannia, Tyskland, Danmark og Nederland. Samstundes var nordisk deltaking ein del av grunnlaget. USA signaliserte i 2012 auka interesse for trening og øving i Noreg. Øvingssamarbeid med Russland vart gjennomført med utgangspunkt i tiltaksplanen mellom Russland og Noreg. Dette omfatta m.a. øvinga Pomor, der norske og russiske marine- og luftstyrkar demonstrerte at dei kan samverke om maritim tryggleik og vern av felles interesser i det vestlege polare området.

Cyberforsvar (forsvar i det digitale rommet)

Cyberforsvaret skal drifte, overvake og verne kritiske informasjonssystem i Forsvaret. Det skal førebyggje og avdekke cyberangrep mot Forsvaret i tett samarbeid med Nasjonalt tryggingssystem. Det har også fått ansvaret for innovasjon og nyskaping, både relatert til operative utsikter og truslar mot Forsvaret i det digitale rom. I tillegg har Cyberforsvaret ein viktig funksjon innanfor utviklinga mot eit nettverksbasert forsvar. Etableringa av Cyberforsvaret representerer eit taktiske skifte i erkjenninga av at informasjonssystem spelar ei stadig større og meir kritisk rolle for verksemda i Forsvaret.

Det har i 2012 vore arbeid vidare med å betre evna til å møte truslar i det digitale rommet, m.a. i form av modernisering av materiell, klargjering av ansvarsforhold og kompetansetiltak. Overgangen frå eit tradisjonelt invasjonforsvar til eit høgteknologisk, nettverksbasert forsvar stiller andre krav til samansettinga av Forsvarets personell enn tidlegare. Dette er synleg m.a. i Cyberforsvaret, som i 2012 har hatt utfordringar med å rekruttere, forvalte og halde på kompetansen. Etterretningstenesta har også ført vidare arbeidet sitt relatert til forsvar i det digitale rommet og styrka evna til å løyse oppdrag på dette området.

Revisjon av forsvars- og beredskapsplanverk

Det er avgjerande for Forsvarets evne til å vareta oppgåvene ved krise og krig at relevante forsvars- og beredskapsplanar er etablerte og oppdaterte. Difor har det dei seinare åra vore fokusert på å gå gjennom og oppdatere hovudelementa i det operative planverket knytt til forsvar av norsk territorium, og av beredskapsplanane for dei enkelte avdelingane i Forsvaret. Arbeidet er nærare omtalt i Prop. 73 S (2011–2012), og vil ha prioritet i åra framover.

Forsvarets støtte til samfunnstryggleik

Også i 2012 deltok Forsvaret aktivt med å støtte samfunnstryggleiken. Forsvaret har ytt viktig støtte til politiet og andre delar av samfunnet gjennom m.a. Kystvakta, Heimevernet, søkje- og redningstenesta og eksplosivryddetenesta. Slik støtte har vore gjennomført med kapasitetar og kompetanse som er etablert for å løyse primær oppgåvene. Forsvaret har også delteke i fleire sivil-militære samordningsfora, som m.a. Sentralt totalforsvarsforum og fylkesberedskapsråda.

Vern mot kjemiske-, biologiske-, radiologiske- og atomvåpen (CBRN)

Forsvaret heldt i 2012 fram det kontinuerlege arbeidet med å utvikle kapasitetane for å verne personell og materiell mot verknader av CBRN-våpen. Det vart særleg arbeid med å styrkje desse kapasitetane i samsvar med målsetjingane i langtidsplanen og handlingsplanen for CBRN-vern i Forsvaret. Det har dei seinare åra vore stadfesta manglar ved Forsvarets CBRN-materiell. Arbeidet med modernisering og materiellanskaffingar innanfor CBRN-vern vart i 2012 ført vidare. Kjøp av nytt materiell i 2012 styrka Forsvarets evne til deltaking i internasjonale operasjonar.

Norske styrkar i utlandet

Forsvaret leverte i 2012 svært gode bidrag til ei rekkje operasjonar i utlandet. Hovudfokus for den norske militære innsatsen var framleis Afghanistan. I september vart det norske styrkebidraget i provinsen Faryab avslutta. Den norske leiren i Meymaneh vart overført til den afghanske hæren, samstundes med at tryggingansvaret i provinsen vart overført frå ISAF til dei afghanske styresmakterne. Frå oktober 2012 har det norske militære nærværet i Afghanistan vore konsentrert til Mazar-e Sharif og Kabul, med fokus på opplæring

og kapasitetsbygging i den afghanske hæren og politiet.

Frå september 2012 sette Noreg inn eit C-130J transportfly i ISAFs lufttransportsystem. Transportflyet er basert i Mazar-e Sharif og transporterer last og personell i heile Afghanistan. Noreg har også hatt ei sentral rolle ved den internasjonale flyplassen i Kabul (KAIA) gjennom norsk sjef for luftoperasjonane. I april 2012 overtok Forsvarets spesialkommando på nytt oppdraget med å trene og utdanne den afghanske spesialpolitivdelinga *Crisis Response Unit*. Denne spesialavdelinga, som Noreg var med på å opprette tidlegare, er etablert for å handtere alvorlege terrorsituasjonar i Kabul og dei omkringliggende provinsane. Dei andre delane av Noregs innsats i Afghanistan vart i hovudsak ført vidare frå 2011.

Forsvaret deltok også med stabspersonell og observatørar i ei rekkje mindre misjonar andre stader i verda. Noreg stilte fram til november 2012 styrkesjefen i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) i Midtausten, samt anna militært personell. Noreg bemanna også stillinga som koordinator for tryggleikssektorreform i FNs stabiliseringsoperasjon i Kongo (MONUSCO). I tillegg deltok Noreg med militært personell i FNs misjonar i Kosovo (UNMIK), Afghanistan (UNAMA), Sudan (UNMIS), Sør-Sudan (UNMISS), og i den multinasjonale observatørstyrken i Sinai (MFO). Oppdraget for UNMISS i Sør-Sudan vart auka frå 12 personar i 2011 til 18 personar i 2012.

United Nations Supervision Mission in Syria (UNSMIS) vart oppretta av FN i april 2012 for å overvake den stadig forverra situasjonen i Syria. Noreg deltok med 8 av 300 observatørar til denne styrken, og stilte også styrkesjefen fram til mandatet vart avslutta i august 2012. I tillegg deltok Noreg med stabspersonell til NATO i Kosovo (KFOR), i Bosnia (NATO HQ Bosnia) og i EUs operative hovudkvarter for maritime operasjonar (EU OHQ) i England.

NATOs ståande reaksjonsstyrkar

Noreg deltok i perioden januar til og med juni 2012 med KNM Valkyrien som kommandofarty i NATOs ståande mineryddarstyrke. Styrken hadde dermed norsk leing og opererte i det nordatlantiske området. I tillegg deltok to andre mineryddarfarty i styrken i 2012. Noreg hadde også eit sivilt farty på beredskapskontrakt for strategisk sjøtransport (Ro-Ro skip) gjennom heile året.

Strategisk sjø- og lufttransport

Noreg deltok i 2012 i utviklinga av dei fleirnasjonale kapasitetane innanfor strategisk sjø- og lufttransport. Desse kapasitetane vert utnytta gjennom:

- *Movement Coordination Centre Europe* (MCCE) i Eindhoven i Nederland. Samarbeidet mellom 25 medlemsland gjer at transportkapasitet kan utnyttast betre og meir kosteffektivt.
- *Multinational Implementation Arrangement* (MIA), som sikrar dei ti deltakarlanda tilgang på strategisk sjøtransport. I 2012 bestod denne ordninga av 14 transportskip (Ro-Ro) på beredskapskontrakt.
- *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS). Samarbeidet sikrar tolv allierte deltakarland tilgang på såkalla *outsized cargo* strategisk lufttransportkapasitet. Kontrakt inngått av NATOs vedlikehalds- og logistikkbyrå (NAMSA) gir landa dagleg tilgang på slik transport gjennom to fly av typen Antonov 124, samt ytterlegare seks fly som kan settast inn ved behov og avtalt varslingsstid.
- *Strategic Airlift Capability* (SAC). Eit samarbeid mellom tolv NATO-land, som har kjøpt og drifrar tre strategiske transportfly av typen Boeing C-17. Noregs del er 400 flytimar årleg for å dekkje nasjonale behov. Flya vert opererte frå flybasen i Papa, Ungarn. Avdelinga er bemanna med personell frå alle tolv deltakarlanda.

Kjønnsperspektiv i operasjonar

Som del av regjeringa sin strategiske plan for kvinner, fred og tryggleik (2011–2013) fekk Forsvaret i oppdrag å integrere eit kjønnsperspektiv i verksemda si. Dette skal gjerast i utdanningssystemet, i oppdragsspesifikk utdanning for styrkebidrag, og i planlegging og gjennomføring av operasjonar.

På kompetansesida støtta Gender-prosjektet ved Forsvarets høgskole (FHS) Forsvaret på dette området i 2012. Noreg hadde også ein offiser ved *Nordic Centre for Gender in Military Operations* i Sverige. Dette er eit kurssenter for å utdanne og trene personell på dette området, der kjønnsperspektivet er inkludert i all operasjonsspesifikk utdanning og trening. Forsvaret starta i 2012 ei evaluering av den norske gender-innsatsen i Afghanistan. Evalueringa skal vere ferdig i 2013. Det vart også arbeidd med å integrere utdanning på dette området på befals- og krigsskulane i Noreg.

I operasjonar arbeidde Forsvaret m.a. med å konsultere lokale kvinner og treffe tiltak for kvinner sin tryggleik. Forsvaret gjorde i nokon grad ein lokal kjønnsanalyse som del av planlegginga av nye operasjonar. Kjønnsperspektivet vart inkludert i ISAF-innsatsen ved at det norske stabiliseringslaget i Meymaneh hadde eit eige lag med dette som fokus, samt gjennom norske rådgjevarar i nasjonale styrkebidrag og i ISAFs hovudkvarter. Ei utfordring i feltarbeidet har vore mangelen på kvinnelege tolkar.

I FN og NATO arbeidde Noreg med implementeringa av FN-resolusjon 1325 (2000), t.d. gjennom Noregs faste delegasjonar. Noreg har fått gjennomslag i NATO for ei styrking og konkretisering av handlingsplanen for resolusjonen. I 2012 vart ein norsk diplomat utnemnd til NATOs første spesialrepresentant for kvinner, fred og tryggleik, og NATOs komité for kjønnsperspektiv vart leia av ein norsk kvinneleg offiser.

Forsvarsretta tryggleikssektorreform

Forsvarsretta tryggleikssektorreform (FSSR) var i 2012 ein viktig del av den internasjonale verksemda til Forsvarsdepartementet og Forsvaret. FSSR omfattar eit vidt spekter av verkemiddel med målsetjing om å styrkje demokratisk styresett og sivil kontroll med dei væpna styrkane i samarbeidsland, å betre evna til deltaking i internasjonale fredsoperasjonar, og å fremje fred og forsoning i tidlegare konfliktområde. Innsatsen var i hovudsak retta mot NATO-partnarland på Vest-Balkan, samt i Ukraina, Georgia og i Aust-Afrika.

Prosjekt på Vest-Balkan inkluderte m.a. sanitetssamarbeid, kystvaktssamarbeid, reform av militær utdanning, omskolering av personell som skal forlate Forsvaret, støtte til eit treningssenter innanfor media, støtte til kvinner i Forsvaret, samt til kapasitetsbygging og administrativ reform for å understøtte euroatlantisk integrasjon.

I Ukraina støtta norsk personell forsvarssektoren med erfaringar knytte til reform og kompetansebygging i dei væpna styrkane, med fokus på å auke evna til deltaking i fredsoperasjonar. I tillegg har Noreg og Ukraina samarbeidd om å kvalifisere overtallig militært personell for sysselsetjing i sivil sektor. I Georgia har Noreg gitt støtte til styrking av personellforvaltninga i det georgiske forsvarsdepartementet.

I Aust-Afrika har Forsvaret vore engasjert i eit kapasitetsbyggingsprosjekt saman med dei andre nordiske landa, knytt til oppbygging av reaksjonsstyrken *Eastern Africa Stand-by Force* (EASF). Det

nordiske prosjektet for kapasitetsbygging i Afrika har som målsetjing å styrkje EASFs evne til krisehandtering og fredsoperasjonar. Noreg har hovudansvaret for å byggje kapasitet i den maritime komponenten, som skal bidra til å setje kyststatane i Aust-Afrika i stand til å kontrollere eigne havområde.

Noreg har i 2012 også gjennomført eit pilotprosjekt for å vurdere kva som kan gjerast for å byggje kapasitet og støtte reform av forsvarsdepartementet i Sør-Sudan. Den overordna målsetjinga er å bidra til demokratisk kontroll med dei væpna styrkane i den nye staten.

3.3.2 Økonomi

Den overordna økonomiske og ressursmessige målsetjinga i langtidsperioden 2009–2012 var å oppnå ein meir vedvarande balanse mellom struktur og aktivitetar på den eine sida, og økonomiske rammer på den andre. Dette vart gjort m.a. ved å frigjere ressursar internt i forsvarssektoren, gjennom sterk prioritering på investeringssida og omfordeling, samt effektivisering av den interne drifta. På denne måten vart ei god ressursutnytting både i det årlege og det fleirårlege perspektivet sikra.

Status i rekneskapen for 2012 er svært tilfredsstillande. Mindreforbruket innanfor både drifts- og investeringspostar inneber ei forbetring frå dei to føregåande åra då mindreforbruket var høgare. Økonomistyringa i Forsvaret har i stor grad vore god. Tiltaka for å frigjere ressursar internt i forsvarssektoren har gitt dei ønska effektane og er som planlagt fordelt til prioriterte område. Vidareført fokus på langsiktige tiltak i sektoren har bidratt til å skape balanse i tråd med målsetjinga i langtidsplanen.

3.3.3 Interne prosessar

Forsvarleg forvaltning og styring av verksemda

Det er lagt ned eit omfattande og målretta arbeid med å forbetre forvaltninga og den interne kontrollen i Forsvaret også i 2012. I departement og etat har arbeidet vore høgt prioritert og forankra hjå leiinga på alle nivå. Det er nedsett ei såkalla høgnivågruppe for forsvarleg forvaltning både i Forsvaret og i Forsvarsbygg, som gjennom leiarfokus skal utarbeide og følgje opp tiltak for å sikre at etaten ikkje får vesentlege merknader i Riksrevisjonens revisjonar. Forsvarssjefen og administrerande direktør i Forsvarsbygg rapporterer framdrift for arbeidet jamleg i statusmøter med

departementsråden. Arbeidet har medført klare forbedringar på fleire oppfølgingsområde.

Målet Forsvarleg forvaltning stiller krav til ei forsvarleg utføring av alle typar forvaltning. For å sikre ei målretta drift har det i perioden vore målt m.a. på grad av materiellkontroll, grad av anskaffingar som følgjer fastsett prosess og på fakturaflyt. Målingane har totalt sett vist ei gjennomgåande betring i perioden. Framleis står det att utfordringar, men leiarfokus, kompetanseheving og bevisstgjerjing på alle nivå har gitt tydelege resultat. Forsvarsdepartementet har gjennom tett oppfølging av etaten samt oppdatering av regelverk, m.a. instruks for økonomistyring i forsvarssektoren, lagt eit godt grunnlag for det vidare arbeidet også i den nye langtidperioden.

Organisasjon og styrkestruktur

Verksemda ved Forsvarets operative hovudkvarter (FOH) vart i 2012 utvikla vidare, og hovudkvarteret er operativt. Heile organisasjonen er etablert på Reitan utanfor Bodø.

Organiseringa av logistikkverksemda i Forsvaret vart i stor grad endra i 2010. Som ledd i oppfølginga av den nye innrettinga, vart arbeidet med justeringar og den vidare utviklinga av verksemda gjort ferdig i 2012. Brukarane er i stor grad nøgde med den nye innrettinga. *Theatre Termination Force* (TTF) vert sett opp av Forsvarets logistikkorganisasjon. TTF Afghanistan har støtta FOH med å avslutte Noregs bidrag til ISAF i Faryabprovinsen.

Forsvarets informasjonsinfrastruktur (IND) skifta namn til Cyberforsvaret i september 2012. Cyberforsvaret medverka i 2012 til å sikre Forsvarets evne til overordna styring og leiing innanfor informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT). Cyberforsvaret støtta Forsvarets operasjonar heime og ute med å etablere, drifte, og utvikle eit tryggare sambandssystem. Cyberforsvaret er også ein pådrivar for utviklinga mot eit nettverksbasert forsvar.

I Forsvarets sanitet blei det også i 2012 prioritert å auke den medisinske kapasiteten. Utviklinga av feltsjukehus og evakueringskapasitetar heldt fram. Det vart utdanna og levert medisinsk personell til internasjonale operasjonar, m.a. flylegar og kirurgisk personell til Afghanistan. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk vidareførte arbeidet med å følgje opp personell frå operasjonar i utlandet etter retur til Noreg. Arbeidet med samlokaliseringa av Forsvarets ulike helsete-

nester i Indre Troms heldt fram. Dette vart gjort som ein del av samarbeidet i regi av Bardu kommune mellom involverte aktørar knytte til etableringa av eit nytt medisinsk senter.

Luftforsvarets organisasjon vart i hovudsak vidareført i 2012. Oppfølginga av framtidig basestruktur for forsvarsgreina vart starta opp, jf. Stortingets handsaming av Innst. S 388 (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012).

Forsvaret har i 2012 teke imot det andre NH90-helikopteret til Kystvakta. Som følge av ulykka i Sverige med eit C-130J Hercules transportfly 15. mars 2012, vart det kjøpt inn eit erstatningsfly same året. Oppdateringa av dei maritime patruljefly P-3 heldt fram i 2012.

Sjøforsvarets organisasjon vart i hovudsak vidareført i 2012, og overtok meir nytt og moderne materiell. Leveransen av dei nye overflatefartya i Skjold-klassen vart fullført i 2012. Maritime styrkebidrag vart levert i samsvar med oppdraga, og aktivitetane i nordområda auka i høve til tidlegare år. Kystvakta disponerte 14 farty i 2012 og er etablert med leiing og tilhøyrande stabsfunksjonar på Sortland.

Hærens organisasjon vart i hovudsak også vidareført i 2012. Dei mest sentrale måla for utviklinga av Hæren i planperioden 2008–2012 vart nådde ved slutten av 2012. Årsverkstala auka ved tilsetjing av verva personell m.a. i Panserbataljonen og 2. bataljon. Hæren bidrog med avdelingar og personell for å oppretthalde den relativt store kontingenten i Afghanistan, i tillegg til at Hæren på ein framifrå måte utførde dei daglege oppgåvene knytte til grensevakt, kongevakt og styrkeproduksjon. Hæren er inne i ei tid med omfattande modernisering av materiellet. I 2012 vart avdelingane tilført materiell som aukar nattkapasiteten, samstundes med at innføringa av eit nytt maskingevær tok til. Leo 1 stridsvogn som kampsystem vart avvikla i 2012.

Heimevernets organisasjon og struktur vart ført vidare i 2012 med 11 distrikt. Den positive utviklinga av Heimevernet heldt fram med auka bemanning i HV-distrikta og meir enn halvparten av områda gjennomførde årleg trening. Førebuingane for å leggje ned kommandoane i Sjøheimevernet vart starta opp, og Reine-klassen farty vart overførte til Sjøforsvaret, jf. Stortingets handsaming av Innst. S 388 (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012). Heimevernet gjennomførte i 2012 fleire oppdrag til støtte for det sivile samfunnet, og HV-personell har deltatt i internasjonale operasjonar.

Materiell- og infrastruktur

Materiellinvesteringar

Materiellinvesteringane (post 45) i Forsvaret skal medverke til å tilpasse den framtidige strukturen til nye oppgåver og utfordringar, og betre den eksisterande strukturen der dette er naudsynt. Omfanget og framdrifta vert tilpassa dei gjeldande økonomiske rammene og strukturplanane.

I 2012 var det forseinkingar i fleire materiellinvesteringsprosjekt. Det skuldast i hovudsak forseinkingar hos leverandørane. Dermed var det naudsynt å prioritere om midlar frå dei forseinka prosjekta til andre prosjekt som var klare for gjennomføring.

Forsvarsdepartementet har, som eit unntak, halde attende midlar på kapittel 1760 post 45, som vil verte omdisponerte til kampflyinvestering for etterfølgjande år. Stortinget slutta seg til tiltaket gjennom handsaminga av Innst. 375 S (2011–2012) til Prop. 111 S (2011–2012).

Status og framdrift i dei einskilde materiellprosjekta i kategori 1 er omtala under prosjekta i del II, kapittel 1760, post 45.

Dei største materiellinvesteringane til Hæren i 2012 var pansra køyretøy av ymse slag med tilhørende delsystem, simulatormateriell og kommando-, kontroll- og informasjonssystem.

Dei største materiellinvesteringane til Sjøforsvaret var nye fregattar og korvettar. I 2012 vart tre korvettar overteke av Sjøforsvaret. I tillegg overtok Forsvaret det andre maritime helikopteret NH90. Den sist leverte fregatten gjekk gjennom testar og verifikasjon av funksjonar og yttingar.

Dei største materiellinvesteringane til Luftforsvaret var oppgradering og modernisering av F-16 kampfly, oppgraderingar og nyanskaffingar for å betre luftvernet (NASAMS II), i tillegg til at dei ulike oppgraderingsprosjekta for P-3 maritime overvakingsfly vart førte vidare.

Innanfor soldatsystem var dei største materiellinvesteringane i 2012 innføring av nye handvåpen og nye ryggsekkar. Leveransane av splintvestar og hjelmar vart førte vidare i 2012.

Innanfor området nettverksbasert forsvar var dei største investeringane knytte til fiberinfrastruktur, modernisering av taktisk radioar og Forsvarets sikre plattformer.

Dei største investeringane innanfor logistikkområdet omfatta materiell knytt til mottiltak mot improviserte sprengladningar, samt ingeniørmateriell til vedlikehald og snørydding av vegaksar og flyplassar. Det vart i tillegg nytta investeringsmid-

lar til geografisk kartlegging av område der Noreg har tryggingpolitiske interesser og der slik informasjon, med rett kvalitet, ikkje er tilgjengeleg på anna vis.

Kontraktane for dei to første F-35 flya til treningsformål vart signerte i 2012. Det er kjøp som Stortinget alt har godkjent, og som er planlagt levert i 2015. Kampflyprogrammet starta i 2012 førebuingane for gjennomføring av hovudleveransen av kampfly, jf. Stortingets vedtak om kjøp av inntil 52 F-35 kampfly.

Nybygg og nyanlegg

Forsvarsbygg starta i 2012 førebuinga av prosjektet for tilrettelegging av omstillinga til Luftforsvaret – med dette også planlegginga for etablering av ny kampflybase. Vidare har Forsvarsbygg prosjektert helikopterbase på Bardufoss og eit helikopterdetasjement på Haakonvern, i tillegg til fleire andre store prosjekt som vart lagde fram for Stortinget våren 2013. Forsvarsbygg har i 2012 hatt stor byggjeaktivitet i samband med prosjektet på Bardufoss, på Jørstadmoen, i Oslo og Finnmark.

Fellesfinansierte byggje- og anleggsarbeid

Av fellesfinansierte byggje- og anleggsarbeid vart sju prosjekt finansielt avslutta. Av dei var tre større flyplassprosjekt, to på Ørland og eitt på Evenes. Tilrettelegging for mottak av NATOs nye luftkommando- og kontrollsystem (ACCS) vart ferdigstilt. ACCS skal verte installert og testa på Sørreisa i perioden 2013–2015.

Avhending av overskotsmateriell

Forsvaret avhenda materiell ved sal for brutto om lag 252 mill. kroner i 2012. I tillegg vart også noko materiell avhenda ved vederlagsfrie overføringer. M.a. vart det overført personleg klede og utrustning (PBU), samt to mindre farty av typen RIHB til Latvia. Overføringa av dette materiellet vil medverke til å gje det latviske forsvaret ein ny kapasitet i strukturen, samt styrkje forsvarssamarbeidet og dei gode relasjonane mellom Noreg og Latvia.

Forsking og utvikling (FoU)

FoU-verksemnda som vert finansiert over forsvarsbudsjettet er innretta mot tilpassing av teknologi for militære formål, utvikling av konsept for militære operasjonar, støtte av og tilrettelegging for investeringar, og forsking innanfor tryggingss-

politikk, personell og kompetanse. FoU-innsatsen har i stor grad vore knytt til pågåande og framtidig innkjøp av materiell. FoU-verksemda utgjer også grunnlaget for forskingsbasert undervisning ved Forsvarets skolar. Forsvarets forskingsinstitutt utfører ein vesentleg del av FoU-verksemda.

I 2012 var forskingsinnsatsen m.a. retta inn mot å støtte arbeidet med å skaffe fram nye kampfly og støtte til implementering og vidareutvikling av den vedtekne forsvarsstrukturen.

Innanfor samfunnstryggleik vart prosjektet BAS 7 – Nasjonal tryggleik og beredskap ført vidare. Prosjektet skal bidra til eit konsept for vern av samfunnet med hovudvekt på den øvre delen av krisespekteret.

Forsvarssektoren har gjennom heile 2012 hatt stor fokus på forskning innanfor området personell og kunnskap knytt til veteranar si helse. I 2012 var forskingsinnsatsen m.a. retta inn mot å identifisere målretta rekrutteringstiltak for å motivere både kvinner og menn til teneste i Forsvaret. Forskinga på årskull vart vidareført i 2012, og dette arbeidet vil halde fram i 2013.

Forsvarsdepartementet starta i 2010 opp eit heilskapleg forskingsprogram for områda veteranar og militærsosiologi, der m.a. forskning på kultur og haldningar, og forskning på psykologiske belastningsskadar inngår. Satsinga vart vidareført i 2012, og var m.a. retta inn mot ei planlagt undersøking av veteranane sine levekår. Forsking om veteranane si helse vil halde fram og styrkast i 2013.

Næringssamarbeid og samarbeid med offentlege verksemder nasjonalt og internasjonalt

Forsvaret utvikla i 2012 næringssamarbeid og samarbeid med offentlege verksemder vidare, nasjonalt og internasjonalt. Slikt samarbeid er naudsynt for å skaffe fram og oppretthalde ulike kapabilitetar for å løyse pålagte oppgåver. Næringslivet deltok i alt frå kompliserte og integrerte prosessar, til levering av enklare materiell, varer og tenester. Tiltak i St.meld. nr. 38 (2006–2007) «Forsvaret og industrien – strategiske partnere,» vart førte vidare.

3.3.4 Menneske, læring og utvikling

2012 markerte det siste året for sjølv handlingssplanen for haldningar, etikk og leiing (HEL). HEL-arbeidet held likevel fram i verksemda etter 2012, med same intensjon og hovudinnhald. Hovudmålet med HEL er at tilliten til forsvarssektoren vert halden oppe. Det inneber m.a. høgt medvett om

etikk og verdiar, og god leiing. I 2012 hadde Etisk råd for forsvarssektoren særleg fokus på dei etiske grunnlagsdokumenta for sektoren, og starta dialogen med leiinga i Forsvaret og elles i forsvarssektoren. Arbeidet på lokalt nivå skaut fart, i samsvar med dei lokale handlingsplanane for HEL. Det vart arbeidd med at samlege tilsette i sektoren skal ta e-læringskurset for HEL. I perioden heldt Forsvaret fram med å sertifisere leiarar gjennom kurs i helse, miljø og tryggleik. Det vil framleis leggast vekt på arbeidet med kompetanseheving og sertifisering. Vidare har leiingsgruppene på ulike nivå starta opp med dilemmatrening kring etiske spørsmål.

SINTEF leverte i 2012 den andre av to delrapportar, som utgjer ei forstudie om mobbing og uønskt seksuell merksemd i Forsvaret. Den første delrapporten kom i 2011. Forprosjektet har hatt som overordna mål å undersøkje om Forsvaret har meir mobbing og uønskt seksuell merksemd enn samanliknande delar av norsk samfunnsliv og arbeidsliv.

Analysane viser at mobbing i Forsvaret har auka. Delen av tilsette i Forsvaret som seier dei er blitt mobba har auka frå 6,2 pst. i 2010 til 8,3 pst. i 2011. Dette er ein høgare del enn kva andre studiar frå norsk samfunnsliv viser i 2005 og 2007. Kvinner var noko meir utsette for mobbing enn menn, og sivilt tilsette noko meir enn militært tilsette. Dei under 30 og over 40 år var mest utsette. Når det gjeld uønskt seksuell merksemd, er funna om lag dei same i åra 2006–2011, med førekomst på mellom 3,2 og 4,5 pst. mellom dei spurte. Unge militære kvinner er mest utsette for uønskt seksuell merksemd. Ut ifrå funna kjem SINTEF med forslag til tiltak. Ei partssamansett gruppe i Forsvaret vart oppretta for å vurdere nye tiltak og vidare oppfølging av m.a. forslaga frå SINTEF.

2012 var andre året av regjeringa sin handlingsplan «I tjeneste for Norge».

I 2012 vart forskrifta for den særskilde kompensasjonsordninga utvida, slik at veteranar kan få utbetalt inntil 65G dersom dei alminnelege beviskrava er oppfylte som følgje av det lovfesta objektive ansvaret i forsvarspersonellova § 12b. I tillegg vart den første ordninga vidareført, der ein kan få kompensasjon med inntil 35G etter eit lågare beviskrav.

Statens pensjonskasse (SPK) har for perioden 2010–2012 fått til saman 406 saker. I 2012 vart det utbetalt 152 mill. kroner i kompensasjon til veteranane. Utbetalingar etter 65G-ordninga vart starta opp seint i 2012, og utgjer difor ein liten del av utbetalingane.

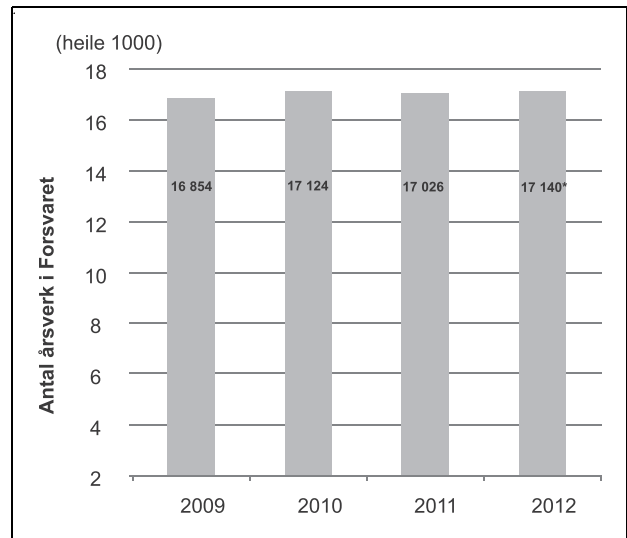
I 2009 starta Forsvaret eit arbeid knytt til oppfølging av veteranar frå Golf-krigen 1991–1993. Bakgrunnen var at enkelte veteranar har rapportert om spesielle helseutfordringar, og det vart stilt spørsmål ved om desse kunne vere relatert til internasjonal teneste i Golfen i 1991–1993. Forsvaret etablerte ei uavhengig arbeidsgruppe med representasjon frå veteranorganisasjonane for å få meir kunnskap om dette. Arbeidsgruppa la fram endeleg rapport i 2012. Rapporten var både ei kunnskapsframstilling etter gjennomgang av internasjonal forskning på dette området, samt ei registerundersøking. Med grunnlag i data frå Forsvarets helseregister, NAV og Kreftregisteret, konkluderte undersøkinga med at det ikkje er nokon forhøgd førekomst av kreft og uførleik for golfveteranar i høve til ei samanliknbar gruppe i normalbefolkninga.

I 2012 vart Forsvarets helseregister styrka med personell med relevant bakgrunn frå medisinsk forskning.

For å nå Forsvarets HMS-mål vart det utarbeidd årlege handlingsplanar med vekt på eit inkluderande arbeidsliv med lågt sjukefråvær og helsefremmande tiltak. Det vert arbeidd med å etablere og setje i verk rutinar som sikrar balanse mellom oppgåver og ressursar. Dette vert gjort for å redusere overtidsbelastning, ulukker og skadar. Kompetansebygginga har vore viktig for å sikre gode haldningar og for å vareta arbeidsgivaransvaret. Det vart sett i gang eit arbeid med å utvikle og implementere eit felles HMS styrings- og rapporteringssystem (DIALOG). Forsvaret vart ei IA bedrift i 2012.

Forsvaret driv eit omfattande rus- og sjølv-mordsførebyggjande arbeid. Det vert gjennomført jamlege medarbeidarundersøkingar med konkrete oppfølgingstiltak. Informasjon om HMS og dialog med tilsette i Forsvaret vert gjennomført på alle nivå i heile organisasjonen. To gonger i året vert HMS magasinet «Mulighetenes Arena» gitt ut til Forsvarets tilsette. Det vert arbeidd aktivt med å utvikle ein velfungerande verneorganisasjon (FHAMU), med aktive verneombod og lokale Arbeidsmiljøutval. Det vert halde eit høgt trykk på HMS-arbeidet i alle ledd i organisasjonen, m.a. gjennom å byggje opp HMS-kompetanse i den militære utdanninga.

Forsvaret hadde ved utgangen av 2012 eit snitt for året på 17 140 årsverk, som var om lag som planlagt. Det langsiktige arbeidet med dreining av personellstrukturen heldt fram i 2012, og vert vidareført i 2013. Figuren nedanfor illustrerer utvikling innanfor Forsvaret i perioden 2009–2012.

Figur 3.6 Utvikling i årsverk i Forsvaret

* Tal for 2012 inkl. 301 stillinger til Luftforsvarets hovudverkstad på Kjeller

Gjennomgåande hadde Forsvaret ein tilfredsstillande kompetansestruktur, sjølv om det innanfor enkelte område vart rapportert om manglar. Det gjaldt spesielt for einskilde miljø i Sjøforsvaret. Ei arbeidsgruppe i Sjøforsvaret la i 2012 fram ein tiltakspakke, der mange av tiltaka er sette i verk. Det vil likevel ta noko tid før situasjonen vert tilfredsstillande. Forsvaret har også fokus på tiltak som medverkar til rekruttering mot utsette område.

Arbeidet med utviklinga av eit system for kompetansestyring av dei tilsette vart vidareført i 2012, med sikte på å ha dette på plass i 2014. Søknaden til utdanning og verving i Forsvaret var generelt god også i 2012.

Ved utgangen av 2012 var 10,2 pst. av dei som avtente fyrstegongstenesta kvinner. Talet på kvinner som vert tekne opp på grunnleggjande befalsutdanning er aukande, frå 15 pst. i 2010 til 18 pst. i 2012. Mellom dei tilsette i Forsvaret var kvinnedelen om lag 16 pst. På militær side var talet på kvinner for fyrste gong over 9 pst. (9,1 pst.). På sivil side har talet på kvinner i fleire år vore stabilt på om lag 32,5 pst. Sesjonsplikt for kvinner har medført at svarprosenten ved sesjon del 1 er om lag lik for kvinner og menn. Oppmøte for kvinner på del 2 er tilnærma lik oppmøtet for menn. Vernepliktsverket lukkast nokså godt med å fordele mange av kvinnene frå del 2 til teneste. Det høge fråfallet av kvinner før frammøte ved avdeling er likevel ei utfordring som må handterast. Difor har dei tre forsvarsgreinene byrja å kontakte alle kvinnene som er fordelte til dei. Forsvaret arbeidde også

med ei rekkje andre tiltak for å sikre betre kvinne-rekruttering. Kwart år arrangerer Forsvaret ein likestillingskonferanse der temaet vert teke opp. Forskinga ser både på korleis Forsvaret rekrutterer og beheld kvinner, samt på ulike former for maskulinitet i Forsvaret. Kvinner vert oppfordra til å søkje på alle slags stillingar, og dei fysiske opptakskrava er under revisjon. Eigne kvinnesamlingar vart også gjennomførte i 2012.

Forsvaret presiserte i 2012 uniformsreglementet sitt, der retten til å bera visse religiøse symbol vart vidareført og desse symbola er no standardiserte.

Verneplikta

Den nye sesjonsordninga og sesjonsplikta for kvinner vart fullt implementert i Forsvaret i 2012. Det vert forventa at ordninga medverkar til å redusere fråfallet samanlikna med tidlegare. Full effekt av den nye ordninga kan forventast frå 2014. Samanlikna med 2010 og 2011 er det allereie registrert redusert fråfall og auka kvinnedel både på sesjon og mellom dei som gjennomfører førstegongstenesta.

Utviklinga av eit målbart kvalifiseringssystem for vernepliktige mannskap vart ikkje fullført i 2012, og arbeidet vil halde fram i 2013.

Forsvarets behov er styrande for talet på vernepliktige mannskap som vert innkalla til og avteener førstegongsteneste. I 2012 hadde Forsvaret behov for å kalle inn 8 895 soldatar til teneste. Totalt 23 725 personar møtte på sesjon i 2012. Av desse var 6 769 kvinner. Talet på kvinner som har møtt til sesjon har auka mykje dei siste åra, og frå 2011 til 2012 var det ei auke på 28 pst. Det møtte totalt 10 704 til teneste i 2012. Første dag av utdanninga hadde Forsvaret 8 625 mannskap til militær opplæring, og av dei var 983 kvinner. Dette er ei stor auke frå 2011 då talet var 815. I 2012 vart 994 vernepliktige overført til disponering og teneste i Heimevernet, 275 til politireserven og 594 til Sivilforsvaret. Av mannskapa som møtte til førstegongsteneste i 2011, fullførte 7 836 tenesta, av dei 706 kvinner (9 pst.) i 2012. Fråfallsprosenten under førstegongstenesta var 15,9 pst. (16,8 pst. for kvinner) i 2011, mens den i 2012 var redusert til 12,9 pst. (13,7 pst. for kvinner).

Forsvaret er den største lærebedrifta i Noreg og har 555 lærlingar, fordelt på 32 ulike fag. Kvinnedelen av lærlingane var 19,5 pst. I 2012 besto 96 pst. av lærlingane fagprøva ved første forsøk.

1. juni 2012 blei siviltenesta lagt ned. Dette har medført ei auke i talet på søknader om fritak. I 2012 søkte 408 vernepliktige om fritak, noko som er ein auke på 24 pst. frå 2011.

3.3.5 Kulturverksemda i forsvarssektoren

I St.meld. nr. 33 (2008–2009) «Kultur å forsvare. Om kulturvirksomhet i Forsvaret frem mot 2020», la regjeringa fram forslag om auka satsing på kulturverksemda i Forsvaret. Denne satsinga heldt fram i 2012. Som del av satsinga fekk Forsvarets musikk ei auke i tildelinga på i underkant av 5 mill. kroner. Forsvarets museum har hatt tilnærma normal aktivitet i 2012. M.a. vart «Intops»-utstillinga opna 8. mai med H M Kongen tilstades. Norsk Militær Tattoo vart gjennomført i 2012 med 20 000 tilskodarar. Forsvarets avdeling for kunst og kultur (FAKT) tilpassa i 2012 årsverk og budsjett innanfor tildelte rammar.

«Kulturforum» vart oppretta i 2012 i samsvar med regjeringa sin intensjon.

3.3.6 Forsvarsrelaterte organisasjonar

Forsvarsdepartementet tildeler driftsstøtte, og prosjektstøtte til forsvarsrelaterte frivillige organisasjonar og verksemder. Dette vert gjort for å stimulere sivilsamfunnet til aktivitet som fremmar kunnskap og merksemd om norsk trygging- og forsvarspolitik, eller som støttar opp om Forsvarets oppgåver. 2012 var det første året med ei meir aktivitetsbasert tildeling av økonomisk støtte til desse organisasjonane. Omlegginga inneber at organisasjonane i større grad får økonomisk støtte på bakgrunn av synlege mål, aktivitetar og resultat. Som ein konsekvens fekk enkelte organisasjonar ein reduksjon i den økonomiske støtta for 2012. Forsvarsdepartementet har vidare arbeidd med å utvikle tilskotsforvaltninga og oppfølginga av bruken av dei tildelte midla. M.a. vart det utarbeidd eit internkontrollsystem for tilskotsordningane, og informasjonen på departementet si heimeside vart betra. Organisasjonane gav i 2012 viktige bidrag til oppfølginga av handlingsplanen «I tjeneste for Norge». Ei rekkje arrangement vart halde rundt om i landet og medverka til auka kunnskap om trygging- og forsvarspolitikken. Andre viktige bidrag var tidsskrift om Forsvaret og andre medieprosjekt, og kampanjar som «Støtt våre soldatar».

Ei oversikt over tildelingar i 2012 er på Forsvarsdepartementets heimeside.

3.4 Forsvarsbygg, Nasjonalt tryggingorgan og Forsvarets forskingsinstitutt

3.4.1 Forsvarsbygg

Forsvarsbyggs verksemd er mangfaldig og spenner over alle aspekt knytte til utvikling, drift og avhending av eigedomar, bygg og anlegg i forsvarssektoren, m.a. også varetaking av kulturminne i sektoren.

Forsvarsbygg har i 2012 vidareført tiltaka frå 2011 som ytterlegare skulle betre evna til forsvarleg forvaltning. Forsvarsdepartementet er nøgd med at tiltaka har ført med seg betra evne til forsvarleg forvaltning i etaten. Departementet er i tett dialog med Forsvarsbygg, og følgjer opp at Forsvarsbygg held fram med å prioritere god intern kontroll og styring av verksemda.

Forsvarsbygg har gjennom analysar av tilstandsgraden for bygg og anlegg i forsvarssektoren vist at vedlikehaldet må styrkast for å sikre at verdiane vert haldne på eit tilstrekkelig høgt nivå. Dette vil krevje økt fokus på vedlikehald i tida som kjem.

Forsvarsbygg har i 2012 starta førebuinga av prosjekt for tilrettelegging av omstillinga til Luftforsvaret – med dette også planlegging for etablering av ny kampflybase. Vidare har Forsvarsbygg prosjektert helikopterbase på Bardufoss og helikopterdetasjement på Haakonsværn, og fleire andre store prosjekt som vart lagde fram for Stortinget våren 2013. Forsvarsbygg har i 2012 hatt stor byggeaktivitet på prosjekt på Bardufoss, Jørstadmoen, Oslo og i Finnmark.

I 2012 vart det også etablert eit statlig kompetansesenter for vern og trygging i Forsvarsbygg. Dette tiltaket vil medverke til å styrkje satsinga i staten gjennom klarlegging av fagområdet, styrking av kompetansenettverk og betre utnytting av ressursane på tvers av sektorane i staten.

Forsvarsbygg avslutta i 2012 sitt engasjement i Afghanistan etter seks års innsats. Det norske styrkebidraget til Faryab-provinsen vart trekt tilbake og den norske leiren i Maymaneh overlevert til afghanske styresmakter. Dette er ein milestolpe for Forsvarsbygg ved at det er første gang sidan opprettinga at organisasjonen har planlagt, bygd, drifta og avhenda eigedom, bygg og anlegg (EBA) til støtte for Forsvarets operasjonar i utlandet. Forsvarsbygg er i samarbeid med Forsvaret i gang med ei evaluering av innsatsen for å trekkje lærdomar for framtidige engasjement i utlandet.

Vedlikehald av festningane

Forsvarsbygg har i 2012, i tillegg til ordinært vedlikehald, brukt 76,5 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehald av festningane. Festningane står i hovudsak fram som godt vedlikehaldne anlegg, som er tilgjengelige for befolkninga, og viser at forsvarssektoren tek sitt ansvar for å unngå tap av kulturminne.

Avhending av eigedom

I 2012 hadde Forsvarsbygg eit nettoresultat frå avhending og sal av eigedom på 154 mill. kroner. Det er 19 mill. kroner meir enn året før, men 2 mill. kroner lågare enn budsjettert. 2012 vart også prega av sal av mange bustader. Marknadssituasjonen for rive- og sikringsarbeid var uendra samanlikna med 2011. I 2012 vart det gjennomført større arbeid for opprydding av miljø på Bømoen i Voss kommune, på Olavsværn i Tromsø og på Regimentsmyra i Fredrikstad. I 2012 avhenda Forsvarsbygg om lag 143 000 kvm EBA. Forsvarsbygg har framleis att om lag 263 000 kvm å avhende som er utrangert tidlegare. Samstundes vert arbeidet med å utrangere EBA som etatane i sektoren ikkje treng for å løyse sine oppdraga sine intensivert. Det vil føre til at ytterlegare kvm vert overførte til Forsvarsbygg frå sektoren for avhending.

3.4.2 Nasjonalt tryggingorgan

Både langtidsplanen for forsvarssektoren, Prop. 73 S (2011–2012), «Et forsvar for vår tid», og Meld. St. 29 (2011–2012) «Samfunnssikkerhet», har løfta fram Nasjonalt tryggingorgan (NSM) si rolle som det sentrale organet for vern av informasjon og infrastruktur av verdi for kritiske og andre viktige samfunnsfunksjonar. For å følgje opp satsinga vart NSM omorganisert 1. januar 2013, med ei målsetjing om å synleggjere leveransane, leggje betre til rette for samhandling, og utvikle NSM vidare som direktorat.

Arbeidet med å tryggje norske bygg og installasjonar mot terror og sabotasje har teke mykje tid i 2012. Forskrift om objekttrygging vart sett i kraft 1. januar 2011, og skal vere ferdig implementert innan utgangen av 2013. Forskrifta vil føre til at Noreg for første gong får ei nasjonal oversikt over kritisk infrastruktur, og sørge for ei heilskapeg trygging av desse objekta på tvers av sektorar. Etterspurnaden er framleis stor etter råd og rettleiing om kva som kan vere skjermingsverdige objekt som skal tryggast.

NSM gjennomfører svært mykje sakshandsaming gjennom eit år. Det vert m.a. henta inn personopplýsningar til bruk i arbeidet med tryggingssklareringar, det vert gitt klareringar til verksemdar som skal levere varer og tenester, og det vert gitt lisensar til dei som skal fotografere frå lufta. Også operativ verksemd, som handteringa av dataangrep, tekniske tryggingundersøkingar og inntrengingstesting av datasystem, har teke mykje tid. Kapasiteten for inntrengingstesting har i 2012 vore sterkt etterspurt. Testrapportane og påfølgjande rettleiing har gitt verksemda eit betydeleg løft innanfor førebyggjande tryggingarbeid. Erfaringane vert tatt systematisk med i vidareutviklingsarbeidet i NSM.

Nye lokale for NorCERT-funksjonen på Bryn i Oslo har vore eit stort løft for NSM i 2012. Trenden når det gjeld talet på saker knytte til dataangrep har vore kraftig stigande i 2012. I tillegg til eit aukande tal på saker har det også vore fleire krevjande og alvorlege tilfelle som har kravd mykje ressursar frå NSMs side. Med dei nye lokala er NSM i stand til å handtere endå fleire dataangrep, og innføre døgnkontinuerleg bemanning av operasjonssentret.

Det har vore ei auke i talet på førespurnader til NSM, noko som kan tyde på ein auka tryggingsskultur i så vel private som offentlege verksemdar. Ei av utfordringane er korleis vanlege tilsette nyttar datamaskinar og mobilar, og kor flinke dei er til å tenkje tryggleik på arbeidsplassen. Det var i 2012 stor pågang etter foredragshaldarar frå NSM. I den nasjonale tryggingsmånaden oktober gjennomførte NSM regionale tryggingsseminar i Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Bodø. Det vart også gjennomført seks grunnkurs i personelltrygging i 2012, i tillegg til undervisning i førebyggjande trygging generelt.

Tilsynsverksemda er en sentral del av NSMs oppgåver, og det vert lagt stor vekt på å trekkje erfaringar frå analysane av tryggingstilstanden inn i utviklinga av tryggingstiltak. På grunn av den høge aktiviteten på andre område, har NSM i 2012 ikkje hatt nok ressursar til å nå ambisjonane for arbeidet med tilsyn. Det har likevel vore gjennomført ei tilstrekkeleg mengd tilsyn for å sikre eit godt grunnlag for utarbeidinga av Rapport om tryggingstilstanden.

3.4.3 Forsvarets forskingsinstitutt

Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) omsetjing i 2012 var på 816,1 mill. kroner, om lag det same reelle nivået som året før. Basistildelinga, som i

2012 utgjorde om lag 21 pst. av inntektene, finansierer grunnlagsstudium og forskingsstrategiske program. I 2012 utgjorde oppdragsforskninga om lag 77 pst. av FFIs samla aktivitetsnivå. Oppdraga vart gitt innanfor eit breitt spekter av fag- og kompetanseområde, m.a. knytt til å skaffe fram nytt materiell og til forvaltingsoppdrag for Forsvarsdepartementet. Forvaltingsoppdraga omfatta m.a. støtte til langtidsplanlegging og til deltaking i internasjonale vitenskaplege og teknologiske fora, samt til representasjon i forskingsprogram og forskningssamarbeid knytt til NATOs *Science and Technology Organisation*. Samarbeidet med *European Defence Agency* (EDA) vart ført vidare. FFI gav også i betydeleg grad råd om val av teknologiløysingar og operasjonskonsept.

Oppdrag frå sivile oppdragsgivarar i inn- og utland utgjorde rundt 7 pst. av aktivitetane. Det er god kontakt og til dels tett samarbeid mellom FFI og relevant norsk industri.

Kvaliteten på FFIs verksemd vert m.a. målt ved talet på publikasjonar i tidsskrift med fagfelle-vurdering pr. forskarårsverk, som ligg på rundt 0,14 i 2012 mot 0,15 i 2011. Talet på foredrag ved konferansar med utveljingskomité pr. forskarårsverk var 0,16 i 2012 mot 0,19 i 2011 og 0,16 i 2010. Ved avslutninga av alle prosjekt vert brukarane i tillegg spurte om i kva grad dei er nøgde med produkta. Resultata av desse evalueringane har vore jamt gode over fleire år.

3.5 Gjennomføring av langtidsplanen for perioden 2009–2012

Sidan årtusenskiftet har det vore gjennomført store endringar i den norske forsvarssektoren. I sum utgjør dette ein av dei mest omfattande omstillingsprosessane i det offentlege Noreg. Resultata er skapte gjennom eit langvarig og omfattande fornyingsarbeid, store struktur- og organisasjonsendringar samt brei politisk vilje og evne til langsiktig satsing på forsvarssektoren.

Perioden 2009–2012 har i stor grad danna den siste fasen i det gjennomgripande omstillingsarbeidet som vart starta i 2001, eit arbeid der den samla sektoren har vore gjenstand for betydelege endringar. Slik sett representerer slutten på perioden 2009–2012 også ei sentral hending sett i høve til dei to føregåande langtidsperiodane. Både Stortinget, regjeringa og forsvarssektoren sjølv har halde fast ved og føljt opp dei heilskaplege og langsiktige planane som vart vedtekne politisk gjennom Innst. S. nr. 318 (2007–2008), jf. St.prp.

nr. 48 (2007–2008) samt nye avgjerder som vart sette i gang undervegs i perioden.

3.5.1 Måloppnåing

I den langtidsplanen regjeringa la for forsvarssektoren i perioden 2009–2012, er hovudmåla nådde, medrekna styrka operativ evne. Samla har dette gitt landet eit forsvar med mykje moderne materiell, som kan reagere raskare, som flyr meir, seglar meir, øver meir og som er betre i stand til å ta hand om tryggleiken i norske nærrområde og medverkar til internasjonal tryggleik og stabilitet. Det er etablert eit meir nyttig og relevant norsk forsvar, med ein meir berekraftig balanse mellom oppgåver, struktur og ressursar i sektoren. Ein berekraftig balanse har vore ei av dei mest sentrale målsettingane i omstillinga, ved sida av styrka operativ evne.

3.5.2 Oppgåver og ambisjonar

Alle hovudoppgåvene for Forsvaret vart vidareførte frå føregåande langtidsperiode, med ei inndeling i *nasjonale oppgåver, oppgåver som må løysast i samarbeid med andre og andre oppgåver*. Samtidig låg hovudambisjonen fast: *Forsvaret skal ha evne til å løyse oppgåver i heile konfliktspekteret, inkludert høgintensive stridshandlingar*.

Erkjenninga som vidare vart lagt til grunn, var at Noreg framleis ikkje skal sikte mot eit forsvar som aleine kan møte heile spekteret av utfordringar. Difor ville alliansetilknyttinga og tett kopling til det sivile samfunnet framleis vere avgjerande for forsvarsevna. Det nye forsvaret, i større grad innretta mot laupande og rask innsats, som vedtatt av Stortinget, vart følgeleg føresettd vidareutvikla innanfor følgjande rammer:

- Gradert reaksjonsevne – frå minuttar til månader frå «beredskapsklar» til «klar»,
- god evne til å fungere i NATO-ramma og saman med våre allierte, spesielt i ev. alvorleg krise og væpna konflikt, og

- god evne til styrkeoppbygging, m.a. ved å trekke på reservar, både kontraktsbaserte og mobiliserbare.

3.5.3 Utvikling av operativ evne

Overordna målsetting for den vidare utviklinga av Forsvaret i perioden 2009–2012, var å oppretthalde og vidareutvikle den operative evna. Dette krev ein forsvarsstruktur som har relevante militære kapasitetar med tilstrekkeleg reaksjonsevne, kampkraft, tilgjengelegheit og uthald, og som evnar å samarbeide effektivt med sivile aktørar, allierte og partnarar.

Gjennom perioden har den operative evna vorte styrka. Dei fremste faktorane som medverkar til måloppnåing, er auka aktivitet til trening og øving i forsvarsgreinene, auke i årsverk i Hæren, ei positiv utvikling innanfor trening og øving av strukturen i Heimevernet samt ei betydeleg modernisering av militært materiell. Forsvaret har også sankt betydeleg og verdifull erfaring frå internasjonale operasjonar, noko som gjer sitt til å heve kompetansen både på individnivå og i organisasjonen. I tillegg har den samla aktiviteten i nordområda medverka til ei positiv utvikling i den operative evna.

Norske bidrag til internasjonale operasjonar har lege på eit høgt nivå i heile perioden, og engasjementet i Afghanistan har vore dominerande. Parallelt med ISAF-oppgåvet, har Forsvaret også delteke med substansielle bidrag for FN i Tsjad, for NATO i Libya samt for EU og NATO i strid mot piratar utanfor Afrikas Horn. Forsvaret har også regelmessig stilt med bidrag i NATOs ståande reaksjonsstyrke og i EUs nordiske stridsgruppe i 2011. Norske bidrag har halde eit høgt kvalitativt nivå, og innsatsen har sankt påskjøning både frå våre allierte, partnarar og dei organisasjonane som leier operasjonane. Dette har ført til at norsk militærmakt er svært etterspurt i internasjonal krisehandtering. Nedanfor er ei tabellmessig oppsummering.

Tabell 3.2 Utvikling i evne til å løyse Forsvarets oppgaver

	2008	2009	2010	2011	2012
Sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende
Hevde norsk suverenitet	Meget tilfredsstillende (-)	Meget tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende
Myndighetsutøvelse	Meget tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende
Forebygge og håndtere episoder og sikr.pol. kriser	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende
Bidra til kollektivt forsvar av Norge og NATO	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende
Bidra til flernasjonalt krisehåndtering og fredsoperasj.	Tilfredsstillende (-)	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende
Støtte til diplomati og til å forhindre spredning av MØV	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende
Bidra til samfunnsikkerhet og sentrale samfunnsoppgr.	Meget tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende	Meget tilfredsstillende

Basert på Forsvarssjefens vurdering av operativ evne.

To av dei åtte definerte oppgåvene får særskilt omtale: (1) Å forebygge og handtere episodar og tryggingpolitiske kriser i Noreg og i norske område, og (2) å medverke til kollektivt forsvar av Noreg og andre delar av NATO mot truslar, anslag og angrep. Desse er rekna for å vere dei mest krevjande oppgåvene, og kan omfatte styrkeoppbygging og bruk av heile forsvarssektoren og strukturen i Forsvaret samstundes. Evna til å løyse desse oppgåvene er tilfredsstillande ved utgangen av perioden, og trass i ei positiv utvikling, er det likevel rom for forbetring. Slik forbetring er særleg knytt til innføring av nye kapasitetar, modernisering, auka trening og øving samt styrking av forhold med beredskapmessig karakter.

3.5.4 Realisering av økonomiske målsettingar

Ei grunnleggande målsetting i langtidsplanen for perioden 2009–2012 var å omdisponere midlar frå lågare til høgare prioritert verksemd og å skape ein meir varig balanse mellom oppgaver, struktur

og ressurstilgang i Forsvaret. Dei økonomiske rammene som vart lagde til grunn, innebar ei satsing på forsvarssektoren med omsyn til løyvingar: Det vart lagt opp til ei gradvis opptrapping av forsvarsramma frå 2008-nivået på 31,54 mrd. kroner til eit nivå som låg 800 mill. kroner høgare, målt i 2008-kroner. Samstundes med auken i løyvingar, skulle forsvarssektoren gjere sitt til å nå målsettinga gjennom omfattande tiltak innanfor effektivisering og organisasjonsendringar innanfor eiga verksemd. Dette omfattar m.a. å avvikle basar og annan infrastruktur, effektivisere interne prosessar i forsvarssektoren samt å redusere avsetningar til avgangsstimulerande tiltak for overtalig personell. Totalt skulle sektoren frigjere 1,13 mrd. 2008-kroner ved hjelp av slike tiltak.

Stortinget og regjeringa har heilt og fullt følgd opp styrkinga av forsvarsbudsjettet slik det vart lagt opp til i langtidsplanen. Forsvarssektoren har på si side også følgd opp si plikt gjennom å frigjere og omdisponere midlar tilsvarende 1,39 mrd. 2008-kroner. Av dette kan om lag 830 mill. 2008-kroner skriv seg frå interneffektivisering. Arbeidet med interneffektivisering i langtidsperioden

2009–2012 har skilt seg frå tilsvarende arbeid i tidligare periodar ved at etatane i større grad sjølve har vore ansvarlege for å identifisere og følgje opp tiltaka knytte til interneffektiviseringa. Dette har skapt betre lokal forankring og kraft i gjennomføringa. Dei frigjorde midlane har i hovudsak vorte nytta til å sikre innfasing av ny struktur (slik som nye fregattar, korvettar, transportfly og maritime helikopter), auke arbeidsstokken i prioriterte avdelingar i Hæren og styrke trening og øving i heile strukturen.

I tillegg har det vorte løyvd i overkant av 2,5 mrd. kroner nominelt utover det kravet som var sett for løyvingane i langtidsplanen. Desse løyvingane er knytte til operasjonar i utlandet, og då hovudsakeleg til operasjonane i Afghanistan, Adenbukta, Tsjad og Libya. Kravet til utgiftsnivået for norske styrkar i utlandet vart som utgangspunkt for perioden vidareført på nivå med saldert budsjett for 2008. Finansiering av ev. større bidrag skulle avklarast når dette vart aktuelt. Det vart også løyvd 720 mill. kroner nominelt til erstatning for transportflyet som styrta i Sverige 15. mars 2012. Stortinget har dessutan løyvd om lag 370 mill. kroner nominelt til regjeringa si veteranatsing. Det reelle samla omfanget av løyvingar i perioden vart dermed nærmare 3,6 mrd. kroner nominelt høgare enn lagt til grunn i langtidsplanen, og kom på toppen av den planlagde og realiserte styrkinga på 800 mill. 2008-kroner.

Innanfor materiellinvesteringar vart det lagt til grunn eit moderert ambisjonsnivå for omfanget av framtidige materiellanskaffingar. Samanlikna med eit vidareført ambisjonsnivå frå perioden 2005–2008, innebar eit slikt moderert nivå at sektoren fekk lågare årlege kostnader knytte til materiellanskaffingar tilsvarende 1,6 mrd. 2008-kroner. Trass i eit redusert nivå, vart det lagt opp til å gradvis auke avsettinga til materiellinvesteringar med 1,1 mrd. 2008-kroner i 2012 samanlikna med 2008-nivået. Den samla tildelinga til materiellanskaffingar for heile perioden vart likevel om lag 1,3 mrd. 2012-kroner lågare enn opptrappinga langtidsplanen la til grunn. Hovudårsakene til denne lågare tildelinga er at regjeringa i perioden valde å satse ytterlegare på varetaking av veteranar, operasjonsspesifikk trening for styrkane som skulle deployerast, miljøopprydding og energiøkonomisering. I tillegg vart både Etterretningstenesta og Nasjonalt tryggingorgan betydeleg styrka. Desse satsingane førte naturleg nok også til at forsvarssektoren samla sett har hatt eit noko høgare nivå på driftsutgiftene enn det som var føreset for perioden.

Langtidsplanen for 2009–2012 ønska å sikre mogelegheita til vidareutvikling av Heimevernet innanfor ei forsvarleg økonomisk ramme. Ambisjonsnivået vart såleis justert ned til 45 000 befal og mannskap frå eit nivå på 50 000 i perioden 2005–2008. Denne justeringa førte til reduserte årlege kostnader på totalt 30 mill. 2008-kroner knytte til den operative strukturen i Heimevernet.

3.5.5 Utvikling i Forsvaret i perioden

Hæren

Den planlagde utviklinga av strukturen i Hæren og realisering av hovudmåla for avdelingar i brigaden, har i hovudsak vorte gjennomførte i perioden. Bemanninga i Hæren har auka med i overkant av 40 pst. sidan 2008. Auken i bemanninga, spesielt knytt til brigadestrukturen, har, saman med den auka aktiviteten i øvingar, medverka til å sikre at brigadesystemet har kunna varetta sitt oppdrag innanfor nasjonal beredskap. Samtidig har det bidratt til å kunne stille styrkar av svært høg kvalitet til operasjonar i utlandet.

Påkjenninga knytt til operasjonar i utlandet har gjennomgåande vore ei utfordring for Hæren. Det har vore nødvendig å utvide den operasjonsspesifikke treninga før deployering til utlandet, og Hæren har gitt frå seg eit større styrkebidrag enn det langtidsplanen la opp til. Samstundes har treninga og operasjonane tilført Hæren auka kompetanse på mange nivå innanfor dei fleste fagområda. Hæren har starta ei betydeleg modernisering av materiellet og førebur m.a. innføring av pansra spesialkøyrety, nye panservernvåpen og nytt feltartilleri.

Strengje prioriteringar har tillate berre gradvis auke i talet på øvingsdøgn for Hæren, samstundes som det har vore avgrensingar knytte til materielltilgang. I perioden har det vorte tildelt ekstraordinære midlar for å mogleggjere øving og samtrening innanfor brigadesystemet.

Hæren, med støtte av Vernepliktsverket, har etablert ei ordning der nyleg utdanna mannskap, personell på beredskapskontraktar og tidlegare verva personell kan bli organiserte i ein reserve, og dermed gje tilgang på fleire mannskap ved behov.

Base- og støttestrukturen i Hæren vart, som lagt til grunn for perioden, ytterligare konsentrert til Østerdalen, Sessvollmoen og Indre Troms. Generalinspektøren for Hæren med delar av staben var flytta frå Oslo til Bardufoss pr. 1. august 2009.

Sjøforsvaret

Gjennom heile perioden har Sjøforsvaret vorte betydeleg modernisert, og innfasing av nye Fridtjof Nansen-klasse fregattar og Skjold-klasse korvettar har vore særleg prioriterte. Samstundes har både mineryddarar og undervassbåtar vorte oppgraderte. Heile den planlagde, nye fartystrukturen er fasa inn ved utgangen av perioden, men er noko forseinka i høve til den opphavlege planen. Uteståande strukturtiltak som påverkar operativ evne i Sjøforsvaret, er først og fremst knytte til forseinkingar i NH90-programmet samt innfasinga av nye sjømålsmissil og nye lettvektstorpedoar.

I langtidsperioden har det vore utfordringar knytte til produksjon på systema undervassbåt, minefarty og korvett. Dette skuldast i hovudsak forseinkingar knytte til leveransar, opphald på verkstad, reservedelsproblematikk samt tekniske driftsproblem.

Base- og støttestrukturen i Sjøforsvaret vart i perioden konsentrert til høvesvis Bergen (Haa-konsvern) og regionen Ramsund/Harstad/Sortland. Olavsvern base vart lagt ned i 2009.

Generalinspektøren for Sjøforsvaret med tilhøyrande stab flytta frå Oslo til Bergen i 2009.

Kystvakta har oppdatert og modernisert fartystrukturen, og seglar i alt 15 farty frå 2013. Sjef Kystvakt med tilhøyrande stabfunksjonar vart ved årsskiftet 2011/2012 flytta til Sortland. Samlinga av både leiing og farty medverkar til regjeringa si satsing på nordområda, og legg til rette for synergi ved at kystvaktfaglege råd og avgjerder kan bli utvikla i eit sterkt faglege miljø.

Luftforsvaret

Luftforsvaret er også blitt modernisert i perioden. C-130J taktiske transportfly fekk status som fullt operative i januar 2012. Tapet av eitt fly ved Kebnekaise i mars 2012 og anskaffinga av eit erstatningsfly for dette, førte likevel til at eitt fly ikkje er fullt operativt ved utgangen av perioden.

Vidare har arbeidet med å førebu innfasinga av NH90 maritime helikopter vorte prioritert. Luftforsvaret har ved utgangen av 2012 motteke to NH90 maritime helikopter. Helikoptra er kraftig forseinka grunna forhold hjå leverandøren. Oppgradering av P-3C/N maritime patruljefly har gått føre seg gjennom heile perioden, og vil fortsette i perioden 2013–2016. Førebuingane knytte til innfasing av nye F-35 kampfly har gjennomgåande stått heilt sentralt. F-35 programmet starta i 2011 prosessen med å kjøpe dei fire første F-35 kampflya som berre skal brukast til trening.

Luftforsvaret har hatt ulike utfordringar knytte til aktivitet i perioden, slik som tilgang på nødvendig tal på flytimar, rekruttering samt små fagmiljø med avgrensa uthald. Flytimeuttaket har vorte noko redusert samanlikna med planlagt nivå, m.a. grunna forseinka innfasing av NH90 maritime helikopter, tekniske- og personellrelaterte utfordringar for transporthelikoptera, tap av eitt C-130J taktisk transportfly samt både reservedelsproblematikk for og forseinka oppdatering av P-3 Orion.

Luftforsvaret har i perioden hatt redusert evne til å understøtte Kystvakta med Lynx-helikopter. Lynx-systemet nærmar seg slutten av teknisk levealder, og har difor vist seg svært krevjande å halde operative.

Organisasjon og basestruktur i Luftforsvaret har vore nøye gjennomgått som følgje av den komande innfasinga av nye F-35 kampfly. Planlagde endringar vil først verte gjennomførte i perioden 2013–2016 og seinare. Generalinspektøren for Luftforsvaret med tilhøyrande stab har i perioden vore førebels lokalisert på Rygge.

Heimevernet

Heimevernet (HV) vart i perioden vidareført med nærvær i alle landsdelar, og har vorte vidareutvikla til styrkar som let seg mobilisere og har kort reaksjonstid, og som er godt trena og utrusta.

Organisasjon og struktur i HV er i perioden vidareført med elleve distriktsstabar. Generalinspektøren for Heimevernet med stab flytta frå Oslo til Elverum i 2011. For å frigjere midlar til auka trening og øving, vart befalsskulen for Heimevernet flytta frå Værnes til Porsangmoen.

Innsatsstyrkane i HV er gjennomgåande blitt høgt prioriterte når det gjelder trening og øving, og nivået på øving har halde seg stabilt i heile perioden. I høve til måлтаlet for personell i innsatsstyrken ved utgangen av perioden, vart graden av oppfylling 69 pst. Dette skuldast i stor grad utfordringar med rekruttering til innsatsstyrkane. I langtidsplanen for perioden 2013–2016 er det fastsett at innsatsstyrkane skal vidareførast med 3 000 personell.

I 2009 var det berre befal og spesialistar som fekk kurs i områdestrukturen. Dette skjedde i påvente av at planlagde tiltak for ressursfrigjering skulle gje tilstrekkeleg effekt. Treningsnivået for forsterkings- og oppfølgingsstyrkar i HV er ved utgangen av perioden heva til eit nivå der meir enn halvparten (55 pst.) av områdestrukturen gjennomfører årleg trening. Dei strenge prioriteringane undervegs i perioden har ført til at 56 av 242 HV-område ikkje var operative ved utgangen

av 2012, primært grunna manglande trening og øving.

HV har i perioden medverka med personell til internasjonale operasjonar.

Forsvarets operative hovudkvarter

Etableringa og vidareutviklinga av Forsvarets operative hovudkvarter på Reitan utanfor Bodø, er gjennomført slik som lagt til grunn i langtidsplanen. Etter ei heilskapleg vurdering vart Alliert treningssenter Sør og Alliert treningssenter Nord lagde ned. Dette grepet førte til at verksemda vart samla i eitt nytt konsolidert alliert treningssenter (ATS) underlagt Forsvarets operative hovudkvarter, og med hovudsete og infrastruktur på Porsangmoen samt med infrastruktur og i Åsegarden og på Evenes.

Spesialstyrkane

Spesialstyrkane er vidareutvikla i tråd med langtidsplanen. Det er også oppretta eit felles element for leiing i Forsvarsstaben, Spesialoperasjonsavdelinga. I etterkant av hendingane 22. juli 2011 har spennet i framtidige oppdrag for styrkane fått meir merksemd, m.a. knytte til spørsmål om utvida beredskap.

Forsvarets logistikkorganisasjon

I perioden har Forsvarets logistikkorganisasjon vorte omstilt for å tilpasse seg den operative strukturen. Verkstader, med tilhøyrande driftsorganisasjonar og garnisonstenester, er flytta frå Forsvarets logistikkorganisasjon tilbake til forsvarsgreinene, Heimevernet og Cyberforsvaret.

I 2012 gjennomførte Forsvarets logistikkorganisasjon med suksess den største nasjonale logistikkoperasjon i vår tid i samband med tilbaketrekkinga av dei norske styrkane frå Faryab-provinsen i Afghanistan.

Luftforsvarets hovudverkstad på Kjeller vart 15. desember 2011 omdanna til statsføretak som eit resultat av Stortingets behandling av Innst. 60 S (2011–2012), jf. Prop. 3 S (2011–2012). Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF) har overteke ein oppdragsportefølje som var samansett av vedlikehaldsoppdrag Luftforsvarets hovudverkstad på Kjeller allereie utførte for Forsvaret. I tillegg skal verksemda konkurrere om nye oppdrag, primært innanfor luftmilitært vedlikehald. Føremålet har vore å legge til rette for at det som var Luftforsvarets hovudverkstad på Kjeller skulle kunne vidareføre vedlike-

hald på sentralt luftforsvarsmateriell (eksempelvis F-16 og Sea King) ut levetida til systema samstundes med at verksemda skal kunne vere med å konkurrere om oppdrag på kommersiell basis slik det går fram av Prop. 3 S (2011–2012).

Cyberforsvaret

Forsvaret har gjennom perioden vidareført arbeidet med å forbetre evna til å møte truslar i det digitale rommet. Dette omfattar, i tillegg til førebyggjande grunnsikring av eigne informasjonssystem, evne til militære operasjonar innanfor det såkalla cyberdomenet. Det har vore sentralt å syte for sikre IKT-system i Forsvarets operasjonar nasjonalt og internasjonalt, og å fornye systema i takt med den teknologiske utviklinga. Forsvaret har eit mål om å «effektivt utnytte teknologisk infrastruktur». Forsvaret har difor lagt vekt på arbeidet med å ta ut effekt gjennom innføring av ny teknologi, og har auka kompetansen for effektiv oppgåveløysing. Samstundes vert det rapportert om utfordringar knytte til fornyinga av Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur. I tillegg har truslane mot IKT-system vorte tydelegare gjennom perioden. Forsvaret har difor hatt fokus på å vidareutvikle evna til å møte angrep fremma gjennom cyberdomenet.

Sjef Forsvarets informasjonsinfrastruktur (INI) er etablert i perioden for å vareta ei einenskapleg og heilskapleg leiing og styring av Forsvaret sine samla ressursar innanfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Organiseringa av INI vart vidareutvikla gjennom å flytte sjef INI med tilhøyrande stabsfunksjonar frå Oslo til Jørstadmoen pr. 1. august 2011, og organisasjonen vart dermed lokalisert saman med Forsvarets kompetansesenter for kommando-, kontroll- og informasjonssystem (FK KKIS). Samlokaliseringa har lagt til rette for ei meir effektiv innretting av verksemda til sjef INI, som etter omorganiseringa hadde om lag 1 100 militære og sivile årsverk, med Jørstadmoen og Kolsås som hovudlokalisering. I 2012 skifta Forsvarets informasjonsstruktur namn til Cyberforsvaret, og sjef INI vart endra til sjef Cyberforsvaret.

Forsvarets sanitet

FSAN har hatt ein vekst i årsverk på 16 pst. frå 2008 til 2012, som er noko lågare enn det som vart lagt til grunn i langtidsplanen for perioden 2009–2012. I tillegg vart det eit mål for perioden å sikre rask tilgang til personell samt auke uthaldet til personellet i samband med internasjonale opera-

sjonar. Arbeidet med å nå dette målet vart sett i verk mot slutten av perioden og vil halde fram i planperioden 2013–2016. Det er framleis vesentlege forseinkingar innanfor materiellprosjekta og i utviklinga av feltsjukehus, som m.a. skulle vidareutviklast gjennom fleirnasjonalt samarbeid. Kapasitetar innanfor evakuering er heller ikkje ferdigstilt.

Forsvarets høgskule

Forsvarets høgskule har i perioden hatt fokus på å implementere programmet for haldningar, etikk og leiing samt å bygge opp eit kompetansemiljø innanfor gender og vidare integrere genderperspektivet i Forsvarets operasjonar.

3.5.6 Forsvarets forskingsinstitutt, Nasjonalt tryggingorgan og Forsvarsbygg i perioden

Forsvarets forskingsinstitutt

Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) har i perioden hatt ei god måloppnåing på alle måleparametrar. Etterspurnaden etter tenester har vore høg i perioden, og det er m.a. etablert eigne prosjekt innanfor leiing av Forsvaret, samarbeidsaktivitetar mot norsk forsvars- og teknologiindustri samt samarbeid med internasjonale organisasjonar og forskingsinstitutt. Samstundes har FFI hatt som krav å effektivisere drifta av støtteverksemda med 0,5 prosentpoeng pr. år. Resultata viser at kostnadene innanfor støttefunksjonen i kroneverdi har vore stabile i åra 2009–2012, og sett i høve til omsettinga, er dei reduserte frå 35 pst. til 32 pst. i perioden, og kravet til interneffektivisering vart difor innfridd i perioden.

Nasjonalt tryggingorgan

Nasjonalt tryggingorgan (NSM) har i perioden hatt i oppdrag å vidareføre ambisjons- og budsjett-nivå frå føregåande langtidsperiode. I løpet av perioden vart likevel driftsbudsjettet til NSM styrka, mest som følge av auka fokus på tryggingsgodkjenning av informasjonssystem, objekttrygging, forskning og utvikling, *Norwegian Computer Emergency Response Team* (NorCERT) og ulike investeringar.

I perioden har NSM hatt stor og aukande aktivitet knytt til rådgjeving og rettleiing i tillegg til at kompetansemiljøa innanfor objekttrygging og tekniske kontrolltiltak er utvikla. Samla har dette gitt verksemda vesentlege løft i deira førebyggjande

tryggingarbeid. NSM har også handtert eit sterkt aukande tal på tryggingssstruande hendingar i perioden. Den største utfordringa har vore bemanningssituasjonen, noko som m.a. har hatt innverknad på handtering av hendingar og omfanget av NSM sine tilsynsaktivitetar.

NSM har i langtidsperioden interneffektivisert for til saman 2,5 mill. 2008-kroner, og resultatet overstig kravet på 2,0 mill. 2008-kroner. Midlar som er frigjorde gjennom interneffektivisering er nytta til å styrke kjerneområda til direktoratet samt teknologisk infrastruktur.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg var frå inngangen av perioden organisert som ei eiga verksemd med eige styre, vedtekter, nettobudsjettering av drifta og med eit tilhøyrande reguleringsfond. Etter ein intern prosess, vart Forsvarsbygg reorganisert. Det vart vedtatt å avvikle styret, og for å forenkle den budsjettmessige styringa, vart reguleringsfondet avvikla og bruttobudsjettering innført med verknad frå 2011.

I løpet av perioden har Forsvarsbygg interneffektivisert for til saman 80 mill. kroner nominelt. Det samla kravet for langtidsperioden var 44 mill. kroner nominelt, og Forsvarsbygg har innfridd kravet med god margin.

I perioden har det vore mest fokus på å vidareføre og betre gjennomsnittleg tilstandsgrad for eigedom, bygg og anlegg (EBA) i sektoren, utføre verdibevarande og tilstandsbasert vedlikehald på nasjonale festningsverk samt jobbe vidare med å avhende utrangert EBA. Det har i perioden vore tilført vesentlege midlar til ekstraordinær utbeiring av festningsmurar og -anlegg. Forsvarsbygg forvaltar ved utgangen av perioden ei portefølje på om lag 4,2 mill. kvm eigedom. Tilsvarende portefølje var 4,5 mill. kvm eigedom ved inngangen til perioden – ein nedgang på nesten 300 000 kvm.

3.5.7 Aerospace Industrial Maintenance Norway SF

Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF) vart oppretta 15. desember 2011 ved at Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) vart omdanna til statsforetak, og 2012 har såleis vore føretakets sitt fyrste heile verksemdsår. Føretaket er eigd av staten ved Forsvarsdepartementet, og held til på Kjeller i Skedsmo kommune. Føretaket har om lag 460 tilsette og er organisert innanfor områda flyvedlikehald, motor-

vedlikehald, elektronikkvedlikehald, mekaniske prosessar og ingeniørtenester.

Ein vesentleg del av føretaket sitt fokus i 2012 har vore på etablering og utvikling av organisasjonen til å gjere føretaket framtidsetta. Føretakets vedlikehaldsverksemd i 2012 var i stor grad relatert til oppdragsporteføljen som AIM Norway SF tok over ved omdanning av LHK til statsføretak. AIM Norway SF sine totale driftskostnader var i 2012 på 529 mill. kroner, og føretaket oppnådde eit nettoresultat på 15 mill. kroner, samanlikna med eit underskott i 2011 på 7 mill. kroner. Årsresultatet ga ei avkastning på om lag fire pst.. Det blei ikkje utbetalt utbytte frå selskapet i 2012. I tråd med Prop. 3 S (2011–2012) Omdanning av Luftforsvarets hovedverksted Kjeller (LHK) til statsføretak og andre investeringar har måla i omstillingsperioden vore reduserte for å gje selskapet handlingsrom til å omstille seg frå forvaltning til kommersiell drift.

I februar 2012 underteikna AIM Norway SF ein samarbeidsavtale (MoU) med Lockheed Martin Aero om utgreiing av vedlikehald av det nye kampflyet F-35. Liknande avtale om utgreiing av depotvedlikehald av motoren til kampflyet blei underteikna med Pratt & Whitney i april 2012.

AIM Norway SF konkurrerte seg til kontrakt med NATO Support Agency (tidligere NAMSA) for vedlikehald av Sindre 1- og Sindre 2-radar i Noreg. Avtalen gjeld frå oktober 2012 og skal vare i 3 år, med opsjon for ytterlegare 2 år.

Forsvarsdepartementet som eigar følgjer AIM Norway SF opp gjennom eigarstyring og eigardialog. Forsvarsdepartementets eigarstyring i form av vedtak og instruksar som er bindande for selskapet, vedtas på føretaksmøtet. Regelmessige eigardialogmøtar er plattformen for dialog mellom eigaren og føretaket.

I 2012 blei det gjennomført to føretaksmøtar. Eit ordinært føretaksmøte og eit ekstraordinært, for val av nytt styremedlem, og det blei gjennomført eigardialogmøtar kvartalsvis.

3.5.8 Erfaringsoverføring

Arbeidet med gjennomføringa av langtidsplanen for perioden 2009–2012 har medverka til å gjere fleire faktorar, som har vore avgjerande i omstillingsarbeidet, meir tydelege og synlege. Faktorane har vore avgjerande både for fireårsperioden og for heilskapen i omstillinga. Det grunn til særleg å trekke fram åtte sentrale tilhøve og erfaringar:

3.5.9 Ei klar og felles problemforståing

Forsvarets grunnleggande hovudutfordring vart klart definert heilt frå starten av omstillingsprosessen: *Størrelsen på Forsvaret sto ikkje i forhold til ressursane, og innrettinga av Forsvaret var ikkje eigna til å løyse oppgåver for framtida.* Det var brei semje om dette, både politisk og innanfor leiinga i Forsvaret. Problemforståinga ga tydeleg retning for arbeidet.

3.5.10 Tydelege val med eit langsiktig perspektiv

Den overordna målsettinga som vart stadfesta ved starten av omstillinga, var tydeleg: *Å etablere eit forsvar med ein berekraftig balanse mellom oppgåver, struktur og ressursar, som var i stand til å møte utfordringar i framtida.* Målsettinga har lege fast gjennom heile prosessen. Det langsiktige perspektivet har også lege fast gjennom hele prosessen. Målet var ikkje primært å sikre kortsiktige gevinstar og leveransar, men først og fremst å skape eit robust og berekraftig fundament for framtida sitt forsvar.

3.5.11 Ei heilskapleg tilnærming

Omstillinga var omfattande. Fokus var ikkje på fragmenterte og isolerte tiltak for å flikke på det eksisterande, men på heilskaplege endringar der alle sentrale rammevilkår og innsatsfaktorar vart nøye gjennomgånne og konkretiserte. Dei langsiktige planane vart bygde ved å sette ambisjonsnivå, løyvningsnivå, oppgåver, organisasjon, personell, investeringar og drift i ein heilskapleg samanheng med nødvendig tverrprioritering. Slik vart det også mogeleg å synleggjere konsekvensar av alle grep og avgjerder i ein heilskap, grep og avgjerder som i utgangspunktet kunne synes å vere isolerte og av mindre verdi. Ei avgjerande brikke var etableringa av gjennomarbeida kostnadsdata for all drift- og investeringsverksemd i sektoren – kostnadsdata som det i dag er alminneleg semje om.

3.5.12 Løyvingar i tråd med vedtekne planar

Sidan årtusenskiftet er dei politisk vedtekne langtidsplanane for forsvarssektoren i store trekk følgde opp i tråd med føresetnadene på løyvningsida. I perioden 2009–2012 har løyvingane vore 100 pst. i samsvar med planlagt nivå. Føreseielege løyvingar er ein avgjerande faktor for ei vellukka omstilling.

3.5.13 Leiing og leiarskap

Omstillinga i Forsvaret hadde ikkje vore mogeleg utan ei leiing som har stått samla og kommunisert tydeleg internt og overfor omverda. Ei hovudårsak til dei problema som oppsto i forsvarssektoren på 1990-talet, var ei leiing som var fragmentert både mellom departement og aktuelle etatar, og internt i dei ulike etatane – også innanfor forsvarsleiinga sjølv. Den omfattande leiingsreforma i 2003, med samlinga av sektoren sine strategiske funksjonar i Forsvarsdepartementet kombinert med delegering av andre funksjonar, har vore avgjerande for å sikre nødvendig kraft i vedtaka og evna til gjennomføring. Evne til harde prioriteringar – og nødvendig kommunikasjon rundt dette – har vore ein like vesentleg faktor.

3.5.14 Proaktiv risikostyring

Ein premiss ved inngangen til perioden 2009–2012, var at risikostyring fullt ut skulle verte integrert i sektoren si mål- og resultatstyring. Siktemålet med risikostyringa er å identifisere tilhøve eller hendingar som kan inntreffe og påverke måloppnåinga negativt. Vidare er siktemålet å identifisere tiltak som skal eller kan settast i gang for å fjerne eller redusere risikoen for desse hendingane, ev. bøte for effekten av hendingane dersom dei likevel skulle inntreffe. Det er vidare lagt til grunn i *Økonomiregelverket* for staten at alle verksemdar skal etablere og gjennomføre forsvarleg risikostyring og sikre gode rutinar for intern kontroll. For perioden 2009–2012 har desse elementa vore reflektert i Forsvarsdepartementet sine retningslinjer, seinare *Instruks for økonomistyring og virksomhetsstyring i forsvarssektoren*, og i dei årlege iverksettingsbreva til etatane. Med dette som utgangspunkt har etatane gjennomført og rapportert på risikostyring i styringsdialogen med departementet. Risikostyringa har såleis vorte ein integrert del av etatsstyringa til Forsvarsdepartementet. I operasjonaliseringa av langtidsplanen for 2013–2016 er eit vidareført fokus på forsvarleg styring og forvaltning, irekna risikostyring og intern kontroll, definert som kritiske suksessfaktorar for god styring og leiing.

3.5.15 Forankring og medeigarskap

Dersom ein skal lukkast med store omstillingar, krev dette solid forankring og eit felles syn på røyndomen. Det er nødvendig, men langt ifrå tilstrekkeleg, at eit felles syn på røyndomen vert etablert på det øvste politiske og administrative nivået. Dialog og involvering sikrar at nye idear og løysingar kjem opp i dagen, og er samstundes eit krav for å etablere nødvendig og gjensidig tillit. Mange viktige endringsagentar sit ute i organisasjonen, og er dei som skapar resultat – bit for bit, og dag for dag. Utarbeidinga av langtidsplanane involverer fagmiljø i heile sektoren og i alle etatane. Det fagmilitære rådet til forsvarssjefen har utgjort heilt sentrale premisser for dei anbefalingar som har vorte utarbeidde for politisk vedtak. Dette har sikra eit omstillingsarbeid fundert på faglege råd frå dei som «har skoa på» i dei operative delane av verksemda. Denne forankringa har også sikra truverd og eigarskap til både planverk og gjennomføring.

3.5.16 Reell strategisk styring og evne til gjennomføring

Sjølv dei beste planar er svært lite verde dersom det sviktar i gjennomføringa. Forsvarsomstillinga hadde ikkje vore mogeleg utan eit sterkt fokus på strategisk og stram styring, eit tydeleg og godt kommunisert målbilde samt klare prioriteringar i gjennomføringa. Innføringa av den integrerte strategiske leiinga i forsvarssektoren har vore eit avgjerande verkemiddel i omstillingsprosessen. Eit målretta arbeid med å betre styringa av etatane og å skape gode, felles arenaer og prosessar mellom departementet og dei ulike etatane, har også vore avgjerande. Ein viktig føresetnad for å sikre styringskraft og evne til gjennomføring, har vore etablering og kontinuerlig vidareutvikling av ei målstyring som verkar i praksis: Færre mål og færre parametar som samstundes gir mening og relevant styringsinformasjon. Erfaringa viser ein tydlig at omstilling vanskeleg kan bli driven fram utan ein kombinasjon av overordna rammer og konkrete styringsmål.

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar mv.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2014 er lagt inn pris- og lønnskompensasjon og virkningen i 2014 av soldatoppkjøret i 2013. Kompensasjon for virkningen av lønnsopp-

gjør i 2014 vil først bli innarbeidet i budsjettet i løpet av 2014.

På utgiftssiden er det inkl. budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert. Dersom inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014	Pst. endr. 13/14
1700	Forsvarsdepartementet	401 534	403 856	404 657	0,2
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	4 734 959	4 903 763	4 787 571	-2,4
1716	Forsvarets forskningsinstitutt	168 872	174 445	180 600	3,5
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	516 734	562 366	606 016	7,8
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 750 009	3 112 185	3 872 711	24,4
1721	Felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker			32 363	
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	155 070	176 772	198 466	12,3
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 201 876	2 161 390	2 162 156	0,0
1731	Hæren	5 930 034	5 607 269	5 240 804	-6,5
1732	Sjøforsvaret	3 546 427	3 610 045	3 427 384	-5,1
1733	Lufforsvaret	4 413 458	4 298 998	4 403 498	2,4
1734	Heimevernet	1 146 203	1 093 503	1 183 838	8,3
1735	Etterretningstjenesten	1 019 677	1 115 214	1 145 733	2,7
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	2 851 050	2 044 686	2 087 765	2,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014	Pst. endr. 13/14
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	7 875 559	8 066 955	9 078 555	12,5
1761	Nye kampfly med baseløsning	683 385	1 892 000	1 202 341	-36,5
1790	Kystvakten	977 349	1 001 965	1 014 339	1,2
1791	Redningshelikoptertjenesten	567 216	573 382	857 541	49,6
1792	Norske styrker i utlandet	1 273 078	1 162 524	851 525	-26,8
1795	Kulturelle og allmenntilgode formål	277 060	262 981	270 719	2,9
	Sum kategori 04.10	41 489 550	42 224 299	43 008 582	1,9

Inntekter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014	Pst. endr. 13/14
4700	Forsvarsdepartementet	4 983	238	2 246	843,7
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	3 987 831	4 073 026	4 049 754	-0,6
4719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	1 419		750	
4720	Felles ledelse og kommandoapparat	135 275	54 343	67 925	25,0
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	15 967	2 771	4 868	75,7
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	69 631	60 192	55 134	-8,4
4731	Hæren	139 005	61 642	62 998	2,2
4732	Sjøforsvaret	80 311	50 787	51 904	2,2
4733	Luftforsvaret	270 050	171 363	175 133	2,2
4734	Heimevernet	13 917	5 623	5 747	2,2
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	520 564	127 577	130 384	2,2
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	150 274	68 000	27 535	-59,5
4790	Kystvakten	11 894	1 009	1 031	2,2

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014	Pst. endr. 13/14
4791	Redningshelikoptertjenesten	514 713	511 148	794 292	55,4
4792	Norske styrker i utlandet	86 645	10 368	10 368	0,0
4795	Kulturelle og allmenntilgode formål	23 337	9 057	9 256	2,2
4799	Militære bøter	919	500	500	0,0
	Sum kategori 04.10	6 026 735	5 207 644	5 449 825	4,7

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	376 647	378 016	373 483
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	24 887	25 840	31 174
	Sum kap. 1700	401 534	403 856	404 657

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 4,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Utover den reelle styrkingen av posten med 8,3 mill. kroner kommer effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være på 10,0 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Reell økning skal dekke

økte driftsutgifter som følger av særskilte sikringstiltak av Statsministerens kontor og Forsvarsdepartementet. I tillegg knytter den reelle økningen seg til økte utgifter til etablering av gradert samband mellom departementene.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.1 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

Nominell endring 2013–2014	-4,6
Lønns- og priskompensasjon	-5,5
Endringer justert for kompensasjoner	-10,1
Overføring av budsjettansvar for internrevisjon til kap. 1719	5,7
Overføring av budsjettansvar for Forsvarsdepartementets kampflyutgifter til kap. 1761	8,0
Teknisk omdisponering av midler til kap. 1700, post 73, knyttet til FoU-prosjekter	4,7
Reell endring	8,3
Effektivisering	1,7
Faktisk endring av posten	10,0

Tildelingen på post 01 dekker videre Forsvarsdepartementets ordinære driftsutgifter som lønn og godtgjørelser, reiser i inn- og utland, representasjon, kompetansebygging, utgifter til husleie samt vedlikehold og drift av bygningsmassen.

I tillegg dekker posten alle utgifter til Norges delegasjon til NATO, Forsvarsdepartementets spesialutsending til den norske ambassaden i Washington og en stilling som assisterende forsvarsråd i EU-delegasjonen. Videre gjennomfører Forsvarsdepartementet en historisk gjennomgang av dekorasjonssaker knyttet til andre verdenskrig, og utgifter til nytt etisk råd og dekorasjonsrådet er også innarbeidet. Under Forsvarsdepartementets driftsutgifter er det også avsatt midler til forvaltningsoppdrag som Forsvarets forskningsinstitutt utfører for Forsvarsdepartementet. I 2014 er det satt av 20,9 mill. kroner for å finansiere slike oppdrag over Forsvarsdepartementets driftsbudsjett, og midlene skal dekke bl.a. representasjon i internasjonale fora og forvaltningsmessige utredninger.

Post 73 Forskning og utvikling

Posten er foreslått videreført på om lag samme reelle nivå i 2014 som i saldert budsjett for 2013.

Forsvarsdepartementets støtte til sikkerhets- og forsvarspolitisk forskning og utvikling for 2014 planlegges videreført på om lag samme nivå som i 2013. Intensjonen om å bidra til relevant forskning om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål i Norge videreføres. Det er en målsetting å bidra til et allment godt kunnskapsnivå og en informert offentlig debatt om temaer av interesse for forsvarssektoren. Det legges opp til å tildele forskningsstøtte både til oppdrags- og bidragsforskning. Støtten baseres på faglige kriterier som

oppdateres årlig for å gjenspeile aktuelle temaer. Også i 2014 vil støtten omfatte kortvarige prosjekter over ett år samt langsiktig kompetansebygging, bl.a. gjennom støtte til flerårige forskningsprogrammer og gjennom tildeling av doktorgrads- og postdoktorgradsstipend. Informasjon om Forsvarsdepartementets støtteordning til forskning og utvikling ligger på Forsvarsdepartementets hjemmesider under rubrikken «tilskudd».

Forsknings- og utviklingsaktiviteter som følger opp St.meld. nr. 36 (2006–2007) «Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret» og St.meld. nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran: Om ivaretagelse av personell før, under og etter deltakelse i utenlandsoperasjoner», videreføres på 2013-nivå. Forskningsprosjektene som følger opp stortingsmeldingene, er samlet i et felles forskningsprogram.

Forskningen skal bidra til kunnskap og et best mulig beslutningsgrunnlag for implementering av politikk og tiltak.

På bakgrunn av sentrale målsettinger definert i Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid» og målbildet for Kompetansereformen skissert i Prop. 73 S (2011–2012), initierte Forsvarsdepartementet i 2013 et forskningsprosjekt med fokus på kompetanse. Hensikten med prosjektet er bl.a. å skape større grad av faktabasert beslutningsstøtte for strategiske HR-aktiviteter i forsvarssektoren. Prosjektet fortsetter i 2014.

Resultatet fra arbeidet med en omfattende levekårsundersøkelse blant veteraner forelå i 2013. Resultatene bidrar til å gi verdifull innsikt om veteranenes livssituasjon, og gir således et viktig grunnlag for arbeidet i 2014, både for å vurdere ytterligere tiltak og for videre forskning for bedre ivaretagelse av veteraner og deres nærreste.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2012	budsjett 2013	
01	Driftsinntekter	1	238	2 246
16	Refusjon av foreldrepenger	2 536		
18	Refusjon av sykepenger	2 446		
	Sum kap. 4700	4 983	238	2 246

Post 01 Driftsinntekter

Posten økes reelt med 2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013 grunnet brukerbetaling fra øvrige departementer for bruk av Forsvarsdepar-

tementets løsning for gradert samband mellom departementene. Øvrige inntekter gjelder utleie av konferanse- og selskapslokaler på Akershus festning.

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 064 000	3 060 316	3 034 794
46	Ekstraordinært vedlikehold og komponentutskifting, <i>kan overføres</i>	76 534	62 980	164 366
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 594 425	1 780 467	1 588 411
	Sum kap. 1710	4 734 959	4 903 763	4 787 571

Forsvarsbygg er et bruttobudsjettet forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsbygg er totalleverandør av eiendomstjenester til forsvarssektoren og forvalter forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA). Virksomheten dekker sine utgifter gjennom husleie fra brukerne, betaling for utførte oppdrag og bevilgninger.

Forsvarsbygg skal i 2014 produsere gode og kostnadseffektive leveranser innenfor tildelte ressurser samtidig som effektiviseringsarbeidet av virksomheten skal fortsette og tildelte ressurser forvaltes forsvarlig.

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter utgifter knyttet til forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av forsvarssektorens EBA, inkl. de nasjonale festningsverkene. I tillegg omfatter posten utgifter til miljøtiltak og oppdrag som gjennomføres for andre virksomheter.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.2 Budsjettekniske endringer

Nominell endring 2013–2014	-25,5
Lønns- og priskompensasjon	-57,7
Endringer justert for kompensasjoner	-83,2
Tekniske mindreinntekter kap. 4710, post 01	78,3
Teknisk justering knyttet til eierstyrt planlegging m.m.	-5,4
Reell endring	-10,3
Effektivisering	11,9
Faktisk endring av posten	1,6

Posten foreslås reelt redusert med 10,3 mill. kroner. Hensyntatt effektivisering får posten en faktisk styrking på 1,6 mill. kroner.

Energiledelse

Forsvarssektoren forbruker om lag 600 GWh energi i form av elektrisitet og olje til drift av EBA.

I samarbeid med Enova SF gjennomfører Forsvarsbygg fase 2 (2012–2015) av energiledelsesprogrammet med mål om å redusere energiforbruket med 15 pst., eller 93 GWh, i 2016. Aktiviteten foreslås videreført på om lag samme nivå som for 2013.

Enøk-investeringsprosjekter for konvertering av varmesentraler basert på olje og elektrisitet til fornybar energi finansieres over kapittel 1710, post 47.

Miljøoppdrag

Utgifter til miljøtiltak er reelt redusert med 26,4 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Endringen skyldes reduserte utgifter til miljøopprydning i forurenset sjøbunn og energiledelse.

Tilbakeføring og miljøsanering av skyte- og øvingsfelt

Et større antall utrangerte skyte- og øvingsfelt må klareres for mulige blindgjengere før de kan miljøsaneres og avhendes til sivilt bruk. Miljøsaneringen gjennomføres i dialog med miljøvernmyndighetene. Ti felt skal ryddes for eksplosiver og til sammen 24 felt skal miljøsaneres i perioden frem til 2020, før de kan klargjøres for avhending til sivile formål. Aktiviteten foreslås økt med 30,0 mill. kroner ift. saldert budsjett 2013, og vil bidra til forsert fremdrift.

Tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål
Nedleggelsen av skytefeltet ble vedtatt ved behandlingen av St.meld. nr. 11 (1998–99) «Regionalt skyte- og øvingsfelt for Forsvarets avdelinger på Østlandet – Regionfelt Østlandet», jf. Innst. S. nr. 129 (1998–1999). Tiltaket er et ledd i en omfattende plan for utvidelse av vernet areal på Dovrefjell. Tiltaket ble påbegynt i 2006, har en anslått varighet frem til 2020 og er planlagt gjennomført i to faser. Fase 2 (2013–2020) omfatter videreføring av eksplosivrydding, herunder avklaring av akseptabelt risikonivå, fjerning av gjenværende installasjoner, istandsetting av terrenginngrep, revegetering og avvikling av leieavtaler. Tilbakeføring av Hjerkinnskytefelt til sivile formål videreføres i perioden 2013–2020 innenfor en kostnadsramme på 332,0 mill. kroner. Aktiviteten foreslås redusert med 9,8 mill. kroner i 2014, i tråd med planlagt fremdrift.

Miljøsanering av forurenset sjøbunn

Arbeidet med rydding av sjøbunnen i Ramsund avsluttes i 2013, og vil deretter bli fulgt opp i en overvåkingsperiode på ti år. Det skal utarbeides tiltaksplaner for miljøsanering av forurenset sjøbunn i Horten indre havn i samarbeid med Horten kommune og lokale parter. Totalt sett foreslås miljøsanering av forurenset sjøbunn redusert med om lag 46,6 mill. kroner ift. 2013, som følge av at arbeidene i Ramsund avsluttes.

Øvrige endringer

For 2014 foreslås tilskuddet til ivaretagelse av festningsverkene videreført på samme nivå som i saldert budsjett for 2013. Den brukerbetalte husleien videreføres på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Det foreslås en samlet økning til vernede bygg i aktive leirer, forbedring av tilstandsgraden til strategisk EBA, infrastruktur Bergenhus samt eierstyrt planlegging på totalt 16,1 mill. kroner.

Kompetanse

Forsvarsbygg vil i sitt videre arbeid med personell- og kompetansespørsmål ha fokus på målsettingene i Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid», og vil bidra til løpende og nye prosjekter som etableres som ledd i arbeidet med å realisere kompetansereformen.

Pensjonsforpliktelser

Forsvarsbygg er en av svært få bruttobudsjetterte virksomheter i staten plassert i premiekategori «Fiktive fond» (FIK) for beregning av pensjon. Det avviker fra prinsippet om å behandle likeartede virksomheter i staten og sektorene likt mht. pensjonsberegning. Dagens ordning innebærer at Forsvarsbygg er eksponert for renterisiko, og at pensjonsutgiftene dermed bl.a. svinger med utviklingen i finansmarkedene. Fordi saken har budsjettmessige aspekter, vil regjeringen komme tilbake til Stortinget om saken så snart som mulig.

Post 46 Ekstraordinært vedlikehold og komponentutskifting

Tilstandsvurderinger av samtlige nasjonale festningsverk har avdekket betydelige forbedringer ved den ekstraordinære innsatsen som er nedlagt over de senere år. Samtidig er det fortsatt et betydelig vedlikeholdsbehov på festningene. Posten

omfatter utgifter til ekstraordinært vedlikehold som kommer i tillegg til den ordinære bevilgningen over kapittel 1710, post 01. Prioriterte oppgaver vil også i 2014 være å gjennomføre sikkerhetstiltak på murer og bygg for å forhindre mulig verdiforringelse og risiko for tap av kulturminneverdier. For å opprettholde fremdriften i arbeidet og dermed kunne oppnå målsettingen om en akseptabel tilstandsgrad innen 2020, foreslås denne aktiviteten videreført på samme reelle nivå som i saldert budsjett for 2013.

Posten omfatter videre en foreslått bevilgning på 100 mill. kroner til planmessige komponentutskiftinger i den ordinære eiendomsporteføljen. Dette vil bidra til en reell styrking av verdibevaringen av den samlede eiendomsporteføljen.

Post 47 Nybygg og nyanlegg

Bevilgningen vil i 2014 i stor grad bli benyttet til å videreføre investeringsprosjekter som Stortinget tidligere har besluttet igangsatt. Flere av de pågående prosjektene er knyttet til omstillingsprosessen i Forsvaret som følger av vedtak som ble fattet ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 318 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 48 (2007–2008). Videre er prosjekter for å understøtte vedtak ved Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012), jf. Prop. 73 S (2011–2012) under oppstart.

For å understøtte regjeringens omfattende nordområdesatsing gjennomføres det betydelige investeringer i EBA i Nord-Norge. Det prioriteres også å gjennomføre EBA-prosjekter som følger som konsekvens av anskaffelse av nytt materiell, samt for å oppgradere og fornye eksisterende EBA. For øvrig vises det til omtale under hovedmål og prioriteringer i denne proposisjonen.

Det fremmes ikke nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner i denne proposisjonen.

Status og fremdrift i pågående prosjekter over 500 mill. kroner

Gråfjell – Regionfelt Østlandet

Prosjekt Regionfelt Østlandet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–

2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). I feltet øves skarpskyting, manøvrering og samvirke.

Etableringen av Regionfelt Østlandet er nå i slutfasen. I 2014 vil det bli fullført noen mindre arbeider og gjennomført nødvendige prosesser for å ferdigstille grunnervervet.

Til informasjon – andre prosjekter

Sikringstiltak ved Forsvarets operative hovedkvarter

I Prop. 93 S (2011–2012) ble det orientert om at Stortinget, i brev til Stortingets president av 14. september 2009, ble informert om en samlet planramme på 129 mill. kroner for å dekke det totale behovet for sikringstiltak ved Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) på Reitan. Denne planrammen var basert på behov identifisert i en risiko- og sårbarhetsanalyse (såkalt ROS-analyse) av anlegget på Reitan fra 2008. I forsvarsministerens innlegg ved Stortingets behandling av Innst. 489 S (2012–2013), jf. Prop. 136 S (2012–2013), ble det informert om at det er sannsynlig at den samlede planrammen for prosjektene må oppjusteres etter at Forsvarsbygg har gjennomført anbudskonkurranser. Videre ble det sagt at det er nødvendig med en nærmere kvalitetssikring av øvrige planlagte tiltak og at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte vedrørende denne saken.

De høyest prioriterte sikringstiltakene ved FOH vil bli gjennomført innenfor planrammen Stortinget tidligere er informert om, justert for prisstigning. Ved behandlingen av Innst. 388 S (2011–2012), jf. Prop. 73 S (2011–2012), vedtok Stortinget å lokalisere Generalinspektøren for Luftforsvaret, Luftforsvarsstaben, Luftoperativt inspektorat og Luftforsvarets utdanningsinspektorat til Reitan, å flytte Luftforsvarets programmeringssenter til Reitan og å etablere et Luftoperasjonscenter på Reitan. Som en følge av disse vedtakene gjennomføres en ny ROS-analyse av anlegget. Basert på denne ROS-analysen vil behov for gjennomføring av ytterligere sikringstiltak av anlegget på Reitan bli konkretisert.

Tabell 4.3 Prosjekter over 100 mill. kroner

		(i mill. kroner)		
Sted	Prosjektnavn	Ramme 2014	Utbetaling 2014	Til utbetaling senere
Akershus	Bygning 39	137	9	0
Akershus	Sikringstiltak	333	52	0
Andøya	Utbedring av hovedrullebane og flyplassdekker	272	180	27
Bardufoss	Fornyelse og økt kapasitet infrastruktur Rusta leir	178	70	70
Bardufoss	Helikopterbase	529	40	404
Bardufoss	Mannskapsforlegninger	167	66	29
Bardufoss	Kjøkken- og messebygg	205	95	48
Bodø	Utbedring av hovedrullebanen	168	76	54
Gråfjell	Regionfelt Østlandet	2 113	19	0
Jørstadmoen	Nye befalsforlegninger og fritidsmesse	156	1	0
Hele landet	Bygg for bakke-til-luft-radioer	185	1	0
Haakonssvern	Administrasjonsbygg og flerbrukshaller til Marinejegerkommandoen	306	8	225
Haakonssvern	Etablering av helikopterdetasjement	284	71	147
Haakonssvern	Nytt administrasjonsbygg for Forsvarets logistikkorganisasjon	115	28	56
Haakonssvern	Nytt militært treningsanlegg	363	1	0
Mauken-Blåtind	Sammenslåing av skytefelt	458	7	0
Namdalseid	Etablering av ny kai	136	39	5
Rena	Bygg for dropp- og fallskjermmateriell	112	55	41
Sør-Varanger	Nye stasjoner til grensevakten	294	35	101

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	3 809 740	3 909 425	3 882 404
16	Refusjon av foreldrepenger	3 536		
18	Refusjon av sykepenger	20 317		
47	Salg av eiendom	154 238	163 601	167 350
	Sum kap. 4710	3 987 831	4 073 026	4 049 754

Post 01 Driftsinntekter

Forsvarsbygg foreslås budsjettert med driftsinntekter på 3 882,4 mill. kroner for 2014. Korrigert for budsjettekniske endringer er posten videreført på samme reelle nivå som i saldert budsjett for 2013.

Post 47 Salg av eiendom

Posten omfatter netto inntekter fra salg av fast eiendom. For 2014 foreslås et inntektskrav på 167,4 mill. kroner. Dette er en reell videreføring sammenlignet med saldert budsjett for 2013.

Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	168 872	174 445	180 600
	Sum kap. 1716	168 872	174 445	180 600

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ og er ansvarlig for instituttets virksomhet overfor Forsvarsdepartementet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for forsvarssektoren. Om lag 7,3 pst. av FFIs aktivitet i 2012 var oppdrag fra kunder utenom forsvarssektoren.

FFIs rolle som rådgiver for forsvarssektorens øverste ledelse er fortsatt sentral. Trekk ved den militærteknologiske utviklingen som kan påvirke forutsetningene for forsvarspolitikken og forsvarsplanleggingen, skal fortsatt vies særlig oppmerksomhet. Rådgivning og støtte knyttet til implementering og utvikling av Forsvarets kapasiteter og struktur er instituttets primære funksjon. FFI skal også vektlegge støtte til den pågående omstillingen i forsvarssektoren. FFI vil i sitt videre arbeid med personell- og kompetansespørsmål ha fokus på målsettingene i Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid», og bidra til løpende og nye prosjekter som etableres som ledd i arbeidet med å realisere kompetansereformen.

Post 51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt

Regjeringen foreslår en basisfinansiering av FFI for 2014 på 180,6 mill. kroner. Korrigert for pris-kompensasjon er tildelingen videreført på samme reelle nivå som i saldert budsjett for 2013. Utover den reelle videreføringen av posten kommer

effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være 0,9 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

FFIs åtte virksomhetsområder er:

- Forsvarsstruktur-, konsept- og operasjonsanalyser,
- samfunnssikkerhet,
- nettverk, kommando, kontroll og kommunikasjon,
- etterretning, overvåking og oppklaring,
- kampsystemer,
- sensorsystemer og signaturtilpasning,
- våpensystemer, -virkninger og beskyttelse, og
- menneskelige faktorer, utstyr og beskyttelse.

Instituttet skal støtte opp under Forsvarsdepartementets målsetting om styrket internasjonalt materiellsamarbeid og økt kjøp av standardiserte produkter til erstatning for egenutvikling av teknologi.

I overkant av 20 pst. av FFIs virksomhet finansieres av basisbevilgningen. Denne er en viktig forutsetning for instituttets langsiktige kompetansebygging og dets evne til å kunne ha en selvstendig rådgivende rolle overfor Forsvarsdepartementet.

I samsvar med etablerte prosedyrer for innrapportering av nettobudsjetterte virksomheters kontantbeholdning er det utarbeidet tre standardtabeller med nøkkeltall og kommentarer til FFIs regnskapstall for 2010, 2011 og 2012, jf. vedlegg 2 til denne proposisjonen.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	225 741	237 931	254 421
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	3 022	15 000	6 330
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	68 173	69 435	71 865
78	Norges tilskudd til NATOs og internasjonale driftsbudsjetter, <i>kan overføres</i>	219 798	240 000	273 400
	Sum kap. 1719	516 734	562 366	606 016

Kapitlet dekker fellesutgifter i tilknytning til Forsvarsdepartementet, dekning av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring, tilskudd og overføringer til frivillige organisasjoner, og Norges tilskudd til NATOs ulike driftsbudsjett.

kingen av posten med 1,4 mill. kroner kommer effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være på 2,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Reell økning gjelder i all hovedsak økte utgifter knyttet til utenlandsstillinger.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 16,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Utover den reelle styr-

Tabell 4.4 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	16,5
Lønns- og priskompensasjon	4,5
Endringer justert for kompensasjoner	12,0
Overføring av budsjettansvar for internrevisjon fra kap. 1700, kap. 1710, kap. 1716 og kap. 1723	-10,6
Reell endring	1,4
Effektivisering	1,2
Faktisk endring av posten	2,6

Posten omfatter bl.a. nedenstående områder.

Internrevisjonsfunksjonen i forsvarssektoren

Forsvarsdepartementet har en egen internrevisjonsenhet. Internrevisjonen skal bidra til at målene for forsvarssektoren blir realisert ved evaluering av og rådgivning i virksomhetsstyring, risikostyring og intern kontroll. En overordnet oppgave er å vurdere om disse elementene er hen-

siktsmessige, tilstrekkelige og fungerer som forutsatt.

Forsvarsdepartementet har i sin Instruks for økonomi- og virksomhetsstyring i forsvarssektoren av 1. februar 2012 stilt krav om at alle etatene skal ha en internrevisjonsfunksjon. Den praktiske løsningen har blitt at Forsvarsdepartementets internrevisjon, i tillegg til å revidere hele sektoren, også leverer internrevisjonstjenester til etatsjefene i Forsvarsbygg, Forsvarets forskningsin-

stitutt og Nasjonal sikkerhetsmyndighet, etter egne instruksjoner fra disse tre etatssjefene.

Utgifter til Forsvarsdepartementets internrevisjonsenhetens samlede virksomhet fremgår av tabellen over som beskriver budsjettekniske endringer på kap. 1719, post 01. Forsvaret har egen internrevisjon, Forsvarssjefens internrevisjon, og utgiftene til denne internrevisjonsenheten inngår i bevilgningen til Forsvaret.

Forsvarsattacheer og militærrådgivere

Forsvarsattacheene og militærrådgiverne er Forsvarsdepartementets representanter ved norske utenriksstasjoner. Attachéordningen vurderes kontinuerlig, og personellens lokalisering endres etter behov. Det er høsten 2013 opprettet attachéstillinger ved ambassadene i New Dehli og Tel Aviv.

Fordelingen av forsvarsattacheer med sideakkrediteringer og militærrådgivere fremkommer av tabellene under.

Tabell 4.5 Forsvarsattacheer ved norske utenriksstasjoner i 2014

Land	Sideakkreditering	Attaché	Ass. attaché
Afghanistan (Kabul)		1	
Finland (Helsingfors)		1	
Frankrike (Paris)	Spania	1	
Etiopia (Addis Abeba)	Den afrikanske union (AU)	1	
India (New Dehli)		1	
Israel (Tel Aviv)	Egypt, Jordan	1	
Italia (Roma)	Albania, Slovenia, Kroatia	1	
Kina (Beijing)		1	
Latvia (Riga) ¹	Estland, Litauen	1	
Nederland (Haag)	Belgia, Danmark, Luxemburg	1	
Polen (Warszawa)	Tsjekkia, Slovakia, Ungarn	1	
Russland (Moskva)	Hviterussland	1	1
Serbia (Beograd)	Montenegro, Makedonia	1	
Storbritannia (London)	Irland	1	
Tyrkia (Ankara)	Aserbajdsjan, Georgia	1	
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	1	
Ukraina (Kiev)		1	
USA (Washington)	Canada	1	3

¹ Er fullt akkreditert til alle de tre baltiske landene.

Tabell 4.6 Militærrådgivere i 2014

Delegasjon/Sted	Militærrådgivere
FN, New York	2
OSSE, Wien	1
EASFCOM ¹ , Nairobi	1

¹ Eastern Africa Standby Force Coordination Mechanism

Militærmisjonen i Brussel

Militærmisjonen i Brussel (MMB) er Norges militære representasjon ved NATO-hovedkvarteret og ivaretar norske militære interesser både i NATO og EU, i tett samarbeid med de respektive norske sivile delegasjonene begge steder. MMB spiller en sentral rolle ifm. Forsvarsdepartementets og Forsvarets beslutningsprosesser knyttet til

håndteringen av militærfaglige spørsmål. MMB har også en administrativ støttefunksjon for alle norske militære stillinger i Belgia der utgiftene dekkes over kapittel 1719, post 01, samt for enkelte andre norske stillinger i NATOs kommandostruktur. Organisasjon og bemanning i MMB videreføres på om lag samme nivå som i 2013.

Opplærings- og treningstiltak i Afghanistan, Balkan, m.m.

Støtte til de afghanske sikkerhetsstyrkene er fortsatt NATOs høyest prioriterte operasjon, noe som gjenspeiles i Forsvarsdepartementets prioriteringer for 2014. Dette er også i tråd med den pågående transisjonsprosessen for ISAF med fortsatt vekt på kompetanse- og kapasitetsbygging. Det er også aktuelt å støtte opplærings- og treningstiltak i andre og tidligere konfliktområder, som f.eks. på Balkan.

Styrket FN-innsats

Det er en ambisjon å øke norske militære bidrag til FNs fredsoperasjoner. Slike operasjoner er et av FNs mest sentrale og etterspurte virkemidler for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. FNs integrerte operasjoner samordner militær, humanitær og utviklingsrettet innsats for best mulig resultatoppgivelse. De nordiske landene har en uttalt ambisjon om et tettere samarbeid om bistand og felles FN-innsats, som videreføres.

Forsvarsdepartementet vil også i 2014 bidra i arbeidet med å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner. Dette gjøres bl.a. gjennom Spesialkomiteen for fredsbevarende operasjoner, gjennom støtte til FNs arbeid med å bedre opplæringen av det uniformerte personellet og gjennom deltakelse i utarbeidelsen av enhetlige standarder for oppgaveløsning. Det vil bli arbeidet aktivt for å nominere godt kvalifiserte nordmenn til ledende stillinger i FN, både til hovedkvarteret og operasjonene.

Forsvarsrettet sikkerhetssektorreform

Forsvarsrettet sikkerhetssektorreform (FSSR) omfatter et bredt spekter av virkemidler for å bistå i reform av militære styrker, herunder bistå mottakerlandene i å ivareta egen sikkerhet og myndighetsutøvelse samt bidra til å bringe militære styrker under sivil og demokratisk kontroll. FSSR er

et viktig virkemiddel for å sikre demokratisk utvikling i unge demokratier og for å bidra til å sikre varig fred i tidligere konfliktområder. Norsk FSSR-støtte er et supplement til de militære styrkebidrag som Norge stiller i ulike operasjoner i utlandet. Støtten er koordinert med Utenriksdepartementet.

Norske bidrag til FSSR er bl.a. rettet mot NATOs partnerland og potensielle fremtidige allierte. De bidrar til å utvikle et sterkere NATO ved å forberede potensielle nasjoner for medlemskap eller partnerskap. Sammen med de nordiske landene og afrikanske partnere støtter Forsvarsdepartementet Den afrikanske union (AU) i arbeidet med å kunne forestå krisehåndtering på det afrikanske kontinent. Norge vil også i 2014 delta i det nordiske samarbeidsprosjektet *African Capacity Building* (ACB). Formålet er å bistå land i Øst-Afrika med å etablere regional evne til krisehåndtering og fredsoperasjoner. Norges innsats retter seg i hovedsak mot å styrke kyststaters evne til suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, herunder ressursforvaltning, miljøvern, sikkerhet til sjøs og bekjempelse av piratvirksomhet. Norge har en militærrådgiver fast stasjonert i Nairobi, som samarbeider tett med offiserer fra landene i området om konseptutvikling og kompetansebygging.

Forsvarsdepartementet gjennomførte et FSSR-pilotprosjekt i Sør-Sudan i 2012 for å forberede et prosjekt med målsetting om å bidra til å bygge kompetanse i deres forsvarsdepartement. En videreføring av prosjektet blir vurdert.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg utfører for Forsvarsdepartementet en rekke oppgaver som ikke er finansiert gjennom husleie, ekstraordinært vedlikehold eller investeringer i eiendom, bygg og anlegg (EBA). Disse oppgavene omfatter bl.a. juridiske tjenester, tiltak for beskyttelse og sikring, helhetlig gjennomføringsplanlegging for forsvarssektorens EBA samt forskning og utvikling. Helhetlige gjennomføringsplaner har på etableringsnivå til hensikt å gi gode oversikter over behov og status for EBA-kapasiteter innenfor et nærmere definert geografisk område. Planleggingen gir oversikt over mulige overdekninger og tilhørende avhendingspotensial og/eller underdekninger og tilhørende investeringsbehov. I tillegg synliggjøres teknisk tilstand og bygnings- og anleggsmessige begrensninger og muligheter.

Miljø

Forsvarsdepartementet vil i 2014 videreføre driften og videreutviklingen av forsvarssektorens miljødatabase for å bedre kunnskapen om miljøforhold og som grunnlag for å iverksette nødvendige forbedringstiltak. Forsvarsdepartementet vil delta i et forsknings- og utviklingsprosjekt for tiltak mot metallforurensning i skyte- og øvingsfelt. Forsvarsdepartementet vil også delta i det interdepartementale samarbeidsprogrammet for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold. Forsvarsdepartementet tildeler årlig en miljøvernpris for å fremme og premiere gode miljøverntiltak.

Senter for integritet i forsvarssektoren

Forsvarsdepartementet opprettet i 2012 Senter for integritet i forsvarssektoren (SIFS). Senteret ble fullt operativt fra januar 2013. Formålet er styrket kompetanse og kapasitet innenfor fagområdene integritetsbygging og anti-korrupsjonstiltak sett som et helhetlig system, der forebygging, regelverk, organisering, organisasjonskultur, ledelse, etikk og holdninger ses i sammenheng. I sum dreier det seg om godt styresett, basert på praktisk gjennomføring av etablerte og høye standarder. SIFS er underlagt Forsvarsdepartementet, men samlokalisert med Institutt for forsvarsstudier som er en del av Forsvarets høyskole.

SIFS skal være et kompetansesenter for hele forsvarssektoren og bidra aktivt til høy integritet i beslutningsprosesser så vel som forvaltning og annen virksomhet. Nært samarbeid med *Transparency International* i London og andre aktører på feltet, både i Norge og i utlandet, står sentralt. SIFS er rettet mot å operere som «nav» i et større kompetansenettverk der den samlede kompetansen i nettverket skal kunne bidra til å opprettholde høye standarder i den norske forsvarssektoren samt følge opp med tiltak der det foreligger et forbedringspotensial.

I tillegg skal SIFS, i nært samarbeid med Forsvarsdepartementet, bidra til å styrke NATOs *Building Integrity Programme* der Norge spiller en sentral rolle. Norge har påtatt seg en lederrolle i programmets fokus på integritetsbygging og anti-korrupsjonstiltak i Sørøst-Europa. Dette er en videreføring av Norges langvarige støtte til demokratibyggning, reformtiltak og godt styresett i en rekke land i regionen. NATO har anmodet om at SIFS påtar seg rollen som fagorgan for *Building Integrity*-programmets opplegg for utdanning og trening. Forsvarsdepartementet har svart positivt på denne henvendelsen, og SIFS vil fra slutten av

2013 bli «*Department Head*» for gjennomføringen av NATOs utdannings- og treningsplan innenfor *Building Integrity*. Dette vil skje i nært samarbeid med bl.a. NATOs internasjonale sekretariat og NATOs strategiske kommandoer. Fokus vil rettes mot individuell utdanning og trening samt institusjonsbygging.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten vil bli benyttet til dekning av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring. Posten reduseres med 8,5 mill. kroner som foreslås bevilget over kap. 1720 for å dekke årlige merutgifter knyttet til å sette Marinejegerkommandoen på nasjonal beredskap, jf. omtale under kap. 1720.

Post 71 Overføring til andre

Posten er foreslått videreført på samme reelle nivå i 2014 som i saldert budsjett for 2013.

Nasjonalt opplysningskontor i tilfelle krig og annen væpnet konflikt

I tråd med Genèvekonvensjonene III og IV av 12. august 1949 om hhv. behandling av krigsfanger og beskyttelse av sivile i krigstid, samt Tilleggsprotokoll I av 1977 til Genèvekonvensjonene, har statspartene en plikt til å opprette og drifte et nasjonalt opplysningskontor. Dette skal opprettes straks etter en fiendtlighets åpning eller okkupasjon, og skal motta og videresende opplysninger om krigsfanger og beskyttede personer som befinner seg i statens makt. Norges Røde Kors har fra 2007 påtatt seg dette ansvaret på vegne av Norge gjennom en avtale med Forsvarsdepartementet. Det årlige tilskuddet inkluderer utgifter til å delta i øvelser på dette området.

Støtte til frivillige organisasjoner

Forsvaret er avhengig av at samfunnet har kunnskap om forsvarssektorens oppgaver og målsettinger, og av støtte og engasjement rundt Forsvaret og forsvarspolitikken. Forsvarsdepartementet forvalter derfor en tilskuddsordning som har som mål å stimulere det sivile samfunnet til aktivitet som fremmer kunnskap og bevissthet om norsk sikkerhets- og forsvarspolitik i den norske befolkningen, eller aktivitet som støtter opp om sektorens oppgaver.

Forsvarsdepartementet gir tilskudd til frivillige organisasjoner i form av drifts- og prosjekt-

støtte. En forutsetning for tilskudd er at organisasjonene utvikler seg i tråd med den generelle samfunnsutviklingen og forsvarssektorens endrede struktur og oppgaver. Virksomhet med gode forsvarsrelevante prosjekter mottar også tilskudd i form av prosjektstøtte. Ved tildeling vektlegges bl.a. prosjekter knyttet til dagsaktuelle eller prioriterte områder, prosjekter som fremmer rekruttering og prosjekter med stor informasjonseffekt. Det legges spesielt vekt på aktivitet som bidrar til synliggjøring og ivaretagelse av samt tilrettelegging for veteraner, i tråd med regjeringens politikk nedfelt i regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge».

Retningslinjer og kriterier for tildeling av økonomisk støtte er tilgjengelig for potensielle søkere og andre på Forsvarsdepartementets hjemmeside. Oversikt over hvem som har mottatt støtte de seneste årene, samt tildelingssum, er også tilgjengelig her.

Tilskuddsordningen har bidratt til at organisasjonene gir viktige bidrag til kunnskap om og forståelsen for forsvarssektoren og sektorens rolle i samfunnet. På veteranområdet supplerer de frivillige organisasjonene Forsvarets egen virksomhet, ved å ta på seg oppgaver som må tilligge sivilsamfunnet, som f.eks. kameratstøtteordninger.

Forsvarsdepartementet vil for 2014 videreføre det økte fokuset på måloppnåelse og relevans ved tildeling av midler. Arbeidet med å utvikle tilskuddforvaltningen og oppfølgingen av bruken av de tildelte midlene i tråd med departementets eget internkontrollsystem for tilskuddsordninger, vil fortsette.

Forsvarsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal se nærmere på Det frivillige skyttervesens (DFS) rolle og tilknytning til Forsvaret og samfunnet for øvrig. Arbeidsgruppen skal videre utrede mulige alternative støtteordninger, og gi en anbefaling om hvordan offentlige økonomiske bidrag til DFS kan organiseres og finansieres i fremtiden. Arbeidsgruppen ledes av tidligere forsvarssjef Arne Solli og er for øvrig sammensatt av representanter fra DFS, Forsvarsstaben og Forsvarsdepartementet. Andre relevante aktører vil ved behov delta på arbeidsgruppens møter. Arbeidsgruppen startet sitt arbeid høsten 2013 og skal avlegge rapport med anbefalinger sommeren 2014.

Støtte til saker vedrørende andre verdenskrig og kulturhistoriske saker.

Forsvarsdepartementet gir tilskudd etter søknad til saker og mindre prosjekter tilknyttet andre verdenskrig. Formålet er å gi anerkjennelse til krigsveteraner og andre som ble spesielt berørt av krigen samt å formidle kunnskap om andre verdenskrig. Det gis også under denne posten støtte til kulturhistoriske formål med tilknytning til forsvarssektorens virksomhet. Ordningen er presentert på Forsvarsdepartementets hjemmeside om departementets tilskuddsordninger.

Post 78 Norges tilskudd til NATOs og internasjonale driftsbudsjetter

Posten økes nominelt med 25 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Posten dekker Norges bidrag til driftsbudsjettene i NATO inkl. drift av kommandostrukturen, overvåkings- og kommunikasjonssystemer, herunder også driftsutgiftene knyttet til samarbeidet innenfor *NATO Airborne Early Warning and Control* (NAEW&C) og *NATO Alliance Ground Surveillance* (AGS), *NATO Communications and Information Organization* (NCIO) og *NATO Support Organization* (NSPO) med tilhørende programmer, øving av NATO-styrker, pensjonsutbetalinger og den fellesfinansierte delen av NATO-ledede operasjoner.

Videre dekker posten utgifter forbundet med Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innenfor rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i EU samt til det flernasjonale samarbeidet innenfor strategisk lufttransport mellom ti NATO-land samt Finland og Sverige, *Strategic Airlift Capability* (SAC).

Årsakene til økningen på posten er i hovedsak pensjonsforpliktelser, implementeringen av NATO AGS, vedlikeholdsutgifter knyttet til SAC og valuta- og periodiseringsendringer.

Ved budsjetteringstidspunktet er det knyttet usikkerhet til denne posten ettersom budsjettene i NATO ikke er ferdigbehandlet, og det vil derfor kunne bli behov for å justere posten i løpet av 2014 basert på de endelige budsjettene i NATO.

Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	903		750
16	Refusjon av foreldrepenger	392		
18	Refusjon av sykepenger	124		
	Sum kap. 4719	1 419		750

Bevilgningen i 2014 gjelder brukerbetaling for internrevisjonsfunksjonen fra Forsvarets forskningsinstitutt (FFI).

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	2 750 009	3 112 185	3 872 711
	Sum kap. 1720	2 750 009	3 112 185	3 872 711

Kapitlet omfatter ulike driftsenheter i Forsvaret.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 760,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Den reelle styrkingen i 2014 går i hovedsak til øvelse *Cold Response* 2014, Marinejegerkommandoen på nasjonal beredskap,

FoU-prosjekter ved Forsvarets høgskole og innføring av nye systemer knyttet til nettverksbasert forsvar. I tillegg reduseres posten som følge av innsparinger knyttet til konvertering fra vikarstillinger til fast ansatte.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.7 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

Nominell endring 2013–2014	760,5
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-61,2
Endringer justert for kompensasjoner	699,3
Tekniske endringer	-650,7
Reell endring	48,6
Effektivisering	18,7
Faktisk endring av posten	67,3

Posten økes reelt med 48,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Utover den reelle styrkingen av posten kommer effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være 67,3 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Forsvarets operative hovedkvarter

Forsvarets operative kommandostruktur ledes av sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) og utgjør forsvarssjefens utøvende operative ledd. FOH vil i 2014 videreutvikle evnen til å lede nasjonale fellesoperasjoner og utøve den tildelte operative kommandomyndigheten. En hovedleveranse for FOH er å gjennomføre en planmessig og ryddig nedtrapping av våre militære bidrag i Afghanistan. Arbeidet med å knytte FOH nærmere opp til NATOs nye kommandostruktur vil bli videreført. Dette vil bidra til å gi alliansen en mer synlig rolle i nord samt bidra til oppdatert kompetanse og situasjonsforståelse hos våre allierte.

FOH er tillagt ansvar for å planlegge og lede gjennomføringen av fellesoperative øvelser og tilrettelegge for utenlandsk trening og øving i Norge. Regjeringen foreslår å styrke øvingsbudsjettet i 2014 med 30,0 mill. kroner for gjennomføring av den omfattende flernasjonale vinterøvelsen *Cold Response* i Nord-Norge. Alliert trenings-senter tilrettelegger for utenlandske enheter som trener og øver i Norge. Senteret er underlagt FOH med hovedsete og infrastruktur på Porsangmoen samt med infrastruktur også i Åsegarden og på Evenes.

FOH arbeider aktivt for å informere allierte og partnere om egnede og tilrettelagte treningsmuligheter i Norge. *Centre of Excellence/Cold Weather Operations* (COE/CWO) er akkreditert til NATO og ledes fra FOH.

Cyberforsvaret

Cyberforsvaret skal bidra til å sikre Forsvarets evne til helhetlig styring og ledelse innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Cyberforsvaret understøtter Forsvarets operasjoner hjemme og ute med å etablere, drifte, videreutvikle og beskytte samband. I tillegg har Cyberforsvaret en viktig funksjon innenfor videreutviklingen av nettverksbasert forsvar. I 2014 og perioden fremover tiltar denne utviklingen da flere IKT-relaterte investeringsprosjekter går over i driftsfasen. Dette skal bidra til effektiv informasjonsutveksling, felles situasjonsforståelse og til økt tempo og presisjon i kommandokjeden. For-

svaret styrker sin evne til å operere i samvirkende nettverk, både nasjonalt og internasjonalt, med allierte styrker og partnere.

For å muliggjøre denne utviklingen foreslås formålet styrket med 36,9 mill. kroner i 2014. Samtidig vil det være et sterkt fokus på kostnadseffektiviteten i IKT-løsningene. Når nye og tidsriktige tjenester innføres, vil mindre fremtidsrettede og dupliserende tjenester utfases for å redusere den totale tjenesteporteføljen.

Cyberforsvaret har en forholdsvis stor andel midlertidig ansatte og vikarer. Regjeringen vektlegger at hovedregelen i norsk arbeidsliv er fast ansettelse, og i 2014 vil mange vikarer derfor få tilbud om overgang til fast stilling i Cyberforsvaret.

Forsvarets sanitet

Forsvarets sanitet (FSAN) yter helse- og veterinærtjenester til Forsvarets personell og avdelinger. FSAN skal sikre at berørt personell har betryggende sanitetsstøtte før, under og etter militære operasjoner nasjonalt og i utlandet. I 2014 skal flernasjonalt samarbeid og samarbeid med det sivile helsevesenet fortsatt prioriteres for å styrke kompetansen og bedre tilgjengeligheten til FSANs kapasiteter. Forsvarets helseregister videreutvikles og skal sikre god ivaretagelse og oppfølging av personellens helse. Satsingen på FoU-aktiviteter rettet mot personell før, under og etter militære operasjoner videreføres.

Arbeidet med å samlokalisere Forsvarets ulike helsetjenester i Indre Troms videreføres i 2014. Dette gjøres i sammenheng med det pågående samarbeidet i regi av Bardu kommune mellom berørte aktører tilknyttet etableringen av et nytt medisinsk senter i regionen etter at Troms militære sykehus er nedlagt, jf. Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012).

Sett i sammenheng med tilbudet i regionen for øvrig ivaretar Helse Nord RHF ansvaret for spesialisthelsetjenester ved Troms militære sykehus i nødvendig utstrekning, frem til endelig avklaring på spørsmålet om etablering av nytt medisinsk senter i Bardu. Troms militære sykehus nedlegges som militær avdeling i 2014 og den militære driften av sykehuset opphører således. Det er viktig fortsatt å ha et godt tilbud til innbyggerne i denne delen av Troms også etter at Troms militære sykehus er nedlagt. Det skal i 2014 etableres en overgangsordning hvor roller, ansvar og kostnader er klargjort og fordelt på en måte som konstruktivt og fremtidsrettet tilrettelegger for etableringen av et nytt medisinsk senter.

Forsvarets høyskole

Forsvarets høyskole (FHS) skal levere utdannings- og kursvirksomhet til forsvarssektoren, med hovedfokus på utvikling og formidling av militærfaglig kjernekompetanse. FHS gjennomfører bl.a. stabsutdanning, masterutdanning og sjefskurs. FHS har dessuten ansvaret for koordinering av all utdanningsvirksomhet i Forsvaret.

FoU-virksomheten ved FHS skal understøtte og styrke kvaliteten på utdanningen samt bidra til å gi forsvarssektoren og samfunnet for øvrig relevant kunnskap om forsvars- og sikkerhetsfaglige spørsmål. I 2014 øker omfanget av FoU-prosjekter med ekstern finansiering over inntektskapitlet. Utgiftsrammen til forskningsrelaterte formål styrkes derfor tilsvarende de forventede inntektene. Institutt for forsvarsstudier iverksetter i 2014 et flerårig prosjekt med fokus på erfaringer fra og kunnskap om forsvarsomstilling, i tilknytning til et allerede pågående bokprosjekt om de senere års forsvarsomstilling i Norge.

Forsvarets spesialstyrker

Regjeringen etablerer fra 1. januar 2014 Forsvarets spesialstyrker som en egen driftsenhet i Forsvaret, jf. Stortingets behandling av Innst. 490 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013), på kapittel 1720. Samtidig opprettes en felles ledelse av driftsenheten på kapittel 1721.

Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) viderefører sin aktivitet i Rena leir samt på Vealøs i Horten. Marinejegerkommandoen (MJK) videreføres på Haakonsværn orlogsstasjon og med en enhet for styrkeproduksjon, trening og øving av maritime spesialstyrker ved Ramsund. Ramneset skyte- og øvingsområde skal videreføres som treningsområde for spesialstyrkene og deres allierte samarbeidspartnere samt for andre avdelinger med relevante treningsbehov. Spesialstyrkenes infrastruktur vil videreutvikles i 2014. Nytt administrasjonsbygg og flerbrukshaller for MJK etableres på Haakonsværn. På Rena etableres det et nytt bygg for dropp- og fallskjermmaterieil.

Personellet består hovedsakelig av befal og vervede mannskaper som rekrutteres fra hele Forsvaret. En mindre andel vernepliktige mannskaper vil tjenestegjøre ved spesialstyrkeenhetene, primært for å utgjøre et rekrutteringsgrunnlag for den vervede andelen. FSK/HJK planlegger i 2014 tiltak for å rekruttere kvinner også i operative stillinger.

Som en del av satsingen på å styrke den nasjonale beredskapen foreslår regjeringen å øke posten med 8,5 mill. kroner i 2014. Denne styrkingen går til å sette MJK på nasjonal beredskap for å kunne bistå politiet i løsningen av kontraterroroppgaver.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	103 269	54 343	67 925
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2		
16	Refusjon av foreldrepenger	11 624		
17	Refusjon lærlinger	2 562		
18	Refusjon av sykepenger	17 818		
	Sum kap. 4720	135 275	54 343	67 925

Post 01 Driftsinntekter

Posten økes nominelt med 13,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Økningen skyldes i

hovedsak økte inntekter til eksterntfinansierte FOU-prosjekter ved Forsvarets høyskole.

Kap. 1721 Felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter			32 363
	Sum kap. 1721			32 363

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker driftsutgifter for ledelsen av det nye virksomhetsområdet. Posten foreslås tilført 32,4 mill. kroner i 2014. Driftsutgifter for de taktiske avdelingene i Forsvarets spesialstyrker posteres under kapittel 1720. Dette for å ivareta helt nødvendig skjerming av gradert informasjon om Forsvarets spesialstyrker, i overensstemmelse med gjeldende lov- og regelverk.

Overordnede oppgaver

Den nyopprettede felles virksomhetsledelse for Forsvarets spesialstyrker legger til rette for en enhetlig utvikling av spesialstyrkene og styrker evnen til helhetlig prioritering og ressursbruk innenfor virksomhetsområdet. Driftsenheten vil samordne virksomheten og ha ansvaret for styrkeproduksjon og støttevirksomhet i de to avdelingene. Sjefen for enheten vil ha fagmyndighet innenfor området spesialoperasjoner, og forsvarsgrenene vil være representert i staben. Kapitlet er budsjettert med 32 årsverk i virksomhetsledelsen. Dagens spesialoperasjonsavdeling i Forsvarsstaben vil bli avviklet.

Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) og Marinejegerkommandoen (MJK) skal ivareta beredskap for nasjonale militære oppgaver og internasjonale oppdrag samt på anmodning og med tilgjengelige ressurser kunne støtte justissektoren ifm. kontraterroroperasjoner. MJK er med virkning fra 1. august 2013 satt på nasjonal kontraterrorberedskap.

Organisasjon og styrkestruktur

Med bakgrunn bl.a. i den strategiske funksjonen spesialstyrkene har, lokaliseres ledelsen for drift-

senheten til eksisterende infrastruktur på Akershus festning.

Sjef Forsvarets spesialstyrker skal ha ansvar for at investering i og drift av eiendom, bygg og anlegg vurderes helhetlig innenfor hele spesialstyrkedomenet. Dette arbeidet vil koordineres med generalinspektøren for Hæren og generalinspektøren for Sjøforsvaret.

Personell, utdanning og kompetanse

Forsvarets spesialstyrker vil videreføre øving og trening med allierte og partnere, både i Norge og utlandet. Dette vil styrke den nasjonale evnen til å respondere på krisesituasjoner i nordområdene samtidig som alliert trening oppfyller ønsket om å forberede allierte styrker på operasjoner i dette området. Interoperabilitet og samtrening med allierte vil prioriteres.

Personellet i spesialstyrkene vil fortsatt rekrutteres fra hele Forsvaret og skal opprettholde sin forsvarsgrenvise tilknytning. Ansvaret for nivådannende utdanning og karriereutvikling skal fortsatt ligge til de respektive generalinspektørene for forsvarsgrenene.

Sjefen for spesialstyrkene vil koordinere og samhandle nært med generalinspektørene.

Øvelser og trening vil favne de oppgaver spesialstyrkene skal løse, inkl. støtte til justissektoren, bl.a. gjennom årlige kontraterrorøvelser. Det er vesentlig at øvelser ivaretar tverrsektorielt samvirke innenfor overordnet ledelse, kommando og kontroll og operativ utøvelse, i den hensikt å bidra til styrket beredskap for ivaretagelse av sivil og militær samfunnsikkerhet.

Samtrening mellom spesialstyrkene, fellesoperative ressurser i Forsvaret samt politiet forventes videreført på samme nivå som i 2013.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	155 070	176 772	198 466
	Sum kap. 1723	155 070	176 772	198 466

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 21,7 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Utover den reelle økningen av posten med 20,2 mill. kroner kommer effekten av effektivisering slik at den faktiske økningen av posten vil være på 20,9 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

I tråd med den nye langtidsplanen for Forsvaret, jf. Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012), foreslår regjeringen en fortsatt styrking av det forebyggende sikkerhetsarbeidet i 2014. Dette innebærer en styrking av NorCERT-funksjonen og objektsikkerhetsarbeidet hos Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM). I tillegg skal tilsynskapasiteten og kapasiteten for inntrengingstesting og tekniske sikkerhetsundersøkelser økes. Kompetansemiljøene innenfor forebyggende sikkerhet skal styrkes både internt i NSM og i samfunnet for øvrig. Regjeringen legger stor vekt på samfunnets samlede evne til sikkerhet i det digitale rom og vil videreutvikle NSM som det sentrale direktorat for beskyttelse av informasjon og infrastruktur av betydning for samfunnskritiske og andre viktige samfunnsfunksjoner.

Regjeringen foreslår å styrke NSMs budsjett for 2014 i tråd med langtidsplanen.

NSM har utviklet seg til å bli det ledende fagmiljø innenfor IKT-sikkerhet i Norge. Regjeringen ønsker derfor i tillegg å styrke og videreutvikle NSM som det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet og foreslår å bevilge 16 mill. kroner på kapittel 1723 som bidrag til dette (jf. også Prop. 1 S (2013–2014) til Justis- og beredskapsdepartementet).

Overordnede oppgaver

NSM utgjør sammen med Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste de tre nasjonale sikkerhetstjenestene. NSM skal utøve funksjonen som nasjonal sikkerhetsmyndighet iht. lov om forebyggende sikkerhetstjeneste og være pådriver for bedring av den nasjonale sikkerhetstilstanden. NSM har gjennom *Norwegian Computer Emergency Response Team* (NorCERT) ansvar for å varsle og koordinere håndtering av alvorlige dataangrep mot offentlige og private virksomheter som har kritiske samfunnsfunksjoner. NorCERT bidrar gjennom løpende operativ virksomhet med effektive tiltak.

Endret trusselbilde krever en mer helhetlig tilnærming til sikkerhetsutfordringene, ut fra hva samfunnet samlet sett har behov for og på tvers av ulike sektorer. Endringer i sikkerhetstilstanden generelt gir økt behov for sterkere fokus på bl.a. informasjonssikkerhet og objektsikkerhet. Med bakgrunn i dette ble prosjektet «Evaluering og videreutvikling av Nasjonal sikkerhetsmyndighet» etablert i mars 2012. Prosjektet la frem sin anbefaling våren 2013. Prosjektets anbefalinger vil bli vurdert i den videre utviklingen av NSM.

NSM vil i sitt videre arbeid med personell- og kompetansespørsmål ha fokus på målsettingene i Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid», og vil bidra til løpende og nye prosjekter som etableres som ledd i arbeidet med å realisere kompetansereformen.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	14 443	2 771	4 868
16	Refusjon av foreldrepenger	719		
18	Refusjon av sykepenger	805		
	Sum kap. 4723	15 967	2 771	4 868

Post 01 Driftsinntekter

NSMs inntekter består i hovedsak av næringslivets tilskudd til drift av NorCERT, konferanseavgifter og refusjon av utgifter som dekkes av andre etater.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	1 998 523	2 022 720	2 020 488
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	165 195	133 000	135 875
50	Overføring Statens pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	31 086		
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	7 072	5 670	5 793
	Sum kap. 1725	2 201 876	2 161 390	2 162 156

Kapitlet omfatter Forsvarsstaben, Forsvarets sikkerhetsavdeling, Forsvarets militærgeografiske tjeneste, Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste, Forsvarets mediesenter, Forsvarets forum, Feltprestkorpset, Forsvarets regnskapsadministrasjon, Forsvarets lønnsadministrasjon, Vernepliktsverket, Forsvarets personeltjenester, NATO-stillinger i Norge og i utlandet, Forsvarets veteransenter på Bæreia og Regional støttefunksjon i Oslo.

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 2,2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	-2,2
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-40,4
Endringer justert for kompensasjoner	-42,6
Tekniske endringer	20,2
Reell endring	-22,5
Effektivisering	5,3
Faktisk endring av posten	-17,2

Utover den reelle reduksjonen av posten med 22,5 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 5,3 mill. kroner, slik at den faktiske reduksjonen vil være 17,2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for de oppdrag etaten pålegges av Forsvarsdepartementet. Forsvarsstaben har også operative funksjoner for å kunne bidra til å ivareta evnen til helhetlig gjennomføring, styring og oppfølging av operativ virksomhet. I 2014 vil Forsvarsstaben vektlegge tiltak for å realisere målsettingene gjeldende langtidspan har satt for Forsvaret, i tråd med Forsvarsdepartementets iverksettelsesbrev for planperioden. Det høye aktivitetsnivået i Forsvaret søkes opprettholdt, og den operative evnen skal styrkes. Bevilgninger til avgangsstimulerende tiltak reduseres i 2014. Øvrige sentrale områder vil være videre effektivisering, forbedring av styrings- og kontrollmekanismer, forsvarlig forvaltning samt videreutvikling av Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem (FIF).

Forsvarsstabens spesialoperasjonsavdeling nedlegges, og ressursene overføres til ledelsen av Forsvarets spesialstyrker. Utgiftene til Felles ledelselement for Forsvarets spesialstyrker bevilges på kapittel 1721, post 01, jf. Innst. 490 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013).

Veteranavdelingen ble etablert 1. august 2013 for å ivareta Forsvarets ansvar for oppfølging av personell fra internasjonale operasjoner. Tiltakene i regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge», jf. Innst. 298 S (2008–2009) til St.meld. nr. 34 (2008–2009), videreføres. En oppfølgingsplan for perioden fra 2014 er under utvikling.

Avdelinger under Forsvarsstaben

Forsvarets personellområde skal moderniseres og omstilles i perioden 2013–2019. Det vises i denne forbindelse til omtale i del III, 5. Informasjonssaker, pkt. 5.5.

Den todelte sesjonsordningen skal videreføres og evalueres med hensikt å oppnå målene om økt rekruttering av kvinner og betydelig redusert frafall fra førstegangstjenesten. Prosedyrene for rekruttering av etterspurt kompetanse blant personell som tidligere har tjenestegjort i Forsvaret skal styrkes og videreutvikles også i 2014. Videre vil forberedelsene til innføringen av kjønnsnøytral verneplikt fortsette i 2014.

Feltprestkorpsset vil i 2014, som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av endringene i GrL § 16, initiere et prøveprosjekt med tros- og livssynsrådgivere med spesialkunnskap innenfor islam og livssynshumanisme. Prosjektet vil ytterligere styrke Feltprestkorpssets evne til å betjene Forsvarets personell, uavhengig av livssynstilørighet. Rådgiverne får ansvar for tilrettelegging og rådgivning i hele Forsvaret, uavhengig av tjenestested. Prosjektet vil avsluttes og evalueres etter tre år.

Forsvaret etablerte i 2013 et alternativ til militære profesjonsstudier gjennom etterretningsstudier for etterretningsprofesjonen. Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste skal tilby unik bachelorutdanning innenfor etterretning for både nyrekrutterte og andre tjenestegjørende i Forsvaret. Senter for etterretningsstudier er tilknyttet Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste og legger til rette for FoU-basert utdanning.

For øvrige fellesinstitusjoner under kapitlet vil aktiviteten i hovedsak videreføres på 2013-nivå.

NATO-stillinger

NATOs kommandostruktur og støtteorganisasjon har gjennomgått betydelige endringer, samtidig som alliansens operative ambisjonsnivå er høyt og under utvikling.

En rekke endringer vil fortsatt finne sted også på utsiden av NATOs kommandostruktur, herunder i *NATO Communication and Information Agency, Science and Technology Organization* og ifm. innføringen av den nye kapabiliteten *Alliance Ground Surveillance (AGS)*.

Norge bidrar i den nye kommandostrukturen med godt kvalifisert personell, på et nivå som er tilpasset de forventninger som stilles til Norge. Dette medfører noe redusert behov for bevilgninger til formålet i 2014.

Post 21 Særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastninger

Forsvarsdepartementet etablerte i 2012 en todelt kompensasjonsordning for psykiske belast-

ningskader som følge av deltakelse i operasjoner i utlandet i perioden fra 1978 til 1. januar 2010. Todelingen innebærer at skadelidte kan få utbetalt 65G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet ved psykiske belastningsskader, dersom de samme beviskravene og bevistema som gjelder etter det lovfestede objektive ansvaret i forsvarspersonelloven § 12b, er oppfylt. I tillegg videreføres den opprinnelige kompensasjonsordningen med 35G ved 100 pst. ervervsmessig uførhet med de lempeligere vilkår som gjelder i dag. Det er pr. 31. juli 2013 mottatt 447 krav etter 35G-ordningen og 168 krav etter 65G-ordningen. Til sammen 283 krav er ferdigbehandlet.

Post 70 Renter låneordning

Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten samt utbetalinger av garantiansvar. Posten foreslås videreført på 2013-nivå.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	51 959	60 192	55 134
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	3		
16	Refusjon av foreldrepenger	4 817		
17	Refusjon lærlinger	2 225		
18	Refusjon av sykepenger	10 569		
70	Renter låneordning	3		
90	Lån til boligformål	55		
	Sum kap. 4725	69 631	60 192	55 134

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten reelt redusert med 6,4 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013 grunnet reviderte inntektsforventinger tilknyttet AIM Norway SF.

Post 70 Renter låneordning

Det forventes ingen inntekter på posten i 2014.

Post 90 Lån til bolig

Det forventes ingen inntekter på posten i 2014.

Kap. 1731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	5 930 034	5 607 269	5 240 804
	Sum kap. 1731	5 930 034	5 607 269	5 240 804

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 366,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Reduksjonen skyldes vesentlige tekniske endringer mellom kapitlene i forsvarsbudsjettet, herunder bl.a. overføring av Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando til eget virksomhetsområde. Rent faktisk styrkes budsjettposten vesentlig.

Hæren skal videreføre det gode trenings- og øvingsnivået fra 2013. Regjeringen legger, i tråd med langtidsplanen, opp til en videre utvikling av brigadestrukturen i Nord-Norge. Med den fore-

slåtte faktiske styrkingen av Hærens budsjett fortsetter videreutviklingen av panserbataljonsystemet, økningen i antall vervede og moderniseringen av materiell, med målsetting om økt reaksjonsevne og tilgjengelighet. Styrkingen skaper også grunnlag for en raskere oppbygging av en robust logistikk- og støtteorganisasjon for understøttelse av Brigade Nord. Hæren vil på bakgrunn av styrkingen innenfor personell, materiell og logistikk kunne øke sin operative evne i 2014.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett 2013:

Tabell 4.9 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring	-366,5
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-88,4
Endringer justert for kompensasjoner	-454,8
Tekniske endringer	448,5
Reell endring	-6,3
Effektivisering	42,1
Faktisk endring av posten	35,8

Utover den reelle reduksjon av kapitlet med 6,3 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 42,1 mill. kroner, slik at faktisk økning av kapitlet vil være på 35,8 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Hæren skal styrkeprodusere og stille landmilitære kapasiteter på beredskap for innsats hjemme og ute i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Hærens innretning, organisering og trening skal i årene som kommer tilpasses for ytterligere å øke operativ evne og tilgjengelighet. Brigaden er ram-

meverket for å utdanne og stille godt trente og tilgjengelige styrkebidrag. Hæren skal i sterkere grad utnytte sammenhengen mellom operativ struktur, styrkeproduksjonsstruktur og kompetansestruktur for å bedre evnen til å levere stridsklare enheter. Hæren skal videreutvikle brigadens evne til gjennomføring av taktiske samvirkeoperasjoner i en fellesoperativ ramme og gjennom tilførsel av nytt materiell få økt egenbeskyttelse og større ildkraft.

I 2014 vil Hæren være engasjert i løpende oppdrag nasjonalt, bl.a. gjennom grensevakten samt vakthold og sikring av kongehuset, og samtidig stille bidrag til pågående operasjoner i utlandet.

Operasjonen i Afghanistan er betydelig redusert, og Hærens styrkebidrag er stabsoffiserer, logistikk, mentorer og instruktører til opplæring.

Organisasjon og styrkestruktur

Hærens struktur og organisasjon videreføres, med unntak av Forsvarets spesialkommando/Hærens Jegerkommando (FSK/HJK) som organisatorisk overføres fra Hæren til en ny driftsenhet i Forsvaret, jf. Stortingets behandling av Innst. 490 S (2013–2013), jf. Prop. 136 S (2012–2013). Det vises til omtale av spesialstyrkene under kapittel 1720 og kapittel 1721.

Innenfor rammen av Brigade Nord videreføres Hærens to tyngdepunkter, i Indre Troms og Østerdal garnison. Brigade Nord er Hærens hovedelement i det mobile landforsvaret med to mekaniserte manøverbataljoner og én lett infanteribataljon med tilhørende logistikk og taktisk støtte.

Fredsstrukturen baseres på fast ansatte, vervede spesialister, avdelingsbefal og vernepliktige som gjennomfører førstegangstjeneste og som vil være godt samtrente. Ved krise og konflikt vil strukturen bli forsterket, bl.a. med reserver og kontraktspersonell. Panserbataljonen fortsetter videreutviklingen mot en innsatsklar og raskt tilgjengelig bataljonsstridsgruppe.

Hæren vil fortsette videreutviklingen av Hærstaben og brigadestaben for å samordne funksjoner og effektivisere ledelses- og styringsfunksjoner.

HM Kongens Garde (HMKG) videreføres for å ivareta kontinuerlig vakthold og sikring av kongehuset. HMKG skal ved behov og på anmodning kunne støtte politiet, basert på tilgjengelige ressurser. Dette innebærer bl.a. å kunne bistå politiet innenfor rammer satt av Bistandsinstruksen. HMKG vil trene på dette sammen med relevante avdelinger i Forsvaret og politiet.

Grensevakten videreutvikles som en moderne og effektiv lett infanteribataljon organisert for

grenseovervåking og for å bidra til håndheving iht. krav som stilles til Schengenrådets yttergrense og Norges forpliktelser iht. Grenseavtalen fra 1949.

For å sikre best mulig logistikk- og støttefunksjoner til Hæren og Forsvaret for øvrig, vil videreutviklingen av logistikk- og støtteorganisasjonene fortsette, basert på en helhetlig vurdering og gjennomgang som er iverksatt. Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte (FKL), som er et felles kompetanse- og operasjonsstøttesenter for hele Forsvaret, videreføres på Sessvollmoen og videreutvikles i lys av den helhetlige gjennomgangen av Hærens logistikk- og støtteorganisasjon.

Krigsskolen videreføres i Oslo, med Hærens befalsskole som underlagt avdeling lokalisert til Østerdal garnison.

Personell, utdanning og kompetanse

Hæren vil gradvis øke antall avdelingsbefal og grenaderer. Dreiningen av personellstrukturen vil gi større kontinuitet og heve kompetansen. Revidering og utvikling av nye karriere- og tjenestegjøringsplaner vil stå sentralt i 2014. Antall vernepliktige som gjennomfører førstegangstjeneste, skal fortsatt være tilpasset Hærens behov. Differensiert førstegangstjeneste som en prøveordning med 18 måneders tjeneste for utvalgte kategorier ved grensevakten, startet sommeren 2013 og fortsetter i 2014.

Arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivåer i Hæren. Ambisjonen er at de gode holdninger og den profesjonalitet som gjennomgående preger operativ virksomhet, også fullt ut skal prege forvaltningsområdet.

Hæren vil fortsette arbeidet med implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandsoperasjoner.

Kap. 4731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	85 357	61 642	62 998
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	366		
16	Refusjon av foreldrepenger	24 452		
17	Refusjon lærlinger	3 252		
18	Refusjon av sykepenger	25 578		
	Sum kap. 4731	139 005	61 642	62 998

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	3 546 427	3 610 045	3 427 384
	Sum kap. 1732	3 546 427	3 610 045	3 427 384

Kapitlet dekker Sjøforsvaret utenom Kystvakten som er budsjettert over kapittel 1790.

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 182,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Reduksjonen skyldes vesentlige tekniske endringer mellom kapitlene i forsvarsbudsjettet, herunder bl.a. overføring av Marinejegerkommandoen (MJK) til et eget virksomhetsområde. Rent faktisk styrkes budsjettposten vesentlig. Gjenstående del av innfasingen av

nye fregatter og korvetter prioriteres i 2014. Sjøforsvaret vil i 2014 delta med en fregatt i øvelsen *Rim of the Pacific* (RIMPAC) i det sentrale Stillehavet. RIMPAC er verdens største marineøvelse og samler over 200 fartøyer fra mer enn 20 land.

Innfasingen av Sjøforsvarets moderniserte struktur gir et svært moderne og styrket sjøforsvar med betydelig operativ slagkraft og økt evne til tilstedeværelse i nord.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.10 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	-182,6
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-56,3
Endringer justert for kompensasjoner	-238,9
Tekniske endringer	253,9
Reell endring	15,0
Effektivisering	27,2
Faktisk endring av posten	42,2

Utover den reelle budsjettmessige styrkingen av posten med 15,0 mill. kroner kommer effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være 42,2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvaret skal styrkeprodusere og stille maritime kapasiteter til beredskap og innsats nasjonalt og i utlandet i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Sjøforsvarets kapasiteter skal bidra til å hevde suverenitet og suverene rettigheter, utøve myndighet og støtte opp om ivaretagelsen av norske interesser. Tilstedeværelse av Sjøforsvarets styrker bidrar til å skape stabilitet, troverdighet og forutsigbarhet, og er viktig for den daglige maritime sikkerhet i norske havområder. Aktiviteten i Sjøforsvaret vil også i 2014 understøtte regjeringens nordområdesatsing.

Gjennom trening og deltakelse i øvelser, nasjonalt og i utlandet, bygges kompetanse for effektivt å utnytte Sjøforsvarets kapasiteter i løsning av gitte oppgaver, selvstendig eller i samarbeid med andre. Sjøforsvaret vil stille med en fregatt og påta seg rollen som styrkesjef i *Standing NATO Maritime Group* (SNMG) i første halvår 2014. Sjøforsvaret skal også stille et mineryddingsfartøy på beredskap i hele 2014 for NATOs hurtige reaksjonsstyrke *NATO Response Force* (NRF), og være en del av *Standing NATO Mine Counter Measures Group 1* (SNMCMG1) med ett fartøy i to perioder à fire måneder. Den samlede øvings- og seilingsaktiviteten i Sjøforsvaret planlegges videreført ift. 2013.

Organisasjon og styrkestruktur

Sjøforsvaret har de siste årene gjennomgått en betydelig fornyelse og er i dag moderne og frem-

tidsrettet. De ulike avdelingene i Sjøforsvaret utfyller hverandre godt.

Sjøforsvarets struktur og organisasjon videreføres, med unntak av MJK som organisatorisk overføres fra Sjøforsvaret til en ny driftsenhet i Forsvaret, jf. Stortingets behandling av Innst. 490 S (2013–2013) til Prop. 136 S (2012–2013). Det vises til omtale av spesialstyrkene under kapittel 1720 og kapittel 1721.

Commander Norwegian Task Group (COMNORTG) videreføres som et sjømilitært ledelselement på taktisk nivå. Fregattens kapasitet vil øke ytterligere etter hvert som maritime helikoptre og nye sjømålsmissiler innføres. Fregattene kan allerede løse de fleste forutsatte oppdrag. KNM Skjold, som var den første korvetten som ble levert, kom i 2013 tilbake i operativ tjeneste etter å ha blitt oppdatert til samme status som de øvrige korvettene. Oppdatering av mine-rydddefartøyer og undervannsbåter fortsetter i 2014.

Minedykkerkommandoen og Kystjegerkommandoen videreføres. Et nytt logistikkfartøy planlegges levert innen utgangen av 2016, jf. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009). Når det nye fartøyet er på plass vil fleksibiliteten og utholdenheten i Sjøforsvarets styrkestruktur øke ytterligere.

Personell, utdanning og kompetanse

For å kunne bemanne Marinens fartøyer nå og i fremtiden vektlegger Sjøforsvaret å opprettholde kompetanseproduksjonen ved Sjøforsvarets skoler. I tillegg vektlegges aktive tiltak for å beholde nødvendig kompetanse samt tiltak for re-rekruttering. Sjøforsvarets evne til sjømilitær styrkeproduksjon skal bedres gjennom økt robusthet i besetningene innenfor kritiske kompetanseområder. Det vil bli lagt særskilt vekt på kunnskapsba-

serte tiltak for å beholde konkurranseutsatt kompetanse. Oppdatering av karriere- og tjenestegjøringsplaner i Sjøforsvaret er et viktig element for å gi ytterligere forutsigbarhet og trygghet for personell og deres familier.

Sjøforsvarets skoler ivaretar det grunnleggende utdanningsbehovet til Sjøforsvaret, inkl. Kystvakten. Sjøforsvaret vil kontinuerlig arbeide for å modernisere og optimalisere sin utdanningsvirksomhet, for å bidra til å sikre en fremtidsrettet kompetansestruktur for egen forsvarsgren og resten av sektoren. Sjøforsvaret vil på noen områder, i større grad enn tidligere, trekke på sivil kompetanse der dette er mest hensiktsmessig, eksempelvis innenfor forvaltningsområdet.

Arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivåer i Sjøforsvaret. Ambisjonen er at de gode holdninger og den profesjonalitet som gjennomgående preger operativ virksomhet også fullt ut skal prege forvaltningsområdet.

Sjøforsvaret har implementert alle pålagte tiltak i regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonale operasjoner. Videre fokus vil rettes mot å implementere veteraniltak i Sjøforsvarets utdanningsplaner og kurs, videreutvikle interne systemer for ivaretagelse av personellet samt å forbedre utnyttelsen av Sjøforsvarets egne erfaringer med ivaretagelse av personell.

Kap. 4732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	56 704	50 787	51 904
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	7		
16	Refusjon av foreldrepenger	10 507		
17	Refusjon lærlinger	3 589		
18	Refusjon av sykepenger	9 504		
	Sum kap. 4732	80 311	50 787	51 904

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt sett på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	4 413 458	4 298 998	4 403 498
	Sum kap. 1733	4 413 458	4 298 998	4 403 498

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 104,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Budsjettet foreslås

vesentlig styrket for å videreføre helikopterberedskapen i Nord-Norge samt innfase og driftsette nye transportfly og maritime helikoptre. Budsjettforslaget legger til rette for et aktivitetsnivå som

forutsatt i langtidsplanen. Levetidsforlenget Lynx vil gi helikopterstøtte til Kystvakten i 2014 parallelt med at nye maritime helikoptre fases inn. Etter foreliggende plan vil Luftforsvaret kunne operere seks NH90 ved utgangen av 2014. Disse vil på dette tidspunkt ha varierende grad av operativ status. Oppgraderingen av kampfly og mari-

time overvåkingsfly fortsetter. Nye transportfly og maritime helikoptre legger grunnlaget for en positiv utvikling av den operative evnen i Luftforsvaret.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.11 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	104,5
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-77,8
Endringer justert for kompensasjoner	26,7
Handlingsplan for veteraner	-0,6
Overføring av budsjettansvar for vernepliktig akademiske befal (VAB) fra kap. 1720 og kap. 1725	-1,8
Overføring av budsjettansvar for militær idrett fra kap. 1732	-0,1
Teknisk justering husleie	0,3
Teknisk justering husleie – eierstyrt planlegging	1,1
Teknisk justering husleie – redusert kapitalelement	5,4
Justert fordeling av effektivisering	2,9
Reell endring	33,9
Effektivisering	32,4
Faktisk endring av posten	66,3

Utover den reelle budsjettmessige styrkingen av posten med 33,9 mill. kroner kommer effekten av effektivisering, slik at den faktiske økningen vil være 66,3 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Virksomheten i Luftforsvaret vil både i 2014 og årene fremover være preget av nødvendige og omfattende endrings- og moderniseringsprosesser som følger opp de vedtak som ble fattet av Stortinget under behandlingen av ny langtidsplan, jf. Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid». Den videre omstillingen mot et kraftig styrket og mer slagkraftig luftforsvar vil være både kompleks og krevende, med betydelige endringer i både struktur og organisasjon, kompetanse og kapasiteter. Dette vil også i perioder ha konsekvenser for Luftforsvarets leveranser, bl.a. i takt med flytting av virksomhet, opp-

bygging av ny kompetanse og innfasing av en rekke nye og forbedrede kapasiteter, spesielt nye F-35 kampfly. I omstillingsperioden vil det så langt det er mulig bli prioritert å minimere effektene på Luftforsvarets leveranser, der operative hensyn vil vektlegges i den konkrete tidsfasingen av ulike tiltak, i tråd med Stortingets føringer.

Luftforsvarets hovedoppgave er å styrkeprodusere luftmilitære kapasiteter til Forsvarets styrkestruktur samt stille styrker på beredskap for luftovervåking, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, nasjonalt og i utlandet, og i hele spekteret fra fred til væpnet konflikt. Deler av den luftoperative strukturen er tilgjengelig på kort varsel for operasjoner hjemme og ute. C-130J vil bidra med transport av gods og personell i inn- og utland. I 2013 ble permanent helikopterberedskap på Rygge utvidet til å omfatte håndhevelsesbistand. I tillegg ble helikopterberedskap for administrativ bistand etablert på Bardufoss.

Luftforsvaret viderefører oppdrag innenfor ressurs- og miljøoppsyn over havområdene samt søke- og redningsoperasjoner. Støtte til maritim kontraterrorberedskap videreføres.

Trening og øving i Luftforsvaret i 2014 vil videreføre evnen til å løse oppdrag i nordområdene, herunder evnen til maritim luftovervåking og håndtering av ev. krenkelser av norsk territorium på en troverdig måte, samtidig som understøttelse av operasjoner i utlandet har høy prioritet. Regjeringen viderefører kampflysystemene og maritime overvåkingsfly på tilsvarende nivå som i saldert budsjett for 2013.

Organisasjon og styrkestruktur

Bredden av dagens kapasiteter i Luftforsvaret videreføres i 2014 om lag på samme nivå som i 2013. F-16-strukturen videreføres som kampflysystem gjennom nødvendige oppgraderinger frem til de nye kampflyene F-35 innføres.

Innfasingen av nye maritime helikoptre, som skal understøtte Kystvakten og fregattene, fortsetter i 2014 iht. oppdatert fremdriftsplan. Opptrening og bruk av de første helikoptrene vil prioriteres til bruk på de helikopterbærende fartøylene i Kystvakten. Operativ testing og evaluering av maritime helikoptre gjennomføres på Bardufoss.

Oppgraderingen av maritime patruljefly fortsetter i 2014. Alle fire transportfly vil i 2014 være fullt operative.

Luftkommando- og kontrollstrukturen skal moderniseres og videreutvikles i sammenheng med NATOs plan for integrasjon av det moderne og enhetlige kommando- og kontrollsystemet, *Air Command and Control System* (ACCS).

Styrkeproduksjonen i Nasjonalt luftoperasjons-senter for å sikre tilstrekkelig seighet og redundans for kontroll- og varsling, skal begrenses til et minimum.

Luftforsvarets rekruttutdanning videreføres på Madla i samarbeid med Sjøforsvaret.

Som en oppfølging av Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) skal Luftforsvaret i 2014 fortsette arbeidet med de vedtatte struktur- og organisasjonsendringene, herunder bidrag til anskaffelse av nye kampfly med baseløsning på Ørland og etableringen av en fremskutt operasjonsbase på Evenes. Luftforsvarets deployerbare logistikkbase vil bli videreutviklet.

Innen utløpet av 2014 skal generalinspektøren for Luftforsvaret med tilpasset stab være etablert på Reitan. Parallelt planlegges 717-skvadron med elektronisk krigførings- og kalibreringsfly (DA-

20) etablert på Gardermoen. NASAMS luftvern fra Bodø og baseforsvarskapasitet fra Bodø og Rygge planlegges flyttet til Ørland i løpet av 2015.

Bardufoss flystasjon videreføres som hovedbase for Forsvarets helikoptre. Rygge legges i 2014 ned som selvstendig flystasjon og underlegges Bardufoss flystasjon. 720-skvadronen legges ned i 2014 og det skal opprettes et detasjement på Rygge med Bell 412-helikoptre underlagt 339 skvadron på Bardufoss. De maritime helikoptrene NH90 er organisatorisk underlagt Bardufoss flystasjon. Et detasjement med maritime helikoptre vil bli etablert på Haakonsværn for å understøtte fregatter og Kystvakten i Sør-Norge. 330-skvadronens ledelse vil i 2014 organisatorisk underlegges Bardufoss flystasjon, men skal fortsatt være lokalisert på Sola, og de enkelte redningshelikoptrene vil være lokalisert som i dag. Stortinget vil på egnet måte bli orientert om utviklingen av støtte- og basefunksjonene ved samtlige helikopterdetasjement underlagt Bardufoss flystasjon, jf. Innst. 489 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013).

Baseforsvarstaktisk skole og operativt baseforsvar på Rygge flystasjon flytter i 2014 til Ørland. I en overgangsfase vil det være noe reduserte leveranser fra baseforsvarsorganisasjonen. Militær flyplassdrift på Rygge flystasjon opphører i 2014.

Luftvern bataljonen ved Bodø hovedflystasjon og Luftverntaktisk skole flytter i 2014 til Ørland og all luftvern virksomhet i Luftforsvaret samles dermed på Ørland. I en overgangsfase vil produksjonsnivået til luftvernstridsgruppene midlertidig nedjusteres.

Verkstedkapasiteten for faseettersyn av F-16, vedlikehold av avionikkomponenter og EK-utrustning for F-16 planlegges videreført i Bodø frem til 31. desember 2019. QRA-beredskapen med F-16 overføres fra Bodø til Evenes så snart det er operativt forsvarlig, men senest 31. desember 2019. Dette vil gi kvalitative og økonomiske synergier samt redusert risiko for svekket operativ leveranse og tap av teknisk kompetanse.

Det vil i 2015 igangsettes investeringer på Evenes for bedre å tilrettelegge for økt aktivitetsnivå der og for å sikre at QRA-beredskapen kan ivaretas permanent, senest fra 31. desember 2019.

Personell, utdanning og kompetanse

Hovedutfordringene knyttet til Luftforsvarets personell, utdanning og kompetanse vil være å tilrettelegge for en vellykket omstilling av forsvarsgrenen. Det vil i 2014 være tilnærmet full bemanning

på alle systemer, bortsett fra luftvern og baseforsvar. Aktiviteten, herunder en styrt og midlertidig redusert aktivitet innenfor utvalgte områder, vil tilpasses forutsetningene for omstillingen. Kompetanserisikoen og nødvendige tiltak skal vurderes kontinuerlig av Luftforsvaret. I den sammenheng vektlegges det at eksisterende og ny kompetanse skal styres mot vedtatte baseløsninger.

For å oppnå balanse på personelloområdet vektlegger Luftforsvaret tiltak for å styrke rekruttering og evne til å beholde den nødvendige kompetansen. Det vil bli lagt særskilt vekt på kunnskapsbaserte tiltak for å beholde konkurranseutsatt kompetanse. I tillegg skal Luftforsvaret fortsette å utvikle sitt samarbeid med sivile utdanningsetater for å bedre rekrutteringen til teknisk grunnutdanning. Innfasing av karriere- og tjenestegjøringsplaner i Luftforsvaret er et viktig element for å gi økt forutsigbarhet og trygghet for personellet og

deres familier. Luftforsvarets skoler ivaretar det grunnleggende utdanningsbehovet til sentrale deler av Luftforsvaret, inkl. Redningshelikoptertjenesten.

Luftforsvaret vil kontinuerlig modernisere og optimalisere sin utdanningsvirksomhet for å bidra til å bygge en fremtidsrettet kompetansestruktur. Luftforsvaret vil på noen områder, i større grad enn tidligere, trekke på sivil kompetanse, eksempelvis innenfor styrings- og forvaltningsområdet.

Arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivåer i Luftforsvaret. Ambisjonen er at de gode holdninger og den profesjonalitet som gjennomgående preger operativ virksomhet også fullt ut skal prege forvaltningsområdet.

Luftforsvaret vil fortsette arbeidet med implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter internasjonale operasjoner.

Kap. 4733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	237 544	171 363	175 133
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	347		
16	Refusjon av foreldrepenger	9 961		
17	Refusjon lærlinger	5 242		
18	Refusjon av sykepenger	16 956		
	Sum kap. 4733	270 050	171 363	175 133

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1734 Heimevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	1 146 203	1 093 503	1 183 838
	Sum kap. 1734	1 146 203	1 093 503	1 183 838

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 90,3 mill. kroner ift. saldert budsjett 2013. Aktivitetsnivået i Heimevernet (HV) øker i 2014 sammenlignet med 2013. Regjeringen legger, i tråd med langtidsplanen, opp til økt trening av områdestrukturen samt

ytterligere styrking av kompetansegivende kurs og befalstrening i 2014. Det høye øvingsnivået på 90 pst. i innsatsstyrkene videreføres. Heimevernet vil i 2014 øke den operative evnen ytterligere.

Nedenfor følger endringer som gir faktisk endring ift. saldert budsjett 2013.

Tabell 4.12 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2012–2013	90,3
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-18,3
Endringer justert for kompensasjoner	72,0
Overføring av budsjettansvar for militær idrett	-0,1
Teknisk justering husleie	0,1
Teknisk justering husleie – eierstyrt planlegging	0,3
Teknisk justering husleie – redusert kapitalelement	1,2
Justert fordeling av effektivisering	1,7
Reell endring av posten	75,1
Effektivisering	8,1
Faktisk endring av posten	83,2

Utover den reelle styrkingen av kapitlet på 75,1 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 8,1 mill. kroner, slik at den faktiske økningen av kapitlet vil være 83,2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Heimevernet har et landsdekkende ansvar med hovedoppgaver innenfor vakthold og sikring av viktige militære og sivile objekter, som bidrag til nasjonal krisehåndtering. Distriktsstabene inngår i den nasjonale kommandostrukturen og skal i denne rollen ivareta et territorielt ansvar på vegne av Forsvarets operative hovedkvarter, herunder sivilt-militært samarbeid på lokalt og regionalt nivå. Videre skal Heimevernet ivareta andre typer spesielle oppdrag, som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og bidrag til mottak av allierte forsterkninger.

Heimevernet utgjør en betydelig ressurs også for det sivile samfunnet, med bl.a. lokalkunnskap og desentralisert struktur, og kan etter anmodning og basert på tydelige ansvarsforhold og roller, yte bistand til sivile myndigheter iht. bistandsinstruksen. Heimevernet skal kunne bistå poli-

tiet og ha en hurtig og utholdende evne til å kunne støtte det sivile samfunnet lokalt, basert på det moderniserte totalforsvarskonseptet.

Organisasjon og styrkestruktur

Heimevernet videreføres med en ramme på totalt 45 000 personell i innsats- og områdestrukturen. Heimevernet skal fortsatt være mobiliseringsbasert og organisert i 11 distrikter med tilhørende staber. Innsatsstyrkene tilpasses et nivå på inntil 3 000 personell. Styrkene vil ha høy reaksjonsevne. Områdestrukturen bygges opp mot inntil 42 000 personell innen utgangen av 2016. Dette er i tråd med en tydeligere vektlegging av lokal og regional samfunnskontakt i den nye langtidsplanen.

Generalinspektøren for Heimevernet er lokalisert til Terningmoen. Heimevernets skole- og kompetansesenter videreføres på Dombås. Befalsutdanningen på seks måneder videreføres på Porsangmoen.

Utdannings- og kompetansesenterelementet for Sjøheimevernet videreføres i Bergen. Videreutviklingen av Sjøheimevernet, tilpasset Heimevernets operative konsept, fortsetter. Den mari-

time kompetansen og styrkestrukturen videreføres ved utvalgte landheimevernsdistrikter.

Luftheimevernet inngår i områdestrukturen og videreføres som en integrert del av baseforsvaret på enkelte av Luftforsvarets operative baser, men kan i tillegg også nyttes til å løse det samme oppgavespekter som styrkene i Landheimevernet.

Personell, utdanning og kompetanse

Produksjon av befal og menige i forsvarsgrenene skal tilfredsstillende Heimevernets behov for personell i den operative strukturen. Kompetanseutvikling for styrkestrukturen i Heimevernet videreføres ved egne utdanningsinstitusjoner og gjennom kurs, trening og øvelser. Den høye trenings- og øvingsaktiviteten som ble etablert i forrige planperiode, styrkes ytterligere i 2014 og vil bidra til økt utholdenhet og bedre tilgang på trent personell.

Allerede i 2014 vil Heimevernet nå målsettingen i langtidsplanen om å gjennomføre årlig trening for 62 pst. av områdestrukturen. Resterende del av HV-områdene gjennomfører befalstrening.

Ordningen med at soldater som står i Heimevernets styrkestruktur kan delta i forsvarsgrenenes styrkebidrag til operasjoner i utlandet, enkeltvis eller oppsatt i egne enheter og på frivillig basis, videreføres.

Arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivåer i Heimevernet. Ambisjonen er at de gode holdninger og den profesjonalitet som gjennomgående preger operativ virksomhet, også fullt ut skal prege forvaltningsområdet i Heimevernet.

Heimevernet vil fortsette arbeidet med implementering av tiltak iht. regjeringens handlingsplan for personell før, under og etter internasjonale operasjoner.

Kap. 4734 Heimevernet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	7 435	5 623	5 747
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	528		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 024		
17	Refusjon lærlinger	406		
18	Refusjon av sykepenger	3 524		
	Sum kap. 4734	13 917	5 623	5 747

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
21	Spesielle driftsutgifter	1 019 677	1 115 214	1 145 733
	Sum kap. 1735	1 019 677	1 115 214	1 145 733

Regjeringens budsjettforslag legger, i tråd med langtidsplanen, opp til prioritering av Etterretningstjenesten (E-tjenesten). Det er behov for å styrke E-tjenestens tekniske, operative og personellmessige kapasitet bl.a. for å møte utfordringene som følger av den teknologiske utviklingen. I tillegg til i større grad å følge utviklingen av internasjonale islamistiske nettverk, vil E-tjenesten i større grad også følge utviklingen av andre ekstremistiske miljøer i et Europa preget av stadig mer sosial og økonomisk uro.

Post 21 Driftsutgifter

Posten er nominelt økt med 30,5 mill. kroner. Posten er etter tekniske justeringer og kompensasjoner reelt styrket med 16,8 mill. kroner ift. saldert budsjett 2013. Korrigert for effektivisering er den faktiske styrkingen av posten 22,4 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

E-tjenesten er regulert ved lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten. Oppgavene omfatter innsamling av relevant og oppdatert etterretningsinformasjon og gjennomføring av analyser til støtte for utformingen av norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik samt å opprettholde et godt situasjonsbilde som grunnlag for norske myndigheters beslutninger. For å kunne løse disse oppgavene, i tillegg til å støtte forsvarsplanleggingen og norske styrker som deltar i operasjoner, er E-tjenesten blitt vesentlig styrket de senere årene. Norges sivile og militære utlandsetterretningstjeneste er underlagt forsvarsjefen og støtter både militære og sivile myndigheter med informasjon og vurderinger, innenfor rammene av etterretningstjenesteloven.

E-tjenesten skal holde Forsvarsdepartementet og andre departement orientert om relevante endringer i den militære og politiske situasjonen i

norske interesseområder. Bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme, trusler i det digitale rom og spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør sentrale deler av Etterretningstjenestens aktiviteter.

For å ivareta oppdragene som er tillagt tjenesten, vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet samt videreutvikling av tjenestens tekniske nivå og evne til å prosessere informasjon. Det sammensatte og til dels uklare trusselbildet, sammen med den raske teknologiske utviklingen, vil også i fremtiden utfordre kravene til en moderne og effektiv tjeneste med god tilgang til relevant informasjon bl.a. fra utenlandske samarbeidspartnere. Dette gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for fortsatt å modernisere tjenesten.

Radarsystemet Globus i Vardø er et samarbeidsprosjekt mellom USA og Norge. Det skal gjennomføres et prosjekt for forlengelse av radarsystemets levetid. Dette skal skje med støtte fra, og i samarbeid med, amerikanske styresmakter. Arbeidene vil bli gjennomført i tidsrommet 2014–2018. Levetidsforlengelsen medfører ingen endringer i radarsystemets oppgaver.

I lys av behovet for økt operativt samarbeid og bedret informasjonsutveksling mellom E-tjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) innenfor grenseoverskridende terrorisme, og som ledd i oppfølgingen av 22. juli-kommisjonens rapport, skal det etableres et felles kontraterrorsenter mellom de to tjenestene. Senteret vil bli fast bemannet med personell fra begge tjenestene, med leder fra PST og nestleder fra E-tjenesten. Etableringen starter høsten 2013, med en gradvis oppbemanning i løpet av 2014. Senteret vil erstatte den felles analyseenheten som ble opprettet i 2007–2008 og vil medføre et bedre strukturert samarbeid på dette området.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	2 851 050	2 044 686	2 087 765
	Sum kap. 1740	2 851 050	2 044 686	2 087 765

Kapitlet omfatter den bevilgningsfinansierte delen av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og dekker utgifter til FLO stab, drift av eiendom, bygg og

anlegg, oppdrag knyttet til forvaltning av Forsvarets materiell (fagmyndighet), Forsvarets uniformsalg samt strategisk transportvirksomhet

inkl. rettighetsreiser for samtlige soldater og befal i sektoren.

Post 01 Driftsutgifter

Posten økes nominelt med 43,1 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Satsingen på avhending av langtidslagret kystartilleristruktur avsluttes og

tas følgelig ut av FLOs budsjett, mens FLOs bevilgning til logistikkunderstøttelsen av Heimevernet styrkes i tråd med langtidsplanen. Budsjettrammen for 2014 legger til rette for et videreført aktivitetsnivå fra 2013.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.13 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	43,1
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	35,0
Endringer justert for kompensasjoner	8,1
Overføring av budsjettansvar for Vernepliktig akademisk befal (VAB) fra kap. 1720	0,2
Sentralisering av HR-oppgaver til kap. 1725	-2,5
Teknisk justering husleie	0,2
Teknisk justering husleie – eierstyrt planlegging	-0,8
Teknisk justering husleie – redusert kapitalelement	-4,0
Justert fordeling av effektivisering 2012	32,9
Reell endring	-17,3
Effektivisering	14,8
Faktisk endring av posten	-2,6

Utover den reelle reduksjonen av posten med 17,3 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 14,8 mill. kroner, slik at den faktiske reduksjonen vil være 2,6 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Hovedoppgavene til FLO er å ivareta eierskapsforvaltning av materiell, utføre vedlikehold, levere forsyningstjenester for Forsvaret samt fremskaffe materiellkapasiteter gjennom investeringsprosjekter over kapittel 1760. Sjef FLO ivaretar på vegne av forsvarssjefen fagmyndighetsrollen for logistikk og har ansvar for forvaltning av Forsvarets materiell. FLO leverer logistikkjenester til øvrige deler av Forsvaret på bakgrunn av inngåtte leveranseavtaler. For 2014 er omfanget av avtalene på om lag 3,1 mrd. kroner. Dette er i hovedsak tungt vedlikehold og forsyningstjenester i direkte tilknytning til den daglige styrkeproduksjonen i Forsvaret, som dekkes gjennom horisontal samhandel mellom FLO og ansvarlige for andre kapitler.

FLO skal også forvalte og ivareta logistikkberedskap iht. forsvarssjefens operative krav og har ansvar for avhending av materiell. FLO er premissleverandør i logistikkprosessene og har en viktig rolle i det videre effektiviseringsarbeidet i Forsvaret.

Organisasjon og styrkestruktur

FLO er organisert i syv divisjoner: Landkapasiteter, Maritime kapasiteter, Luftkapasiteter, IKT-kapasiteter, Felleskapasiteter, Vedlikehold og Forsyning. Sjef FLO støttes av FLO stab og en egen investeringsstab.

FLO skal i 2014 fortsette arbeidet med forbedringer innenfor egen forvaltning samt produktivitetsforbedringer, slik at organisasjonens kvalitet og leveringsevne forbedres ytterligere. Et fokusområde fremover vil være å ivareta Forsvarets behov for logistikk og forvaltningstjenester gjennom samarbeid med næringslivet, andre offentlige aktører og med andre land når dette er totaløkonomisk lønnsomt.

Organisasjonen skal tilpasses i samsvar med de struktur- og organisasjonsendringene som gjøres i andre deler av Forsvaret. FLO skal støtte Forsvarets styrkeproduksjon, styrkeoppbygging og operasjoner. Det foreslås i 2014 en styrking av FLO for å gi en bedre logistikkunderstøttelse av Heimevernet. Gjennom intern omorganisering legges det opp til å etablere en permanent kadre for et nasjonalt ledelselement som skal utøve taktisk kommando over logistikkressurser under sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter, i tråd med Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012).

Oppsettingsansvaret for Vertslandsstøttebataljonen og ivaretagelsen av strategisk sjø- og lufttransport videreføres.

Personell, utdanning og kompetanse

FLO vil i 2014 fortsatt arbeide for å rekruttere og beholde nødvendig kompetanse. Spesielt viktig

blir det å beholde virksomhetskritisk kompetanse på logistikkområdet. Aktiv bruk av re-rekruttering og yrkestilsetting av avdelingsbefal og befal på engasjementskontrakt vil bidra til å bedre situasjonen på militær side. Alle tilgjengelige virkemidler vil bli videreført i 2014 for å sikre rekruttering av sivil kompetanse til kritisk viktige fagområder. Spesiell oppmerksomhet rettes mot å sikre tilfredsstillende kompetanse knyttet til ledelse og gjennomføring av godkjente investeringsprosjekter. Det planlegges dessuten med fortsatt økt bemanning på investeringssiden, først og fremst som en konsekvens av behovene knyttet til kampflyprogrammet.

Det vil i 2014 rettes et fortsatt fokus på å ivareta personellet før, under og etter internasjonale operasjoner. Videre vil arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivå i FLO, rettet mot å sikre en profesjonell og forsvarlig ivaretagelse av organisasjonens aktivitet og leveranser.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	481 539	127 577	130 384
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	357		
16	Refusjon av foreldrepenger	7 087		
17	Refusjon lærlinger	2 439		
18	Refusjon av sykepenger	29 142		
	Sum kap. 4740	520 564	127 577	130 384

Post 01 Driftsinntekter

Posten er etter tekniske justeringer og kompensasjoner reelt videreført ift. saldert budsjett for 2013.

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	940 206	881 538	1 017 568
44	Fellesfinansierte investeringer, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	33 800	31 923	38 302
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1761, post 45</i>	6 761 883	6 998 359	7 908 100
48	Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	70 655	67 000	26 500
75	Fellesfinansierte investeringer, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	69 015	88 135	88 085
	Sum kap. 1760	7 875 559	8 066 955	9 078 555

Regjeringen vektlegger også i 2014 gjennomføringen av betydelige investeringer for å videreføre moderniseringen av Forsvaret. I tråd med langtidsplanen styrkes investeringsaktivitetene vesentlig også neste år. For bedre å synliggjøre alle utgifter til nye kampfly med baseløsning ble opprettelsen av kapittel 1761 Nye kampfly med baseløsning vedtatt ved Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2012, jf. Innst. 375 S (2011–2012) til Prop. 111 S (2011–2012). Se for øvrig omtale under kapittel 1761.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker gjennomføringskostnader til materiellanskaffelsesprosjekter i Forsvaret og gjenspeiler den prosjektporteføljen som til enhver tid er godkjent og under gjennomføring. Posten økes nominelt med 136,0 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013, i all hovedsak for å styrke investeringsvirksomheten i Forsvarets logistikkorganisasjon. Justert for tekniske endringer er posten reelt økt med 117,6 mill. kroner. Utover den reelle økningen av posten kommer effekten av effektivisering på 4,4 mill. kroner, slik at den faktiske økningen av posten vil være på 122,0 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Post 44 Fellesfinansierte investeringer, nasjonalfinansiert andel

Posten dekker de nasjonale utgiftene knyttet til gjennomføring av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge og til prefinansiering av NATO-prosjekter når dette er nødvendig. Posten er reelt økt med 5,7 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Økningen skyldes i hovedsak justeringer i prosjektporteføljen. Det forventes ikke startet opp vesentlige, nye prosjekter i Norge i 2014.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Posten omfatter utgifter til investeringer i materiell til Forsvaret, unntatt nye kampfly med baseløsning, og til flernasjonale programmer i NATO. Posten omfatter også utgifter til forsknings- og utviklingsaktiviteter og *Concept, Development and Experimentation*-aktiviteter. I tillegg omfatter posten utgifter til bidrag til markedsføring av norskprodusert materiell som Forsvaret anvender eller planlegger å anskaffe, herunder markedsføring overfor utenlandske myndigheter og bidrag fra Forsvarets personell med brukerinnsikt og som referanse kunder. For å kunne opprettholde og videreutvikle den vedtatte forsvarsstrukturen er det viktig at Forsvaret har et kontinuerlig fokus på gevinstrealisering i virksomheten. Investeringsmidler kan også nyttes til tiltak for å redusere

driftskostnader, øke produktiviteten eller forbedre kvaliteten på leveranser innenfor vedtatt struktur og ambisjonsnivå.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) har en egen FoU- og investeringsportefølje inkludert i posten. NSMs FoU-aktiviteter skal rettes mot utvikling av sikkerhetstiltak for å bedre sikkerhetstilstanden i samfunnet. FoU-aktivitetene vil i hovedsak være rettet mot økt kompetanse om forebyggende sikkerhet, utvikling av forebyggende IKT-sikkerhetstiltak, hendelsehåndtering og objektsikkerhet.

Posten er reelt økt med 755,2 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Materiellinvesteringer generelt

Investeringsaktiviteten i 2014 vil bli rettet inn mot investeringer som understøtter den strukturen som ble vedtatt ved behandlingen av langtidsplanen for 2013–2016, jf. Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid». Hoveddelen av materiellinvesteringsmidlene vil i 2014 gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt. For en overordnet beskrivelse av aktiviteter vises det til proposisjons del I, 1 Hovedmål og prioriteringer.

For en ytterligere gjennomgang av de største investeringene (kategori 1) henvises det til omtale i påfølgende tekst.

Totalporteføljen (kapittel 1760 post 45)

Prosjektene er organisert i ulike programområder. Innenfor det enkelte programområdet vil omsetningen variere fra år til år i takt med at prosjekter avsluttes og nye igangsettes. Det vil også bli brukt midler på tilrettelegging av fremtidige investeringer. Dette omfatter bl.a. aktiviteter som internasjonalt materiellsamarbeid, forprosjektering og forskning og utvikling. En oversikt er gitt i tabell 4.14 Formålstabell.

Som et ledd i å innpasse de store utbetalningene for nye kampfly holdt regjeringen tilbake 3 177 mill. kroner i 2012 som et engangstiltak til kampflyinvesteringer etterfølgende år i samsvar med Prop. 28 S (2012–2013), jf. Innst. 157 S (2012–2013). Den planlagte disponeringen i 2014 vises i formålstabellen nedenfor.

I løpet av budsjettåret kan det bli nødvendig å endre leverings- og betalingsplaner som følge av usikkerhet som alltid vil være til stede i den årlige gjennomføringen. Anslåtte utbetalinger i 2014 er basert på estimater og vil kunne bli justert gjennom budsjettåret. Kostnadsrammen for det enkelte prosjekt oppjusteres årlig iht. den faktiske priskompensasjonen på kapittel 1760, post 45. Det legges til grunn at endringer i rammen for prosjektene som følge av priskompensasjon og valutaendringer ikke krever særskilt godkjenning av Stortinget, og de omtales derfor ikke ytterligere i denne proposisjonen.

Tabell 4.14 Formålstabell

Område:	(i mill. kr)		
	Økonomisk omfang	Anslått utbetaling 2014	Anslått behov for bestillingsfullmakter
Landsystemer	25 362	2 015	3 447
Sjøsystemer	44 150	2 270	3 213
Luftsystemer	21 779	547	878
Nettverksbasert forsvar	12 712	1 103	1 585
Logistikksystemer	7 164	832	1 027
Spesialoperasjoner og soldatsystemer	8 925	961	2 090
LOS-programmet i Forsvaret	1 767	180	94
Totalt	121 859	7 908	12 334
Avsetning til nye kampfly med baseløsning fra 2012 (2012-kroner)	3177	1527	

Tabell 4.15 Kategori 1-prosjekter

		(i mill. kr)		
Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1. januar 2014	Anslått utbetaling 2014 (post 45)
	0007 Forskningsfartøy	1 473	250	190
	2513 Logistikk- og støttefartøy	1 733	1 387	310
	2765 Taktisk datalink	1 145	393	5
	2814 Logistikkprosjektet i LOS-programmet i Forsvaret	840	459	149
	4019 Bekledning og beskyttelse	700	700	3
	5026 Pansrede spesialkjøretøyer – brukt materiell	1 156	13	0
	5060 Brukte Leopard 2 stridsvogner	1 645	141	2
	5436 Kampvogner til Hæren	9 770	8 190	0
	5439 Landbasert, indirekte ildstøtte	2 035	1 332	255
	6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse	3 917	473	235
	6086 AEGIS COTS <i>Baseline update</i>	691	691	60
	6088 Nye fregatter	18 267	914	331
	6300 Skjold-klasse MTB	5 783	273	184
	6345 Videre oppdatering av ULA-klassen undervannsbåter	1 428	918	278
	6401 Erstatning av <i>Stingray Mod 0</i>	1 888	651	29
	6615 Nytt ytre kystvaktfartøy	2 601	2 601	200
	7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse	1 101	71	0
	7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmontert sikte	1 645	680	46
	7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkingsfly	1 058	202	59
	7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell	1 126	22	7
	7611 NASAMS II	1 220	51	0
	7660 Enhetshelikopter til Forsvaret	6 704	3 830	580
	7806 Nye transportfly – anskaffelse	5 019	1 563	0

Kategori 1-prosjekter – nye prosjekter for godkjenning

4019 Bekledning og beskyttelse

Dagens soldatutrustning er i stor grad anskaffet fra slutten av 1970-tallet og frem til rundt 2000. Den teknologiske utviklingen på området og de

erfaringer som er gjort gjennom daglig tjeneste, øvelser og ikke minst gjennom deltakelse i operasjoner, tilsier at det er behov for å foreta nyanskaffelse av en rekke materiellkategorier knyttet til soldatutrustning.

Formålet med prosjektet er å erstatte og videreutvikle beklednings- og beskyttelsesmateriell til

militært personell på alle nivå for bruk under relevante trenings- og operasjonsmiljø i inn- og utland. Følgende materiell skal anskaffes i dette prosjektet:

- Bekledning med forbedret kamuflasje og beskyttelse.
- Fottøy for generell bruk og for bruk under spesielle forhold (eksempelvis ørken- og tropiske forhold).
- Hørselvern og beskyttelsesbriller med laserbeskyttelse.
- Taktisk merking (aktiv og passiv infrarød (IR) og termisk merking).

Det grunnleggende operative behovet er at Forsvaret har materiell som gir personellet tilstrekkelig stridsutholdenhet, stridseffektivitet, overlevelse, mobilitet og beskyttelse mot ytre påvirkninger og trusler fra miljøet under alle operative forhold. Videre skal materiellet gi økt beskyttelse ved forbedret kamuflasje, og det skal gi personellet økt beskyttelse av syn og hørsel.

Det nye materiellet er tiltenkt personell i alle forsvarsgrenene og Heimevernets innsatsstyrker. Totalt utgjør dette om lag 25 000 soldater. Behovene til Heimevernets områdestyrker vil bli ivare tatt gjennom arv av materiell, noe som er økonomisk fordelaktig og funksjonelt forsvarlig hensett til områdestyrkenes behov. Det foreligger imidlertid planer om å gjennomføre en gradvis innføring av ny helårsstøvel også til områdestyrkene. Nye beskyttelsesbriller anskaffes til hele Forsvaret, inkl. områdestyrkene i Heimevernet. Materiellet er planlagt levert i perioden 2014 til 2020.

Prosjektets anbefalte kostnadsramme (post 45), inkl. avsetning for usikkerhet, er på 700 mill. kroner. I tillegg kommer gjennomføringskostnader (post 01) på 16 mill. kroner.

6086 «AEGIS COTS Baseline Update»

Forsvarets fregatter bidrar til å ivareta Forsvarets oppgaver i fred, krise og krig. Fregattene har et vidt spekter av sensorer og våpen, og er anvendelige i bredden av maritime operasjoner, nasjonalt og internasjonalt. Fartøyenes våpensystem må være moderne og effektive for å kunne anvendes til å løse et slikt bredt spekter av oppgaver. Det integrerte våpensystemet som ble valgt ved anskaffelsen av fregattene, var velkjent og hentet fra eksisterende design brukt i den amerikanske marinens AEGIS-fartøyer. Dette medførte begrenset grad av utvikling og svært lav risiko for prosjektgjennomføringen, noe som var avgjørende ved valg av våpensystem på fregattene.

For å sikre teknisk tilgjengelighet til fregattene er tilgang på reservedeler og mulighet til å reparere komponenter avgjørende. Denne problemstillingen gjelder for alle delsystemene i det integrerte våpensystemet AEGIS, herunder stridsledelse, sonar, brosystem og kommunikasjonssystemet. Det er tekniske utfordringer knyttet til understøttelse av maskinvare og programvare til delsystemene.

Prosjektet har til hensikt å opprettholde ytelsen til Fridtjof Nansen-klassens våpensystemer ved at delsystemer eller komponenter, hvor ukurans vil kunne påvirke teknisk tilgjengelighet, skiftes ut. På denne måten sikres det at våpensystemet opprettholder sin operative og teknologiske relevans. Det skal gjenanskaffes komponenter som hyllevareanskaffelse (COTS) fremfor nyutvikling.

Stridsledelsessystemet styrer fartøyets sensorer og våpen innenfor luft, overflate og undervannskrigføring. Flere kretskort og komponenter i disse systemene har gått ut av produksjon og kan ikke gjenanskaffes. Delsystemene må derfor tilpasses tekniske komponenter som er tilgjengelige i markedet. Fregattene er utstyrt med to forskjellige sonarsystemer. Sonarene består av sender og mottaker. Ukuransutfordringene gjør at det er behov for å bytte ut kretskort som også vil kreve ny programvare. Brosystemet skal sørge for sikker navigasjon. Systemet er basert på sivile produkter tilpasset fartøyenes våpensystem. Det er behov for å oppdatere programvare og prosessorkraft for å ivareta gjeldende standard innenfor elektroniske navigasjonssystemer. Kommunikasjonssystemet gjør det mulig å samhandle internt i fartøyet og eksternt mellom fartøy og andre enheter. Disse systemene må være interoperable med nasjonale samarbeidspartnere og med alliansepartners kommunikasjonssystemer. Det er nødvendig med oppdatering for å sikre teknisk tilgjengelighet.

Prosjektets anbefalte kostnadsramme (post 45), inkl. avsetning for usikkerhet, er på 691 mill. kroner. I tillegg kommer gjennomføringskostnader (post 01) på 46 mill. kroner.

6615 Nytt ytre kystvaktfartøy

Nordkapp-klassen fartøyer ble tatt i bruk av Kystvakten i 1982 og var Forsvarets første spesialbygde fartøyklasse med helikopter om bord og godkjent isforsterket skrog (isklassing). Fartøyene er nå 31 år gamle og er planlagt erstattet rundt 2020 når de når sin tekniske levealder. Tekniske undersøkelser av fartøyene viser at tilstan-

den er dårligere enn først antatt og at det er behov for å erstatte ett av fartøyene så snart som mulig. Ett fartøy vil bli anskaffet i prosjekt 6615, og de resterende fartøyene er planlagt erstattet som en del av et fremtidig prosjekt 3049 Erstatning Nordkapp-klassen.

Prosjekt 6615 vil anskaffe ett helikopterbærende kystvaktfartøy. Fartøyets operasjonsområde skal i hovedsak være i de nordlige havområdene. Skroget på fartøyet må derfor ha en viss lengde og utforming for å oppnå god stabilitet, og fartøyet må ha evne til å operere under isforhold.

NH90 helikopter vil være en integrert del av fartøyet, og det skal derfor ha et stabiliserende system slik at helikopteret kan ta av og lande på en sikker måte i bølgehøyder opp til 4 meter. Helikopteret skal kunne brukes til transport av personell og gods.

Fartøyet vil bli utrustet med system for kommunikasjon med Forsvarets avdelinger og andre etater, sivile myndigheter og andre fartøy. Kystvaktfartøyet vil videre bli utstyrt med sensorer for overvåking og bygging av situasjonsbilde i operasjonsområdet, utstyr for å bidra i søk- og redningsaksjoner og for å redusere ev. forurensing. Det vil i tillegg ha utrusting for å kunne utøve makt ved bl.a. suverenitetshevdelse.

Anskaffelsen skal lyses ut i åpen, internasjonal konkurranse og vil følge lov om offentlige anskaffelser og forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (LOA/FOSA). Det vil i utgangspunktet ikke bli krevd gjenkjøp fra leverandører i EØS-området, men fra leverandører i tredjeland. Regjeringen vil imidlertid søke å ivareta norske næringsinteresser i tråd med det som er praksis i andre europeiske land og som regelverket gir rom for.

Regjeringen planlegger med kontraktsinngåelse i 2014. Fartøyet planlegges levert i 2016.

Ekstern kvalitetssikring av prosjektet er gjennomført i samsvar med retningslinjene fra Finansdepartementet, og konklusjonen er at beslutningsdokumentet er av tilfredsstillende kvalitet for å starte prosjektet.

Prosjektet foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på 2 601 mill. kroner (post 45), inkl. usikkerhetsavsetning. I tillegg kommer Forsvarets gjennomføringskostnader på 62 mill. kroner (post 01).

Kategori 1-prosjekter – godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

Forsvarsdepartementet legger ikke frem noen kategori 1-prosjekter med endring av omfang og

kostnadsramme for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – status og fremdrift

0007 Forskningsfartøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 7 S (2010–2011) til Prop. 1 S (2010–2011), sist endret ved behandlingen av Innst. 60 S (2011–2012) til Prop. 3 S (2011–2012), og omfatter bygging av et nytt fartøy til overvåking av militær aktivitet, innhenting av informasjon og til militær forskning i nordområdene.

Det nye fartøyet skal erstatte dagens forskningsfartøy F/S Marjata satt i operasjon i 1995 og som opererer i Barentshavet mesteparten av året.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er på 1 473 mill. kroner.

2513 Logistikk- og støttefartøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009) «Om investeringar i Forsvaret». Prosjektet omfatter anskaffelse av et nytt logistikk- og støttefartøy til understøttelse av Forsvarets maritime kapasiteter slik at disse kan oppnå betydelig økt operativ tilgjengelighet og evne til tilstedeværelse over tid. Fartøyet skal også kunne understøtte andre avdelinger i Forsvaret samt samfunnet for øvrig i beredskapssammenheng. Fartøyet er et viktig ledd i omstillingsprosessen og et moderne og alliansetilpasset forsvar.

Det er gjennomført en konkurranse med et antall tilbydere, hvorav seks leverandører leverte tilbud. Etter en grundig evaluering av tilbudene besluttet Forsvaret å starte forhandlinger med sørkoreanske Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering (DSME). DSME hadde det beste tilbudet både med tanke på ytelse og pris. Kontrakt med DSME om levering av logistikk- og støttefartøyet ble inngått 28. juni 2013. Kontrakten er en fastpriskontrakt på 234 mill. USD (ca. 1,4 mrd. kroner med en dollarkurs på 6 kroner).

Samtidig med kontraktssigneringen ble det signert en industriell samarbeidsavtale mellom Forsvarsdepartementet og DSME. Med denne avtalen forplikter DSME seg til å etablere kontrakter med industrien i Norge for 100 pst. av kontraktens verdi. Ved inngåelsen av avtalen var det allerede etablert industriavtaler for om lag 75 pst. av forpliktelsen.

Leveranse av nytt logistikk- og støttefartøy er planlagt i slutten av 2016. Deretter skal fartøyet

gjennom omfattende tester i garantiperioden, og det er planlagt at fartøyet vil være operativt i slutten av 2017. Med innfasing av nytt logistikk- og støttefartøy vil dagens to logistikkfartøyer fases ut. Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 733 mill. kroner.

2765 Taktisk Data-Link 16

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 220 (2003–2004) til St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektet omfatter anskaffelse av Taktisk Data-Link 16 (Link 16) til overføringer av felles situasjonsbilde mellom Forsvarets taktiske enheter.

Anskaffelsen er sentral i utviklingen av et nettverksbasert forsvar, og omhandler bl.a. Link 16-terminaler til F-16 kampfly og NASAMS luftvern-system. Videre anskaffes det et antall mobile og deployerbare kommunikasjonsmoduler med Link 16-kapasitet som kan benyttes av Hærens avdelinger i Norge og Forsvarets avdelinger i operasjoner i utlandet. Det etableres i tillegg et fast Link 16 bakkenettverk i tilknytning til Ørland hovedflystasjon for trening på nettverksbaserte operasjoner, også i samarbeid med allierte.

Hovedleveransen av Link 16-terminaler ble avsluttet i 2010. Kontrakt for etablering av Link 16 bakkeinfrastruktur (bakkenettverk) ble inngått i april 2006 med THALES Norway. Link 16 bakkenettverk ble tatt i bruk i april 2012. Kontrakt for integrasjon av Link 16 til Hæren, samt andre beslutningsstøttesystemer, ble inngått primo 2009 med Kongsberg Defence Systems. Denne kontrakten hadde leveranse siste kvartal 2011. Link 16 til Hæren er levert og satt i prøvedrift fra april 2012. Siste fase i prosjektet er å etablere integrasjon mot Link 16 i NATO-prosjektet *Air Command and Control System (ACCS)* for optimal utnyttelse av den samlede Link 16-infrastrukturen. Prosjektet er planlagt avsluttet mot slutten av 2014.

Prosjektets prisjusterte totale kostnadsramme (post 45) er 1 145 mill. kroner.

2814 Logistikkprosjektet i LOS-programmet i Forsvaret

LOS-programmet i Forsvaret inneholder flere prosjekt for å etablere et felles integrert forvaltningssystem i Forsvaret (FIF). Logistikkprosjektet, som er det tredje og siste store prosjektet i programmet, ble godkjent ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008), jf. St.prp. nr. 55 (2007–2008). Logistikkprosjektet skal gi Forsvaret en fullstendig logistikk-løsning for proses-

ser innenfor materiellinvestering, konfigurasjonsstyring, vedlikehold og avansert forsyning. Med denne logistikk-løsningen vil forvaltningssystemet bli kalt FIF 3.0. For øvrig vises det til Stortingets behandling av Innst. 490 S (2012–2013), jf. Prop. 136 S (2012–2013).

For å redusere risiko i gjennomføringen og sikre kontroll med kostnadsutviklingen er de resterende fasene i prosjektet delt opp i tre deler, hvorav den første og største delen ble påbegynt i april 2013, og planlegges levert og klar for implementering ultimo 2015. Utrulling i Forsvaret vil pågå frem mot sommeren 2016 for denne delen av prosjektet. De to resterende delene vil eventuelt bli påbegynt hhv. primo 2015 og primo 2016 og ferdigstilles primo 2018.

Regjeringen vil fortsatt videreføre Logistikkprosjektet innenfor den vedtatte kostnadsrammen, men vil først ta stilling til det endelige omfanget når de viktigste elementene er på plass.

I tillegg til Logistikkprosjektet er det startet et omstillingsprosjekt for å etablere ett felles forvaltningssystem innenfor personellområdet, basert på SAP.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 840 mill. kroner.

5026 Brukte pansrede spesialkjøretøy

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996) til St.prp. nr. 1 (1995–1996), sist endret ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–2007) til St.prp. nr. 1 (2006–2007). Prosjektet skulle tilføre Hærens mekaniserte avdelinger brukte pansrede spesialkjøretøy av typen M-113 innen 2007. Leveransene ble forsinket pga. tekniske utfordringer og lang leveringstid på hovedkomponenter. Vognleveransene er planlagt avsluttet i 2013. Det er så langt produsert og levert 284 vogner i prosjektet, mens 4 vogner gjenstår. Vognleveransene bidrar til å heve kvaliteten på Hærens avdelinger og samtidig til effektivisering av forsvarsgrenen.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 156 mill. kroner.

5060 Brukte stridsvogner av typen Leopard 2

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St.prp. nr. 1 (2000–2001), sist endret ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 brukte stridsvogner av typen Leopard 2 til Hæren fra Nederland. Vognene har bedre ytelse mht.

beskyttelse og ildkraft enn de gamle Leopard 1-stridsvognene som Hæren tidligere har disponert, og erstatter et tilsvarende antall eldre vogner av denne typen. Avtale ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert og har vært under innfasing fra 2003. Det har vært forsinkelser i leveransene av delsystemer og reservedeler, og verkstedkapasitet er blitt prioritert til klargjøring og vedlikehold av materiell til bruk i pågående operasjoner.

Prosjektet er planlagt avsluttet i 2014, men enkelte tekniske utfordringer der det avventes svar fra leverandøren gjør at avslutningen kan bli forskjøvet til 2015.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 645 mill. kroner.

5436 Kampvogner til Hæren

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. 387 S (2011–2012) til Prop. 93 S (2011–2012). Prosjektet omfatter oppgradering og ombygging av eksisterende 103 stormpanservogner av typen CV-90 i kombinasjon med en nyan-skaffelse av vogner. Prosjektets omfang inkluderer anskaffelsene som var planlagt gjennomført i prosjektet «Pansret stridsoppklaringsystem». Vognene vil tilføre Hæren økte kapasiteter og kampkraft, og prosjektet er viktig for den fortsatte modernisering og videreutvikling av Hæren.

Prosjektet skal i alt levere 146 CV-90 i ulike versjoner, dvs. stormpanservogner, stridsledelsevogner, stormingeniørvogner, oppklaringsvogner, multirollevogner (bombekaster og transport) og vogner for utdanningsformål. Det skal videre anskaffes bl.a. fjernstyrte våpenstasjoner, kommunikasjonssystemer og ubemannede stridstekniske luft- og bakkefarkoster.

Leveransene i prosjektet er planlagt avsluttet i 2018.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 9 770 mill. kroner.

5439 Landbasert, indirekte ildstøtte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 370 (2008–2009) til St.prp. nr. 70 (2008–2009). Prosjektet omfatter anskaffelse av inntil 24 hjulgående, selvdrevne artilleriskyts, ammunisjonshåndteringssystemer, logistikk og en viss mengde moderne ammunisjon til Hæren. De nye skytsene skal erstatte eldre artilleriskyts av typen M-109G. Anskaffelsen gjennomføres i samarbeid med Sverige som hovedaktør. Det har oppstått betydelige forsinkelser grunnet forhold

hos leverandøren, bl.a. kvalitetsavvik og tekniske utfordringer med skyts og ammunisjonshåndteringssystemet. Forsinkelsene tilsier så langt, og gitt at de nevnte problemene løses uten at det oppstår betydelige langsiktige driftskostnadskonsekvenser for Hæren, at leveransen tidligst kan ferdigstilles i 2016. På denne bakgrunn er prosjektet til fornyet vurdering fra norsk side. Regjeringen vil i løpet av inneværende høstsesjon komme tilbake til Stortinget på egnet måte om denne saken.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 2 035 mill. kroner.

6027 Nye sjømålsmissiler (NSM) – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av nye sjømålsmissiler (NSM) med tilhørende utstyr som vil utgjøre Forsvarets hovedvåpen for overflakrigføring på fregattene og korvettene. Hovedkontrakt og interim vedlikeholdskontrakt er inngått med Kongsberg Defence & Aerospace AS. Missilene er under produksjon, og det utføres tester av missilets kapasiteter og egenskaper. Det etableres et testfelt i Norge for å utføre nødvendige operative og tekniske tester av missilet før endelig leveranse. Missilene er planlagt levert i perioden 2011–2015, og fra 2012 installeres og integreres de fortløpende på fartøyene.

Integrasjon av NSM går som planlagt, og Sjøforsvaret har som målsetting å foreta en ny skarpskyting med NSM ifm. en større marineøvelse utenfor Hawaii i 2014 for å teste missilenes ytelser ift. de krav som er stilt (teknisk evaluering).

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 3 917 mill. kroner.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–1999) til St.prp. nr. 65 (1998–1999) «Om Forsvarets investeringer». Hovedkontrakt for utvikling, design og levering av fem fartøyer med tilhørende våpensystem og kommando- og kontrollsystem ble inngått med spanske Empresa Nacional Bazan (senere Izar, nå Navantia) i 2000. Alle fartøyer er levert og satt i operativ drift.

Fregattprosjektet jobber nå med klargjøring av fartøyene for å kunne ta i bruk nye sjømålsmissiler (NSM), NH90 og satelittkommunikasjon. Det er også gjort ytterligere tilpasninger i kommandosentralen på KNM Fridtjof Nansen for at dette far-

tøyet skulle kunne ta på seg oppgaven som kommandofartøy for den stående NATO-styrkens operasjon i Aden-bukta (*Ocean Shield*).

Iht. gjeldende driftskonsept vil ett fartøy være inne til hovedoverhaling og klargjøring hvert år. Det er inngått en rammeavtale med Bergen Group om å støtte Forsvaret i det skipstekniske vedlikeholdet.

Det gjenstår enkelte aktiviteter for å rette opp mindre feil og mangler. Dette er forhandlet inn i en ny treårig serviceavtale med Navantia hvor leverandøren også skal bistå Forsvaret med nødvendig kompetanse og industriell kapasitet i forbindelse med overgangen til drift.

I Prop. 1 S (2012–2013) informerte regjeringen om at hovedkontrakten med leverandøren ville bli avsluttet i 2013. Hovedkontrakten med Navantia ble avsluttet 26. juni 2013 etter at partene kom til enighet om sluttoppgjøret. Dette var en meget viktig milepæl i prosjektets historie og satte på mange måter sluttstrek for det mest omfattende og komplekse materiellprosjekt Forsvaret noensinne har gjennomført. Det er også et prosjekt som er gjennomført uten overskridelser.

Fregattprosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er nå 18 267 mill. kroner, og prosjektet ligger an til å bli ferdigstilt godt under kostnadsrammen. Prosjektets gjennomføringskostnader (post 01) er på 895 mill. kroner. Regjeringen legger opp til at fregattprosjektet vil bli avsluttet i 2015.

6300 Skjold-klasse missiltorpedobåter

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 11 (2003–2004) til St.prp. nr. 82 (2002–2003) «Bygging av Skjold-klasse missiltorpedobåter». Prosjektet omfatter anskaffelse av fem nye Skjold-klasse fartøyer og tilpasning av forseriefartøyet KNM Skjold samt anskaffelse av våpensystemer, løsninger for logistikk og opplæring. Serieleveransen av de fem fartøyene ble om lag to og et halvt år forsinket pga. utfordringer med bl.a. fremdriftsmaskinen. Fartøyene var opprinnelig planlagt levert i 2008 og 2009. Forsvaret får kompensasjon for forsinket levering ved bl.a. å motta ytelser som er av stor nytteverdi for Forsvaret og som bedrer fartøyenes operative kapasitet. Det er levert to fartøyer i 2010, ett fartøy i 2011 og ett i mars 2012. Det siste serieproduserte fartøyet ble levert i november 2012, og oppgraderingen av prototypefartøyet, KNM Skjold, var ferdig i mars 2013.

Integrering av sjømålsmissil (NSM) på fartøyene er under gjennomføring og forventes slutført i løpet av vinteren 2013/2014.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 5 783 mill. kroner.

6345 Videre oppdatering av Ula-klassen undervannsbåter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2008–2009) til St.prp. nr. 1 (2008–2009) og omfatter oppdatering og oppgradering av sensor- og våpensystemer på Ula-klassen undervannsbåter. Prosjektet skal forbedre sikkerheten under dykking, navigasjonssikkerheten og sikkerheten om bord generelt, slik at gjeldende krav i samsvar med nasjonale og internasjonale regelverk og sentrale NATO-krav oppfylles. Prosjektet ble startet opp i 2010, og er planlagt ferdigstilt i 2016.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 428 mill. kroner.

6401 Erstatning av Stingray Mod 0

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 62 (2007–2008) til St.prp. nr. 22 (2007–2008) og omfatter anskaffelse av nye lettvektstorpedoer. Torpedoene skal kunne benyttes av fregattene, NH90 og P-3C Orion maritime patruljefly. Kontrakt ble inngått med BAE Systems tidlig i 2009, og en samarbeidsavtale mellom Forsvarets logistikkorganisasjon og BAE Systems om vedlikehold og lagring av torpedoene er under utarbeidelse. Nær halvparten av torpedoene ble levert i 2010 og 2011, mens de resterende er blitt levert i perioden etter. De først leverte torpedoene vil bli oppdatert til samme nivå som de sist leverte. I tillegg kommer integrasjon mot NH90. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2017.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 888 mill. kroner.

7017 Strategisk lufttransportkapasitet – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 317 (2007–2008) til St.prp. nr. 55 (2007–2008). Prosjektet innebærer norsk deltakelse i et multinasjonalt program for strategisk lufttransportkapasitet som har anskaffet tre Boeing C-17 transportfly. Alle tre fly ble levert i 2009, men enkelte andre relaterte anskaffelser gjenstår. Flyene opererer ut fra flybasen Papa i Ungarn, og luftvingen er bemannet med personell fra de 12 deltakernasjonene. Luftvingen nådde full operativ

kapasitet i november 2012. Prosjektet gir Norge tilgang på strategisk lufttransportkapasitet for frakt av personell og stor/tung last over store avstander, bl.a. for støtte til internasjonale operasjoner og humanitære oppdrag.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 101 mill. kroner.

7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og hjelmbasert siktesystem til F-16 kampfly. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt. Missilene skal benyttes med et avansert hjelmbasert siktesystem som inngår i prosjektet. Integrasjon og testing av IRIS-T er gjennomført, og våpenet inngår nå som en del av bestykningen på våre F-16 kampfly. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2014.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 645 mill. kroner.

7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkingsfly

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 226 (2005–2006) til St.prp. nr. 72 (2005–2006), og endret ved behandlingen av Innst. S. nr. 121 (2006–2007) til St.prp. nr. 37 (2006–2007). Prosjektet omfatter utskifting av vinger og horisontale haleflater på de seks maritime overvåkingsflyene av typen P-3C/N. Kontrakt ble inngått i 2007, og utskifting av vinger og haleflater på det første flyet startet opp i 2009. Iht. planen vil siste fly være ferdig oppdatert i 2016.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 058 mill. kroner.

7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1997–1998) til St.prp. nr. 1 (1997–98), og omfatter elektronisk krigføringsmateriell til alle F-16 kampfly med nødvendige støtte- og kontrollsystemer. Leveranser av jamme-pod og opphengsmekanismer ble slutført i 2005, styringssystemet ble levert i 2010 og missilvarslingssystem er under levering. Prosjektet planlegges avsluttet i 2015.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 126 mill. kroner.

7611 NASAMS II

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1999–2000) til St.prp. nr. 1 (1999–2000) og omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS (Norwegian Advanced Surface to Air Missile System). Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet vurdering av omfang og kostnader, for å bli bedre tilpasset struktur og materiell som blir brukt av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002) til St.prp. nr. 55 (2001–2002). Nødvendige kontrakter er inngått. Både levering og kostnader er iht. plan, og materiellet er overført til bruker. Prosjektet planlegges avsluttet i løpet av vinteren 2013/2014.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 1 220 mill. kroner.

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001) til St.prp. nr. 1 (2000–2001). Prosjektet omfatter levering av 14 NH90 helikoptre til Kystvakten og fregattene. Kontrakt ble inngått mellom Forsvarets logistikkorganisasjon og franske NATO Helicopter Industries (NHI) gjennom et felles nordisk anskaffelsesprogram – *Nordic Standard Helicopter Programme* (NSHP). Helikoptrene skulle opprinnelig vært levert i perioden 2005–2008, men er vesentlig forsinket fra leverandørens side. Forsvaret har så langt mottatt tre helikoptre – ett i 2011, ett i 2012 og ett i mai 2013.

Forsvaret skal ta imot seks helikoptre i en såkalt *Initial Operational Capability*- (IOC-) konfigurasjon. Disse helikoptrene oppfyller ikke alle kontraktuelle krav, men tilfredsstillende krav knyttet til trening, oppstart av initiell operativ og teknisk evaluering og en initiell operativ kapasitet til kystvakt. De resterende åtte helikoptrene blir levert i en såkalt *Full Operational Capability*- (FOC-) konfigurasjon. Deretter vil de seks første helikoptrene bli rekonfigurert til FOC-konfigurasjon slik at alle 14 er fullt operative, etter foreliggende plan, i 2017.

Den kraftige forsinkelsen i leveransene av NH90 har gjort det nødvendig å vurdere alternativer til NH90. Vurderingen konkluderte med en beslutning om inntil videre å videreføre NH90-prosjektet. NH90 er pr. i dag fremdeles å anse som den beste løsningen for Forsvaret, men fremdriften vil fortsatt bli vurdert fortløpende. Forsvarsdepartementet legger til grunn at leverandøren av NH90 nå møter sine kontraktuelle forpliktelser.

Kontrakten på helikoptrene kom i stand som et nordisk samarbeidsprosjekt. Sverige og Norge har inngått en avtale om logistikkstøtte som for Norges del dekker de første fem årene etter levering av første norske helikopter. Det pågår et arbeid for å vurdere videre understøttelse av helikoptrene i levetiden.

En tidligere forstudie av et mulig nasjonalt kompetansesenter for helikopter sannsynliggjør et marked for å etablere en helikoptersimulator i Norge for trening av militære og sivile piloter og besetning. Etablering og drift av helikoptersimulator i Norge er forutsatt utført av kommersielle aktører, med både sivile og militære helikopteroperatører som kunder, også i et mulig nordisk samarbeid.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 6 704 mill. kroner.

7806 Nye transportfly – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007) til St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av fire nye transportfly av typen C-130J. Forsvaret inngikk avtale med amerikanske myndigheter om en såkalt *Foreign Military Sales*-anskaffelse. Første fly ble levert i november 2008, andre fly i juni 2009 og de to siste sommeren 2010.

Som følge av den tragiske ulykken i Sverige i mars 2012, hvor et Hercules fly styrtet og fem offiserer omkom, vedtok Stortinget ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2012, jf. Innst. 375 S (2011–2012) til Prop. 111 S (2011–2012), en tilleggsfinansiering på 720 mill. kroner for å erstatte det havarerte flyet. Takket være velvilje fra amerikanske myndigheter og det amerikanske luftforsvaret har Forsvaret kjøpt et nytt fly som opprinnelig skulle leveres til det amerikanske luftforsvaret. Det nye flyet ankom Norge allerede høsten 2012.

Prosjektet var opprinnelig planlagt avsluttet i 2013, men vil bli videreført til 2014 for å kunne ivareta nødvendige ombygginger av erstatningsflyet til norsk konfigurasjon.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45), inkl. tilleggsbevilgningen på 720 mill. kroner, er 5 019 mill. kroner.

Prosjekter som avsluttes

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002) til St.prp. nr. 1 (2001–2002). Panserbekjempelse – middels rek-

kevidde er et supplement til eksisterende panserbekjempende våpensystemer med kort og lang rekkevidde. Som Stortinget ble orientert om i Prop. 1 S (2011–2012) er prosjektet forsinket ift. opprinnelig fremdriftsplan. Forsinkelsen skyldes forhold hos leverandøren. Dialog med leverandør er avsluttet, og Forsvaret mottar materiell som tilfredsstillende justerte krav. Leveranser i 2013 har vært batterier, batteriladere og utdanningsmaterieell. Prosjektets målsettinger vil oppnås godt innenfor prosjektets kostnadsramme. Prosjektets sluttkostnad er på om lag 683,0 mill. kroner. Differansen skyldes i hovedsak at prosjektets ramme ble fastsatt basert på daværende kurs på USD, mens utbetalingene er blitt gjennomført til en vesentlig lavere dollarkurs.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 130 mill. kroner.

Forskning og utvikling

Ugiftene til de fleste av Forsvarsdepartementets forsknings- og utviklingsaktiviteter knyttet til nye kapasiteter dekkes over materiellinvesteringskapitlet. En vesentlig del av forsknings- og utviklingsaktivitetene er direkte knyttet til gjennomføringen av materiellprosjekter. Aktivitetenes innretning og omfang følger derfor av de investeringsbeslutninger som treffes. Den øvrige forskning og utvikling styres i hovedsak direkte av Forsvarsdepartementet i faglig dialog med kompetansemiljøer i de underliggende etater.

Fremtidige prosjekter

2078 Sensorer for militær luftromsovervåking

Store deler av dagens sensorstruktur for militær luftromsovervåking nærmer seg utløpet av sin levetid. Regjeringen informerte Stortinget i Prop. 1 S (2012–2013) om et fremtidig prosjekt Sensorer for militær luftromsovervåking. Hensikten med prosjektet er å fremskaffe militære sensor-systemer til overvåking av nasjonalt og tilstøtende luftrom. Konseptstudiene av ulike alternativer for å møte behovet er ferdigstilt, og ekstern kvalitets-sikring av resultatet pågår. Regjeringen vil komme tilbake til denne saken med en anbefaling på et senere tidspunkt.

2559 Landbasert transportstøtte

Forsvarets Scania lastevogner ble i hovedsak anskaffet i perioden 1988–1996, og vognene nærmer seg slutten på sin tekniske levetid. I tillegg medfører dagens krav et økt behov for beskyttelse

og lasteevne. Gjennom dette prosjektet planlegges det å anskaffe nye lastevogner som erstatning for hoveddelen av Forsvarets Scania lastevogner. Forsvarsdepartementet har tidligere godkjent et antall prosjekter som omfatter et begrenset antall lastevognvarianter. Disse lastevognvariantene planlegges anskaffet over en rammeavtale med én leverandør for å sikre systemlikhet i Forsvarets lastevognflåte samt enhetlige og mest mulig effektive logistikk-løsninger. Den samme rammeavtalen planlegges også lagt til grunn ved anskaffelsene i prosjekt 2559 Landbasert transportstøtte. Etableringen av rammeavtalen skjer i samarbeid med svenske myndigheter, og den vil kunne legge til rette for en reduksjon av driftskostnadene i løpet av materiellets levetid gjennom samarbeid knyttet til bl.a. utdanning, vedlikehold og reservedeler. Videre vil anskaffelsen av samme type materiell i Norge og Sverige legge til rette for et samarbeid ifm. gjennomføring av operasjoner. Utredningsarbeidet knyttet til prosjekt Landbasert transportstøtte pågår. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en anbefaling på et senere tidspunkt.

5050 Hovedkampsystem Leopard 2

Hærens hovedkampsystem består av kampvogner av typen CV-90 og stridsvogner av typen Leopard 2. Førstnevnte ble vedtatt oppgradert og modernisert ved Stortingets behandling av Innst. 387 S (2011–2012), jf. Prop. 93 S (2011–2012).

De eksisterende stridsvognene, som ble anskaffet brukt fra Nederland fra 2003, er produsert på 1980-tallet og vil om få år nå sin tekniske levealder. En oppgradering er derfor påkrevet for å holde vognene i drift og sikre at de har tilstrekkelig kampkraft frem mot 2030. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en anbefaling på et senere tidspunkt.

3049 Erstatning Nordkappklassen

De tre helikopterbærende kystvaktfartøyene i Nordkapp-klassen ble tatt i bruk på begynnelsen av 1980-tallet. Fartøyene er i ferd med å nå sin tekniske levealder. Dessuten vil leiekontrakten for KV Ålesund utløpe i 2016. Utredningsarbeidet for å vurdere hvordan fartøyene kan erstattes, pågår. Regjeringen vil komme tilbake til saken med en anbefaling på et senere tidspunkt.

6192 Oppgradering av luftvernmisil til Fridtjof Nansen-klasse fregatter

Prosjektet er opprettet for å ivareta behovet for beskyttelse mot lufttrusler for Fridtjof Nansen-klasse fregatter. Kravene til *Evolved Sea-Sparrow Missile* (ESSM), som selvforsvarsmisil, ble utviklet på 1990-tallet. Fremtidige nye og endrede trusler gjør at det er behov for oppdateringer og videreutvikling av luftvernmisilsystemets ytelse og kapasitet. Regjeringen planlegger å fremme prosjektet for godkjenning i 2014.

6346 Undervannsbåtkapasitet etter 2020

Det er, som Stortinget ble informert om i Prop. 1 S (2012–2013), igangsatt konseptuelle studier vedrørende undervannskapasitet etter 2020. Første fase av studiene er ferdigstilt. Andre fase av studiene er nå under slutføring etter at det er gjennomført omfattende utredninger. Formålet er å finne det beste alternativet for en videreføring av undervannsbåter i Forsvarets struktur. Alternativene som vurderes er levetidsforlengelse av eksisterende ULA-klasse undervannsbåter og anskaffelse av nye undervannsbåter. Det skal gjennomføres ekstern kvalitetssikring av utredningene. Resultatet vil etter planen tidligst kunne foreligge i 2014. Regjeringen vil komme tilbake til denne saken med en anbefaling på et senere tidspunkt.

7628 Kampluftvern

Hærens luftvernsystem NALLADS (*Norwegian Army Low Level Air Defence System*) ble utfaset i 2004. Prosjekt Kampluftvern er opprettet for å etablere en evne til å forsvare Hærens manøveravdelinger mot luftangrep. Kapasiteten ble besluttet etablert ved Stortingets behandling av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012). Prosjektet vurderer ulike systemløsninger bestående av SHORAD-enheter (*Short Range Air Defence*) og eksisterende komponenter fra NASAMS II (*Norwegian Advanced Surface to Air Missile System*). Regjeringen planlegger å fremme prosjektet for godkjenning i 2014.

8711 Satellittkommunikasjon

Regjeringen informerte i Prop. 1 S (2012–2013) om at prosjekt 8007 Sikker tilgang til romsegment ville bli avsluttet, og at Forsvarets behov for sikker og robust satellittkapasitet inntil videre vil dekkes gjennom fortsatt leie. Forsvarsdepartementet har etablert prosjekt 8711 Satellittkommu-

nikasjon for å vurdere langsiktige løsninger som ev. kan være mer kostnadseffektive enn langsiktig leie av satellittkapasitet. Regjeringen vil ev. komme tilbake til Stortinget med en anbefaling på et senere tidspunkt.

Saker til informasjon

Industrielt samarbeid

For å styrke den nasjonale verdiskapningen fører regjeringen en aktiv og sammensatt næringspolitikk. Totalt investerer Forsvaret årlig for om lag åtte mrd. kroner i materiell og gjennomfører i tillegg omfattende kjøp av varer og tjenester fra det norske næringsliv. Det er derfor viktige næringspolitiske aspekter knyttet til Forsvarets virksomhet.

Regjeringens strategi for næringspolitiske sider ved Forsvarets anskaffelser, jf. Innst. S. nr. 117 (2007–2008) til St.meld. nr. 38 (2006–2007) «Forsvaret og industrien – strategiske partnere», lanserte en rekke tiltak som nøye er blitt fulgt opp. Dette har bidratt til å styrke samarbeidet mellom industrien og Forsvaret i de senere år. Et sentralt element i dette arbeidet er økt oppmerksomhet rundt industrielt samarbeid ved forsvarsanskaffelser. Dette samvirket skal også bidra til at oppdrag kommer norsk forsvarsindustri til gode ved materiellanskaffelser fra utlandet.

Regjeringen legger til grunn at samarbeidet med industrien skal ta utgangspunkt i Forsvarets behov for materiell og tjenester og baseres på kostnadseffektive løsninger. Samarbeidet skal bl.a. ivareta nødvendig forsynings- og informasjonssikkerhet samt bidra til at norsk industri gis adgang til å levere materiell og tjenester i utenlandske markeder. Krav om gjenkjøp overfor utenlandske leverandører er i denne sammenheng et viktig virkemiddel i de sammenhenger det er relevant.

Iverksettelse av EUs forsvarsdirektiv for anskaffelser på forsvars- og sikkerhetsområdet medfører justeringer i praktiseringen av dagens krav om industrielt samarbeid ved anskaffelser fra utenlandske leverandører. For de anskaffelser som faller inn under direktivet, vil det ikke lenger bli stilt krav om gjenkjøp overfor leverandører i EØS-området. Det forventes derfor noe nedgang i omfanget av industrisamarbeid. EU har samtidig som målsetting at forsvarsdirektivet skal åpne det europeiske forsvarsmarkedet, noe som kan bidra til å skape et bedre marked også for norsk forsvarsindustri i Europa. Det er imidlertid usikkert i hvilken grad og hvor raskt det europeiske forsvarsmarkedet reelt vil åpne seg.

Industrisamarbeidet innrettes i utgangspunktet mot Forsvarets syv teknologiske samarbeidsområder, for i størst mulig grad å bidra til at samarbeidet kommer Forsvaret til gode både på kort og lang sikt. Foruten industrisamarbeidet knyttet til anskaffelsen av F-35, jf. omtale under kapittel 1761, ble det i 2011 godskrevet samarbeidsprosjekter for 2,2 mrd. kroner mellom utenlandsk industri og 57 norske bedrifter fra 15 fylker. De fleste av bedriftene er små- og mellomstore bedrifter.

Forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser

Regjeringen orienterte i Prop. 1 S (2011–2012) og Prop. 1 S (2012–2013) om EUs nye direktiv for handel på forsvars- og sikkerhetsområdet. Direktivet ble innlemmet i EØS-avtalen 14. juni 2013. Direktivet vil bli implementert i norsk rett gjennom en egen forskrift underlagt lov om offentlige anskaffelser. Det tas sikte på at forskriften skal tre i kraft innen utgangen av 2013.

Post 48 Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel

Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. For autoriserte prosjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. Utgiftene refunderes fra NATO og inntektsføres på kapittel 4760, post 48.

Posten er reelt redusert med 40,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Reduksjonen skyldes i hovedsak behov som varierer fra år til år samt forsinkelser i NATOs felles anskaffelse av IKT-systemet *Air Command and Control System* (ACCS) til bl.a. ARS Sørreisa. Leveransen av ACCS til ARS Sørreisa startet i 2013 og vil være den største utgiften på posten frem til ferdigstillelse i 2016.

Post 75 Fellesfinansierte investeringer, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Posten dekker Norges tilskudd til de fellesfinansierte investeringene i NATO. Posten er reelt redusert med 3,1 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Norges utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet er blitt gradvis redusert de senere år som følge av økningen i antall medlemsland og en gradvis innføring av ny utgiftsfordelingsnøkkel. Samtidig har det samlede forbruket i NATO vært tilnærmet uendret de siste år. Utbetalingene er avhengig av den totale fremdriften i prosjektene i alle NATOs medlemsland og kan i liten grad påvirkes av Norge.

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	2 122	1 000	1 035
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 801		
18	Refusjon av sykepenger	2 988		
45	Store nyanskaffelser	71 460		
48	Fellesfinansierte investeringer, inntekter	70 901	67 000	26 500
	Sum kap. 4760	150 274	68 000	27 535

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Post 48 Fellesfinansierte investeringer, inntekter

Posten er reelt redusert med 40,5 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Posten gjelder refusjoner fra NATO ifm. NATOs investeringsprogram

for sikkerhet. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter. Inntektene på post 48 er i hovedsak knyttet til refusjon av utgifter på kapittel 1760, post 48. Refusjon fra NATO på prosjekter som er prefinansiert over kapittel 1760, post 44, vil også bli inntektsført på kapittel 4760, post 48. Reduksjonen på posten skyldes i hovedsak behov som varierer fra år til år samt forsinkelser i NATO-anskaffelsen *Air Command and Control System* (ACCS).

Kap. 1761 Nye kampfly med baseløsning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	47 125	70 000	83 257
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	619 547	1 781 000	966 182
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	16 713	41 000	152 902
	Sum kap. 1761	683 385	1 892 000	1 202 341

Regjeringen viderefører i 2014 arbeidet med anskaffelsen av inntil 52 F-35 kampfly med baseløsning, som Stortinget sluttet seg til ved behandlingen av langtidsplanen for 2013–2016, jf. Innst. 388 S. (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) «Et forsvar for vår tid». Stortinget har så langt gitt fullmakt til anskaffelse av ti F-35 med tilhørende tilleggsutstyr og tjenester. I tråd med den leveranse-

planen som regjeringen informerte om i Prop. 136 S (2012–2013), fremmer regjeringen i denne proposisjonen anmodning om fullmakt til å kunne bestille ytterligere seks F-35 med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester, med planlagt leveranse i 2018. I tillegg er det behov for bestillingsfullmakter forøvrig innenfor det totale kampflyprogrammet.

Det vil i 2014 være utbetalinger knyttet til allerede bestilte fly med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester. Det vil også være oppstart av bygg- og anleggsarbeid knyttet til etableringen av hovedbasen for kampfly på Ørland og den fremskutte basen på Evenes. Dette vil utgjøre en avgjørende og integrert del av forutsetningene for å kunne realisere etableringen av et nytt og betydelig styrket kampflyvåpen iht. til den tidsplan som er lagt.

Det samlede kostnadsbildet

Tidligere kostnadsanslag for anskaffelsen, fremlagt for Stortinget senest i Prop. 1 S (2012–2013), er fortsatt gyldige. En usikkerhetsanalyse gjennomført våren 2013 identifiserer enkelte usikkerheter knyttet til våpenanskaffelsene i program-

met, herunder siste del av utviklingen av *Joint Strike Missile* (JSM). Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte om den videre utviklingen av JSM. Oppdaterte tall fra det flernasjonale F-35-programmet viser en positiv utviklingstrend i produksjonskostnaden for flyene og understøtter antakelsen om at prisen vil bli lavere etter hvert som produksjonsantallet øker. Som varslet i Prop. 136 S (2012–2013) legger regjeringen til grunn en leveranseplan for hovedleveransen som innebærer at det vil leveres seks fly hvert år fra 2017 til 2024, totalt inntil 48 fly.

Tabellen under beskriver forventede kostnader for kampfly med baseløsning, fordelt på postene 01, 45 og 47. I tillegg synliggjøres forventet fordeling mellom ordinær tildeling på kapittel 1761 og den midlertidige styrkingen av kapitlet.

Tabell 4.16 Kostnadsbilde for kampfly med baseløsning

	2012–2013	2014	Gjenstående	Totalt
Gjennomføringskostnader (post 01)	119	83	1 425	1 627
Samlet kostnadsbilde for kampfly med utrustning (post 45)	2 390	2 493	59 125	64 008
Kostnadsbildet for baseløsning (post 47)	164	153	4 754	5 071

Tabell 4.17 Finansiering for kampfly med baseløsning

	2013	2014	Gjenstående	Totalt
Ordinær bevilgning på kap. 1761, post 45	1 718	966		
Midlertidig styrking av kap. 1761, post 45	0	0	24 674	24 674
Planlagt disponering av avsetning til kampfly 1761 post 45 ¹	0	1 527	1 650	3 177
Ordinær bevilgning på kap. 1761, post 47	144	153		
Midlertidig styrking av kap. 1761, post 47	0	0	4 600	4 600

¹ Som et ledd i å innpasse de store utbetalingene for nye kampfly holdt regjeringen tilbake 3 177 mill. 2012-kroner i 2012 som et engangstiltak til kampflyinvesteringer etterfølgende år i samsvar med Prop. 28 S (2012–2013), jf. Innst. 157 S (2012–2013).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker gjennomføringskostnader for programmet som skal anskaffe nye kampfly med baseløsning, og er knyttet til den daglige driften av programmet, nasjonal våpenutvikling (APEX-ammunisjon og JSM) og deltakelse i det flernasjonale programmet. Posten foreslås bevilget med 83 mill. kroner i 2014.

Post 45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold

Posten omfatter utgifter til investeringer i nye kampfly med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester. Stortinget sluttet seg ved behandlingen av Innst. 388 S (2011–2012) til Prop. 73 S (2011–2012) til at det skal anskaffes inntil 52 F-35 kampfly. Posten foreslås bevilget med 966 mill. kroner i 2014.

Det påløper programrelaterte utgifter utover de direkte utgifter til anskaffelsen av F-35 med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester. Dette er utgifter til deltakelse i produksjonsavtalen (PSFD-MoU) for F-35 som i 2014 vil beløpe seg til i underkant av 150 mill. kroner.

Kampflyporteføljen (post 45)

I løpet av budsjettåret kan det bli nødvendig å endre leverings- og betalingsplaner som følge av usikkerhet som alltid vil være til stede i den årlige

gjennomføringen av investeringer. Oversikten over kontrakter og utbetalinger i 2014 er derfor basert på estimat, og vil kunne bli justert gjennom budsjettåret. Kostnadsbildet for kampflyanskaffelsen eller kostnadsrammen for det enkelte prosjekt oppjusteres årlig ift. den faktiske priskompensasjonen på kapittel 1761, post 45. Regjeringen legger til grunn at endringer i økonomisk omfang for prosjektene som følge av priskompensasjon og valutaendringer ikke krever særskilt godkjenning av Stortinget, og de omtales derfor ikke ytterligere.

Tabell 4.18 Formålstabell

Område	Økonomisk omfang	(i mill. kr)	
		Antatt utbetaling 2014	Anslått behov for bestillingsfullmakter
Nye kampfly med utrustning	64 008	2 493	22 500

Kampflyanskaffelsen – Gjennomføring av hovedleveransen

I tråd med den leveranseplanen som Stortinget sluttet seg til ved behandlingen av Innst. 489 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013), ber regjeringen i denne proposisjonen om fullmakt til å bestille seks F-35 kampfly med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester med forventet levering i 2018. Disse flyene vil komme i tillegg til de ti F-35 kampflyene med nødvendig tilleggsutrustning og tjenester som Stortinget allerede har gitt fullmakt til bestilling av.

Forventet behov for økte bestillingsfullmakter knyttet til denne anskaffelsen er 5,9 mrd. kroner. Av denne kostnaden er om lag 4 mrd. kroner forventet kostnad for de seks flyene. De resterende kostnader fordeler seg mellom anskaffelse av ytterligere fire simulatorer, APEX kanonammunisjon, AIM 9X- (*Sidewinder*-) missiler samt den første reservedelspakken beregnet på deployering. Usikkerhetsavsetningen totalt for programmet øker fra 3,0 mrd. kroner til 3,8 mrd. kroner som følge av den foreslåtte fullmakten til å bestille ytterligere seks F-35 med tilleggsutstyr og tjenester. Bestilling i 2014 av seks fly med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester, og med levering i 2018, ligger innenfor de estimatene som ligger til grunn for den forventede kostnaden som det ble orientert om i Prop. 1 S (2012–2013).

For leveranser av fly er det iht. bestillingsprosedyrene som er nedfelt i avtalen mellom partnerasjonene, behov for innmelding og bekreftelse

av bestilling fire år før leveranse. Dette medfører at for fly som skal leveres i 2019, må bestilling foretas i 2015. Regjeringen legger derfor opp til å komme tilbake til Stortinget med anmodning om fullmakt til bestilling av ytterligere seks F-35 kampfly for leveranse i 2019, i budsjettproposisjonen for 2015.

Leveranseplanen legger til grunn at Norge vil motta seks fly hvert år fra 2017 til 2024.

Den endelige kampflyanskaffelsen skal ligge i et intervall på 42–48 kampfly, i tillegg til de fire flyene til treningsformål. Endelig beslutning om de siste seks kampflyene vil tas etter at de første 42 kampflyene i hovedleveransen er bestilt.

Kampflyanskaffelsen – Status og fremdrift

Stortinget har så langt gitt fullmakt til anskaffelse av ti F-35 *Lightning II* med nødvendig tilleggsutstyr og tjenester. Dette ble gjort gjennom behandlingen av Innst. 441 S (2010–2011) til Prop. 110 S (2010–2011) og Innst. 489 S (2012–2013) til Prop. 136 S (2012–2013). De fire første flyene, som er til treningsformål i USA, forventes levert med to fly i 2015 og to fly i 2016. Av de seks første flyene i hovedanskaffelsen vil fire fly komme til Norge i 2017, mens to fly vil bli benyttet som treningsfly i USA så lenge konverteringsutdannelsen av norsk personell pågår.

Ti fly er satt i bestilling, og de første kontraktene for de fire første flyene er inngått. Iht. til den flernasjonale produksjons- og oppfølgingsavtalen skal de første kontraktene for deler med lang

leveringstid inngås tre år før forventet leveringsdato, mens hovedkontrakten for de enkelte fly inngås to år før forventet leveringsdato for flyene.

Alle de norske flyene vil anskaffes gjennom kontrakter med fast enhetspris. Dette innebærer at produsenten Lockheed Martin, basert på det totale antall årlig innmeldte bestillinger, gir *Joint Programme Office* (JPO) en enhetspris pr. fly. Enhetsprisen forventes å bli redusert etter hvert som produksjonsantallet øker til optimalt produksjonsvolum. Den forventede kostnadsutviklingen og anskaffelsesplanen Norge har lagt til grunn, reflekterer dette og innebærer at enhetsprisen pr. fly Norge anskaffer vil være synkende gjennom de første bestillingene, før den sannsynligvis stabiliserer seg.

Utvikling og integrasjon av bremseskjerm for bruk på F-35 er en del av kontrakten for anskaffelsen av de to første norske flyene. Dette medfører

at bremseskjerm skal være tilgjengelig for bruk på alle fly som anskaffes av Norge.

Anskaffelsens prisjusterte omfang (post 45) er totalt 64 008 mill. kroner.

Kategori 1-prosjekter – nye prosjekter for godkjenning eller endring av omfang

Forsvarsdepartementet legger ikke frem nye kategori 1-prosjekter under kapittel 1761 for godkjenning eller endring av omfang i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – status og fremdrift

Joint Strike Missile – utvikling trinn 2

Joint Strike Missile (JSM) trinn 2 avsluttes høsten 2013. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte om en ev. videreføring av utviklingen av JSM gjennom oppstart av JSM trinn 3.

Tabell 4.19 Kategori 1-prosjekter

		(i mill. kr)		
Ev. endring	Formål/ prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1. januar 2014	Anslått utbetaling 2014 (post 45)
	7707 <i>Joint Strike Missile</i> (JSM) – Utvikling trinn 2	1 100	171	20

Forskning og utvikling

Utgiftene forbundet med Forsvarsdepartementets forsknings- og utviklingsaktiviteter knyttet til nye kampfly med baseløsning dekkes over kapittel 1761, post 45. En vesentlig del av forsknings- og utviklingsaktivitetene er direkte knyttet til gjennomføringen av materiellprosjekter og våpenutvikling. Aktivitetenes innretning og omfang følger derfor av de investeringsbeslutninger som treffes.

Post 47 Nybygg og nyanlegg

Posten ble opprettet ved Stortingets behandling av Innst. 7 S (2012–2013) til Prop. 1 S (2012–2013) for å synliggjøre utgifter til eiendom, bygg og anlegg for etablering av hovedbase for de nye kampflyene på Ørlandet og fremskutt operasjonsbase på Evenes. Bevilgningen i 2014 vil i hovedsak bli benyttet til å starte grunnverv, planlegging og forberedelse av oppstart av enkeltprosjekter.

Forsvarsbygg og Ørland kommune forbereder nå utarbeidelse av reguleringsplan med konsekvensutredninger for etablering av kampflybasen på Ørlandet. Reguleringsplan med konsekvensu-

tredninger planlegges oversendt til Ørland kommune i januar 2014. Det er planlagt at reguleringsplanen vedtas av Ørland kommune høsten 2014. Etableringen av kampflybasen på Ørlandet og fremskutt operasjonsbase på Evenes vil også berøre andre samfunnssektorer, og det vil være nødvendig å holde god kontakt og utveksle informasjon med berørte samfunnssektorer for å bidra til god fremdrift i utbyggingen.

Saker til informasjon

Levetidskostnader i kampflyprogrammet

Det norske kampflyprogrammet har, basert på gjeldende leveranseplan og oppdaterte kostnadsanslag, gjennomført en oppdatering av levetidskostnaden som tidligere ble presentert i Prop. 73 S (2010–2011). Levetidskostnadene (LCC-kostnadene) beskriver kampflyprogrammets totale kostnader fra og med 2009 og ut levetiden i 2054. Kostnadene inkl. både materiell- og EBA-anskaffelsene samt tilhørende driftskostnader for hele perioden.

Perioden levetidskostnaden er beregnet for er, siden den første beregningen ble presentert gjen-

nom St.prp. nr. 36 (2008–2009), satt til 30 år etter at siste fly er levert. Med leveranseplanen som ble behandlet i Innst. 489 S (2012–2013), jf. Prop. 136 S (2012–2013), leveres siste fly i 2024. Ift. de tidligere presenterte levetidskostnadene, omfatter derfor denne beregningen tre ekstra år med drift, fra 2051 til 2054. Andre forhold som i vesentlig grad påvirker levetidskostnadene, er forventet vekslingskurs mot USD, drivstoffpriser samt planlagt logistikk-løsning.

Levetidskostnadene for perioden fra 2009 til 2054 er i den oppdaterte beregningen vurdert til å være 248 mrd. kroner. Til sammenligning var beregningen fra 2008, som lå til grunn for valget av F-35 som nytt kampfly i St.prp. nr. 36 (2008–2009), oppjustert til 2013-kroneverdi, 266 mrd. kroner.

Industrisamarbeid i kampflyprogrammet

Regjeringen legger stor vekt på etableringen av et omfattende samarbeid mellom norsk og amerikansk industri i tilknytning til anskaffelsen av nye F-35 kampfly. Målsettingen for samarbeidet er over tid å sikre nasjonal verdiskapning i samme størrelsesorden som flyenes anskaffelseskostnad. Denne kostnaden utgjør om lag halvparten av rammen for hele F-35-programmet.

I samarbeid med norsk industri har regjeringen over tid arbeidet for å få etablert et langsiktig industrisamarbeid med USA. Det er samtidig krevende for industrien å få adgang til det amerikanske forsvarsmarkedet. Dette gjelder også i tilknytning til F-35-programmet, bl.a. fordi industrien i de øvrige partnernasjonene kun får anledning til konkurrere om utvalgte komponenter og delsystemer som i stor grad bestemmes av de amerikanske leverandørene Lockheed Martin og Pratt & Whitney.

Industrisamarbeidet blant partnernasjonene har siden begynnelsen basert seg på prinsippet om «best value», der industrien må konkurrere om oppdrag. Dette er valgt for å sikre lavest mulig levetidskostnad for F-35. Norges deltakelse i utviklingsfasen har gitt norsk industri anledning til å konkurrere om deleproduksjon til fly og motor, og har til nå resultert i kontrakter til en verdi av om lag 2,2 mrd. kroner (368 mill. USD). Det foreligger et betydelig potensial for inngåelse av flere kontrakter med de amerikanske leverandørene etter hvert som produksjonen øker. Sommeren 2013 inngikk også Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF) kontrakt med Lockheed Martin om leveranser til F-35.

Forsvarsdepartementet har, som orientert om i Prop. 73 S (2011–2012), etablert et eget program

for å bidra ytterligere til å styrke norsk industris konkurransekraft inn mot utvikling og produksjon av delkomponenter spesifikt til F-35. Programmet har en varighet på fire år (2012–2015) og en samlet økonomisk ramme på 50 mill. kroner. Pr. 1. august 2013 var det gitt tilsagn om ca. 10,3 mill. kroner fordelt på seks bedrifter.

Norges posisjon som troverdig partner i det flernasjonale programmet er befestet gjennom fremskyndelse av anskaffelsen, bl.a. med levering av to fly til treningsformål både i 2015 og 2016, samt den første delen av hovedleveransen med seks fly i 2017. Amerikanske myndigheter har gitt klart uttrykk for støtte til integrasjonen av *Joint Strike Missile* (JSM) fra Kongsberg Defence Systems (KDS). Også 25 mm kanonammunisjon (APEX) fra Nammo er sikret integrering i utviklingsfasen av F-35.

Regjeringen har siden Stortinget sluttet seg til valget av F-35, arbeidet for å øke den norske industrideltakelsen i programmet. Både JSM og APEX er sentrale kapasiteter for Norge. Gitt at utvikling og integrering av disse systemene er vellykket, vil de anskaffes til norske fly, innenfor kostnadsrammen til F-35-programmet. KDS engasjerer i dag et tyvetalls norske underleverandører i utviklingen av JSM og antas å ville øke dette antallet etter hvert som missilet utvikles. Samlet sett er nå mer enn 30 norske bedrifter engasjert i industrisamarbeidet knyttet til F-35-programmet.

Det er således etablert et grunnlag for at kampflyanskaffelsen skal kunne møte den samlede målsettingen om nasjonal verdiskapning. Totalt anslås det å foreligge et potensial for norsk industri på 60–70 mrd. kroner over hele levetiden til F-35. Lockheed Martin og Pratt & Whitney har presentert industrielle muligheter for produksjon til F-35 for om lag 36 mrd. kroner over flyets levetid. Dette forutsetter at norsk forsvarsindustri fortsetter å være konkurransedyktig. I tillegg anslår KDS et salgspotensial for JSM på 20–25 mrd. kroner, mens Nammo vurderer et salgspotensial for APEX på 10 mrd. kroner. Den meget skarpe og omfattende konkurransen med andre lands forsvarsindustri, langsiktigheten i en så stor anskaffelse, forsterket av fokuset på kostnader, gjør at det hefter usikkerhet ved dette anslaget.

Også når det gjelder understøttelse av F-35, foreligger det betydelige industrielle muligheter. Sammen med de europeiske partnerne arbeider Forsvarsdepartementet med å få på plass samarbeidsløsninger for understøttelse i Europa. Det er en målsetting at norsk industri skal være med å konkurrere om fremtidige vedlikeholdsoppdrag. Oppstart av hovedanskaffelsen allerede i 2017 vil

kunne bidra til å posisjonere norske bedrifter tidlig innenfor noen områder overfor Lockheed Martin og Pratt & Whitney og på den måten styrke mulighetene for å få innpass i understøttelsen. AIM Norway SF arbeider aktivt med å posisjonere seg for å kunne konkurrere om kontrakt for vedlikehold av motoren til F-35. Lykkes dette arbeidet, vil det bidra betydelig til å posisjonere AIM Norway SF i den fremtidige understøttelsen av F-35 og samtidig sikre en videreutvikling av kompetansen som er blitt bygd opp i foretaket.

Før videre juridisk forpliktende avtaler om kjøp av fly inngås, vil Forsvarsdepartementet i tillegg til å følge opp status for flyets modenhet og kostnadsutvikling fortsette å prioritere leverandørenes oppfølging og realisering av sine industriplaner. I tillegg vil Forsvarsdepartementet legge

stor vekt på, og bidra til, at både JSM og APEX blir integrert på F-35 i tilknytning til Norges hovedleveranse av fly.

Status i det flernasjonale F-35-programmet

Statusen i det flernasjonale F-35-programmet har ikke endret seg vesentlig siden fremleggelse og behandling av Prop. 136 S (2012–2013). Av budsjettmessige årsaker har flere partnernasjoner justert tidspunktene for sine planlagte anskaffelser, og noen anskaffer et noe lavere antall fly enn opprinnelig planlagt. Samtidig er det flere nye land som planlegger å anskaffe F-35. Samlet planlegges det fortsatt med en total produksjon av mer enn 3 000 fly i tre versjoner.

Kap. 1790 Kystvakten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	977 349	1 001 965	1 014 339
	Sum kap. 1790	977 349	1 001 965	1 014 339

Post 01 Driftsutgifter

Posten foreslås nominelt økt med 12,4 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013. Som ledd i regjeringens nordområdesatsing og vektleggingen av evne til suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse er bevilgningene til Kystvakten økt betydelig siden 2005.

Kystvaktens kapasitet er forbedret som følge av moderniseringen de senere årene, bl.a. ved at de nye fartøyene kan løse hele spennet av Kyst-

vaktens oppgaver. Ivaretagelsen av disse oppgavene må også ses i sammenheng med Forsvarets øvrige kapasiteter som etterretning og overvåking, herunder maritim luftovervåking. Fartøystrukturen er modernisert og består i dag av ni fartøyer i ytre kystvakt og seks fartøyer i indre kystvakt. Kystvakten vil i 2014 disponere 15 fartøyer. Kystvaktens operative aktivitet videreføres på om lag samme nivå som i 2013.

Nedenfor følger tekniske endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.20 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	12,4
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-18,1
Endringer justert for kompensasjoner	-5,7
Justert fordeling av effektivisering 2012	0,7
Reell endring	-5,0
Effektivisering	5,0
Faktisk endring av posten	0,0

Utover den reelle reduksjonen av posten med 5,0 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 5,0 mill. kroner, slik at faktisk budsjett videreføres på samme nivå som saldert budsjett for 2013.

Overordnede oppgaver

Kystvaktens hovedfunksjon er suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. I tråd med regjeringens nordområdesatsing prioriteres Kystvaktens aktivitet til de nordlige havområdene. Gjennom flere år er bevilgningene vesentlig styrket for å kunne gjennomføre en betydelig modernisering av strukturen. Moderniseringen har forbedret Kystvaktens kapasitet og yteevne. Dette muliggjør en styrket ivaretagelse av Kystvaktens primær oppgaver.

For fiskeriene innebærer Kystvaktens bidrag til ressursforvaltningen kontroll gjennom effektiv overvåking, relevant tilstedeværelse og jevnlig og mer målrettete inspeksjoner i områder der det foregår fangst og fiske. «Nasjonal strategisk risikovurdering», utarbeidet av fiskeridirektøren, gir rammer for og prioritering av innsats og ressurskontroll knyttet til fiskeriene. Kystvakten prioriterer tiltak mot overfiske i Barentshavet, mot dumping av fisk, uregistrerte landinger og problemer knyttet til bi-fangst. I tillegg gir Kystvakten viktige bidrag til redningsberedskap, sjøsikkerhet, oljevernberedskap og andre sivile oppgaver.

Kystvakten vil fortsatt bidra til den nasjonale beredskapen gjennom deltakelse i kystberedskap og aksjonsledelse (KYBAL).

Organisasjon og styrkestruktur

Kystvaktens moderniserte struktur, med felles kystvaktledelse på Sortland, videreføres i 2014. Fire av de ni havgående fartøyene er helikopterbærende og har derfor potensial for et meget betydelig dekningsområde. Potensialet vil imidlertid først kunne utnyttes fullt ut når de nye maritime helikoptrene er innfaset og operative. Fartøy som opererer i kystnære farvann er utstyrt med mindre, hurtiggående patruljefartøy for å øke

fleksibilitet og rekkevidde samt redusere reaksjonstiden ved hendelser.

Når det gjelder videre modernisering av ytre kystvakt, vises det til kap. 1760, der bl.a. prosjekt 6615 Nytt ytre kystvaktfartøy omtales. Fornyelsen av kystvaktfartøyene gir en flåte av multi-rolle fartøy som har betydelig bedre egenskaper og kapasiteter enn fartøyene som erstattes. Dette gjelder særlig økt overvåkingskapasitet, kommunikasjonsmuligheter og mobilitet, en evne som vil forsterkes ytterligere ved innfasing av nye maritime helikoptre. Oppretning og bruk av de første helikoptrene vil prioriteres til de helikopterbærende fartøyene i Kystvakten. Moderniseringen gjør at Forsvarets og Kystvaktens primære oppgaver innenfor suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse i havområdene under norsk jurisdiksjon kan ivaretas på en god måte også i fremtiden.

Personell, utdanning og kompetanse

Sjøforsvarets utdanningssystem ivaretar også Kystvaktens personellbehov. Det foregår styrt utveksling av personell mellom Kystvakten og andre deler av Sjøforsvaret, slik at Kystvakten innenfor utdanning, trening og øving må ses i sammenheng med kapittel 1732 Sjøforsvaret. Kystvakten opplever ikke i samme grad som resten av Sjøforsvaret utfordringer forbundet med personellavgang. Utdanning, trening og øving i Kystvakten vil også i 2014 rettes mot å videreutvikle kompetansen med tanke på å håndheve norsk jurisdiksjon og løse Kystvaktens øvrige oppgaver.

Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse i løsning av oppdrag i fredstid og for beredskap for kriser og krig nasjonalt og i utlandet. Derfor deltar og bidrar Kystvakten også i fellesoperative øvelser og annen trening med enheter i og utenfor Forsvaret.

Arbeidet knyttet til holdninger, etikk og ledelse videreføres på alle nivåer i Kystvakten. Ambisjonen er at de gode holdninger og den profesjonalitet som gjennomgående preger operativ virksomhet også fullt ut skal prege forvaltningsområdet.

Kap. 4790 Kystvakten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	2 243	1 009	1 031
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	2		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 637		
17	Refusjon lærlinger	4 980		
18	Refusjon av sykepenger	2 032		
	Sum kap. 4790	11 894	1 009	1 031

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres reelt sett på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	567 216	573 382	857 541
	Sum kap. 1791	567 216	573 382	857 541

Post 01 Driftsutgifter

Posten foreslås økt i forhold til 2013 ifm. prosjektet SeaKing 2020 med hensikt å sikre fortsatt god og forutsigbar tilgjengelighet av dagens redningshelikoptre frem til nye redningshelikoptre tas i bruk. Utgifter til drift av Redningshelikoptertjenesten fordeles etter en fastlagt fordelingsnøkkel mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet og er formalisert i en driftsavtale mellom de to departementene. Dette innebærer for 2014 at Justis- og beredskapsdepartementet dekker i underkant av 90 pst. av de budsjetterte utgiftene til operativ og teknisk drift, mens Forsvaret dekker resterende drift. Dessuten kommer utgiftene knyttet til utdanning av personellet, som i sin helhet dekkes av Forsvaret.

Oppdrag og organisering

Luftforsvaret utdanner, trener og bemanner nødvendige besetninger for å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste. Tolv Sea King-helikoptre er organisert i 330-skvadronen og støtter redningstjenesten på permanent basis. Hovedopp-gaven for 330-skvadronen i fredstid er å utføre søke- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert som mulig.

I tillegg til tilstedevakt for ivaretagelse av redningstjeneste skal helikoptrene også i 2014 inngå i statens luftambulansetjeneste samt inngå i den norske totalberedskapen ved å ha kontinuerlig beredskap gjennom hele året for å støtte innsetting av militære og sivile kapasiteter ifm. krisehåndtering i norske områder på land og til havs. Maritim kontraterrorberedskap videreføres med eksisterende systemer.

Forsvaret støtter Justis- og beredskapsdepartementets fremskaffelsesprosjekt for nye redningshelikoptre, med 17 prosjektmedarbeidere. Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilhører Justis- og beredskapsdepartementet som setter krav til beredskap og tilgjengelighet. Justis- og beredskapsdepartementet fastlegger, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, rammene for bruk av 330-skvadronen til luftambulansetjenester.

Søke- og redningsoppdrag innenfor norsk myndighetsområde utføres etter oppdrag fra

hovedredningssentralene. Det samme gjelder for luftambulanseoppdrag. Militære oppdrag utføres etter oppdrag fra Forsvarets operative hovedkvarter og koordineres ved behov med hovedredningssentralene eller Justis- og beredskapsdepartementet.

Det er igangsatt et omfattende vedlikeholds- og modifieringsprogram for dagens Sea King-redningshelikoptre som skal pågå frem til 2020. Dette skal sikre forutsigbar og god beredskap og tilgjengelighet i perioden frem til nye redningshelikoptre er innfaset.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	512 179	511 148	794 292
16	Refusjon av foreldrepenger	875		
17	Refusjon lærlinger	72		
18	Refusjon av sykepenger	1 587		
	Sum kap. 4791	514 713	511 148	794 292

Post 01 Driftsinntekter

Forsvarets inntekter på kapitlet vil balanseres mot de utgifter som belastes Justis- og beredskapsdepartementet.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	1 268 582	1 162 524	851 525
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	4 496		
	Sum kap. 1792	1 273 078	1 162 524	851 525

Post 01 Driftsutgifter

Posten reduseres nominelt med 311,0 mill. kroner i hovedsak grunnet endret behov ifm. tilbaketreking av norske styrker fra Afghanistan. Styrkene vil i 2014 prioritere å gjøre de afghanske styrkene

i stand til selv å stå for sikkerheten i løpet av året samt å fortsette en sikker tilbaketreking av ISAF-styrkene. Omleggingen av Norges militære bidrag i Afghanistan skal slutføres i 2014.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.21 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2012–2013	-311,0
Lønns- og priskompensasjon	-13
Endringer justert for kompensasjoner	-324,0
Justert fordeling av effektivisering 2012	1,4
Reell endring	-322,6
Faktisk endring av posten	-322,6

Overordnede målsettinger

Deltakelse med militære bidrag i internasjonale operasjoner er et sentralt element i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik og tjener flere målsettinger. For det første demonstrerer det vilje til å ta medansvar for stabilitet og sikkerhet i konfliktrammede områder. Videre tjener det norsk sikkerhet ved å hindre at konflikter sprer seg og utvikler seg til trusler i våre nærområder. Det bidrar dessuten til å støtte opp om FN, til å opprettholde et godt samarbeid med sentrale NATO-allierte og nærstående partnerland, og til å styrke viktige internasjonale institusjoner.

Slik deltakelse bidrar videre til å utvikle Forsvarets operative evne, herunder evnen til samvirke med allierte og andre samarbeidspartnere. Styrkeproduksjon til flernasjonal krisehåndtering og bidrag til NATO er utfordrende. Særlig logistikk, sambandsstøtte og sanitet er nødvendige, men ofte sårbare kapasiteter. Fokuset på å sikre gode vilkår for personell i operasjoner i utlandet videreføres, slik at tjenesten er attraktiv og innebærer minst mulig belastning for personellet og deres familier. Også fokuset på arbeidet innenfor etikk, holdninger og ledelse i internasjonale operasjoner videreføres.

Afghanistan

I samsvar med endrede operative behov og prioriteringer er Norge, sammen med de øvrige ISAF-deltakerland, i gang med å redusere styrkebidrag og tilpasse disse til afghansk ledelse av sikkerhetsansvaret i hele Afghanistan i løpet av 2013. ISAF-operasjonen avsluttes innen utgangen av 2014.

Etter avviklingen av den norske stabiliseringsstyrken i Faryab-provins i 2012 er det norske bidraget blitt kraftsamlet i Mazar-e Sharif og Kabul-området. I løpet av 2014 planlegges det med

at et tilpasset nasjonalt ledelses- og støtteelement flyttes til Kabul-området.

Det norske spesialstyrkebidraget for rådgivning av det afghanske spesialpolitiet *Crisis Response Unit* (CRU) i Kabul videreføres i 2014. I tillegg vil politirådgivningslaget i Mazar-e Sharif videreføres innenfor rammen av den nordisk-baltiske *Transition Support Unit* (TSU) frem til medio 2014. Hovedoppgaven for rådgivningslaget vil være rådgivning ved det afghanske politiets hovedkvarter i Balkh provins og ved politistasjonene i Mazar-e Sharif. Det planlegges også med videreføring av det norske personellbidraget til *Kabul International Airport* (KAIA) fram til medio 2014, med mulighet for forlengelse. Øvrige bidrag til ISAFs kommandostruktur i form av stabsoffiserer, mentorer til den afghanske hæren (ANA) på korpsnivå og instruktører til ANAs utdanningsinstitusjoner videreføres, men tilpasses fortløpende endringer i kommando- og styrkestrukturen. Etter avviklingen av stabiliseringsstyrken i Faryab og frem til inngangen av 2014 er det norske styrkebidraget redusert med om lag 65 pst.

NATO planlegger å videreføre støtten til Afghanistan også etter avslutningen av ISAF-operasjonen. Den nye NATO-ledede operasjonen fra 2015 – *Resolute Support* – innebærer en videreføring av rådgivnings- og opplæringsvirksomheten for de afghanske sikkerhetsstyrkene, men under et nytt mandat. Norge planlegger å bidra til den nye misjonen med en tilpasset styrke av begrenset størrelse.

Bidrag til FN-operasjoner

Det er en ambisjon å øke norske militære bidrag til FNs fredsoperasjoner. Regjeringens budsjettforslag legger opp til at Norge viderefører deltakelsen i FN-operasjonen i Mali (*United Nations Multidimensional Integrated Stabilisation Mission in Mali*, MINUSMA) frem til midten av 2014 på tilsvarende nivå som i 2013. Bidraget er vedtatt for

12 måneder fra tidspunkt for innsetting i 2013 og støtter opp under operasjonens evne til å beskytte sivile, eget personell og ivareta stabiliserings- og fredsbevarende oppgaver. En ev. forlengelse av oppdraget utover 12 måneder vil bli gjenstand for ny behandling, inkl. spørsmålet om inndekning av merutgiftene. Regjeringens budsjettforslag legger videre opp til at Norge viderefører deltakelsen i FN-operasjonen i Sør-Sudan (*United Nations Mission in South Sudan*, UNMISS) på tilsvarende nivå som i 2013. Denne operasjonen har en viktig rolle i å bidra til stabilitet, fred og en bærekraftig utvikling samt å hjelpe lokale myndigheter med å bygge den nye staten.

Regjeringen legger også opp til at Norge deltar på tilsvarende nivå som i 2013 i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) i Midt-Østen og *United Nations Assistance Mission in Afghanistan* (UNAMA). Norge vil dessuten videreføre bidraget med stabsoffiserer til den internasjonale observatørstyrken *Multinational Force and Observers* (MFO) på Sinai. Forsvarsdepartementet vurderer fortløpende behovet for å stille med ytterligere militære bidrag i fredsoperasjoner.

Balkan

Norges begrensede bidrag til NATO på Balkan planlegges videreført på 2013-nivå, men med åpning for tilpasninger ved endrede behov og prioriteringer. I tillegg til stabspersonell til NATOs operasjon i Kosovo bidrar Norge med personell til NATO HQ Sarajevo (Bosnia-Hercegovina). Det kan også være aktuelt å bidra med personell til andre NATO-strukturer på Balkan, særlig innenfor forsvarsrettet sikkerhetssektorreform (FSSR).

Deltakelse i flernasjonale stående beredskapsstyrker

Forberedelser, trening og øvelser forut for deltakelse i flernasjonale beredskapsstyrker (*NATO Response Force/Nordic Battle Group*) dekkes innenfor styrkeprodusentenes driftskapitler. En ev. innsetting av norske styrker forutsetter politisk beslutning. Det vil i den forbindelse også tas stilling til inndekning av merutgifter.

NATOs hurtigreaksjonsstyrke (NRF)

Norge vil i 2014 delta i NATOs *Response Forces Pool* (RFP) med et *Roll-on Roll-off*-fartøy, seks F-16 jagerfly, ett minerydderfartøy samt et mindre antall offiserer innenfor *NATO Coordination and*

Guidance for Shipping (NCAGS) på beredskap hele året.

Norge vil melde inn kapasiteter til NATOs *Immediate Reaction Force* (IRF). Det planlegges med en fregatt til NATOs stående maritime styrke (SNMG) for en seks måneders periode. Den norske fregatten skal også fungere som kommandofartøy og lede styrken i denne perioden. Det planlegges også å delta med et minerydderfartøy i NATOs stående minerydderstyrke for to fire måneders perioder i 2014.

I tillegg planlegges det med deployering av kampfly til Island våren 2014 for å støtte NATOs luftovervåking (*Air Surveillance and Intercept Capability*) av Island. Styrken inkluderer også kampfly fra Finland og Sverige, som skal delta i trenings- og øvingsvirksomhet under norsk ledelse.

Ivaretakelse av personell før, under og etter operasjoner i utlandet

Det er i 2014 avsatt 1,5 mill. kroner til uavhengig tilsyn av Forsvarets helsetjenester i utlandet. Mellomlanding for alle kontingenter ifm. hjemkomst etter tjeneste i operasjoner i utlandet, videreføres i 2014. Medaljeseremonier og program for individuell oppfølging videreføres også.

Kjønnsperspektiv i utenlandsoperasjoner

Kvinner rammes hardt i dagens konflikter og blir ofte utsatt for målrettede angrep. Siden FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 1325 (2000) «Om kvinner, fred og sikkerhet», har man fra norsk side arbeidet for å fremme kvinners deltakelse i freds- og sikkerhetsspørsmål. Siden regjeringen i 2006 vedtok en handlingsplan for resolusjon 1325, videre omtalt i den strategiske planen for kvinner, fred og sikkerhet for 2011–2013, skal et genderperspektiv inngå i alle Forsvarets operasjoner. Arbeidet med å omsette dette kravet til handling videreføres i 2014. Forsvaret skal også legge vekt på forebygging og håndtering av seksualisert vold i væpnet konflikt i tråd med sikkerhetsrådsresolusjon 1820 (2008).

Også i 2014 vil Norge bidra med en genderrådgiver i ISAFs hovedkvarter. Vektlegging av genderperspektivet i alle typer oppdrag og operasjoner betyr at dette perspektivet skal innarbeides i utdanning, trening, øving og operasjonsplanlegging. Det er vesentlig å styrke kompetansen på dette området i Forsvaret.

NATO har de siste årene i økende grad vektlagt genderperspektivet i sine operasjoner. Utnev-

nelsen av en spesialrepresentant i NATO for kvinner, fred og sikkerhet gir et sterkt signal om hvilken prioritet dette har i alliansen. Spesialrepresentanten vil spille en viktig rolle for å sikre at kvin-

ners rettigheter, rolle og deltakelse i konfliktløsning blir en integrert del av alliansens arbeid. Regjeringen vektlegger at Norge bidrar aktivt i dette arbeidet.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	85 317	10 368	10 368
16	Refusjon av foreldrepenger	22		
18	Refusjon av sykepenger	1 306		
	Sum kap. 4792	86 645	10 368	10 368

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres på samme nivå som i saldert budsjett for 2013.

Kap. 1795 Kulturelle og allmennyttige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsutgifter	273 441	260 651	268 307
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 500		
72	Overføringer til andre	2 119	2 330	2 412
	Sum kap. 1795	277 060	262 981	270 719

Post 01 Driftsutgifter

Kapitlet omfatter Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT), herunder Forsvarets musikk, Forsvarets museer og Forsvarets kommandantskap.

Posten økes nominelt med 7,7 mill. kroner i 2014. I 2014 foreslås bevilgningen styrket på grunn av bidrag til markeringen av grunnlovsjubileet og gjennomføring av Norsk Militær Tattoo. De minste korpene i Forsvarets musikk skal

økes med til sammen fire stillinger i tråd med ambisjonene i Innst. S. nr. 295 (2008–2009) til St. meld. nr. 33 (2008–2009) «Kultur og Forsvaret – Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020». Det legges for øvrig opp til en videreført satsing på kulturvirksomheten i Forsvaret. De seremonielle aktivitetene i Forsvaret skal fortsatt prioriteres.

Nedenfor følger endringer ift. saldert budsjett for 2013:

Tabell 4.22 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2013–2014	7,7
Lønns-, soldat- og priskompensasjon	-4,3
Endringer justert for kompensasjoner	3,4
Tekniske endringer	1,0
Reell endring av posten	4,4
Interneffektivisering	1,4
Faktisk endring av posten	5,7

Utover den reelle økningen av posten med 4,4 mill. kroner kommer effekten av effektivisering på 1,4 mill. kroner, slik at den faktiske økningen er 5,7 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2013.

Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT)

FAKT skal koordinere og styrke kulturvirksomheten under forsvarssjefen. FAKT skal, gjennom kommandantskapene, museene og musikken, tilby et bredt spekter av tiltak og aktiviteter. Planlegging og gjennomføring av 8. mai-arrangementer skal vektlegges også i 2014. Videre vil FAKT ha en viktig rolle i gjennomføringen av Forsvarets bidrag til grunnlovsjubileet i 2014. FAKT vil videreutvikle et nært samarbeid med forsvarsgrenene, for å oppnå optimal effekt av kultur og tradisjonsfeltets utvikling og innsats for Forsvaret.

Forsvarets kommandantskap

De nasjonale festningsverkene er viktige minnesmerker og formidlere av forsvarshistorie. Forsvarsbygg har forvaltningsansvaret og det koordinerende ansvaret for de ulike kulturelle aktiviteter og næringsvirksomhet på festningene. Kommandantene er forsvarssjefens stedlige representant og vil, i samarbeid med Forsvarsbygg, bidra til å sikre festningenes militære egenart og karakter. Festningene på Fredriksten og Kongsvinger vil ha en særskilt rolle i grunnlovsjubileet med oppgradering av utstillinger og militærhistoriske spill. Kommandantskapene og de militære festningskommandantene videreføres.

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk består av fem profesjonelle korps som er viktige kulturbyggere gjennom sine opptredener. De minste korpene i Forsvarets

musikk skal økes til sammen med fire stillinger i tråd med ambisjonene i Innst. S. nr. 295 (2008–2009) til St.meld. nr. 33 (2008–2009). De forsvarsinterne seremonielle oppgavene skal fortsatt prioriteres. Seremonier ifm. fullført førstegangstjeneste, markeringer for personell som skal tjenestegjøre, tjenestegjør eller har tjenestegjort i internasjonale operasjoner, Forsvarets minnedag og merkedager skal prioriteres.

I 2014 arrangeres Norsk Militær Tattoo med deltakere fra en rekke allierte og andre land. Norsk Militær Tattoo planlegges også som et viktig bidrag i markeringen av grunnlovsjubileet.

Et materiellinvesteringsprosjektet for anskaffelse av nye instrumenter vil bli gjennomført i 2013/2014. Prosjektet sikrer at militærmusikerne har instrumenter av meget god kvalitet for alle type anledninger.

Forsvarets museer

Forsvarets museumsvirksomhet har en viktig rolle som formidler av militærhistorien, Museene har dessuten en sentral rolle i å synliggjøre Forsvarets betydning i samfunnet. I 2014 vil arbeidet med å modernisere og utvikle formidlings- og publikumsaktiviteten ved Forsvarets museer fortsette. Utstillingen om personell i internasjonale operasjoner, som åpnet i 2012, videreføres, og utvikles i tråd med Norges deltakelse i internasjonale operasjoner, herunder også med web-basert presentasjon.

I anledning Sjøforsvarets 200-årsjubileum våren 2014 vil Marinemuseet åpne en ny permanent utstilling om «Det nye sjøforsvaret». Forsvarets museer vil fortsette å forberede etablering av en permanent utstilling om krigskors, som planlegges åpnet i 2015. Krigskorset, som Norges høyeste utmerkelse, planlegges å bli etablert som egen institusjon på Akershus festning.

Post 72 Overføringer til andre Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur (SAKK) ble etablert i 1989. Stiftelsens formål er å styrke kulturell virksomhet på Akershus festning. Samarbeid med andre kulturinstitusjoner står sentralt. Videre har stiftelsen en målsetting om å styrke kunnskapen om Norges historie og å åpne festningsområdet ytterligere for kunst og kulturfoldelse. Støtten til SAKK videreføres i 2014 på samme nivå som i 2013. I tillegg vil regjeringen i

2014 finansiere oppsetningen av prosjektet «Kongeblood». For 2014 viderefører Forsvarsdepartementet støtten på samme nivå som i 2013.

Nordland Røde Kors Krigsminnemuseum

Som nasjonalt og internasjonalt opplærings- og dokumentasjonssenter utvikler og formidler Nordland Røde Kors Krigsminnemuseum kunnskap om krigen 1940–1945, med særlig vekt på Nord-Norge. Støtten økes med 0,45 mill. kroner ift. 2013.

Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgode formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
01	Driftsinntekter	19 061	9 057	9 256
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	37		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 063		
17	Refusjon lærlinger	55		
18	Refusjon av sykepenger	2 121		
	Sum kap. 4795	23 337	9 057	9 256

Post 01 Driftsinntekter

Posten videreføres på samme nivå som i saldert budsjett 2013.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2012	Saldert budsjett 2013	Forslag 2014
86	Militære bøter	919	500	500
	Sum kap. 4799	919	500	500

Post 86 Militære bøter

Inntektene gjelder militære bøter.

Del III
Omtale av særlige tema

5 Informasjonssaker

5.1 Vurdering av forvaltningsmodellen for eiendommer, bygg og anlegg

Reformen av Forsvarets eiendomsforvaltning, ref. Innst. S. nr. 343 (2000–2001) til St.prp. nr. 77 (2000–2001) «Omlegging av Forsvarets eiendomsforvaltning» dannet grunnlaget for innføring av dagens forvaltningsmodell for eiendommer, bygg og anlegg (EBA) i forsvarssektoren. Modellen er senere utvidet gjennom St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003), hvor kapitalelementet ble innført som en del av grunnlaget for den kostnadsdekkende husleien. I Prop. 73 S (2011–2012) går regjeringen inn for at forvaltningsmodellen skal videreføres, samtidig som forbedringer skal vurderes:

«For ytterligere å anspore til mer kostnadseffektiv bruk av forsvarssektorens EBA, og sikre verdibevaring av denne, vil forbedringer i forvaltningsmodellen bli vurdert. Dette gjelder for eksempel synliggjøring av kostnader og ansporende midler knyttet til grunneiendommer, og grensesnittet mellom vedlikehold og investeringer, det vil si hva som skal finansieres gjennom den brukerbetalte leien og hva som skal finansieres som direkte bevilgninger.»

Vurderingen av forbedringstiltak for anvendelsen av forvaltningsmodellen for EBA ble gjennomført i perioden oktober 2012 til juli 2013 av en departementsledet arbeidsgruppe med medlemmer fra Forsvaret og Forsvarsbygg. Som ledd i gjennomføringen av vurderingen er det bl.a. gjennomført systematiske intervjuer med representanter for etatene i sektoren og de største driftsenhetene i Forsvaret. Med bakgrunn i arbeidsgruppens anbefalinger vil Forsvarsdepartementet iverksette flere forbedringstiltak for å utnytte potensialet i forvaltningsmodellen for EBA på en enda bedre måte.

5.2 Utredning av personellordninger, herunder befalsordningen

Dagens personellordninger består av et komplekst og fragmentert rammeverk, og det er variasjoner i hvordan ordningene praktiseres. Det er

handlingsrom innenfor dagens ordninger til å kunne videreutvikle disse for å imøtekomme en del av fremtidens utfordringer. Det er imidlertid behov for å foreta en grundig gjennomgang av ordningene. I tråd med Meld. St. 14 (2012–2013) «Kompetanse for en ny tid» (kompetansereformen) skal det i løpet av 2013 igangsettes et arbeid med å utrede og fremme forslag til rammeverk for fremtidige personellordninger, herunder befalsordningen, med sikte på å ferdigstille en anbefaling i 2014.

Målsettingen med dette arbeidet er å få en mer helhetlig sammenheng mellom personellordningene. Det kan bidra til en mer hensiktsmessig bevegelse av kompetanse, innad og på tvers av personellkategoriene. Forsvarssektorens kompetansebehov skal være styrende, samtidig som den enkeltes kompetanse og potensial blir ivarettatt. Sektorens behov for spesialistkompetanse og fleksibilitet må også ivaretas. Spesialisering krever også styrket kompetanse på flere områder. Dette innebærer bl.a. rammer som legger til rette for at sivil kompetanse rekrutteres og benyttes der slik kompetanse kan være avgjørende.

Utredning av nye personellordninger er en integrert del av kompetansereformen og har klare grensesnitt mot en rekke andre prosjekter i reformen. Utredningen vil ivareta sektorperspektivet, bl.a. for å understøtte sentrale målsettinger med reformen. Samtidig skal særegenheter ved etaten Forsvaret, og spesielt ved befalsordningen, ivaretas.

5.3 Utredning av lønns- og incentivordningene i Forsvaret

I Prop. 73 S (2011–2012) og i Meld. St. 14 (2012–2013) pekes det på behovet for forbedringer i Forsvarets lønssystem. Lønssystemet i Forsvaret har vært gjennom betydelige forenklingsprosesser de senere år. Men fortsatt er det et betydelig potensial for forbedringer og forenklinger. Dagens system belønner i stor grad høy rotasjon og utvikling av breddekompetanse, mens kontinu-

itet og dybdekompetanse ikke ivaretas i tilstrekkelig grad i incentivstrukturen.

Gjennom Forsvarsdepartementets lønnsprosjekt i 2006–2007 oppnådde partene fremgang i kompliserte saksområder. Et prosjekt for ytterligere forbedringer i lønns- og incentivsystemene i forsvarssektoren vil bli igangsatt høsten 2013. Prosjektet vil bli organisert som og bygger videre på de gode erfaringene med lønnsprosjektet, og ser på de problemstillinger som er adressert i Prop. 73 S (2011–2012) og i Meld. St. 14 (2012–2013).

Prosjektet vil bli avstemt mot parallelle utredninger knyttet til beslektede områder, spesielt utredninger om personellordninger og utdanningsordninger. Prosjektet planlegges avsluttet i 2014.

Arbeidet vil skje i tett dialog med arbeidstakerorganisasjonene i Forsvaret og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

5.4 Forskningsprosjekt «Kompetanse»

På bakgrunn av sentrale målsettinger definert i Meld. St. 14 (2012–2013) har Forsvarsdepartementet initiert et forskningsprosjekt med fokus på kompetanse. Prosjektet gjennomføres av Forsvarets forskningsinstitutt.

Hensikten med forskningsprosjektet er bl.a. å skape større grad av faktabasert beslutningsgrunnlag for strategiske HR-aktiviteter i forsvarssektoren. Dette skal danne grunnlag for å videreutvikle eksisterende styringsprosesser og planlegging av kompetansebehov i et langsiktig perspektiv. Forskningsprosjektet kompletterer eksisterende forskningsportefølje på personellområdet, jf. oppfølging av St.meld. nr. 34 (2008–2009) «Fra vernepliktig til veteran» og St. meld. nr. 36 (2006–2007) «Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret».

5.5 Innføring av felles elektronisk personelldatasystem og omstilling av Forsvarets HR-organisering

Forsvaret starter i 2014 innføring av et felles elektronisk personelldatasystem (HRM i FIF), som skal gi en mer effektiv personelltjeneste og frigjøre ressurser til annen prioritert virksomhet i Forsvaret. Det skal utvikles nye arbeidsprosesser og ny teknologisk understøttelse for kompetansestyring og for personellforvaltning. Innføringen av

det nye systemet er forutsatt å gi betydelige kvalitative og økonomiske gevinster.

For at Forsvaret skal få full effekt av tiltaket vil også HR-organisasjonen i Forsvaret omstilles. Omstillingen skal sikre effektive og kvalitativt gode prosesser innenfor forvaltningen av Forsvarets personell, herunder støtte ledere og alle ansatte i personellrelaterte spørsmål samt være et kontaktpunkt for Forsvarets eksterne aktører innenfor rekruttering. Forsvaret er av den grunn i ferd med å gjennomføre en prosess med sikte på en stadig tettere integrering mellom Vernepliktsverket og Forsvarets personelltjenester for å kunne etablere et felles HR-senter. Som av del av dette vil «Forsvarets personell- og vernepliktssenter» bli benyttet som en midlertidig felles betegnelse for disse to enheter for bruk tilknyttet den videre omstillingsprosessen av HR-området i Forsvaret. Som neste steg i denne integreringen vil det utredes en ev. samlokalisering med sikte på å sikre ytterligere effektivisering. En ev. permanent navneendring vil avklares som del av denne videre prosessen. Regjeringen vil på egnet måte komme tilbake til Stortinget om den videre omstillingen av Forsvarets HR-organisering.

Etter innføring av ny teknologisk understøttelse for kompetansestyring og personellforvaltning skal HR-organisasjonen ytterligere effektiviseres frem mot 2019, ved å videreutvikle og omstille HR-området i hele Forsvaret. HR-medarbeiderne ved lokale avdelinger skal på sikt få frigjort mer tid, slik at de kan bistå lederne med best mulig rådgivning innenfor personell- og kompetanseområdet. Dette vil gi ledere et bedre grunnlag for å styre egne ressurser, utøve ledelse og følge opp sine medarbeidere. Derved legges det til rette for en bedre utnyttelse av Forsvarets viktigste ressurs, menneskene, og Forsvaret får strategisk kompetansestyring integrert i ledelse og styring.

5.6 Historisk gjennomgang av dekorasjonsspørsmål knyttet til andre verdenskrig

Regjeringen besluttet i 2009 og 2010 å gjeninnføre tildelingen av krigsdekorasjoner. I hele etterkrigstiden har det jevnlig blitt fremsatt krav om dekorening av ulike krigsdeltakere. I 2011 opprettet derfor Forsvarsdepartementet et eget prosjekt med tre historikere og en bredt sammensatt referansegruppe. Prosjektet har en varighet på inntil fem år.

Ved å finne ut om noen ble utelatt fra dekorening som følge av manglende opplysninger, poli-

tiske forhold eller hemmelighold, og ved å gjøre en søkbar liste over dekorerte personer tilgjengelig på internett, vil prosjektet søke å gi grunnlag for avklaring av dekorasjonsspørsmål knyttet til andre verdenskrig.

Prosjektet er delt inn i tre faser. Første fase ble avsluttet i desember 2012, og ga oversikt over praksis for tildeling av dekorasjoner som er rangert høyere enn Deltakermedaljen. Under og like etter andre verdenskrig ble det delt ut nesten 20 000 slike krigsdekorasjoner. Prosjektet har utarbeidet en søkbar database over disse tildelingene. Formelt opphørte tildeling av krigsdekorasjoner for innsats under andre verdenskrig i 1949. Etter lang debatt ble likevel Handelsflåtens og Marinens personell tildelt ytterligere 20 000 dekorasjoner på 1980-tallet. Av totalt ca. 40 000 høyere dekorasjoner, er vel 30 000 gått til krigsseilerne.

Hvilke operasjoner og hendelser som kan ha gitt grunnlag for dekorering, utredes i andre fase, som avsluttes i desember 2014. Blant de prioriterte sakene er kvinners innsats, kampene i Nord-Norge, operasjoner utført av kommunistiske motstandsgrupper og partisaner i Finnmark. Selv om visse grupper er prioritert, kan de ikke vurderes isolert. Deres innsats må veies opp mot sammenlignbare grupper og hvordan disse har blitt dekorert. En slik sammenstilling og vurdering i et helhetlig perspektiv, vil nødvendigvis ta noe tid. I de tilfeller hvor det allerede er tildelt dekorasjoner, eller sakene anses behandlet på en grundig og rettferdig måte i samtiden, vil det normalt ikke gjøres ytterligere arbeid.

Tredje og siste fase vil søke å identifisere enkeltpersoner som har blitt uteglemt. Det må også undersøkes om aktuelle personer allerede er dekorert av en alliert nasjon for spesifikke hendelser.

Prosjektets viktigste utfordring er mangel på kilder. Det er i dag vanskelig å dokumentere hendelser som fant sted under andre verdenskrig, slik at dokumentasjonskravene for dekorering er tilfredsstillende. De kildene som finnes, er spredt på et stort antall arkiver i inn- og utland. Mange er også klausulert, og noen arkiver har det ikke vært mulig å få innsyn i. Kildematerialet som prosjektet har til rådighet er likevel betydelig.

5.7 Om FOU-strategien

Forsvarsdepartementet signaliserte i Prop. 73 S (2011–2012) en videreutvikling av sektorens forskningspolitikk. Forsvarsdepartementet har

som et ledd i denne satsingen gitt ut en FoU-strategi for sektoren og vil i 2014 fortsette arbeidet med å implementere de tiltak som er angitt i strategien.

Forsvarssektoren utfører et vidt spekter av oppgaver og er under kontinuerlig utvikling. Dette krever en betydelig satsning på FoU. En grunnleggende utfordring og usikkerhet knytter seg til det lange tidsperspektivet på deler av forskningen, særlig grunnforskningen og den kompetansebyggende virksomheten. Det kan være krevende å forutse utviklingen i konfliktspekter, stridsmiljø og teknologi. Evne og vilje til å satse på langsiktig innrettet forskning er derfor sentralt. I et kortere og mellomlangt tidsperspektiv er usikkerheten mindre og FoU skal innrettes for å understøtte fremskaffelse av evner i form av materiell, kompetanse, konsepter og doktriner. I denne sammenhengen skal FoU også bidra til løpende utvikling av sektoren og sørge for at ny teknologi og metoder tas i bruk på en innovativ måte. Forskningens rådgivende rolle er et sentralt bidrag til innsiktsfulle og kunnskapsbaserte beslutninger. FoU-utførernes akademiske frihet og kritiske blikk er viktige forutsetninger for deres bidrag i utviklingen og realiseringen av et forsvar for fremtiden.

FoU-strategien fastsetter følgende grunnleggende målsetting for sektorens FoU-virksomhet: «*Et velfungerende forskningssystem som gir troverdig, kostnadseffektivt og nyttig FoU til forsvarssektoren*». For å oppnå dette er strategien basert på følgende fire hovedvirkemidler:

- Målrettet prioritering og koordinering,
- effektiv og hensiktsmessig styring og finansiering,
- effektivt samarbeid internt i sektoren, nasjonalt og internasjonalt, og
- sikring av kvalitet og nytteverdi.

5.8 Sikkerhetsklarering av personer som er direkte involvert i arbeid for selskap som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste

Stortinget har i anmodningsvedtak nr. 546 (2012–2013) bedt regjeringen «*sikre at personer som er direkte involvert i arbeid for selskap som bistår ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste, sikkerhetsklareres*».

Forsvarsdepartementet er fagansvarlig departement for lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven), der

reglene om sikkerhetsklarering fremgår. Behovet for sikkerhetsklarering vurderes av det aktuelle fagdepartement eller delegert myndighet, i hvert enkelt tilfelle. Problemstillingen forutsetter at det er aktuelt at personer i privateide selskaper får tilgang til sikkerhetsgradert informasjon som ledd i utførelsen av bistand som nevnt ovenfor.

Sikkerhetsgradert informasjon kan lovlig kun gis til personer som er sikkerhetsautorisert. Personer som skal motta informasjon gradert konfidensielt eller høyere, må i tillegg være sikkerhetsklarert. Sikkerhetsloven har regler som åpner for å kreve sikkerhetsklarering av nevnte personer. Det kan bestemmes ved enkeltvedtak av Forsvarsdepartementet at loven skal gjelde for ethvert privat rettssubjekt – selskap eller privatperson – som gis tilgang til sikkerhetsgradert informasjon. F.eks. er noen av de store teleselskapene allerede underlagt sikkerhetsloven gjennom slike enkeltvedtak. Personell i disse virksomhetene må dermed sikkerhetsklareres dersom deres stilling kre-

ver det. Eksempelvis kreves det sikkerhetsklarering av ansatte som behandler informasjon gradert konfidensielt eller høyere ved Telenors politisvarsenter.

For å sikre at sikkerhetsloven kommer til anvendelse for private selskaper og deres ansatte som skal gi bistand ved utførelse av etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenester, vil Forsvarsdepartementet i første omgang klargjøre lovens virkeområde overfor aktuelle virksomheter. Dette vil bli gjort både overfor de virksomheter som besitter sikkerhetsgradert informasjon som er aktuell for overlevering, og for departementer som er sektoransvarlige for selskaper som er aktuelle for mottak av slik informasjon.

Videre vil Forsvarsdepartementet ifm. den pågående revisjonen av sikkerhetsloven se nærmere på muligheter for å forenkle regelverket, slik at selskaper som bistår ved utførelse av ovennevnte tjenester kan sikkerhetsklarere ansatte på en smidigere måte enn i dag.

6 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Forsvarssektorens system for miljøstyring skal bidra til at miljø- og samfunnsansvar skal være en integrert del av alle plan- og beslutningsprosesser. Sentralt i miljøstyringssystemet er forpliktelse til kontinuerlig forbedring av miljøstatus. Miljøvernarbeidet bygger bl.a. på føre var-prinsippet, på prinsippet om at forurenser betaler og på prinsippet om samlet belastning, som innebærer at det skal legges vekt på summen av påvirkningene på naturmiljøet. Forsvarssektoren følger den nasjonale miljøpolitikken og sørger for å ivareta sektoransvaret på miljøområdet. Forsvarets miljøutfordringer er spesielt knyttet til bruk av materiell, trening og øving som kan påføre omgivelsene miljøskader. Forsvaret har et selvstendig ansvar for å finne gode løsninger og effektive virkemidler for å redusere belastningen på miljøet. Miljøvernarbeidet i forsvarssektoren omfatter både forebygging av forurensning og opprydding etter tidligere tiders forurensning. Det utarbeides årlig en miljøredegjørelse og et miljø- og klimaregnskap for forsvarssektoren som er åpent for allmennheten.

6.1 Bevaring av naturens mangfold

Forsvarssektoren er en av landets største eiendomsforvaltere med til dels store og svært varierte arealer spredt over hele landet. Store landområder benyttes som skyte- og øvingsfelt, og det legges betydelig ressurser i å forebygge skade på naturen, både under utdanning og trening og ved større øvelser.

Kompetanse om naturmangfoldloven i organisasjonen skal legges til rette for naturfaglige vurderinger i planer og ved gjennomføring av aktiviteter og tiltak. Det er en målsetting å ha integrert kunnskapsbasert forvaltning, slik at hensyn til naturverdiene ivaretas ved alle aktiviteter som kan påvirke naturmiljøet, og ved utvikling, bruk, og avhending av forsvarssektorens eiendommer. Kunnskap om naturmangfoldet i Forsvarets skyte- og øvingsfelt og andre eiendommer skal holdes ved like.

Tilbakeføring av Forsvarets utrangerte skytefelt til sivile formål omfatter, i tillegg til rydding av eksplosivrester og skrot, bl.a. fjerning eller sikring av forurenset grunn, sikring mot miljøskadelige utslipp, fjerning av bygg, anlegg og veier, landskapsforming og etablering av ny vegetasjon. Ifm. tilbakeføringen av Hjerkinnskytefelt dokumenteres også fuglelivet og villreinens arealbruk kartlegges. Det skal legges vekt på at det lokale dyrelivet i minst mulig grad forstyrres under tilbakeføringsperioden. Opparbeidet natur- og miljøfaglig kompetanse fra Hjerkinnsprosjektet skal videreføres i organisasjonen og benyttes i andre prosjekter for rydding og tilbakeføring av utrangerte skyte- og øvingsfelt. Det er betydelig interesse for det unike naturrestaureringsprosjektet på Hjerkinnskytefelt, både fra fagmiljøer i forvaltning og forskning, fra rettighetshavere og fra allmennheten. Rydding og miljøsanering av skyte- og øvingsfelt er ytterligere omtalt under del II, kapittel 1710, post 01.

6.2 Bevaring og bruk av kulturminner

Kulturminner og kulturmiljøer i forsvarssektoren skal forvaltes og tas vare på som bruksressurser, og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskapning. Forsvarssektoren skal ha kunnskap om forekomster av kulturminner og kulturmiljøer i øvings- og operasjonsområdene. Det utføres kartlegging, arkeologiske utgravninger og merking av arkeologiske kulturminner i Forsvarets skyte- og øvingsfelt. Ved større øvelser utarbeider Forsvaret øvingskart med informasjon om kulturminner i øvelsesområdet slik at skader kan unngås, og det settes restriksjoner for militær aktivitet nær kulturminner. De nasjonale festningsverkene er viktige kulturminner og skal sikres for dagens og fremtidens generasjoner. Tilstandsvurdering og ekstraordinært vedlikehold av nasjonale festningsverk omtales under del II, kapittel 1710, post 46.

6.3 Rent hav og vann og et giftfritt samfunn

Forsvarssektoren skal følge opp nasjonale mål for bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier. Bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier er en stor utfordring for forsvarssektoren, og det skal kontinuerlig arbeides for å redusere utslipp og bruk av kjemikalier som utgjør en trussel mot helse og miljø. Det er et mål å stanse eller redusere vesentlige utslipp og spredning av miljøgifter innen 2020.

Forurenset sjøbunn skal ikke medføre fare for alvorlige forurensningsproblemer. Det er derfor iverksatt omfattende tiltak for å rydde opp i forurensning fra tidligere tiders virksomhet. Opprydding av forurenset sjøbunn i Ramsund for å stanse spredning av miljøgifter til vannmasser og redusere risiko for opptak i organismer er gjennomført, og miljøtilstanden skal overvåkes kommende år. I samarbeid med sentrale og lokale myndigheter og samarbeidsparter forberedes tiltak for opprydding av forurenset sjøbunn i Horten, indre havn.

Forurenset grunn i Forsvarets utrangerte skyte- og øvingsfelt skal miljøsaneres for å redusere risiko for helse og miljø når feltene blir tilbakeført til sivile formål. Det gjennomføres forebyggende tiltak på eksisterende skyte- og øvingsfelt for å redusere fremtidig utlekking av tungmetaller og andre miljøfarlige stoffer som følge av Forsvarets ammunisjonsbruk.

De siste årene har det vært en vesentlig økning i kvaliteten på kildesortering av alt avfall. Nye miljøstasjoner skal legge til rette for en best mulig avfallshåndtering og økt grad av gjenvinning av avfallsressursene. Det skal legges vekt på at farlig avfall håndteres forsvarlig slik at det ikke medfører fare for helse eller miljø.

6.4 Et stabilt klima og ren luft

Forsvarssektoren skal innen 2020 redusere utslipp av klimagasser fra oppvarming vesentlig. Det settes krav til energieffektivitet ved nye bygg, bl.a. ved krav til høyeste energimerkeklasser, som passivbygg eller nullenergibygge. Det skal aktivt legges til rette for at administrative kjøretøyer skal ha lav- eller nullutslipp. Forsvarets fartøyer som ligger til kai ved Haakonsværn orlogsstasjon benytter landstrøm i stedet for egne dieselgeneratorene. Forsvarssektoren har fra 2012 utarbeidet klimaregnskap basert på internasjonale standarder. Klimagassregnskapet skal oppdateres årlig.

I samarbeid med Enova SF har Forsvarets energiledelsesprogram gjennomført tiltak for å effektivisere energiforbruket i bygg og anlegg. Energiledelsesprogrammet har gjennom fase 2 (2012–2016) som mål å oppnå en besparelse i 2016 på om lag 30 pst. sammenlignet med 2006.

Det gjennomføres omfattende enøk-prosjekter for å konvertere varmesentraler fra olje- og elektrisitetskjeler til fornybar energi. Det er en målsetting å redusere utslipp av klimagasser fra oppvarming med 70 pst. i 2016 sammenlignet med 2006.

6.5 Miljø- og samfunnsansvar i forsvarssektorens anskaffelser

Forsvarssektoren er en stor innkjøper av varer og tjenester, og kan påvirke og stimulere leverandører til å utvikle og prioritere løsninger som er miljøvennlige og holder et etisk forsvarlig nivå. Det skal legges vekt på å stille miljøkrav når forsvarssektoren inngår avtaler om anskaffelser over investering og gjennom rammeavtaler for bygg, materiell, varer og tjenester. Forsvarssektoren skal sikre at leverandører dokumenterer at leveranser ikke bryter med relevante ILO-konvensjoner og FNs barnekonvensjon.

7 Oppfølging av § 1a i likestillingsloven

7.1 Forsvarsdepartementet

Likestillingsarbeid i Forsvarsdepartementet inngår som en naturlig del av, og integreres i, departementets daglige virksomhet. Pr. 31. desember 2012 var 340 personer tilsatt i Forsvarsdepartementet. Av disse er 34 pst. kvinner, mot 33 pst. i 2011.

Av arbeidsstyrken på 340 er det 83 militære stillinger. Kvinneandelen på sivil side utgjorde 41 pst. i 2012 mot 41,7 pst. i 2011. På militær side utgjorde kvinneandelen 12 pst. i 2012 mot 7,1 pst. i 2011.

Det var 37,1 pst. kvinner i lederstillinger i Forsvarsdepartementet i 2012 mot 28,1 pst. i 2011. Veksten i antall kvinner i lederstillinger er betydelig, og det er tre kvinner på toppledernivå i Forsvarsdepartementet pr. 31. desember 2012.

Forsvarsdepartementet ønsker å rekruttere og beholde kvinner på alle nivåer og funksjoner i organisasjonen, med spesielt fokus der kvinneandelen er lav. Alle ledere med personalansvar har ansvar for å påse at likestillingsaspektet vurderes ved rekruttering til Forsvarsdepartementet.

Forsvarsdepartementets interne lønns- og personalstatistikker viser at differansen mellom kvinner og menn på gjennomsnittslønn for ledere i 2012 var på 1,9 ltr. mot 2,6 ltr. i 2011 i menns favør. På saksbehandlernivå er forskjellen mellom kvinner og menn i 2012 på 4,1 ltr. mot 4,4 ltr. i 2011 i menns favør. Det arbeides bevisst for å utligne ev. kjønnsbetingede lønnsforskjeller.

Sykefraværet i Forsvarsdepartementet har gått ned, både totalt og fordelt på kvinner og menn. I 2012 var sykefraværet på 3,1 pst., mot 4,2 pst. i 2011. I 2012 var sykefraværet blant kvinner på 6,4 pst., mot 7,6 pst. i 2011. Menns sykefravær var på 2,3 pst. i 2012, mot 2,6 pst. i 2011.

Overtidsbruken i Forsvarsdepartementet var i 2012 fordelt med 23,7 pst. for kvinner og 76,3 pst. for menn, mot 17,5 pst. for kvinner og 82,5 pst. for menn i 2011.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon viser en fordeling i 2012 på 64 pst. for kvinner og 36 pst. for menn. Tilsvarende fordeling i 2011 var på 75 pst. for kvinner og 25 pst. for menn.

Forsvarsdepartementet har utarbeidet en livsfasepolitikk som gjelder alle ansatte. Arbeidsgiver gir rom for at arbeidstakere har ulike behov i ulike faser av sitt yrkesaktive liv. Det blir gitt individuell tilrettelegging, i særlig grad for småbarnsforeldre, gravide, langtidssyke og eldre arbeidstakere.

Ved utlysning av ledige stillinger blir det opplyst at Forsvarsdepartementet er en IA-bedrift, som vil legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Forsvarsdepartementet var ett av de departementene som i 2012 deltok i trainee-programmet, som ble satt i gang for å tilsette personer med høyere utdanning og nedsatt funksjonsevne. I 2011 underskrev departementet en intensjonsavtale med en arbeidsmarkedsbedrift som forplikter departementet til å ta i mot personer med nedsatt funksjonsevne på praksisplass. Dette er en ordning som Forsvarsdepartementet benytter, og som fungerer godt i praksis, og har resultert i fast tilsetting av en arbeidstaker etter attføringstiltak. I 2012 tok Forsvarsdepartementet også i mot en kandidat på praksisplass.

Økt mangfold gir ny og variert kompetanse, samt bredere erfaringsgrunnlag. For å fremstå troverdig i dagens samfunn er det viktig at Forsvarsdepartementet er en inkluderende arbeidsplass hvor ingen diskrimineres.

Ledige stillinger blir også lyst ut på nettstedet www.inkludi.no, som er spesielt innrettet mot søkere med flerkulturell bakgrunn. Personer med flerkulturell bakgrunn blir oppfordret til å søke.

7.2 Forsvaret

Forsvaret har som mål å øke kvinneandelen blant tilsatt personell, herunder befall, vervede og sivile, og å få flere militære og sivile kvinner inn i ledende stillinger. Det er også en målsetting å øke andelen kvinner i førstegangstjenesten, både for å bedre representativiteten sammenlignet med samfunnet ellers, og for å øke rekrutteringsgrunnlaget til militære stillinger.

Pr. 31. desember 2012 var det i underkant av 17 000 årsverk i Forsvaret. Totalt sett utgjorde

kvinneandelen 16 pst. i 2012 mot 15,7 pst. i 2011. På sivil side utgjorde kvinneandelen 32,8 pst. i 2012, mot 30,8 pst. i 2011. På militær side utgjorde kvinneandelen 9,1 pst. i 2012, mot 8,5 pst. i 2011. Militært ansatte utgjør i overkant av to tredeler av årsverkene i Forsvaret.

Det var 4 pst. kvinner i lederstillinger i Forsvaret i 2012, mot 5 pst. i 2011. To av Forsvarets toppledere var kvinner ved utgangen av 2012, noe som er uendret fra 2011. Det er samtidig verdt å merke seg at tilsetting eller avgang av én kvinne vil gjøre stor forskjell på dette nivået fordi antallet lederstillinger er relativt lavt.

Forsvarets interne lønns- og personalstatistikker gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom kvinner og menn når det gjelder stillingskategori og lønn. Forsvaret har gjennom flere år arbeidet for å utjevne kjønnsmessige lønnsforskjeller.

For ledernivået i Forsvaret var det ingen differanse mellom kvinner og menns gjennomsnittslønn i 2012. På saksbehandlersiden er differansen 3 ltr. i kvinners favør for 2012, noe som er en økning siden 2011. For mellomledernivået er det fortsatt en differanse i menns favør på 3 ltr. Utviklingen viser at Forsvarets arbeid med like lønn er på riktig vei.

Det totale sykefraværet i Forsvaret har vært på 3,1 pst. i 2012. Dette er en økning på 0,1 pst. sammenlignet med 2011, men er fortsatt på lavt nivå (sykefraværet i befolkningen for øvrig er på 5,6 pst.). Kvinner har høyere sykefravær enn menn. I 2012 var sykefraværet blant kvinner på 5,9 pst., mot 7 pst. i 2011. Menns sykefravær var på 2,4 pst. i 2012 mot 2,6 pst. i 2011.

Overtidsbruken i Forsvaret var fordelt med 13 pst. for kvinner og 87 pst. for menn, mot 12 pst. for kvinner og 88 pst. for menn i 2011. Det er en marginal økning i overtidsbruk blant kvinner. Dersom tallene sammenholdes med kvinneandelen i Forsvaret, fordeler bruken av overtid seg relativt jevnt mellom kvinner og menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2011 viser en fordeling på 69,5 pst. for kvinner og 30,5 pst. for menn, mens tilsvarende tall for 2010 var 70 pst. for kvinner og 30 pst. for menn.

Kvinneandelen har økt noe fra 2011. Etaten har fortsatt en lang vei å gå for å oppnå den politiske målsettingen om 20 pst. kvinneandel blant militært tilsatte kvinner innen 2020. Forskning bidrar til å bygge kunnskap om hvilke mekanismer hos den enkelte, og i strukturen, som gjør at Forsvaret ikke rekrutterer og beholder mange nok kvinner. Årsakene er sammensatte. Ulike interesser og preferanser er med på å avgjøre valg

av utdannings- og karrierevei. Dette bidrar til et kjønnsdelt utdanningssystem og arbeidsliv. Forskning antyder at det kan skyldes at gutter og jenter oppdras til å ha ulike roller, og at tradisjonelle forventninger til Forsvaret og hva som er en god soldat, virker begrensende og ekskluderende for både gutter og jenter.

Flere forskningsrapporter peker på kultur og holdninger som en medvirkende årsak. Mange kvinner oppfatter at det pågår en sterk reproduksjon av den mannsdominerte kulturen, og at det er sterke krefter som understøtter den dominerende kulturelle praksisen ved ulike avdelinger. En annen årsak er begrensede antall tjenestesteder i landet og disse tjenestestedenes lokalisering. Dette skaper en utfordring for å få til et godt tjenestemønster og karriereutvikling, som samtidig legger til rette for to-karrierefamilien. Forskning har vist at særlig kvinner søker seg til tjeneste på større tettsteder. Det pågår ulike forskningsprosjekter, som har som målsetting å kartlegge hvorfor kvinner slutter i Forsvaret, og hva som får kvinner til å bli. Hensikten med disse prosjektene er å finne tiltak som kan iverksettes for å øke kvinneandelen.

Utviklingstrekkene viser en svak positiv trend når det gjelder andelen kvinner ved Forsvarets skoler og i førstegangstjenesten. Andelen kvinner ved befalskolene har økt fra 14,9 pst. i 2010 til 18 pst. i 2012. Arbeidet med å rekruttere kvinner gir resultater, selv om progresjonen ikke er i samsvar med ambisjonene.

Sesjonsplikt for kvinner er blant de viktigste tiltakene for å øke kvinneandelen i Forsvaret. Sesjon stimulerer til rekruttering både til førstegangstjeneste, lærlingordning og befalsutdanning. Pliktig sesjon for kvinner ble innført i 2010. Dette vil sikre at kvinner i aktuelle årskull får informasjon om Forsvaret, og gir mulighet for at de best skikkede og mest motiverte kan rekrutteres. Det forventes at pliktig sesjon for kvinner vil bidra til å øke kvinneandelen også i førstegangstjenesten. Gjennom førstegangstjenesten som rekrutteringsmekanisme, vil dette på lengre sikt kunne bidra til å øke kvinneandelen blant ansatte i Forsvaret.

I tillegg er det gjennomført ulike leder- og karriereutviklingsprogram. Hensikten er å motivere kvinner til å søke ledende stillinger, samt videreutvikle dem som ledere. Karriereutviklingsprogrammene skal på sin side gi deltakerne en plattform som gjør at de kan kvalifisere seg til å søke stillinger på høyere nivå. Det gjennomføres også moderat kjønnskvoltering ved seleksjon. Kvalifiserte

kvinner oppfordres til å søke stillinger på oberst-/kommandørnivå og høyere.

Forsvarets verdigrunnlag sier at Forsvaret skal gjenspeile samfunnets mangfold. I et moderne forsvar har mangfold en egenverdi. Det kontinuerlige arbeidet med holdninger, etikk og ledelse brukes også for å bygge bevissthet rundt dette temaet.

7.3 Forsvarsbygg

Forsvarsbygg (FB) har utformet og praktiserer en HR-strategi og policy som legges til grunn for alle HR-tiltak i virksomheten. Det dreier seg bl.a. om rekruttering, kompetanseutvikling, praktisering av IA, ledelsesutvikling og seniortiltak.

Ved utgangen av 2012 var kvinneandelen blant FBs 1 547 tilsatte på 39 pst., mot 41 pst. i 2011. Av 130 ledere var 33 pst. kvinner, mot 28 pst. i 2011. Deltidsansatte utgjorde 9 pst. av arbeidsstyrken, og av disse var 73 pst. kvinner, mot 77 pst. i 2011. I all hovedsak er dette stillinger innenfor renhold. FB har 23 militære stillinger, hvor alle er menn.

FB har en rekrutteringspolitikk som understreker en målsetting om tverrfaglighet, mangfold og likestilling. Denne intensjonen er uttrykt i alle stillingsannonser. For å sikre tilstrekkelig fokus på disse aspektene har FB styrket veiledningen til ledere ved rekrutteringsprosesser gjennom rutiner med lett tilgjengelig informasjon, og tettere personlig oppfølging for rekrutterende leder. I FBs innstillinger til tilsetningsrådet skal kjønnsbalansen i den enheten det rekrutteres til redegjøres for, og er med på å holde fokus på en god kjønnsbalanse i virksomheten. I FBs rapporterings- og styringssystem er det etablert en egen måleparameter for balansen mellom kvinner og menn i ledende stillinger som forsterker likestillingsfokusset.

Det er ingen vesentlige ulikheter mellom kjønn i stillingskoder i typisk manns-/kvinnedominerte stillingskoder. Tilsvarende gjelder på ledernivå.

Sykefraværet i FB var i 2012 på 5,2 pst., mot 6,1 pst. i 2011. Kvinner har høyest sykefravær, 8,5 pst., mot 10,3 pst. i 2011. Menns sykefravær i 2012 var på 3,1 pst., mot 6,1 pst. i 2011. Det registreres høyt sykefravær for de ansatte innenfor renhold i FB. Gruppen renhold utgjør derfor en stor andel av samlet sykefravær. Det jobbes aktivt med tiltak på gruppenivå for å få ned sykefraværet.

Overtidsbruken i FB i 2012 var ca. 2 pst. av total arbeidstid. Dette fordeler seg med ca. 16 pst. for kvinner og 84 pst. for menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon i 2012 viser at av de ansatte i FB har 5,5 pst. avviklet foreldrepermisjon i 2012. Av den avviklede foreldrepermisjonen i 2012 representerer kvinner ca. 45 pst. av dagsverkene, mens menn utgjorde ca. 55 pst., hvilket er uendret ift. 2011.

FB har iverksatt tiltak for å holde seniorene lenger i aktivt arbeid, og tiltak som skal hindre aldersdiskriminering, bl.a. ved å etablere seniorkurs i egen regi, med fokus på seniorer som en ressurs. FB har økt fokuset på likestilling gjennom å fremheve dette spesielt i revideringen av HR-politikken, som ble gjennomført i 2012. Målet er å oppnå en bedre balanse mellom kjønnene, særlig med tanke på lederstillinger.

I kraft av at FB er en IA bedrift, er det tatt inn folk som har falt utenfor arbeidslivet ifm. sykdom til arbeidstrening. Dette er tiltak som har vært gjennomført i samarbeid med NAV og linjen i etaten.

7.4 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Pr. 31. desember 2012 arbeidet det 99 menn og 37 kvinner i NSM. Dette tilsvarer en kvinneandel på 27,2 pst. Det tilsvarende tallet i 2011 var 26,5 pst.

I 2012 var det 23 pst. kvinner på øverste ledernivå/avdelingssjefer og 6,3 pst. kvinner på mellomledernivå/seksjonssjefer.

Fra 1. januar 2013 endret NSM organisasjonen, slik at tallene ikke vil være helt sammenlignbare for 2012 og 2013.

Blant øverste ledelse og avdelingssjefer var det ved årsskiftet 2012/2013 43 pst. kvinner og blant seksjonssjefene 7 pst. kvinner. Blant øvrige medarbeidere var kvinneandelen 28,9 pst.

Mange av direktoratets fagmiljøer er svært teknisk orientert, og innenfor disse miljøene har det tradisjonelt vært en lav kvinneandel. Over halvparten av direktoratets ansatte er tilsatt i tekniske stillinger. NSM hadde ved årsskiftet 15 militære stillinger. Ingen av disse var bekledd av kvinner.

NSMs interne lønns- og personalstatistikker gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder stillingskategori og lønn. Lønnsdifferansen mellom kvinner og menn var for ledere i gjennomsnitt 3 ltr. i menns favør i ved utgangen av 2012, mot 8 ltr. i kvinners favør i 2011. Når det gjelder saksbehandlernivå utgjorde differansen i gjennomsnitt 4,7 ltr. i menns favør ved årsskiftet, mot 0,7 ltr. i kvinners favør i 2011. Endringen i differansen mellom kjønn-

nene antas i hovedsak å være at det ble tilsatt flere menn i ulike lederstillinger i 2012.

Direktoratet hadde ved utgangen av 2012 et sykefravær på 6,8 pst., mot 6,2 pst. i 2011. Sykefraværet blant menn var i 2012 på 5,2 pst., mot 6 pst. i 2011. For kvinner var sykefraværet i 2012 på 11,9 pst., mot 7,1 pst. i 2011.

Overtidsbruken i NSM i 2012 var fordelt med 13,6 pst. for kvinner og 86,4 pst. for menn, mot 8,2 pst. for kvinner og 91,8 pst. for menn i 2011. Tallene gjenspeiler at overtidbruken er høyest i direktoratets tekniske stillinger, hvor kvinneandelen er lavest.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon viser en fordeling med 40 pst. kvinner og 60 pst. menn. Tilsvarende tall for 2011 var 45,5 pst. kvinner og 54,5 pst. menn.

Likestillingsarbeid inngår som en naturlig del av, og integreres i, den daglige virksomheten i NSM. Direktoratet arbeider kontinuerlig med å få til en jevnere kjønnsfordeling. Dette gjøres bl.a. gjennom å oppfordre kvinner til å søke ledige stillinger, alltid kalle inn kvalifiserte kvinner til intervju, gjennom stands og tilstedeværelse på utdanningsinstitusjoners karrieredager, samt bruk av bilder med stor andel kvinnelige ansatte i profileringen av NSM. Dette skal synliggjøre virksomheten som en attraktiv arbeidsplass for begge kjønn. Det er prioritert å øke kvinneandelen på mellomledernivå ved ledighet, men dessverre har virksomheten ikke lyktes med dette i 2012.

NSM er en IA-bedrift, og følger de retningslinjer dette medfører.

Det er krav om sikkerhetsklarering og nødvendig autorisasjon for samtlige stillinger i direktoratet. I enkelte tilfeller vil tilknytning til andre land kunne ha betydning for om en person kan sikkerhetsklareres og dermed få ansettelse i NSM. Samtlige stillingsannonser NSM utlyser inneholder følgende formulering: «Mangfold i personalet (mht. innvandringsbakgrunn, balansert kjønns sammensetning og alder) ses som et viktig virkemiddel for at virksomheten skal inneha den rette kompetansen».

NSM søker å legge til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Tiltak iverksettes basert på individuell vurdering.

7.5 Forsvarets forskningsinstitutt

FFI har en uttalt målsetting om å ha en sammensetning av sine ansatte som viser mangfold i alder, kjønn, etnisitet og funksjonsevne. En gjennomarbeidet lønnspolitikk og et målrettet rekrutterings-

opplegg, samt bevisst bruk av medarbeidersamtaler er tiltak FFI bruker for å oppnå dette. I dette arbeidet er bevisstgjøring av lederne viktig. Det følges også opp i lønnsoppgjøret, der FFI i 2012 hadde en tydelig lavtlønns- og kvinneprofil. Det er et mål å øke kvinneandelen i de gruppene med lav kvinneandel.

Pr. 31. desember 2012 hadde FFI 709 ansatte, hvorav 27,6 pst. er kvinner. Andelen har steget fra i underkant av 27 pst. i 2011. FFI arbeider aktivt for å øke andelen kvinner i ledende stillinger. Kvinneandelen i ledelsen har samlet gått ned fra 17 pst. i 2011 til 14,5 prosent i 2012. Årsaken til dette er at to kvinnelige ledere er gått over i eksterne stillinger, og deres posisjoner er erstattet med menn.

Rekrutteringspolitikken er aktiv og målrettet, og FFI legger vekt på å rekruttere flere kvinner, spesielt til vitenskapelige stillinger. Den vitenskapelige virksomheten er teknologitung, og instituttet rekrutterer fra fag som er dominert av menn. Siden 2004 har kvinneandelen blant vitenskapelige ansatte (forskere og ingeniører) økt fra 13 pst. til 21 pst. i 2012. Dette gjenspeiler seg også i alderssammensetningen blant kvinner, der litt over 60 pst. av kvinnene i 2012 var under 40 år, mens for menn var tilsvarende tall 38 pst. i 2012. Dette skyldes i stor grad en bevisst innsats rettet mot unge, potensielle nye medarbeidere, som sommerstudenter og profilering i kanaler rettet mot studenter. Blant sommerstudenter var andelen kvinnelige studenter på 36 pst. av søkermassen, en nedgang på tre prosentpoeng. Blant de som fikk sommerjobb og takket ja, var 25,4 prosent kvinner, en nedgang på 10,2 prosentpoeng fra 2011.

Det er ikke påvist lønnsdifferanser mellom kvinner og menn ved sammenstilling av utdanning, erfaring, alder og kjønn. Kvinnelige forskere har i gjennomsnitt lavere årslønn enn mannlige forskere. Dette tilskrives lavere gjennomsnittsalder og erfaringsnivå. Gjennomsnittsalderen for mannlige forskere er 43 år, mens den for kvinner er 38 år.

Sykefraværet ved FFI var på 3,6 pst. i 2012, mot 3,4 pst. i 2011. Sykefraværet blant kvinner var på 7,1 pst. i 2012, mot 6,3 pst. i 2011. Menns sykefravær var på 2,2 pst. i 2012, mot 2,4 pst. i 2011.

Overtidsbruken var i 2012 fordelt på 23 pst. for kvinner og 77 pst. for menn. Siden kvinneandelen ved instituttet er nærmere 28 pst., betyr dette at menn i gjennomsnitt jobber noe mer overtid enn kvinner. Dette var også tilfelle i 2011, der tilsvarende tall for overtid var 25 pst. for kvinner og 75 pst. for menn.

Statistikk for avvikling av foreldrepermisjon for FFI viser at 50 ansatte i 2012 tok ut foreldrepermisjon, fordelt på like mange kvinner som menn. Fordelt på kalenderdager tok kvinnene ut i

gjennomsnitt 136 dager, mens menn i gjennomsnitt tok ut 84 kalenderdager. Gjennomsnittet for begge grupper er omtrent tilsvarende som i 2011.

8 NATOs vurdering av Norge – resultatmåling

I NATO har det pågått et arbeid med å utvikle målesystemer for å kunne gi et forbedret bilde av hvordan medlemslandene bidrar i alliansesamarbeidet innenfor utvalgte områder. Dette arbeidet har resultert i en egen rapport om «*input & output metrics*» som ble behandlet av NATOs forsvarsmindre i oktober 2012. Samlet vurdert kommer Norge relativt godt ut av denne målingen. Dette er et resultat av et langvarig og målbevisst arbeid for å skape et norsk forsvar med moderne og fremtidsrettede kapasiteter og en styrket operativ evne.

Målingen gir en pekepinn på *hvordan* nasjonene har anvendt sine ressurser og styrker. I tillegg gis en vurdering av hvor stor andel av styrkene som er tilgjengelige for, og kan opprettholdes over tid, i internasjonale operasjoner. Rapporten er planlagt utgitt annethvert år.

Det er utfordrende å etablere systemer som på en helhetlig og dekkende måte kan måle nasjonenes samlede bidrag, og ikke minst kvaliteten på bidragene. Målingene gir derfor kun en forenklet kvantitativ fremstilling av nasjonenes bidrag på enkelte områder, og er et supplement til de mer grundige og helhetlige vurderingene som jevnlig gjøres i NATO. Hovedkonklusjonene fra den siste samlede vurderingen av Norge ble offentliggjort i Prop. 1 S (2012–2013). I tiden fremover vil det i NATO bli arbeidet videre med å forbedre vurderingene ytterligere.

Nedenfor følger et såkalt fakta-ark for Norge som lister opp de ulike indikatorene i målingen og som illustrerer hvordan Norge er plassert ift. NATOs øvrige medlemsland. Indikatorene er basert på regnskapstall og ikke på salderede budsjetter.

Tabell 8.1 Input/Output Metrics – Individual Nation's Fact Sheet 2011

Norway	Selected Indicator	Abs. Value	Contribution (%)	NATO Guideline (%)	Rank
1. Percentage of Gross Domestic Product (GDP) on Defence	Defence Expenditures (current prices, mil. of national currency):	40 534	1,50	2	Middle
2. Percentage of Defence Expenditure on Major Equipment and Associated Research and Development	Major Equipment Expenditures (current prices, mil. of national currency):	6 908	17,04	20	Top
3A. Percentage of Implementation of Quantitative National Targets (Year: 2016)		-	94,23	100	Top
3B. Percentage of Implementation of Qualitative National Targets (Year: 2016)		-	72,86	100	Top
4A. Deployable Land Forces Personnel as a Percentage of Land Forces Personnel	Deployable Land Forces Personnel (unit):	4 488	49,65	50	Middle
4B. Deployable Airframes as a Percentage of Airframes	Deployable Airframes (unit):	93	88,57	40	Top

Tabell 8.1 Input/Output Metrics – Individual Nation's Fact Sheet 2011

Norway	Selected Indicator	Abs. Value	Contribution (%)	NATO Guideline (%)	Rank
4C. Deployable Vessels as a Percentage of Vessels	Deployable Vessels (unit):	37	100,00	80	Top
5A. Sustainable Land Forces Personnel as a Percentage of Land Forces Personnel	Sustainable Land Forces Personnel (unit):	900	9,96	10	Middle
5B. Sustainable Airframes as a Percentage of Airframes	Sustainable Airframes (unit):	17	16,19	8	Top
5C. Sustainable Vessels as a Percentage of Vessels	Sustainable Vessels (unit):	11	29,73	28	Top
6A. Land Forces Personnel Deployed Abroad on NATO Operations as a Percentage of Deployable Land Forces Personnel	Land Forces Personnel Deployed Abroad on NATO Operations (unit):	580	12,92	-	Middle
6B. Land Forces Personnel Deployed Abroad on non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Land Forces Personnel	Land Forces Personnel Deployed Abroad on non-NATO Operations (unit):	197	4,39	-	Top
6C. Land Forces Personnel Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Land Forces Personnel	Land Forces Personnel Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations (unit):	777	17,31	-	Middle
7A. Airframes Deployed Abroad on NATO Operations as a Percentage of Deployable Airframes	Airframes Deployed Abroad on NATO Operations (unit):	5	4,88	-	Middle
7B. Airframes Deployed Abroad on non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Airframes	Airframes Deployed Abroad on non-NATO Operations (unit):	0	0,00	-	Middle
7C. Airframes Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Airframes	Airframes Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations (unit):	5	4,88	-	Middle
8A. Vessels Deployed Abroad on NATO Operations as a Percentage of Deployable Vessels	Vessels Deployed Abroad on NATO Operations (unit):	1	1,35	-	Middle

Tabell 8.1 Input/Output Metrics – Individual Nation's Fact Sheet 2011

Norway	Selected Indicator	Abs. Value	Contribution (%)	NATO Guideline (%)	Rank
8B. Vessels Deployed Abroad on non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Vessels	Vessels Deployed Abroad on non-NATO Operations (unit):	0	0,00	-	Middle
8C. Vessels Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations as a Percentage of Deployable Vessels	Vessels Deployed Abroad on NATO and non-NATO Operations (unit):	1	1,35	-	Middle
9. Percentage of Fulfilment of NATO Command Structure (NCS) positions		-	-	-	
10. Percentage of Fulfilment of NATO Force Structure Headquarters		-	-	-	
11. Percentage of Immediate Response Force (IRF) Fulfilment		-	16,99	100	Low

9 Lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige foretak under Forsvarsdepartementet

9.1 Aerospace Industrial Maintenance Norway SF (AIM Norway SF)

Ove Haukåssveen ble tilsatt som administrerende direktør i AIM Norway SF med tiltredelse i april 2012. Administrerende direktør har en årslønn på 1 449 000 kroner. Andre godtgjørelser vil utgjøre

136 080 kroner. Administrerende direktør er del av foretakets innskuddsbaserte pensjonsordning, og beregnet pensjonsutgift utgjør 66 490 kroner. Dersom styret sier opp ansettelsesforholdet gis det 12 måneders etterlønn etter oppsigelsestidens utløp. Administrerende direktør har ingen bonus eller andre godtgjørelser.

Forsvarsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2013–2014) om statsbudsjettet for år 2014 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Forsvarsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2013–2014) statsbudsjettet for budsjettåret 2014 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1700–1795, 4700–4799

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	alle		
1700	Forsvarsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	373 483 000	
	73 Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	31 174 000	404 657 000
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg		
	01 Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 034 794 000	
	46 Ekstraordinært vedlikehold og komponentutskifting, <i>kan overføres</i>	164 366 000	
	47 Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 588 411 000	4 787 571 000
1716	Forsvarets forskningsinstitutt		
	51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	180 600 000	180 600 000
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	254 421 000	
	43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i>	6 330 000	
	71 Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	71 865 000	
	78 Norges tilskudd til NATOs og internasjonale driftsbudsjetter, <i>kan overføres</i>	273 400 000	606 016 000
1720	Felles ledelse og kommandoapparat		
	01 Driftsutgifter	3 872 711 000	3 872 711 000
1721	Felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker		
	01 Driftsutgifter	32 363 000	32 363 000
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet		
	01 Driftsutgifter	198 466 000	198 466 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben		
	01 Driftsutgifter	2 020 488 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	135 875 000	
	70 Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	5 793 000	2 162 156 000
1731	Hæren		
	01 Driftsutgifter	5 240 804 000	5 240 804 000
1732	Sjøforsvaret		
	01 Driftsutgifter	3 427 384 000	3 427 384 000
1733	Luftforsvaret		
	01 Driftsutgifter	4 403 498 000	4 403 498 000
1734	Heimevernet		
	01 Driftsutgifter	1 183 838 000	1 183 838 000
1735	Etterretningstjenesten		
	21 Spesielle driftsutgifter	1 145 733 000	1 145 733 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon		
	01 Driftsutgifter	2 087 765 000	2 087 765 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	1 017 568 000	
	44 Fellesfinansierte investeringer, nasjonal-finansiert andel, <i>kan overføres</i>	38 302 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1761, post 45</i>	7 908 100 000	
	48 Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	26 500 000	
	75 Fellesfinansierte investeringer, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	88 085 000	9 078 555 000
1761	Nye kampfly med baseløsning		
	01 Driftsutgifter	83 257 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	966 182 000	
	47 Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	152 902 000	1 202 341 000
1790	Kystvakten		
	01 Driftsutgifter	1 014 339 000	1 014 339 000
1791	Redningshelikoptertjenesten		
	01 Driftsutgifter	857 541 000	857 541 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
1792	Norske styrker i utlandet		
	01 Driftsutgifter	851 525 000	851 525 000
1795	Kulturelle og allmenntilgittige formål		
	01 Driftsutgifter	268 307 000	
	72 Overføringer til andre	2 412 000	270 719 000
	Sum alle		43 008 582 000
Sum departementets utgifter			43 008 582 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
alle			
4700	Forsvarsdepartementet		
	01 Driftsinntekter	2 246 000	2 246 000
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg		
	01 Driftsinntekter	3 882 404 000	
	47 Salg av eiendom	167 350 000	4 049 754 000
4719	Fellesinntekter til foretak under Forsvarsdepartementet		
	01 Driftsinntekter	750 000	750 000
4720	Felles ledelse og kommandoapparat		
	01 Driftsinntekter	67 925 000	67 925 000
4723	Nasjonale sikkerhetsmyndighet		
	01 Driftsinntekter	4 868 000	4 868 000
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben		
	01 Driftsinntekter	55 134 000	55 134 000
4731	Hæren		
	01 Driftsinntekter	62 998 000	62 998 000
4732	Sjøforsvaret		
	01 Driftsinntekter	51 904 000	51 904 000
4733	Luftforsvaret		
	01 Driftsinntekter	175 133 000	175 133 000
4734	Heimevernet		
	01 Driftsinntekter	5 747 000	5 747 000
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon		
	01 Driftsinntekter	130 384 000	130 384 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg		
	01 Driftsinntekter	1 035 000	
	48 Fellesfinansierte investeringer, inntekter	26 500 000	27 535 000
4790	Kystvakten		
	01 Driftsinntekter	1 031 000	1 031 000
4791	Redningshelikoptertjenesten		
	01 Driftsinntekter	794 292 000	794 292 000
4792	Norske styrker i utlandet		
	01 Driftsinntekter	10 368 000	10 368 000
4795	Kulturelle og allmennyttige formål		
	01 Driftsinntekter	9 256 000	9 256 000
4799	Militære bøter		
	86 Militære bøter	500 000	500 000
	Sum alle		5 449 825 000
	Sum departementets inntekter		5 449 825 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan:

1. benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:
 - a. inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
 - b. inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kapittel 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.
2. ta med ubrukte merinntekter ved utregning av overførbart beløp.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan:

1. foreta bestillinger ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1720		Felles ledelse og kommandoapparat	
	01	Driftsutgifter	430 mill. kroner
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	75 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	130 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	810 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	750 mill. kroner
1734		Heimevernet	
	01	Driftsutgifter	65 mill. kroner
1740		Forsvarets logistikkorganisasjon	
	01	Driftsutgifter	1 200 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner
	44	Fellesfinansierte investeringer, nasjonalfinansiert andel	80 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	17 000 mill. kroner
	48	Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel	165 mill. kroner
1761		Nye kampfly med baseløsning	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	14 500 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	2 080 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	60 mill. kroner
1792		Norske styrker i utlandet	
	01	Driftsutgifter	25 mill. kroner

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1795		Kulturelle og allmenntilgode formål	
	01	Driftsutgifter	2 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 60 mill. kroner ut over det som dekkes av egne avsetninger.

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan gi tilsagn om økonomisk støtte ut over bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	68 mill. kroner

Andre fullmakter

V

Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kapittel 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og kapittel 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

VI

Personell

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2014 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjons-tjenesten og heimevernstjenesten slik det går frem av Prop. 1 S (2013–2014).
2. enheter oppsatt med frivillig heimeverns-personell kan overføres til forsvarsgrener og fellesinstitusjoner, og benyttes i operasjoner i utlandet.

VII

Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som er presentert som nye prosjekter i Prop. 1 S (2013–2014), innenfor de kostnadsrammer som der er omtalt.
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i Prop. 1 S (2013–2014), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer og byggeprosjekter av lavere kategori.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom formål, bygg- og eiendoms-kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i Prop. 1 S (2013–2014).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette planlegging og prosjektering av bygge-, anleggs- og innredningsprosjekter innenfor rammen av bevilgningen på de respektive poster.

7. inkludere gjennomføringskostnader i investeringsprosjektene for eiendom, bygg og anlegg på post 46 og post 47.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris når det ikke foreligger annet statlig behov for eiendommen. Eiendommene skal normalt legges ut for salg i markedet, men kan selges direkte til fylkeskommuner eller kommuner til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Dersom eiendommene er aktuelle for friluft- eller kulturformål kan de selges på samme vilkår til Statskog SF hvis ikke fyl-

keskommuner eller kommuner ønsker å kjøpe eiendommene.

2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Tidspunkt for belastning av utgiftsbevilgninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2014 kan belaste utgiftsbevilgninger for bestillinger gjennom NSPA (*NATO Support Agency*), andre internasjonale organisasjoner eller andre lands myndigheter fra det tidspunkt materiell blir bestilt, selv om levering først skjer senere i budsjettåret eller i et etterfølgende budsjettår.

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2014.

Førstegangstjenesten

Fordeling til førstegangstjenesten skal baseres på rettferdig og mest mulig lik behandling av vernepliktige/frivillige. Den enkeltes ønsker skal vektlegges og alle skal ha samme mulighet til å konkurrere seg til tjenestestillinger.

Førstegangstjenesten er normalt av tolv måneders varighet, men kan differensieres mellom seks og atten måneder i Hæren. Forsvaret kan forkorte tjenesten med inntil seks uker. Av hensyn til utdanning og arbeid kan den som er innkalt til minimum tolv måneders tjeneste førtidsdimitteres inntil seks uker før ordinær dimisjonsdato. Tjenestetidsreduksjonene skal gjennomføres på en måte som gir forutsigbarhet for berørt personell og som ikke får negative konsekvenser for beredskap eller svekker rekrutteringsgrunnlaget for operasjoner i utlandet. Mannskaper som ikke ønsker å redusere tjenestetiden, skal gis anledning til å fullføre tjenesten.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste.

Vernepliktige/tjenestepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste kan ta ut inntil seks uker av foreldrepengeperioden. Dette kommer i tillegg til 14 dagers permisjon ifm. eget barns fødsel.

Fellesbestemmelser

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder eller 575 dager. Frivillig tjeneste i Heimvernets innsatsstyrke eller i operasjoner i utlandet regnes ikke som del av den ordinære tjenesteplikten.

Repetisjon/hjelpetjeneste og kurs

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige/tjenestepliktige som ikke er mobiliseringsdisponert til militær avdeling eller Forsvarets fellesinstitusjoner.

Repetisjons-/hjelpetjeneste for vernepliktige/tjenestepliktige mannskaper er normalt på 21 dager. Vernepliktig og utskrevet befal og spesialister kan i tillegg kalles inn til tjeneste ni dager før eller etter hver øving. Slik øving skal ikke overskride 36 dager.

Innkallinger for repetisjons-/hjelpetjeneste og kurs skal skje innenfor rammen av det totale antall dager som er fastsatt for slik tjeneste. Det gis ingen begrensning i antall innkallinger i tjenestepliktperioden. Det skal normalt gå minimum to år mellom hver repetisjons-/hjelpetjeneste. Hyppigere innkalling skal fortrinnsvis skje etter frivillighet.

Vernepliktig/tjenestepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller øve hvert år, kan kalles inn til kort repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet.

Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet.

Vernepliktig akademisk befal og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, kan innkalles til 90 dagers tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan alternativt gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar.

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger.

Vernepliktig/tjenestepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger i Forsvaret og om nødvendig i et annet budsjettår.

I tillegg til repetisjons-/hjelpetjenesten kan vernepliktige og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan gis inntil ti dagers tjeneste.

Heimevernstjenesten

I Heimevernet er den årlige tjenesteplikten inntil seks dager for korporaler/menige og inntil ni dager for befal/spesialister. Innsatsstyrken er frivil-

lig personell på tre års kontakt, og har inntil 30 dager årlig tjenesteplikt i tillegg til den generelle tjenesteplikten i Heimevernet.

Tjenesteplikt for kvinner

Kvinner som har undertegnet kontrakt om tjenesteplikt i Forsvaret, har de samme forpliktelser i fred som i krig som vernepliktige menn iht. gjeldende bestemmelser.

Vedlegg 2**Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)**

Tabell 2.1 Utgifter og inntekter fordelt på art

Alle tall i hele kroner

Utgifter/inntekter	Budsjett			
	2010	2011	2012	2013 (i 2013 kr)
1. Utgifter				
<i>Driftsutgifter</i>				
Lønnsutgifter (1)	483 381 610	483 981 380	499 813 854	530 000 000
Varer og tjenester	264 999 708	286 522 127	238 002 083	290 000 000
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>748 381 318</i>	<i>770 503 507</i>	<i>737 815 937</i>	<i>820 000 000</i>
<i>Investeringsutgifter</i>				
Investeringer, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	23 745 782	38 397 486	23 313 296	45 000 000
<i>Sum investeringsutgifter</i>	<i>23 745 782</i>	<i>38 397 486</i>	<i>23 313 296</i>	<i>45 000 000</i>
<i>Overføringer fra virksomheten</i>				
Utbetalinger til andre statlige regnskaper	0	0	0	0
Utbetalinger til andre i EU-consortiet	0	8 789 440	8 193 691	9 000 000
Andre utbetalinger	0	19 096 715	0	0
<i>Sum overføringsutgifter</i>	<i>0</i>	<i>27 886 155</i>	<i>8 193 691</i>	<i>9 000 000</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Kjøp av aksjer og andeler	0	0		0
Andre finansielle utgifter	0	0		0
<i>Sum finansielle utgifter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>		<i>0</i>
Sum utgifter	772 127 100	836 787 148	769 322 924	874 000 000

Alle tall i hele kroner

2. Inntekter	Budsjett			
<i>Driftsinntekter</i>	2010	2011	2012	2013
Inntekter fra salg av varer og tjenester	569 512 627	596 216 952	578 062 147	658 474 000
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser	0	152 278	0	0
Refusjoner (1)	9 608 109	11 534 972	10 729 633	11 000 000
Andre driftsinntekter	1 296 135	1 167 848	8 405 158	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>580 416 871</i>	<i>609 072 050</i>	<i>597 196 938</i>	<i>669 474 000</i>
<i>Investeringsinntekter</i>				
Salg av varige driftsmidler	49 123	118 550	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>49 123</i>	<i>118 550</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Overføringer til virksomheten</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger (2)	195 060 000	200 938 000	206 848 000	213 526 000
Andre innbetalinger				
<i>Sum overføringsinntekter</i>	<i>195 060 000</i>	<i>200 938 000</i>	<i>206 848 000</i>	<i>213 526 000</i>
<i>Finansielle aktiviteter</i>				
Innbetalinger ved salg av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalinger	0	0	0	0
<i>Sum finansielle inntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum inntekter	775 525 994	810 128 600	804 044 938	883 000 000
3. Netto endring i kontantbeholdningen (2-1)	3 398 894	-26 658 548	34 722 014	9 000 000

Tabell 2.1, noter:

Generelt:

Det samlede utgifts- og inntektsnivået stabiliserte seg i 2010 etter noen år med jevn stigning. Dette er et uttrykk for at FFI har som mål å stabilisere sin aktivitet omtrent på det nåværende nivået. Budsjettet for 2013 viser en forventning om en svak prisøkning, men også noe økt aktivitet med større omsetning av forskningsårsverk.

Noter:

1. Lønnsrelaterte refusjoner (bl.a. foreldrepenger og sykepenger) er klassifisert som inntekter i tabellen på egen linje.
2. Inntekter fra statlige bevilgninger: består av basisbevilgning, forvaltningsoppdrag og tilskudd til drift av forskningsfartøyet HU Sverdrup.

Tabell 2.2 Inntekter etter inntektskilde

Alle tall i hele kroner

Inntektskilde	Budsjett			
	2010	2011	2012	2013
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget</i>				
Bevilgninger fra fagdepartementet (1)	195 060 000	200 938 000	206 848 000	213 526 000
Bevilgninger fra andre departement	0	0	0	0
Tildelinger fra Norges forskningsråd (2)	892 552	95 000	0	500 000
<i>Sum bevilgninger</i>	<i>195 952 552</i>	<i>201 033 000</i>	<i>206 848 000</i>	<i>214 026 000</i>
<i>Offentlige og private bidrag</i>				
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner	0	0	0	0
Bidrag fra private	0	0	0	0
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner	0	0	0	0
<i>Sum bidrag</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Oppdragsinntekter m.v.</i>				
Oppdrag fra statlige virksomheter (3)	542 039 518	546 137 182	529 986 135	564 974 000
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra private (4)	26 629 680	36 683 973	48 076 011	85 000 000
Andre inntekter	1 296 135	14 739 473	8 405 158	8 000 000
<i>Sum oppdragsinntekter m.v.</i>	<i>569 965 333</i>	<i>597 560 628</i>	<i>586 467 304</i>	<i>657 974 000</i>
Refusjoner lønn	9 608 109	11 534 972	10 729 633	11 000 000
Sum refusjoner lønn	9 608 109	11 534 972	10 729 633	11 000 000
Sum inntekter	775 525 994	810 128 600	804 044 937	883 000 000

Tabell 2.2, noter:

Generelt:

Omfang og utvikling av andre inntekter:

- bevilgningstildelinger fra andre departementer eller Norges forskningsråd: lite og forholdsvis stabilt i omfang, gjelder prosjekter som gjennomføres med finansiering av Norges forskningsråd eller andre departementer.

Bidrag og oppdragsinntekter:

- Bidragene til forvaltningsoppdrag og driften av forskningsfartøyet HU Sverdrup har over tid vært stabile.
- Oppdragsinntektene er i all hovedsak relatert til pågående og fremtidige materiellprosjekter og har vært økende de siste årene. Årsaken til nedgangen i oppdragsinntektene tilsvarende

11,1 mill. kroner fra 2011 til 2012 er en økning i kundefordringer og overføringer i samme periode.

Noter:

1. Bevilgninger fra fagdepartement: består av basisbevilgning, forvaltningsoppdrag og tilskudd til drift av forskningsfartøyet HU Sverdrup. Bevilgningene fra fagdepartementene var i 2012 på 206,8 mill. kroner, og utgjorde 25,7 pst. av de totale inntektene til FFI.
2. Tildelinger fra Norges forskningsråd: prosjekter med finansiering fra Norges forskningsråd.
3. Oppdrag fra statlige virksomheter: oppdragsforskning for Forsvaret.
4. Oppdrag fra private: oppdragsforskning for institusjoner utenfor Forsvaret.

Tabell 2.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden 2010–2012 med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Alle tall i hele kroner

Regnskapspost	Regnskap			Endring	
	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	2010 til 2011	2011 til 2012
<i>Kontantbeholdning</i>					
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank (1)	402 712 069	385 194 142	423 749 920	-17 517 927	38 555 778
Andre kontantbeholdninger (avstemningsposter)	0	0	0	0	0
Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter (2)	13 360 629	4 220 008	386 244	-9 140 621	-3 833 764
<i>Sum kontantbeholdning</i>	<i>416 072 698</i>	<i>389 414 150</i>	<i>424 136 164</i>	<i>-26 658 548</i>	<i>34 722 014</i>
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>					
Feriepenger m.v.	40 884 174	40 599 227	42 529 708	-284 947	1 930 481
Skattetrekk og offentlige avgifter	36 406 703	33 510 774	43 654 597	-2 895 929	10 143 823
Gjeld til leverandører	65 667 195	51 669 528	66 211 598	-13 997 667	14 542 070
Gjeld til oppdragsgivere (3)	228 311 548	216 181 555	217 546 833	-12 129 993	1 365 278
Annen netto gjeld/fordring som forfaller i neste budsjettår	-3 017 968	-6 467 634	-7 947 127	-3 449 666	-1 479 493
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	<i>368 251 652</i>	<i>335 493 450</i>	<i>361 995 609</i>	<i>-32 758 202</i>	<i>26 502 159</i>
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i fremtidige budsjettår</i>					
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	0	0	0	0	0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	0	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	0	0	0	0	0

Tabell 2.3 Virksomhetens kontantbeholdning pr. 31. desember i perioden 2010–2012 med spesifikasjon av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Alle tall i hele kroner

Regnskapspost	Regnskap			Endring	
	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012	2010 til 2011	2011 til 2012
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål	0	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer	0	0	0	0	0
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i fremtidige budsjettår</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Andre avsetninger:</i>					
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	663 149	912 310	3 976 905	249 161	3 064 595
Fri virksomhetskapi- tal (4)	47 157 897	53 008 390	58 163 650	5 850 493	5 155 260
<i>Sum andre avsetninger</i>	<i>47 821 046</i>	<i>53 920 700</i>	<i>62 140 555</i>	<i>6 099 654</i>	<i>8 219 855</i>
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>					
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0	0	0	0	0
Annen langsiktig gjeld	0	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum netto gjeld og forpliktelser	416 072 698	389 414 150	424 136 164	-26 658 548	34 722 014

Tabell 2.3, noter:

Generelt:

Kontantbeholdningen har de siste årene holdt seg stabil. En vesentlig del skyldes penger som kunden har innbetalt i prosjekter, men der arbeidet ikke er fullført ennå. I tillegg fører en økning i leverandørgjeld, samt skyldig skatt og offentlig avgifter til en økt kontantbeholdning. Variasjonen på størrelsen av gjeldspostene er helt normal, og all gjeld blir betalt iht. forfall.

Noter:

1. Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank: inneholder feriepenger, skattetrekk, fordringer fra leverandører, ikke gjennomførte prosjek-

taktiviteter og frie likvide midler. Se også note 3 under.

2. Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter: kontantkasse HU Sverdrup, beholdning for gavekort og forskuddsinnbetaling fra EU på en valutakonto.
3. Gjeld til oppdragsgivere: prosjekter som er under gjennomføring, men som ennå ikke har blitt utført for kunden.
4. Fri virksomhetskapi- tal: Forsvarsdepartementet har pålagt Forsvarets forskningsinstitutt å ha inntil 10 pst. av årsumsetningen i fri virksomhetskapi- tal. Ved utgangen av 2012 utgjorde fri virksomhetskapi- tal om lag 7,2 pst. av de samlede inntektene for året.

Vedlegg 3**Budsjettstatistikk for perioden 2011–2014**

Tabell 3.1 Vedtatt budsjett og regnskap

(1000 kr)

Kap.	Formål	Post	2011		2012			2013		2014	
			Saldert	Faktisk endring Regnskap	Saldert	Faktisk endring Regnskap	Saldert	Faktisk endring	Forslag	Faktisk endring	
1700	Forsvarsdepartementet	01	324 472	418 523	330 821	376 647	378 016	38,6	373 483	10,0	
		73	17 446	19 858	25 015	24 887	25 840		31 174		
1710	Forsvarsbygg	01	2 608 550	3 244 509	2 560 870	3 064 000	3 060 316	-11,7	3 034 794	1,6	
		46	60 239	97 455	61 564	76 534	62 980		164 366		
		47	1 512 049	1 414 111	1 715 950	1 594 425	1 780 467		1 588 411		
1716	Forsvarets forskningsinstitutt	51	163 794	163 794	168 872	168 872	174 445	0,8	180 600	0,9	
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	01	229 483	224 346	232 746	225 740	237 931	0,8	254 421	2,6	
		43	18 000	6 549	18 000	3 022	15 000		6 330		
		71	66 267	65 204	68 321	68 173	69 435		71 865		
		78	265 000	204 728	240 000	219 798	240 000		273 400		
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	01	2 592 246	-136,6 2 745 428	2 914 228	218,7 2 750 008	3 112 185	-140,6	3 872 711	67,3	

Tabell 3.1 Vedtatt budsjett og regnskap

(1000 kr)

Kap.	Formål	Post	2011			2012			2013		2014	
			Saldert	Faktisk endring	Regnskap	Saldert	Faktisk endring	Regnskap	Saldert	Faktisk endring	Forslag	Faktisk endring
1721	Felles ledelse av Forsvarets spesialstyrker	01									32 363	
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	01	141 985		152 892	129 617		155 070	176 772	43,5	198 466	20,9
1725	Fellesinstitusjon og -utgifter under Forsvarsstaben	01	1 913 817	-15,5	2 023 419	1 985 053	34,2	1 998 523	2 022 720	11,0	2 020 488	-17,1
		21						165 195	133 000		135 875	
		50	73 984		80 509	19 393		31 086	0		0	
		70	6 096		5 168	6 224		7 072	5 670		5 793	
1731	Hæren	01	5 288 514	205,6	5 735 913	5 540 610	183,1	5 930 034	5 607 269	97,1	5 240 804	35,8
1732	Sjøforsvaret	01	3 282 481	80,7	3 392 000	3 417 958	104,9	3 546 428	3 610 044	87,2	3 427 384	42,2
1733	Luftforsvaret	01	3 968 358	88,5	4 233 767	4 133 922	83,6	4 413 459	4 298 998	83,8	4 403 498	66,4
1734	Heimevernet	01	1 048 559	8,1	1 158 779	1 109 252	53,9	1 146 204	1 093 503	20,0	1 183 838	83,2
1735	Etterretningstjenesten	21	966 010		966 270	998 104		1 019 677	1 115 214	67,9	1 145 733	22,4
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	01	2 377 209	-53,5	2 507 489	2 317 090	22,6	2 851 050	2 044 686	13,3	2 087 765	-2,6
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	01	1 006 530	-8,5	1 002 108	922 061		940 206	881 538	4,8	1 017 568	122,0
		44	51 680		50 772	40 137		33 800	31 923		38 302	
		45	8 131 884		6 907 683	8 092 324		6 761 883	6 998 360		7 908 100	
		48	134 000		123 412	81 000		70 655	67 000		26 500	

Tabell 3.1 Vedtatt budsjett og regnskap

(1000 kr)

			2011			2012			2013		2014	
Kap.	Formål	Post	Saldert	Faktisk endring	Regnskap	Saldert	Faktisk endring	Regnskap	Saldert	Faktisk endring	Forslag	Faktisk endring
		75	99 790		83 167	95 000		69 015	88 135		88 085	
1761	Nye kampfly med baseløsning	01						47 125	70 000		83 257	12,5
		45						16 713	1 781 000		966 182	
		47						619 547	41 000		152 902	
1790	Kystvakten	01	977 565	47,2	1 002 262	993 385	6,0	977 349	1 001 965	-45,4	1 014 339	0
1791	Redningshelikoptertjenesten	01	491 502		501 260	524 137		567 216	573 382		857 541	
1792	Operasjoner i utlandet	01	1 187 463	77,3	1 699 488	1 234 320	0	1 268 582	1 162 524		851 525	-322,6
		47	0		2 256			4 496	0			
1795	Kulturelle og allmennyttige formål	01	239 877	-2,5	261 419	246 271	7,5	273 441	260 651	6,5	268 307	5,7
		60	1 647		1 500	1 696		1 500	0		0	
		72	2 055		2 055	2 119		2 119	2 330		2 412	0
Totalt for forsvarssektoren			39 248 552		40 871 096	40 526 060		41 489 548	42 224 299		43 008 582	

Tallene i tabellen over er i nominelle kroner. Endringene mellom de årlige vedtatte budsjettene fremkommer som faktisk endring. Faktisk endring bygger på reelle budsjettmessige endringer, men tar hensyn til effekt av effektivisering iht. langtidsplanen 2009–2012 og langtidsplanen 2013–2016.

Regnskapstall er hentet fra statsregnskapet og er til informasjon. Regnskapstall for 2013 og 2014 foreligger ikke.

Vedlegg 4**Nøkkeltall for perioden 2011–2014**

Tabell 4.1 Fordeling av vedtatt budsjett

År	Materiell-investeringer	EBA-investeringer	Drift uten kap. 1792	Kap. 1792 Norske styrker i utlandet
2014	20,8 pst.	5,1 pst.	72,1 pst.	2,0 pst.
2013	20,8 pst.	4,9 pst.	71,5 pst.	2,8 pst.
2012	20,0 pst.	4,9 pst.	72,1 pst.	3,0 pst.
2011	20,7 pst.	4,8 pst.	71,5 pst.	3,0 pst.

Tabellen er basert på nominelle kroner.

Materiellinvesteringer omfatter:

- Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg
 - post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold
- Kap. 1761 Nye kampfly med baseløsning
 - post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

– Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

- post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel
- post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel
- post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

EBA-investeringer omfatter:

- Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg
 - post 46 Ekstraordinært vedlikehold
 - post 47 Nybygg og nyanlegg

– Kap. 1761 Nye kampfly med baseløsning

- post 47 Nybygg og nyanlegg
- Kap. 1792 Norske styrker i utlandet
 - post 47 Nybygg og nyanlegg

Tabell 4.2 Forsvarsbudsjettet og brutto nasjonalprodukt

År	BNP ¹ pr. innbygger	Forsvarsutgifter ² pr. innbygger	Forsvarsutgifter ³ som andel av BNP ⁴
2012	kr 578 920	kr 8 491	1,59 pst.
2011	kr 549 263	kr 8 184	1,60 pst.
2010	kr 516 103	kr 8 034	1,61 pst.

¹ Basert på nominelle kroner. Foreløpige tall for 2012. Endelige BNP-tall offentliggjøres 23 måneder etter årets utløp.

² Basert på nominelle kroner. Utgifter til pensjoner til ansatte i forsvarssektoren inngår iht. NATOs definisjon av forsvarsutgifter.

³ Basert på 2005-kroner. Utgifter til pensjoner til ansatte i forsvarssektoren inngår iht. NATOs definisjon av forsvarsutgifter.

⁴ Basert på 2005-kroner.

Den marginale nedgangen i forsvarsutgiftenes andel av BNP fra 2010 til 2012 skyldes ikke at for-

svarsutgiftene er redusert, men at BNP har økt mer enn forsvarsutgiftene.

Vedlegg 5**Forsvarets fremtidige styrkestruktur**

Tabell 5.1

Felleselementer	Luftforsvaret	Sjøforsvaret	Hæren	Heimevernet
Etterretningstjenesten	Luftoperasjonssenter	Marinen:	Brigade Nord:	11 distrikts-
Forsvarets operative hovedkvarter	Luftkontroll og varsling (K&V) – ARS Sørreisa	1 taktisk maritim kommando	- Brigadeledelse	staber
Forsvarets spesialstyrker:	57 F-16 deretter	6 korvetter, Skjold-klasse	- 2 mekaniserte bataljoner	45 000 i innsats- og områdestrukturen
- Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando	inntil 52 F-35 kampfly	5 fregatter, Fridtjof Nansen-klasse m/ NH90 helikoptre	- 1 infanteribataljon	
- Marinejegerkommandoen	18 Bell 412 transport-helikoptre	3+3 minejakt/-sveip, Oksøy/Alta-klasse	- Etterretningsbataljon	
Forsvarets logistikkorganisasjon:	4 P-3 C og 2 P-3 N maritime overvåkingsfly	6 ubåter, Ula-klasse	- Sambandsbataljon	
- Vertslandsstøttebataljon	2+1 DA-20 EK- og kalibreringsfly	Minedykkerkommandoen	- Artilleribataljon	
- Strategisk luft- og sjøtransportkapasitet	4 C-130J transportfly	Kystjegerkommandoen	- Ingeniørbataljon	
- Stasjonær logistikk og støtte	NASAMS luftvern Baseforsvarskapasitet	Logistikk- og støttefartøy	- Logistikkbataljon	
Nasjonalt ledelseselement for logistikk (JLSG)	Logistikkbase, luft helikoptre	Logistikkbase, sjø Kystvakten:	- Sanitetsbataljon	
Forsvarets felles sanitetsstyrker	12 Sea King redningshelikoptre	1 Ytre kystvakt m/ NH90, Svalbard-klasse	- MP-kompani	
Forsvarets informasjonsinfrastruktur:		3 Ytre kystvakt m/ NH90, Nordkapp-klasse	HM Kongens Garde	
- Kapasitet for deployerbar kommunikasjon og informasjon		5 Ytre kystvakt Ålesund-/ Harstad-/ Barentshav-klasse	Grensevakten	
- Militær kommunikasjonssatellitt		5 Indre kystvakt, Nornen-klasse	Logistikkbase, land	
Felles NATO luft- og bakkeovervåkning				
			Logistikkbase, felles Transportkontrollenhet Luftterminalenhet Havne- og jernbaneterminalenhet Felles vannrensenhet Eksplosivryddeenhet Militærpolitienhet Felles landtransportkompani	

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: OFA – 10/2013

